

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Z KUŞAĞI KONUTU: EŞİK KONUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba EKİZ

0701030033

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevinç ERTÜRK

OCAK 2021

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Z KUŞAĞI KONUTU: EŞİK KONUT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba EKİZ
0701030033

Anabilim Dalı: Mimarlık

Programı: Mimari Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevinç ERTÜRK

Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Emel BİRER

Doç. Dr. H. Selim ÖKEM

OCAK 2021

ÖNSÖZ

Tez çalışmam ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisi ve tecrübesiyle bana yardımcı olan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Sevinç ERTÜRK'e ve eğitim hayatım boyunca gösterdikleri sabır için aileme teşekkür ederim.

Ocak 2021

Tuğba Ekiz

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xiii
YABANCI DİL ÖZET (ABSTRACT)	xv
1.GİRİŞ	1
1.1. Tezin Amacı	5
1.2. Tezin Önemi	5
1.3. Kavramsal Çerçeve.....	6
1.4. Araştırma Yöntemi.....	8
2. KUŞAKLARIN TANIMLANMASI VE SINIFLANDIRILMASI	12
2.1. Kuşakların Genel Tanımı	12
2.2. Kuşakların Sınıflandırılması	10
2.2.1. Bebek Patlaması (1946-1964)	16
2.2.2. X Kuşağı (1965-1979)	18
2.2.3. Y Kuşağı (1980-1994)	20
2.2.4. Z Kuşağı (1995-2010)	22
2.3. Kuşaklar için Dünya/ Türkiye Karşılaştırması	25
2.4. Kendi Perspektifinden Z Kuşağı	31
3. Z KUŞAĞIYLA BİRLİKTE BEKLENEN DEĞİŞİMLER	34
3.1. Z Kuşağı ve Toplum: Toplum 5.0 (Society 5.0)	34
3.2. Z Kuşağı ve Eğitim	36
3.3. Z Kuşağı ve Alışveriş Alışkanlıkları	39
3.4. Z Kuşağı Sonrası İş – Ofis	42
3.5. Z Kuşağı ve Geleceğin Meslekleri	46
3.6. Z Kuşağının Karşılaştığı Teknolojik Dönüşümler	49
3.6.1. Z Kuşağı ve Okuma Kültürü	49
3.6.2. Z Kuşağı ve Geleceğin Şehri/ Yaya Kaldırımları	50
3.6.3. Z Kuşağı ve Mekân Ören/ Manken “Drone”lar	51
3.6.4. Z Kuşağı ve Geleceğin Turistleri	52

3.7. Z Kuşağının Yüzleştiği ve Yüzleşebileceği Sorunlar	53
3.7.1. Gerçekle Sanal Sınırlarının Silikleşmesi: Pokemon Go	53
3.7.2. Hikikomori	54
3.7.3. Yalnızlık	55
3.8. Bölüm Sonucu	56
4. KONUT/ EV KAVRAMLARI VE TARİHSEL EVRİM	57
4.1. Konutun Genel Tanımı	57
4.2. Evin Genel Tanımı	58
4.3. Barınma ve Konutun Tarihsel Evrimi	60
4.3.1. Avcı ve Toplayıcı Çağda Konut	61
4.3.2. Tarım Çağında Konut	62
4.3.3. Endüstri Çağında Konut	67
4.3.3.1. Endüstri Çağında İnsan: Flâneur	72
4.3.4. Bilgi Çağında Konut	73
4.4. Barınma ve Konutun Türk Toplumunu Açısından Tarihsel Evrimi	75
4.4.1. Anadolu Öncesi Dönem	75
4.4.2. Anadolu Dönemi- Türk Evi	76
4.4.2.1. Türk Evi Plan Tipi: Orta Sofalı	78
4.4.2.2. Türk Evi Temel Öğeleri	79
4.4.2.2.1. Oda	80
4.4.2.2.2. Sofa	81
4.4.2.2.3. Avlu	82
4.4.3. Tanzimat Dönemi	83
4.4.4. Cumhuriyet Dönemi	87
4.4.5. Küreselleşme Dönemi	91
4.5. Dünya ve Türkiye’den Güncel Örnekler	93
4.6. Bölüm Sonucu	94
5. GÜNCEL KONUT ALGISI: KONUT ARAŞTIRMALARI	95
5.1. Dünya Konut Araştırmaları: IKEA	95
5.2. Türkiye Konut Araştırmaları: GYODER (Gayrimenkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği)	100

5.3. Konut Sektörünün Geleceğine Yönelik Çalışmalar: RIBA ve HABITAT	102
6. EŞİK KAVRAMI IŞIĞINDA EŞİK İNSAN VE EŞİK MEKÂNLAR	105
6.1. Eşik İnsan: Prosumer	109
6.2. X Kuşağı Eşik Mekânı: İnternet Kafe	111
6.3. Y Kuşağı Eşik Mekânı: Starbucks	112
6.4. Z Kuşağı Eşik Mekânı: Konut	112
6.5. Bölüm Sonucu	114
7. Y KUŞAĞI KONUT SORUNU VE ÖNERİLER	115
7.1. Y Kuşağı Konut Sorunu	115
7.2. Y Kuşağı Alternatif Konut Önerileri	116
7.2.1. Müşterek Konut- Modern Komün Yaşam Alanları (Cohousing- Modern Communal Living Spaces)	121
7.2.1.1. The Collective Old Oak Common, Londra	123
7.2.1.2. WeLive, New York	124
7.2.1.3. Roam Co-Living Housing Complex, Bali	124
7.2.1.4. Yokohama Apartment Building, Japonya	124
7.2.1.5. Collective House, Japonya	125
7.2.1.6. Türkiye’de Komün Proje Yaklaşımı	125
8. SOSYAL KONUTLARA GÜNCEL YAKLAŞIMLAR	127
8.1. Açık Ev: Kuşaklararası Konut	130
8.2. Borneo Sporenburg Apartmanları	132
8.3. KSNM Adası, Emerald Empire	134
8.4. Sosyal Konut Yenileme: Cité du Grand Parc	134
8.5. Kaohsiung Social Housing	136
8.6. Carabanchel Housing	137
8.7. Capitol Hill Urban Cohousing	139
9. DEĞİŞEN KONUT ALGISI VE PANDEMİ SONRASI KONUT	140
9.1. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar	143
9.1.1. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar: Dünya Kaynakları	143

9.1.2. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar: Türkiye Kaynakları	148
10. TÜRKİYE ÖZELİNDE, KUŞAKLAR VE GELECEĞİN KONUTU BEKLENTİLERİ İÇİN BİR ÇALIŞMA.....	149
10.1. Anket Sonuçları/ Değerlendirme	150
10.2. Yorumlar ve Öneriler	172
11. KAYNAKÇA	181
12. EKLER	199

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1.	Konut Biçiminin Belirleyicileri (Gür, 2011)	4
Tablo 2.1.	Kuşakları Şekillendiren Olaylar	26
Tablo 2.2.	Kuşakların Davranış Özellikleri	27
Tablo 2.3.	Kuşakların İş Yaşamında Tutum ve Davranışları	28
Tablo 2.4.	Kuşakların Aile Yaşamı	29
Tablo 2.5.	Kuşakların Tatil ve Eğlence Anlayışı	30
Tablo 4.1.	Toplumsal Değişimlerin Mekânla Etkileşimi (Göçer, 2003)	60
Tablo 5.1.	İstanbul'da Yaşa Göre Konut Alırken Dikkat Edilen Hususlar (GYODER, 2013)	100
Tablo 5.2.	2023 Vizyonu Gayrimenkul Sektörünün Üzerine Düşenler (GYODER, 2013).....	100
Tablo 10.1.	Evin Vazgeçilmezliği	150
Tablo 10.2.	Ev Hissiyatını Oluşturan Mekânlar	151
Tablo 10.3.	En Çok Zaman Geçirilen Mekânlar	151
Tablo 10.4.	Oturma/ Sohbet Etme	152
Tablo 10.5.	Misafir Ağırlama	152
Tablo 10.6.	Yeme- İçme	153
Tablo 10.7.	Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma	153
Tablo 10.8.	Çalışma	154
Tablo 10.9.	Ekran İzleme	154
Tablo 10.10.	Oyun Oynama	155
Tablo 10.11.	Kişisel Bakım	155
Tablo 10.12.	Spor Yapma	156
Tablo 10.13.	Çalışma Masası	156
Tablo 10.14.	Bilgisayar	157
Tablo 10.15.	Tablet- Telefon	157
Tablo 10.16.	Televizyon	158
Tablo 10.17.	Oturma/ Sohbet Etme	158
Tablo 10.18.	Misafir Ağırlama	158
Tablo 10.19.	Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme	159
Tablo 10.20.	Yeme- İçme	159

Tablo 10.21.	Yatma	159
Tablo 10.22.	Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma	159
Tablo 10.23.	Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma)	159
Tablo 10.24.	Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon)	160
Tablo 10.25.	Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer)	160
Tablo 10.26.	Kişisel Bakım	160
Tablo 10.27.	Spor Yapma	160
Tablo 10.28.	Hobilerle Uğraşma	160
Tablo 10.29.	Çamaşır Asma/ Kurutma	161
Tablo 10.30.	X Kuşağı- İlk 5 Eylem	161
Tablo 10.31.	Y Kuşağı- İlk 5 Eylem	161
Tablo 10.32.	Z Kuşağı- İlk 5 Eylem	162
Tablo 10.33.	Televizyon	162
Tablo 10.34.	Koltuk/ Kanepe	162
Tablo 10.35.	Yemek Masası	163
Tablo 10.36.	Sehpa	163
Tablo 10.37.	Buzdolabı	163
Tablo 10.38.	Derin Dondurucu	163
Tablo 10.39.	Fırın/ Mikrodalga Fırın	163
Tablo 10.40.	Karyola/ Yatak	164
Tablo 10.41.	Dolap/ Gardırop	164
Tablo 10.42.	Çalışma Masası	164
Tablo 10.43.	Bilgisayar	164
Tablo 10.44.	Tablet/ Telefon	164
Tablo 10.45.	Çamaşır Makinesi	165
Tablo 10.46.	Ütü/ Ütü Masası	165
Tablo 10.47.	X Kuşağı- İlk 5 Donatı	165
Tablo 10.48.	Y Kuşağı- İlk 5 Donatı	166
Tablo 10.49.	Z Kuşağı- İlk 5 Donatı	166
Tablo 10.50.	Yatak Odası Değer Değişimi	170
Tablo 10.51.	Karantina Sürecinde Evde Yapılan İşler ve Bunların Yapıldığı Mekânlar	171

Tablo 10.52. Karantina Sürecinde Evde Yapılan ve Yapılmak İstenen Değişiklikler	172
Tablo 10.53. Eve Yapılmak İstenen Eklentiler	172

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1.	Kültür ve Çevre İlişkisi Çerçevesi (Altman ve Chemers, 1980)	6
Şekil 1.2.	Araştırma Yöntem ve İçeriği	8
Şekil 1.3.	Araştırmada Takip Edilen İçerik	9
Şekil 3.1.	Gogoame -Şiir Yağmuru (https://www.designboom.com)	49
Şekil 3.2.	4D Şiir (https://www.designboom.com)	50
Şekil 3.3.	Dijital Katmanlı Şehir (https://www.dezeen.com)	50
Şekil 3.4.	Sanal Duvar Şeklinde Yaya Kaldırımı (http://kot0.com)	51
Şekil 3.5.	Mekân Ören Dronelar (http://kot0.com)	51
Şekil 3.6.	Drone-walk (https://www.designboom.com)	52
Şekil 3.7.	VR Turizm (https://www.dezeen.com)	52
Şekil 3.8.	Z Kuşağı'yla Birlikte Öne Çıkan Kavramlar	56
Şekil 4.1.	Terra Amata (Roth 2006)	62
Şekil 4.2.	Çatalhöyük (Roth, 2006)	63
Şekil 4.3.	Göbeklitepe Yerleşimi (https://onedio.com)	63
Şekil 4.4.	Megaron Varyasyonları (Öz, 2016)	64
Şekil 4.5.	Pastas Tipi Ev (Ergin, 2015)	65
Şekil 4.6.	Insula Rekonstrüksiyonu (Becker, 2016)	66
Şekil 4.7.	Jacques Coeur Evi (Roth, 2006)	66
Şekil 4.8.	Palmanuova Şehri, İdeal Dairesel Model, 1593 (Roth, 2006)	66
Şekil 4.9.	Tenement Blocks, İngiltere, 1840'lar (https://v3.arkitera.coml)	68
Şekil 4.10.	Bahçe-Şehir, Ebenezer Howard, 1902 (https://www.arkitera.com) ...	69
Şekil 4.11.	Frankfurt Mutfağı, Margarete Schütte-Lihotzky, 1926 (http://ernst-may-gesellschaft.de)	70
Şekil 4.12.	Unite d'Habitation, Le Corbusier, 1952 (https://mimarobot.com) ...	71
Şekil 4.13.	Nakagin Kapsül Kulesi, Kisho Kurokawa, 1972 (https://www.arkitektuel.com)	71
Şekil 4.14.	Pruitt Igoe konutları, Bloklarının Yıkılışı, 1972 (https://www.archdaily.com)	71
Şekil 4.15.	Physiologie du Flâneur (https://www.tarihlisanat.com)	72
Şekil 4.16.	Pasaj Görünümleri (https://www.tarihlisanat.com)	72
Şekil 4.17.	Orta Asya Çadırı (Küçükerman, 1985)	76

Şekil 4.18.	Türk Evi Odasının Çadır Düzeniyle Kıyaslanması (Küçükerman, 1985)	77
Şekil 4.19.	Eyvanlı, Köşklü, Sekili, Dış Sofalı Türk Evi Plan Şeması (https://medium.com)	77
Şekil 4.20.	Orta Sofalı Plan Tipi (Küçükerman, 1985)	78
Şekil 4.21.	Orta Sofalı Plan Tipi Örnekleri Bolu'da Vasıf Bey Konağı, Çengelköy Çakaltepe'de Bir Köşk (Eldem, 1968)	78
Şekil 4.22.	Türk Evi'nde Plan Tipleri (Günay, 1999)	79
Şekil 4.23.	Türk Evi Odası (Küçükerman, 1985)	80
Şekil 4.24.	Türk Odasının İşlevleri (Günay, 2014)	80
Şekil 4.25.	Sofadan Bir Görünüm (Küçükerman, 1985)	81
Şekil 4.26.	Akaretler Sıra Evleri, Beşiktaş (https://www.ensonhaber.com)	85
Şekil 4.27.	Frej Apartmanı, 1905 (http://www.tas-istanbul.com)	85
Şekil 4.28.	Harikzedegan Apartmanları, 1919 (https://www.art-his.com)	86
Şekil 4.29.	I.Vakıf Evleri, 1924 (http://ankarabaruthane.blogspot.com)	88
Şekil 4.30.	II.Vakıf apartmanı, Mimar Kemalettin (https://tr.pinterest.com)	89
Şekil 4.31.	Ankara Saraçoğlu Mahallesi, 1944 (https://www.trthaber.com)	89
Şekil 4.32.	Levent Mahallesi, 1947 (http://besiktaskultursanat.com)	90
Şekil 4.33.	Halkalı Konutları (https://www.toki.gov.tr)	92
Şekil 4.34.	Zorlu Center (http://www.zorlucenter.com.tr)	92
Şekil 4.35.	Güncel Konut, İngiltere (https://www.pbctoday.co.uk)	93
Şekil 4.36.	Güncel Konut, Türkiye (https://www.guncelprojebilgileri.com)	93
Şekil 4.37.	Tarihte Konut Kırılımları	94
Şekil 5.1.	Katılımcılar İçin Ev	99
Şekil 5.2.	İdeal Ev	99
Şekil 5.3.	Ev Hissiyatı	99
Şekil 5.4.	Temel İhtiyaçlarıyla Ev	99
Şekil 5.5.	Mimarın Rol Değişimi	103
Şekil 6.1.	Net Café Sığınmacıları (https://motherboard.vice.com)	111
Şekil 6.2.	Eşikler	114
Şekil 7.1.	3D Yazdırılan Konut (https://3dprintingindustry.com)	118
Şekil 7.2.	3D Yazdırılan Nesneler (https://www.veolia.co.uk)	118

Şekil 7.3.	Rental Space Tower, Fujimoto (http://www.spoon-tamago.com) ...	119
Şekil 7.4.	Airbnb, Hasegawa (https://www.designboom.com)	119
Şekil 7.5.	Toyota X Kengo Kuma (http://kot0.com , https://www.interactiongreen.com)	120
Şekil 7.6.	Bir Metrekarelik Ev (http://kot0.com)	120
Şekil 7.7.	The Collective Old Oak Common (https://www.welive.com/)	123
Şekil 7.8.	WeLive, New York (https://www.welive.com)	124
Şekil 7.9.	Roam Co-Living Housing Complex (https://beebreeders.com)	124
Şekil 7.10.	Yokohama Apartment Building (https://beebreeders.com)	125
Şekil 7.11.	Collective House, Japonya (http://www.collectivehouse.co.jp)	125
Şekil 7.12.	AND Frekans, Türkiye, Cephe Görünümleri (https://www.andgayrimenkul.com.tr)	126
Şekil 8.1.	Unité d'Habitation, Le Corbusier, 1952 (Fondation Le Corbusier, 2014)	127
Şekil 8.2.	Plug-in City, Archigram, 1965 (http://www.archigram.net)	128
Şekil 8.3.	Nakagin Kapsül Kulesi, 1972 (BY, 2004)	128
Şekil 8.4.	Açık Ev: Yeni Bireylerin Eklenmesiyle Genişleyen Plan Tipi (Kilpatrick, 2016)	130
Şekil 8.5.	Açık Ev: Kat Planları (Kilpatrick, 2016)	131
Şekil 8.6.	Park Görüş Açıkları, Merkezi Çekirdekler, İç Sirkülasyon, Sürdürülebilir Tedbirler (Kilpatrick, 2016)	131
Şekil 8.7.	Borneo Sporenburg Apartmanları (http://www.unstudio.com , https://www.gazeteduvar.com.tr)	132
Şekil 8.8.	Farklı Mimarların Sporenburg ve Borneo İçin Kütle Çalışmaları (https://www.gazeteduvar.com.tr)	132
Şekil 8.9.	Borneo Sporenburg, Kaan Architecten Görünüş ve Eskizi (https://kaanarchitecten.com)	133
Şekil 8.10.	Borneo Sporenburg Kaan Architecten Plan ve Kesitleri (https://kaanarchitecten.com)	133
Şekil 8.11.	Borneo 18, MVRDV, Kesit ve Maketi (https://www.mvrdv.nl/en/home)	133
Şekil 8.12.	Borneo 12, MVRDV, Plan, Kesit ve Maketi (https://www.mvrdv.nl/en/home)	133
Şekil 8.13.	Emerald Empire, Cephe Görünümleri (https://www.gazeteduvar.com.tr)	134
Şekil 8.14.	Cité du Grand Parc, Cephe Görünümleri (https://xxi.com.tr)	134

Şekil 8.15.	Cité du Grand Parc Ek Kış Bahçeleri ve Balkonlar (https://xxi.com.tr)	135
Şekil 8.16.	H ve I Bloklarının Önce ve Sonraki Tipik Kat Planları, G Blokunun Önce ve Sonraki Tipik Kat Planları (https://xxi.com.tr)	135
Şekil 8.17.	H ve I Bloklarının Önce ve Sonraki Aksonometrik Perspektifleri, G Blokunun Önce ve Sonraki Aksonometrik Perspektifleri (https://xxi.com.tr)	135
Şekil 8.18.	Eklerin Ana Prensipleri (https://xxi.com.tr)	136
Şekil 8.19.	Kaohsiung Social Housing, Cephe Görünümleri (https://www.mecanoo.nl)	136
Şekil 8.20.	Kaohsiung Social Housing (https://www.mecanoo.nl)	136
Şekil 8.21.	Kaohsiung Zemin Kat Planı (https://www.mecanoo.nl)	137
Şekil 8.22.	Kaohsiung İkinci Kat Planı (https://www.mecanoo.nl)	137
Şekil 8.23.	Kaohsiung Tip Kat Planı (https://www.mecanoo.nl)	137
Şekil 8.24.	Carabanchel Housing, Cephe Görünümleri (https://www.archdaily.com)	137
Şekil 8.25.	Cepheyi Çevreleyen Teraslar (https://www.archdaily.com)	138
Şekil 8.26.	Carabanchel Zemin Kat Planı (https://www.archdaily.com)	138
Şekil 8.27.	Carabanchel Tip Kat Planı (https://www.archdaily.com)	138
Şekil 8.28.	Capitol Hill Urban Cohousing, Cephe ve Teras (http://www.rocagallery.com , http://www.bergerpartnership.com)	139
Şekil 8.29.	Capitol Hill Urban Cohousing, Aksonometrik Plan (https://www.pinterest.at)	139
Şekil 9.1.	Kamusal Alan Olarak Balkon (https://www.wired.com)	140
Şekil 9.2.	Kamusal Konut (Martella, Alcocer, 2020)	141
Şekil 9.3.	Ayarlanabilir Duvarlar (https://www.dezeen.com)	147
Şekil 10.1	Kuşaklar ve Eylemler	167
Şekil 10.2.	Kuşaklar ve Donatılar	167
Şekil 10.3.	Sonuçlar	180

Enstitü : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Dalı : Mimarlık
Programı : Mimari Tasarım
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Sevinç Ertürk
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans - Ocak 2021

ÖZET

Z KUŞAĞI KONUTU: EŞİK KONUT

Tuğba Ekiz

Konut, insanın en temel ihtiyaçlarından barınma eylemini karşılayan temel mimari ögedir. Barınma ihtiyacı yönünden hep ihtiyaç duyulmakla birlikte, toplumsal değişimler konutu dönüştürmektedir. Her çağın beklentisine göre şekillenmesine rağmen, mimarinin kalıcı yapısı ve maliyeti nedeniyle değişimler konuta geç yansımaktadır.

Z Kuşağı'yla birlikte, dünya dijitalleşmeye, fiziksel mekânlara duyulan ihtiyaç değişmeye başlamıştır. Bu değişimin yeni bir dönemin başlangıcı olacağı; toplumsal ihtiyaç ve beklentilerin yenilenmesiyle, dünyanın evrimiyle fiziksel çevrenin de yeniden düzenleneceği düşünülmektedir. Bütün bu değişim süreçlerinin konuta nasıl etki edeceği, kullanıcıların konutu ne yönde dönüştüreceği, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Tez çalışmasında hedeflenen, Z Kuşağı'nın konut kullanımının belirlenmesiyle, konutun geleceğiyle ilgili çıkarımlar yapabilmektir.

Bu amaç doğrultusunda, kuşaklar, konutun tarihsel evrimi, günümüzdeki değişimler, gelecekteki değişim beklentileri ve eşik kavramı incelenmiştir. Eşik, içeriyle dışarının, mahremle kamusalın, geçirgenle katının, rijitle esneğin birleştiği, aynı zamanda ayrıştığı nokta, alandır. Bu nedenle günümüz, bir eşik zaman olarak

tanımlanmış, Z Kuşağı'nın konutu ise dijitalle fiziksel arasındaki sınır ve geçiş olması nedeniyle “Eşik Konut” olarak adlandırılmıştır.

Kavramsal çerçevenin oluşturulmasının ardından, X, Y ve Z Kuşakları olarak belirlenen üç farklı katılımcı grubu ile anket çalışması yapılarak, günümüz toplumunu oluşturan kuşakların, konuta bakış açıları karşılaştırmalı olarak ele alınıp henüz kendi evine sahip olmayan Z Kuşağı'nın, konut beklentisi ve konutun geleceğiyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Pandemi süreciyle birlikte değişen konut algısı da araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Bütün değerlendirmelerin ışığında, Z Kuşağı konutunun; iç- dış, kapalı- açık, mahrem- kamusal, özel (the me)- paylaşımlı (the we), dijital- fiziksel, karşıtlıkları kendinde toplayan “Eşik Konut,” olması gerektiği neticesine varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Z Kuşağı, Gelecek, Konut, Eşik, Paylaşım

Institute : **Institute of Graduate Education**
Department : **Architecture**
Program : **Architectural Design**
Supervisor : **Professor Doctor Sevinç Ertürk**
Thesis Type and Date : **Master of Science - January 2021**

ABSTRACT

GEN Z'S HOUSING: THRESHOLD HOUSING

Tuğba Ekiz

Housing is the basic architectural element that meets one of the most basic needs of the human being, the act of shelter. Although it is always needed in terms of the need for shelter, social changes transform the house. Although it is shaped according to the expectations of every age, changes are reflected in the house later due to the permanent structure and cost of the architecture.

With the Gen Z, the world has started to digitalize and the need for physical spaces has begun to change. This change will be the beginning of a new era; it is thought that with the renewal of social needs and expectations and the evolution of the world, the physical environment will also be reorganized. The starting point of this study is how all these change processes will affect the house, how the users will transform the house. The aim of the thesis study is to make inferences about the future of the house by determining the use of housing of Generation Z.

For this purpose, generations, historical evolution of housing, current changes, future change expectations and the concept of threshold are examined. The threshold is the point, is the area where it associate and also separate inside and outside, confidential and public, permeable and solid, rigid and flexible. For this reason, today

has been defined as threshold time, and the housing of Gen Z has been named "Threshold Housing" because it is the border and transition between digital and physical.

Following the formation of the conceptual framework, a survey was conducted with three different groups that identified as Generations X, Y and Z, the perspectives of the generations are handled comparatively and evaluations are made about the future of housing and the housing expectation of the Gen Z, who do not have their own house yet. The perception of housing that changed with the pandemic process was also included in the scope of the research.

In the light of all the evaluations, the Gen Z housing has concluded to be "Threshold Housing" by collecting internal- external, closed- open, private- public, private "the me" - shared "the we", digital- physical contrasts in itself.

Keywords: Gen Z, Future, Housing, Treshold, Sharing

1. Giriş

İnsanlık, sürekli değişim göstermekte, aynı zaman aralıklarında yetişen, yaşayan kişiler, çevrenin de etkisiyle benzer davranış kalıpları geliştirmektedir. Bireylerin yönelimleri, istekleri, tutumları, toplumun normlarıyla şekillenmekte ve dönemsel müşterek kalıplar oluşmaktadır. Teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla birlikte, kuşaklararası fark açılmaktadır. Tarihte ilk defa, günümüzde, çocukları ekranlar yetiştirmektedir. Kuşak tanımı yapıldığından beri, 6 farklı kuşak tanımlanmış, sırasıyla; “Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı, Z Kuşağı ve Alfa Kuşağı” olarak adlandırılmışlardır (Seemiller, Grace, 2019).

Tarihteki dört temel evre olan, avcı-toplayıcı, tarım, endüstri ve bilgi çağlarının her birinde, toplumsal eşiklerden geçildiği ve yaşama kültürünün değiştiği, bu değişimin mekânlara yansıdığı, sosyal, tarihi, ekonomik, kültürel, siyasi, çevresel unsurların etkileşim hâlinde birbirini dönüştürdüğü gözlenmektedir. İnsan ve kent, yaşanan teknolojik gelişmelere hızla adapte olarak dönüşür, bu dönüşüm teknolojiyi değiştirir ve bir döngü hâlinde etkileşirler. Yaşam alışkanlıklarının, gündelik pratiklerin farklılaşması, kültürel kırılmaları doğurmaktadır.

Laborit, İnsan ve Kent’te, tarım çağıyla birlikte, üretilen ürünlerdeki fazlalığın ekonomik ve toplumsal olarak kentlere yansımaları, sanayi devrimiyle birlikte teknolojik gelişmelerin, kente göçün, metro- iş- metro düzeyinde kurgulanan yeni hayatın kentlere ve kentlerin insanlara etkisini ele almaktadır (Laborit, 1990). Sennett, Kamusal İnsanın Çöküşü’nde, sanayileşme ve modernleşme süreçlerinin, sosyallik ve bireysellik üzerindeki etkilerini irdeleyerek, yaşanan toplumsal, ekonomik ve mekânsal değişimlerin birbiriyle etkileşimini ortaya koymaktadır. Tarihi, sosyal, ekonomik, bireysel, siyasi değişimlerin; burjuvanın doğuşu, kırdan kente göç gibi yeniliklerin, bireyleri, toplumu ve kenti dönüştürdüğünü, bireyselliğin pasifleşip yükselmesine karşı, kamusal alanda güvensizlik duygusunun artmasıyla sosyal iletişimin azaldığını vurgulamaktadır. Özel ve kamusal alanlara etki eden bu yeni süreci, hem bir sebep hem de bir sonuç olarak ele alarak, bireyin, toplumun, ekonominin, mekânın birbirlerini dönüştürme kapasitesine değinmektedir (Sennett, 2016). Engels ise, sanayileşme ve kentleşme süreçlerini, işçi sınıfı üzerinden ele alarak, yaşanan ekonomik, sosyal, çevresel değişimlerin; mekânın bir sorun niteliğinde anılmasına yol açışını tartışmaktadır (Engels, 2013).

Laborit, Sennett ve Engels'te de izlendiği gibi, sosyoekonomik değişimler, insanlarla, mimariyle, kentlerle etkileşim hâlinedir. Bu etkileşim, tarihteki dört temel evrede, barınma kültüründe kırılmalar yaşanmasına neden olmuştur. Avcı- toplayıcı dönemde, barınmak için doğal imkânlar kullanılmış, tarım döneminde, yerel malzemelerle coğrafi özelliklere ve toplumsal yapıya uygun konutlar inşa edilmiş, endüstri döneminde, geleneksel kültürler parçalanmaya başlamış, bilgi çağında ise, küresel iletişime geçilerek yerel olan değerini kaybetmeye başlamıştır.

McLuhan, elektrik teknolojisinin ve özellikle elektronik iletişim teknolojilerinin, dünyayı bir köy kadar kolay iletişime geçilecek bir yere dönüştürdüğünü anlatmak üzere, “küresel köy” tabirini kullanmış, bu küresel köyde yeni bir tarihsel deneyim alanının oluşacağına inanmıştır (McLuhan, 1967). Dünyayı global ölçekte birbirine bağlayan internetin, bireylerin kullanımına sunulması gündelik hayatın bir ögesine dönüşmesi, McLuhan'ın tabirinin sağlanmasına, zaman ve mekândan bağımsız olarak iletişime geçilmesine olanak tanımaktadır.

Z Kuşağı, doğduğu andan beri sanal bağlılığı, küresel köyü deneyimleyen ilk nesildir. Bu etkileşimli ortamda edinilen deneyimler, daha önceki nesiller için yeni olmakla birlikte, Z Kuşağı için herhangi bir kültürel unsur gibi algılanmaktadır. Bağlanma düzeyindeki artış, sosyal etkileşimi sanal platforma taşımaktadır. İnternet teknolojisiyle fazlalaşan fakat dijitalleşen etkileşimin, toplumsal dönüşümler meydana getireceği düşünülmektedir. Bu yeni deneyim, özel ve kamusal alan sınırlarının belirsizleşmesine, iç içe geçmesine yol açarak, mekânsal değişimleri haber vermektedir. Kültür küreselleşerek, insanları ve mekânları etkilemektedir.

Z Kuşağı'yla birlikte, konut içi faaliyetlerin arttığı, iş yapış biçiminin “freelancer”lığa dönüşerek, evde geçen sürenin uzadığı, konutun hem ev hem iş yeri “home-office” olarak kullanıldığı, tarım dönemindeki üretim ve yaşam alanlarının birlikteliğine dönüldüğü görülmektedir. 20. yüzyıla kadar ateş etrafında toplanan insan, bu tarihten itibaren yaygınlaşarak kullanılan televizyonun önünde toplanmaya başlamıştır. Fakat 2000'li yıllarda ilk kez, bir aygıt etrafında toplanma eylemi yerini, dağılmaya, bireyselliğe bırakmış, “wi-fi”nin sınırsızlığı deneyimlenmiştir. Kişisel ekran, zaman- mekân bağlantılarını kopararak, toplanma eyleminin yerini almaktadır. Günümüzde, bireysellik de tabir olarak eskimekte, yerini “kişiselleştirme,” “kendileme” kavramlarına bırakmaktadır.

İnternetin sınırları anlamsızlaştırıp, fizikseli belirsizleştirdiği bir dünyaya gözlerini açan Z Kuşağı için, yere aidiyet, yerellik gibi kavramlarda, muhtemel anlam yitimleri yaşanacaktır. Yerel olanın biricikliğini, özgünlüğünü korumak gerekmesine rağmen, gelecek kuşaklar, yerele eski nesiller kadar bağlı olmayacaktır. “Her çağ kendi rüyalarını, kendi emellerini söyletmiş kelimeye,” (Meriç, 2017).

Rapoport, mekânların kültürleri yansıttığını ve kültürün görünmez bir kavram olduğunu, mimari üzerinden okunaklılık kazandığını belirtmektedir. Çevrenin, eşya ve eşya, eşya ve insan, insan ve insan arasındaki bir dizi düzenli ilişkiden meydana geldiğini; üç boyutlu yapısı sayesinde, etkileşimde olduğu -kültür gibi- diğer unsurların da kolay anlaşılmasını sağladığını aktarmaktadır. Yapılı çevre tasarımının, mekân, anlam, iletişim ve zaman düzenlenmesi anlamına geldiğini düşünen araştırmacı, mekânın salt varlığından söz edilemeyeceğini, yaşam tarzı, bilişsel şemalar, ekoloji gibi unsurların etkileşimiyle ortaya çıktığını savunmaktadır. Mekân toplumsal her özelliği -kültür- bünyesinde barındırmakta ve kendisi aracılığıyla nakletmektedir (Rapoport, 1969, Rapoport, 1980).

“Mekân, pasif, boş bir şey olarak ya da ürün gibi, karşılıklı mübadelede bulunmaktan, tükenmekten ve yok olmaktan başka anlamı olmayan bir şey olarak düşünülemez. ... Beden önceden var olan bir dünyanın içine dâhil olmaz; üretir ve yeniden-üretir; yeniden-ürettiği ya da ürettiği şeyi algılar,” (Lefebvre, 2014). “İnsanlar mekânı yalnızca tecrübe etmez, aynı zamanda onun aracılığıyla düşünür ve hayal kurarlar,” (Stavrides, 2016).

Lefebvre ve Stavrides, insan- çevre etkileşime değinmekte; Rapoport ve Meriç ise, kültürün ve zamanın özgün formunu, sanat aracılığıyla aktardığını belirtmektedir. Bu dönem, küreselin yerele baskın gelerek, kendi sentez kültürünü oluşturacağı bir dönemdir. Gür de, konut biçimlerini etkileyen faktörleri, dört ana başlık altında toplamış; çevresel, kültürel, sosyal, bireysel faktörlerin mekânda karşılık bulduğunu belirtmiştir. Konutu etkileyen girdilerin çoğunun, tarihte daha önce benzerine rastlanmayan şekilde sanallaşması sonucunda, Z Kuşağı, yerel veya küresel ölçekte, kendi kültürel desenlerini oluşturmak isteyecektir.

Tablo 1.1. Konut Biçiminin Belirleyicileri (Gür, 2011).

Çevresel etkenler	Kültürel etkenler	Sosyal etkenler	Bireysel etkenler
İklim	Dünya görüşü	Aile büyüklüğü	Bireyin konutla kurduğu yararsal ilişkiler/standartlar
Topografya	Kültürel değer ve normlar	Ailenin sosyal-ekonomik statüsü ve toplumsal etki alanı	Bireyin konutla kurduğu duygusal ilişkiler-özdeşleşim/bağlanma vb.
Doğal örüntü ve doku	Din, dil ve diğer sınıflama kategorileri	Ailenin dünya görüşü ve toplumsal tutumları	Bireyin kültürel normları yorumlaması-eğitim
İnsan yapısı doku	Aile, akraba ve toplum ilişkileri	Aile yapısı/ailede roller	Bireyin yaşam yoğunluğu
Çevrede var olan malzeme vb.	Yaşam biçimi	Ailenin yaşam biçimi	Bireyin konut deneyimleri
	Çevre/mekân kullanma normları	Ailenin öz imgesi beklenti ve umutları	Bireyin öz imgesi
	Konut kullanımına ilişkin normlar-konutun temel işlevleri ve anlamı	Ailenin konut deneyimleri ve konut imgesi	

Dijital ile fiziksel, küresel ile yerel, geçmiş ile gelecek, arasındaki sınır çizgisinde bulunduğumuz için, bugün bir eşik zamandır. Kapı eşiğinin içeri ile dışarıyı ayıran, içeride veya dışarıda olmayan yapısı göz önüne alındığında, bugün eşik zaman olmakla birlikte, eşik mekânların da üretileceği bir andır. Nitekim Stavrides, eşiklerin, zaman ve mekândaki geçitler olarak, ötekilikle kurulan ilişkilere zemin sağladıklarını; varlık sahasında hem soyut hem de somut olarak, inşa edilebileceklerini; aralarda bulunan, uzlaştırıcı bölgeler olduklarını, belirtmektedir (Stavrides, 2016, 2018).

Z Kuşağı, dijital yerliler olmalarına rağmen, endüstri çağında şekillenmiş konutlarda yaşamaktadır. Z Kuşağı'yla birlikte tartışılan, paylaşım ekonomisi ve kişiselleştirme, kamusal alanda kulaklıkla bireyselleşme ve özel mekânda internetle sosyalleşme, gibi tezat kavramların bir arada anılması, eşikleri çağrıştırmaktadır. Yaşam alanında, ihtiyaç duyulan “the me” ve “the we” zaman-mekânlarının birlikteliği Z Kuşağı konutunu, eşik konut yapmaktadır.

The Game filmi, “Her şeyi olan bir adama ne hediye edebilirsin?” sorusuyla başlar ve insanın sahip olduklarının değerini, kaybederek anlaması üzerine kurgulanır. Bu sorudan yola çıkılarak, “Bugün internet aracılığıyla her şeye, istenilen yer ve zamanda erişebilen insan, reel dünyada neye ihtiyaç duyacak? Sanal sınırsızlık, fiziksel çevreyi nasıl sınırlandıracak?” diye sorulmaktadır.

1.1.Tezin Amacı

Çalışmanın amacı, Bebek Patlaması, X, Y ve Z Kuşakları'nı genel hatlarıyla tanıyıp; Z Kuşağı'nı diğer kuşaklardan farklılaştıran olay ve tutumları anlayarak, onların değişen konut kullanımlarını saptayabilmektir. Günümüzde, yaşanan teknolojik ve toplumsal değişimlerden örneklere, olması muhtemel değişimlere yer verilerek geleceğin konutunu etkileyecek çevresel faktörlere değinmek, yürütülen anketle X, Y ve Z Kuşakları'nın konut kullanımında değişen yönlerini belirlemek ve Z Kuşağı ve gelecek nesillerin konutuna dair saptamalar yapmak amaçlanmıştır.

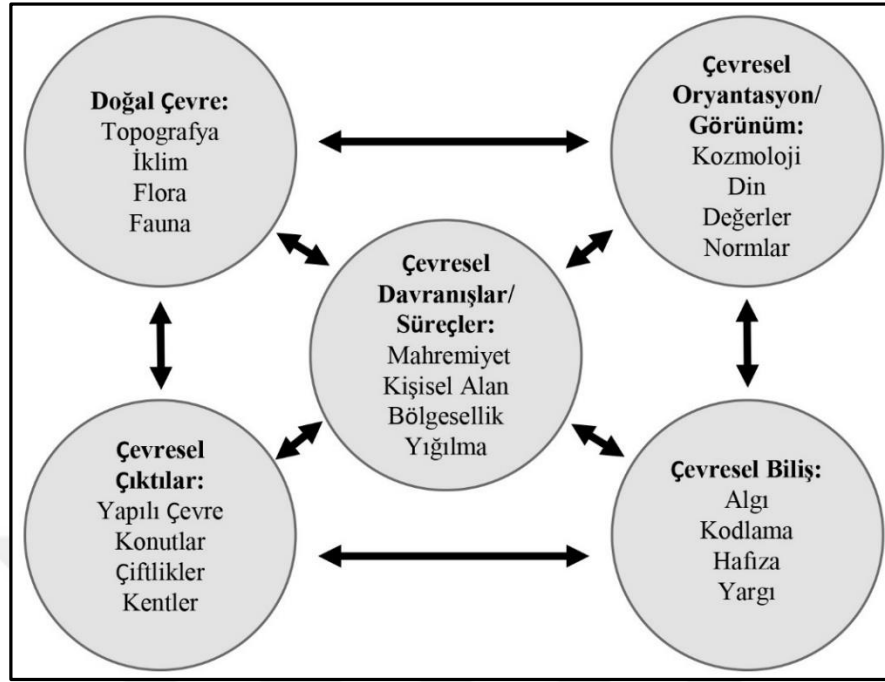
Bu çalışmanın hedefi, ideal konut çözümü sunmak değil, değişmesi muhtemel yönlerle dikkat çekmektir. Bu tezde amaçlanan, X, Y ve Z Kuşakları'nın konut yaklaşımlarını karşılaştırmalı olarak ele alıp, Z Kuşağı ile birlikte konutta değişecek yönlerle dikkat çekmektir.

1.2.Tezin Önemi

Konut, teknolojik gelişimlerle irdelenmesine rağmen, yeterli düzey ve sayıda kullanıcıya odaklanan çalışma mevcut değildir. Edebiyat ve sinema alanlarında da değer gören gelecek konutu, genellikle insan odaklı yaklaşımlar olmaktan uzaktır. Bu çalışmanın önemi, geleceğin konutu ve kuşaklar hakkında, ayrı ayrı araştırmalara ilgi gösterilmesine rağmen, konutu kuşaklarla, kullanıcılarla birlikte ele alan çalışmaların eksikliğini doldurmak üzere, geleceğin konutunun Z Kuşağı'nın edimleriyle birlikte ele alınmasından gelmektedir.

İnsanlığı heyecanlandıran gelecek arayışının temelleri, kent alanında, 16. yüzyılda yayınlanan Thomas More'un Utopia adlı eserine dayandırılabilir (More, 2017). İdeal devlet ve toplum anlayışını, Platon'un M.Ö. 4. yüzyılda yazdığı, Devlet kitabına kadar götürmek mümkündür (Platon, 2017). Howard'ın bahçe-şehir anlayışı, Le Corbusier'in arayışları, Archigram ve Metabolist grubun denemeleri gibi, sayısız fikir gelecek öngörülerıyla şekillenmiştir. Bu denemelerin, neredeyse tamamında kullanıcılar göz ardı edildiği için, başarı sağladıklarını söylemek zordur, fakat geleceğin mekânları sürekli aranacaktır. Bu tez de, sanal ve fiziksel arasından dijitale uzanan, daha önce deneyimlenmemiş tezatlıkları toplayan bir zamanda, insana ve mekâna odaklanarak, gelecek üzerine kurgulanması nedeniyle önemlidir.

1.3. Kavramsal Çerçeve

Şekil 1.1. Kültür ve Çevre İlişkisi Çerçevesi (Altman, Chemers, 1980).

Altman ve Rogoff'un, 1987 yılında tanımladığı transaksyonel yaklaşım, tanımlanmadan önce de, araştırmacılar tarafından tercih edilen bir yaklaşımdır (Brown, Werner, 1985; Gauvain vd., 1983; Vinsel vd., 1980). Transaksyonel yaklaşımın kökeni, Dewey, Bentley ve Pepper'ın "insanların ve psikolojik süreçlerin, fiziksel ve sosyal içeriklere ayrılmaz biçimde bağlı olduğu; zamansal niteliklerin fenomenlere içkin olduğu ve olayların, değişkenler arasındaki ilişki desenleriyle incelenebileceği," görüşlerine dayanmaktadır (Dewey, Bentley, 1949; Pepper 1942, 1967; Altman, Rogoff, 1987; Werner vd., 1987). İnsan ve mekânın, ayrılmaz, birbirini tanımlayan, dinamik bir bütün olarak ele alınması, bu çalışma özelinde kullanışlı bir yaklaşımdır.

Z Kuşağı ile birlikte, konut alanındaki değişimleri anlamak için bu çalışmada, Altman ve Chemers'ın, kültür ve çevre ilişkisine yönelik geliştirdikleri çerçeve kullanılacaktır. Bu çerçeve; doğal çevre, çevresel oryantasyon, çevresel davranışlar, çevresel biliş ve çevresel çıktılar olmak üzere, 5 başlık altında toplanan her bir girdide meydana gelecek değişikliklerin, diğerlerini de etkilediğini gösteren, etkileşimci bir modeldir. Bireylerin, toplumun, kültürün, yapılı çevrenin, karşılıklı etkileşiminde bulunduğunu gösteren model, konutun karmaşık yapısını formüllestirdiği için,

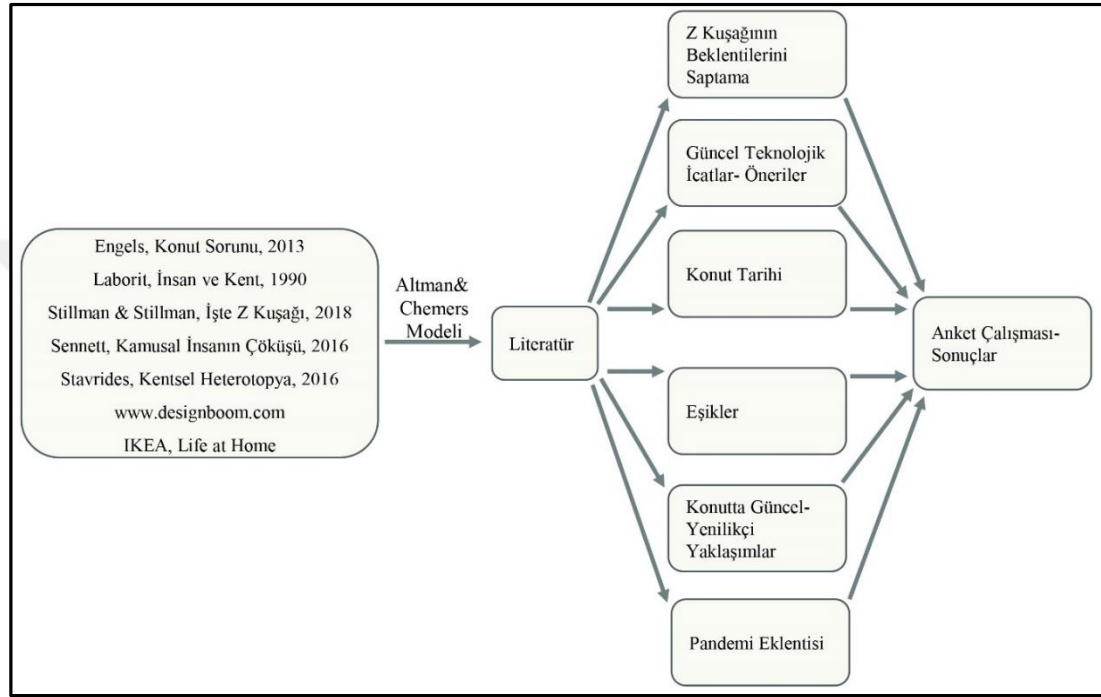
yürütülecek çalışmaya fayda sağlamaktadır. Bu çerçeve, konutun etkileşimde olduğu faktörleri serimlemesi açısından kullanışlıdır. Değişen tek bir etken, birbirine bağlantılı sisteme tesir ederek, bağlantılı diğer etkenlerde de farklılıklar oluşturmakta, bu farklılıklar yeniden değişimler meydana getirmektedir. Altman ve Chemers, her bir faktörün hem neden hem de sonuç olarak, diğer parametreleri etkileyeceğini belirtmektedir (Altman ve Chemers 1980).

Z Kuşağı konutu, geleceğe yönelik beklentilerin ve değişimlerin saptanması doğrultusunda ele alınacağı için, değişen girdilerin konuttaki muhtemel değişimlere atıfta bulunacağı, bu çerçeve baz alınarak, varsayılmıştır. Bu model, Z Kuşağı gibi kendi konutunda yaşamayan bireylerle yapılacak çalışma öncesinde, farklı etkenlerin değerlendirilmesiyle, bu nesle yönelik derinlemesine bir bakış açısı geliştirilmesini, konuta uzanan yolun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Çalışma, global-sosyokültürel değişimin, mekân üzerindeki yansımalarına odaklanacaktır. Günümüz dünyasına egemen olan internet, kuşatıcı ve hızlı yapısı sayesinde, bütün girdilerden daha fazla söz sahibi olarak, doğal çevre dışındaki her faktörü etkilemekte, doğal çevrenin de, görece değer yitirmesine neden olmaktadır. Çevresel çıktılar, en geç dönüşen grup olduğundan, diğer alanlardaki gelişmeler açıklanarak, bu alandaki muhtemel yansımalar anlaşılmaya çalışılacaktır. Geleceğe yönelik bir çalışma yürütüleceğinden, model girdilerin etkileşimini göstermesi nedeniyle değil, değişen faktörlerin ilişkili diğer girdileri etkileyeceği, varsayımına olanak tanınması açısından tercih edilmiştir.

Z Kuşağı, henüz kendi konutuna sahip olmayan, büyük bir kısmı ailesiyle birlikte yaşayan bireylerden oluştuğu için, onların konuttan beklentisini anlamak kolay değildir. Fakat bu modeli kullanmak, şimdiye kadar diğer faktörler açısından yaşanan gelişimlere, değişimlere ve yeniliklere odaklanma fırsatı sunarak, konutun anlaşılmasını kolaylaştırmakta; konuta gelmeden önce yaşanan değişimlere model doğrultusunda bakmak, geleceğe yönelik fikir yürütme imkânı sunmaktadır. Z Kuşağı'nın beklentilerini anlamadaki zorluk, bu nesille birlikte, çevresel oryantasyon, çevresel davranışlar ve çevresel biliş faktörlerinde meydana gelen değişimler, literatür taramasıyla ortaya koyularak aşılmaya çalışılacaktır. Z Kuşağı'nı, fiziki ortamlardan ziyade, sanal platformlar etkilemekte, fakat bu sanallık fiziki alanda da –inşa edilen Netflix mekânları gibi- vücut bulmaktadır.

1.4. Araştırma Yöntemi

Geleceğin konutu hakkında, kullanıcı odaklı araştırmalardan çok, ütöpik ve distopik çalışmalar yapıldığı için, kullanıcıyı önceleyen bir çalışma yapılması gerekli görülmüştür. Çalışma, belli işlev ve mekân değişimlerine neden olan, sanal dünyanın, konut kullanımı açısından da bir kırılma gerçekleştireceği, odalara taşınan işlevlerin artmasıyla geleceğin konutlarında odaların uzmanlaşacağı varsayımlarıyla başlamıştır.

Şekil 1.2. Araştırma Yöntem ve İçeriği

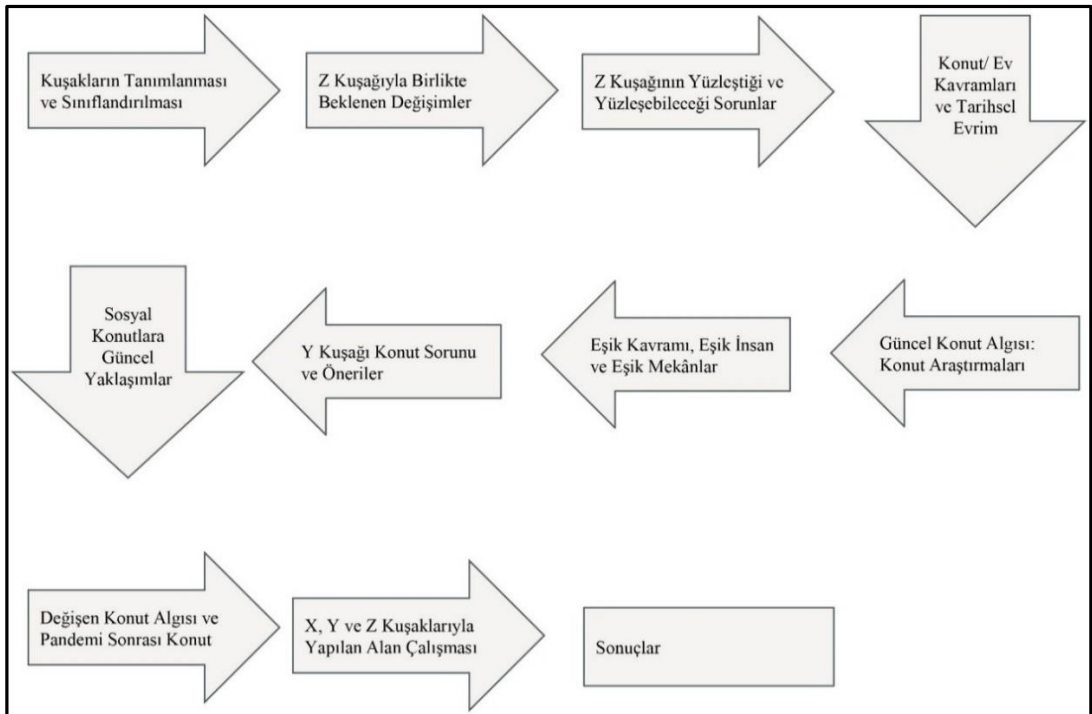
Engels, Laborit, Sennett ve Stillman, Stillman kaynaklarında, takip edilen mekânların bağlamsal değişimleri ve çalışmanın ilerleyişine faydası açısından, Altman ve Chemers'in, kültür ve çevre ilişkisi çerçevesi kullanılmıştır. Bu çerçeve kapsamında, Z Kuşağı'yla birlikte değişen çevresel oryantasyon, çevresel davranışlar, çevresel biliş ve çevresel çıktılara literatür taramasıyla ulaşılmış, ardından uygulanan anket çalışmasıyla konutta değişmeye başlayan nitelikler saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında, öncelikle kuşakların sınıflandırılması yapılarak, toplumsal ve bireysel anlamda yaşanan değişimlere, teknolojik dönüşümlere değinilerek, toplumsal, ekonomik, mekânsal alanlarda gelişen güncel örneklerle yer verilerek, konut sektöründe farklılaşan noktalara temas edilerek, geleceğe yönelik çerçevenin daha net çizilmesi amaçlanmıştır.

Konunun güncelliği ve bilginin yayılma, paylaşılma şeklinin Z Kuşağı'yla birlikte dijitalleşmesi nedenleriyle, sıkça sanal ortam kaynaklarından faydalanılmıştır. İnşaat sektöründeki farklı dallardan yararlanılmış, emlak siteleri, mimarlar odaları, mimarlık ve inşaat konulu gazete, dergi yazılarına atıfta bulunulmuştur. Emlak, mobilya, inşaat, mimarlık odaları gibi sektörün içinde bizatihi faaliyet göstererek, kullanıcıyla etkileşimde olan alanlardan veri toplanılmaya özen gösterilmiştir. Geleceğe yönelik, çıkarımsal bir çalışma olması, literatürün teknik olarak ilerlemesi ve mimari doneler açısından zorlayıcı olması sebepleriyle güncel ve teknolojik değişimlerin takibi için sanal kaynaklardan faydalanılmıştır.

Araştırma, dijitalleşme çağının, yeni nesiller üzerinde bireysel, toplumsal, iletişimsel, çevresel değişimlere yol açacağı kabulüyle başlayıp değişimlerin konuta nasıl yansıtılacağına odaklandığından, konutun tarihsel evrimine yer verilerek, hangi aşamalarda nasıl kırılmalar olduğuna değinilmiş, bu sayede gelecekte yaşanması muhtemelen kırılmaların daha kolay anlaşılması hedeflenmiştir.

Z Kuşağı ve konuta yönelik araştırmalar sonucunda, gelecek konutunun barındırdığı tezatlıklar nedeniyle, eşik karakteri taşıdığı fark edilerek, eşik kavramı açıklanmış, yakın tarihteki eşikler tanımlanmıştır. Konut çalışması olması nedeniyle, güncel konut araştırmalarına, sorunlarına, arayışlarına, önerilerine yer verilmiştir.

Şekil 1.3. Araştırmada Takip Edilen İçerik

Çalışma ilerleyip farklı konular üzerinde araştırma yapıldıkça, beliren farklı sorular takip edilerek, araştırma derinleştirilmek istenmiştir. Çalışma boyunca izlenen sorular: 1. Bugün internet aracılığıyla her şeye, istenilen yer ve zamanda erişebilen insan, reel dünyada neye ihtiyaç duyacak? Sanal sınırsızlık, fiziksel çevreyi nasıl sınırlandıracak? 2. Gelişmekte olan teknoloji, yakın gelecekte evden çıkmayı gereksiz kılacak kadar ilerleyecektir. Sürekli evde geçirilecek bir hayatta konut nedir, ne olmalıdır? İnsanların dışarı çıkması gerekmediğinde, onları dışarı çıkaracak şey ne olacaktır? 3. Sosyal olarak izole olmuş bireylerin topluma yeniden dâhil olmasını, kazandırılmasını sağlayacak mekânlar nasıl tasarlanabilir? 4. Toplumların giderek yalnızlaştığı düşünülerek yapılacak mekânlar nasıl kurgulanmalıdır? 5. 20.yüzyılın evi bir makine idiysen, 21.yüzyılın evi bir paylaşım alanına mı dönüşecektir? 6. Y Kuşağı'nın gereksinimi olan, ev, iş ve okul arasındaki üçüncü mekân rolünü Starbucks üstlenmiştir. Z Kuşağı ve gelecek nesiller, nasıl mekânlara ihtiyaç duyacaktır? 7. Bireysellik nasıl paylaşılır? Kitlel nasıl kişiselleştirilir?

Z Kuşağı'yla birlikte değişen girdiler, literatür taramasıyla ele alınarak, yaşanan ve yaşanılacak değişimlere değinildikten sonra, X, Y ve Z Kuşakları'na yönelik bir anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Z Kuşağı'nın beklentileri saptanmak istenmesine rağmen, "1. Z Kuşağı, ailesiyle (X, Y Kuşakları) yaşadığı için, konutu ailesinin kullanımı dışında kurgulayabileceğinin ayrımını yapmakta zorlanmaktadır. 2. Dijital dünyayla büyümesine rağmen, kendinden önceki kuşakların şekillendirdiği fiziksel çevrede yetiştiğinden dolayı, ne isteyebileceği, yapılabileceği konusunda kendi hayallerini ve beklentilerini ortaya koymaktan ziyade mevcuda ayak uydurma eğilimi gösterebilmektedir," kısıtlılıkları nedeniyle, X, Y ve Z Kuşakları ile ortak bir anket çalışması yapılmış, üç kuşağın cevapları kıyaslamalı olarak ele alınıp, özellikle X ve Y Kuşakları'ndan farklılaşan yönleri üzerinden tartışılarak, henüz kendi konutuna sahip olmayan Z Kuşağı'nın beklentileri daha gerçeğe yakın şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Amaçlı örneklemeyle belirlenen, X, Y ve Z Kuşakları'ndan 15'er kadın ve 15'er erkek olmak üzere, toplam 90 katılımcıyla gerçekleştirilecek anket uygulaması planlanmıştır. Konutla ilgili yapılan çalışmalarda, kullanım şekli, ihtiyaç veya beklentiler söz konusu olduğunda, bireyler açık suçlu sorulara özenli cevaplar vermediğinden, yapılandırılmış anket hazırlanmış, fakat yapılandırılmış anket

spontane gelişen durumlara yer vermediği için sınırlayıcı olduğundan, alanda yapılacak gözlemlerle sonuçların desteklenmesi hedeflenmiştir. Özellikle Z Kuşağı, konut aramadığından, üzerine fazla düşünmediğinden ve yeni nesil hazır verili soruları tercih edip açık uçlu soruları geçiştirdiğinden, yöneltilecek soruların daha net cevaplandırılması için sorular 5’li likert, sıralama ve birden fazla yanıtli çoktan seçmeli ölçeğin birlikte kullanıldığı, yapılandırılmış sorular olarak hazırlanmıştır.

Kuşaklar arasında kıyaslama yapılırken, konut kullanıcılarının istekleri doğrultusunda bir konut tercih edebilmelerine dikkat edilmiş, küresel olarak bağlanan neslin dünyayı ve gelişmeleri daha yakından takip edebiliyor olmaları önemsenmiştir. Katılımcıların konutta sunulan mevcut olanaklara ulaşabilen, bunları değerlendirip değişimleri izleyebilen bireyler olması hedeflenmiştir. Bu imkânlara sahip bireylerle yürütülecek çalışmada, konutun geleceğiyle ilgili daha net sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmüştür. Teknolojik gelişmeler, Türkiye’de ilk olarak büyükşehirlerde gerçekleştiğinden, bütün bu gereklilikler göz önünde tutularak, araştırmada sosyo-ekonomik ve coğrafi kotlar belirlenmiştir.

Çalışmanın kapsamı doğrultusunda, amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen orta, üst- orta sınıf, X, Y ve Z Kuşakları’ndan katılımcılarla alan çalışması yapılmak istenmiş fakat anket uygulamasına başlanacağı sırada COVID-19 virüsünün yayılmasından dolayı iptal olan randevular, pandemi kısıtlılıkları, karantina süreçleri nedeniyle, orta, üst-orta sınıfa ait olması koşulu gözetilerek, kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen katılımcılarla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması, cevapların sağlamaları açısından olumlu katkı sağlayacak gözlemlerden yararlanma imkânı sunsa da, dijitalleşme süreçlerine yoğunlaşan çalışmanın genel strüktürü açısından, kartopu örneklem yöntemi de uygunluk sağlamaktadır. Alan çalışması, yüz yüze görüşmenin güvenilirliği, gözlemin tamamlayıcılığı ve sosyo-ekonomik sınıfa ulaşım kolaylığı açısından yarar sağlamasına rağmen, pandemi süreci nedeniyle anketler dijital kanallar vasıtasıyla dağıtılarak uygulanmıştır. Karantina sürecinde, evde geçirilen zaman arttığı için, pandemiyle birlikte değişen konut algısıyla ilgili, beş soruluk bir anketi de içeren eklenti yapılmıştır. Z Kuşağı ile diğer kuşaklar arasında farklılaşan konut kullanımı, anket verileri üzerinden değerlendirilmiş, bu veriler doğrultusunda Z Kuşağı konutunun, geçireceği değişimler, evrimler saptanmaya çalışılmıştır.

2. Kuşakların Tanımlanması ve Sınıflandırılması

Gelecekte söz edebilmek için, geçmiş ve günümüzü detaylı bir şekilde tanımlamamız gerekmektedir. Bugünkü koşullara getirilen çözüm önerileri, gelecekte karşılaşacak ihtimallere yönelik fikir yürütmemizi kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda, öncelikle kuşak tanımlamalarında Bebek Patlaması Kuşağı'ndan başlanılarak, Z Kuşağı'na kadar bütün kuşakları şekillendiren toplumsal olaylar, kuşakların genel tavır ve tutumları karşılaştırmalı olarak incelenerek, kuşaklar genel hatlarıyla tanımlanmaya çalışılacaktır.

2.1. Kuşakların Genel Tanımı

Günümüzde Bebek Patlaması Kuşağı ile Z Kuşağı'nın aileye, komşuya bakış açısı, konutta geçirilecek zaman algısı, konut sahibi olmak veya kiralamak üzerine düşüncelerinin aynı olacağını düşünmek mümkün değildir. Bununla birlikte, teknolojik ve ekonomik gelişmeler, gündelik hayatlarımıza yön vermektedir. Farklı araştırmalarda, evde yeme alışkanlığı, duş alma süresi ve sıklığı, yatak odası ve salonda geçirilen sürelerdeki değişimler yer almaktadır.

Kişisel bilgisayar ve akıllı telefon öncesi, TV önünde toplanma eylemi, bugün geçerliliğini yitirmiştir. İnternet bağlantımızla istediğimiz yer ve zamanda, dilediğimiz kanala bağlanabilme imkânı sayesinde, salonda televizyon izlemek üzere toplanılmasına artık ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu sınırsız özgürlük, insanları bireyselleşmeye yönlendiren etkenlerden biridir.

Mevcut gelişmeler, gelecek yıllardaki değişimlerin habercisidir. Tarihsel süreçte konutlardaki devrimsel nitelikte dönüşümler, teknolojiye sızamalar paralelinde gerçekleşmiştir. Günümüz konutu, henüz mevcut sisteme adapte olmaya çalışmakta, fakat başaramadığı için sürekli “konut sorunu” olarak anılmaktadır. Gelecek için, bugünden çözüm üretme yolları aranmaya başlanırsa, gelecek nesillerce konutun sorun olarak anılmamasına yardımcı olunacaktır.

Hem teknolojik gelişmeler hem de sosyal değişimler, mimarlık alanına diğer disiplinlere oranla oldukça geç etki etmektedir. Yeniliklerin uygulamasında inşaat sektörü, diğer sektörleri geriden takip etmektedir. Bu konuda maliyetin etkisi göz ardı

edilemez. Fakat inşaat sektöründe kullanılan teknolojilerin çoğu, zaten mimari arayışların ürünü olmadığı; sanayi, savunma gibi sektörlerden devşirilen elemanlar olduğu için, diğer sektörleri takip etmek daha erken önlem alabilmemizi sağlamaktadır. İnşaat sektörünün, özellikle yaşamı temsil eden konut sektöründe, proaktif çözümler üretmesi gerektiği düşüncesinden hareketle kuşakların konuta yaklaşımlarının incelenmesi de önemli bir husustur.

Mannheim 1927’de sosyolojiye kazandırdığı kuşak kavramını, “Aynı doğum yılını, ortak alışkanlık ve kültürleri paylaşan bireylerin, toplumsal sürecin tarihsel boyutunda ortak bir konuma sahip olmaları,” şeklinde ifade etmektedir (Mannheim, 1927). Webster Sözlüğü’nde ise, “aynı zamanda doğmuş insanlar bütünü” veya daha spesifik bir ifadeyle “yaklaşık 25 veya 30 yıla denk gelen, kabaca çocuklarla ebeveynleri arasındaki yaş farkına denk gelen zaman dilimi,” olarak tanımlanmaktadır (Bolland, Lopes, 2014).

Türk Dil Kurumu, toplum bilimi terimleri sözlüğünde “Yaklaşık yirmi beş otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği,” tanımıyla yer alan kuşak kelimesi, aynı kurumun felsefe terimleri sözlüğünde “Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu,” tanımıyla yer almaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>).

Sosyolojik araştırmalar incelendiği kuşak tanımı; “Tarihte belirli bir zaman ve mekânı paylaşan bir grup insanın, düşüncelerini, tutumlarını, değerlerini, inançlarını ve davranışlarını etkileyen, paylaştıkları ortak sosyal, politik, ekonomik, bilgi ve deneyimlerle, ortak değer, inanç, beklenti ve davranış biçimini paylaşanların, kolektif bir kişilik kazanmaları,” şeklinde ifade edilebilir.

Akademik yazın ve çalışmalar incelendiğinde, kuşaklarla ilgili farklı tanım ve değerlendirmelere rastlanmaktadır. Sosyal bilimlere sağladığı yarardan dolayı kuşak kavramının, Mannheim’den önce de akademik düzlemde kullanıldığı bilinmektedir II. Dünya Savaşı’ndan sonra, dünyanın giderek küreselleşmesinin etkisiyle, kuşak kavramı daha yararlı bir hâle gelmiş, farklı disiplinlerce sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Savaş sonrası önemi artan kuşak kavramına, araştırmacılar daha çok eğilmeye başlamış, bu tarihten sonra yaşanan hızlı gelişmeler, bireysel algıların hızla değişerek, kolektif

boyutta kuşakların arasındaki farkın açılmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra, gelen her nesile isimler verilmiştir. Kaynaklarda farklı tarih aralıkları ve adlarla yer alan kuşaklar, genel olarak, “Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı ve Y Kuşağı ve Z Kuşağı,” olarak sınıflandırılmaktadır. Son yıllarda bu tanımlara “Alfa Kuşağı,” da eklenmiş ve 2010 yılından sonra doğanlar Alfa Kuşağı olarak isimlendirilmiştir (Seemiller, Grace, 2019).

Burnett, Nash’in kuşak kavramının kökenini Antik Yunan’a dayandığını aktırırken, kendisine göre Eski Mısır’a kadar uzandığını belirtmektedir. Yine Nash’e göre, Yunanca, Latince ve İngilizce’de jenerasyon (*genos, genea, genesis, gone, genus, generatio*, vb.) kelimesinin, “doğum, üreme, yaş, yaşam süresi, yaşam döngüsü, ırk, aile ve hatta türler,” anlamlarını taşıdığını aktarmaktadır (Burnett, 2010). Dünya sanayi devriminden beri hızlı bir değişimin içindedir. Özellikle son yıllarda, teknolojinin hız kazanmasıyla birlikte, iletişim yöntemlerinin sürekli olarak değişmesi, bireylerin değişim hızını da artırmıştır. İnsanın iletişim kuran sosyal bir canlı olması dolayısıyla, haberleşme teknolojilerindeki değişimin, insanın karakteriyle ilgili değişimleri doğrudan etkilediği görülmektedir. Son yüzyılda, teknoloji ve haberleşme yöntemlerindeki hızlı değişim, kuşakların da daha hızlı değişmesine neden olmuştur. En azından kayıtlar son yüzyılda daha sistematik tutulmaya başlanmış, dünyada da hem dünya savaşları hem ekonomi, eğitim, kültür alanlarındaki hızlı yapılanmalar 15-20 yıl aralıklarla doğan insanların, dünyaya bakışlarını önemli ölçüde farklılaştırmıştır.

Ancak, yakın geçmişte, özellikle teknoloji alanında yaşanan gelişmeler dolayısıyla, kuşaklararası farklılıklar eskiye oranla giderek artmaktadır. Yaşanan toplumsal dönüştürücü olayların yanı sıra, teknolojinin günlük hayatlarımızı kapsamaları sebebiyle, kuşakların alışkanlıkları da hızla değişmektedir. Radyo, televizyon, internet, sosyal medya gibi belirleyici teknolojiler, sahip oldukları özellikleri sebebiyle toplumları şekillendirme konusunda etkin bir rol oynamaktadır. Teknolojilerin niteliklerindeki farklılıklar, onları kullanan nesillerin de farklı reflekslerle hareket etmelerine neden olmaktadır. Sosyal medyanın anında ve interaktif iletişim gücüyle büyüyen bir çocukla, radyonun hiyerarşik iletişimi ve eş zamanlılık içermeyen yayıncılık anlayışıyla büyüyen birinin, dünyayı aynı görmeyeceği aşikârdır.

2.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Harvard Müşterek Konut Çalışmaları Merkezi, II. Dünya Savaşı sonrası nesillerini tanımlarken, "20 yıla eşit yaş aralıkları," tabirini tercih etmektedir. Yalnızca doğum takvime göre yapılan bir dağılım, doğru sonuçlara ulaştırmamaktadır. Çünkü bir nesli, doğum yılının dışında etkileyen durumlar vardır. Bu bağlamda kuşak kavramı, "kritik gelişim aşamalarında doğum yıllarını, yaşını, yeri ve önemli yaşam olaylarını paylaşan tanımlanabilir bir grup," olarak ifade edilebilir. Pew ResearchCenter, "Bir nesil tipik olarak 15-20 yıllık bir süre içinde doğan insan gruplarıdır," ifadesini kullanır, ancak ideal tanımın "demografi, tutumlar, tarihi olaylar, popüler kültür ve araştırmacılar arasındaki fikir birliği, gibi çeşitli faktörlerin," eklenmesiyle oluşacağını belirtmektedir (Grubb, 2017).

Wyatt, bir nesli ortaya çıkarabilecek koşulları, "savaş gibi travmatik bir olayın meydana gelmesi; statükoya meydan okuyarak, esinlenen bir kaynağa dönüşen kahraman veya liderlerin çıkışı; nüfusta nesillerarası dağılımı değiştirecek, artış veya düşüşler yaşanması; zaman döngüsünde oluşan, patlama veya çöküş gibi ayrıcalıklı bir ana giriş yapılması; kolektif kimliği ve onun hikâyelerini veya temel mitlerini sürdüren, özel bir hafızanın yaratılması; bir topluluğa dahil olmanın sağladığı, öznel ve maddi kaynaklardan faydanılması," olarak sıralamıştır. Belirleyici olaylar nedeniyle, her kuşak özgün bir bakış açısı geliştirmekte, hayatı bu bakış açısıyla yaşamaktadır. Geliştirilen özgün bakış açısı, kuşaklar arasında çatışma oluşmasının temel nedenidir (Burnett, 2010).

Bireylerin dikkatini çeken ve duygularına hitap eden anlar, kuşakların üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. İlham veren ve hayranlık uyandıran, dehşete düşüren ve heyecanlandıran, hayal gücünü yükselten veya karanlık düşüncelere ve hararetli konuşmalara neden olan manşetler, bir neslin karakterini şekillendirmektedir. Tarihte paylaşılan ortak yerler, olaylar, görüntüler ve deneyimler, kuşakların karakteristiğini belirlemektedir. Fakat her bireyin, ait olduğu kuşağa özgü karakteristiği, birebir taşıdığı söylenemez (Zemke, Raines, Filipczak, 2013).

Herkesi aynı anda etkileyen, savaşlar, devrim, depresyon ve teknolojik faktörler gibi tarihsel olaylar, gençleri, zamanın yetişkinlerine, bebeklerine ve çocukluklarına kıyasla, daha derinden etkilemektedir (Bolland, Lopes, 2014).

Kaynaklarda, kuşakların doğum aralıkları ve özellikleri, farklılık göstermektedir. Kuşakların genel özelliklerine ve sınıflandırmalarına, ortak ifadeler ekseninde yer verilecektir.

2.2.1. Bebek Patlaması (1946-1964)

Bebek Patlaması Kuşağı, II. Dünya Savaşı'ndan sonraki, nüfus patlaması yıllarında doğan bireyleri tanımlamaktadır. Bu kuşak adını, savaşın ardından askerlerin ülkelerine dönmesiyle birlikte, dünyaya gelen bebek sayısındaki hızlı artışa borçludur. 1946- 1964 yılları arasında doğmuşlardır. Bu kuşak aynı evde önce çocuklarına, sonra ebeveynlerine baktığı için Sandviç Kuşağı olarak da anılmaktadır.

Bebek Patlaması Kuşağı, II. Dünya Savaşı'nın ardından yeniden kalkınan ülkelerin, gelişen ekonomik ortamlarında büyümüştür. Ülkeler açısından istikrarın sağlandığı, bireyler açısından yeni iş imkânlarının olduğu bir dönemdir. Büyürken tanıklık ettikleri, iyimser ve olumlu süreçler, bu neslin büyüme ve gelişmeye inanmasında etkili olmuştur. İyimser, ileriye dönük ve kendine güvenen tutumlarıyla tanınmaktadırlar (Zemke, Raines, Filipczak, 2013). Bu kuşağın belirlenmesinde, ülkeler ve kültürlerarasındaki ekonomik, siyasi ve politik farklar önem taşımaktadır. Dünya çapında yaşanan gelişmelerden çok, ülkelerin içinde bulundukları süreçlerle şekillenen bir nesildir. Milliyet farkları, bu dönem bireylerinin şekillenmesinde belirleyici etkenlerdendir.

Bu kuşak, sıkı çalışmanın başarı getireceği felsefesiyle büyümüş ve Amerikan Rüyası'na sahip olmayı amaçlamıştır. Emeklilikte, rahatlık ve düzene kavuşma beklentisiyle özveriyle çalışmış; başarı, ilerleme ve kazanma azmiyle hareket ederek, kendilerine ait mülkler edinmiştir (Seemiller, Grace, 2016). İş hayatına mücadele etmeden atılmaları, kendi evlerini alabilmeleri ve maaşlarından tasarruf edip para biriktirebilmeleri nedeniyle, mevcut nesiller arasında en iyi fırsatlara sahip kuşak olarak görülmektedirler (McCrindle, Wolfinger, 2009).

Yüz yüze iletişimi tercih eden bu kuşağa, evde ve okulda, ekip çalışmasının önemi aşılınmış, paylaşma ve birliktelik kavramlarının hâkim olduğu ortamlarda, işbirliği içinde büyümüştür. Onlara, otorite figürü eşliğinde, geleneksel sınıf ortamında eğitim verilmiştir (Zemke, Raines, Filipczak, 2013).

Genellikle çalışma hayatına başladıkları şirkette, iş hayatlarını noktalamışlardır. Sadakat duyguları yüksektir. Uzun saatli işlerde çalışmışlardır. Bu kuşak için, etik değerler ve iş ahlakı büyük önem taşımaktadır. İşyerinde, katılım, paylaşım ve birliktelik ruhunun gelişmesiyle oluşacak, adil ve seviyeli bir ortam yaratmak istemişlerdir. Bu kuşak, davası uğruna mücadele eden, enerjili ve coşkulu bireylerden oluşmaktadır. (Ball, Gotsill, 2011)

Bu nesil, işine duyduğu sadakatten dolayı işkolik, neslin kadını ise, iş ve ev arasında mekik dokuyup her ikisini de idare edebilmesi nedeniyle süper kadın, lakaplarını almıştır. Bebek Patlaması Kuşağı, idealist yapısının yanısıra, isyankâr olarak da anılmaktadır. Hiç savaş görmeden büyüdüğü için, ileriki yaşlarında adları eylemlerle birlikte anılmıştır (McCrindle, Wolfinger, 2009).

Bağımsız olması ve kendi kaderini kontrol etmesi öğretilerek yetiştirilen bir nesildir. 1960'larda anti-otoriter karşı kültür hareketi, 1980'lerde kısa yoldan zengin olma materyalizmi, bağımsızlık arayışlarının bir yansımasıdır (Editors, 2018). Amerikan Rüyası'na erişme isteklerinin bir sonucu olarak, bazı araştırmacılar onları işkolik, materyalist ve açgözlü olarak da anmaktadır (Grubb, 2017).

Savaş sonrası yaşanan sosyal değişim sonucunda bireyler, üretimden ziyade tüketimi öncelemeye başlamışlardır. Yaşamın tüketime odaklanıp nesillerin piyasalaşmasını, ilk defa Bebek Patlaması Kuşağı deneyimlemiştir. Kolayca satın alınabilen ve uyarlanabilen mallar yaygınlaşmıştır. Bu kuşakla birlikte, ilk defa gençlik kavramı değer kazanmış, gençlerin sosyal hayatına yönelik, onları oyalayacak fırsatlar sağlanmıştır (Burnett, 2010).

Dünyada insan hakları hareketleri yaşanırken, Türkiye'de ihtilal ve çok partili döneme geçiş sıkıntıları yaşanan bir dönemdir. Radyo altın çağını yaşamış, bu dönemden sonra, yerini televizyona devretmiştir. Kanaatkâr bir nesildir. Kimi teknolojiyle tanışmamışken, kimi gelişmelere ayak uydurabilmiştir (www.hürriyet.com.tr).

Bebek Patlaması Kuşağı'na mensup Türk bireylerin ana hatları, "Türkiye'de II. Dünya savaşı sırasında ya da hemen sonrasında doğan bu kuşak, soğuk savaş kuşağı olarak da bilinmektedir. Savaş günlerinin ardından yaşanan nüfus patlaması ile birlikte, eğlenceye düşkünlükleriyle bilinmektedirler. Ayrıca lüks harcamaların arttığı

dönemde büyüyen bu nesil, ‘kuralcı’ olarak tanımlanmaktadır. TBMM’nin çoğunluğu bu kuşaktan oluşmakla birlikte, şuan Türkiye nüfusunun %19’luk bir kısmını oluşturmaktadırlar,” ifadeleriyle belirtilmiştir (www.dijitalajanslar.com).

2.2.2. X Kuşağı (1965-1979)

1965 ile 1979 yılları arasında doğanlar, X Kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Bu kuşak, kendinden önceki nesillerin iş yerinde geçirdikleri zaman yüzünden, ailelerine vakit ayıramadıklarını gördüğü için, ailesiyle vakit geçirmeyi önemsemiştir. İş ve özel hayata ayrılan zaman arasında, denge kurmak için çabalayıp işverenleri ikna etmiştir. Kendinden önceki nesillerin edindiği, çalışmak için yaşama prensibinin aksine, bu nesil yaşamak için çalışmayı, sevdiği işi yaparken para kazanmayı yeğlemiştir. X Kuşağı, verimliliğin, iş yerinde daha fazla vakit geçirmeye bağlı olduğuna inanmamaktadır (Ball, Gotsill, 2011).

Ebeveynlerinin hayatlarını idame ettirebilmek için, iş yerinde uzun saatler geçirmesinin sonucunda, X Kuşağı bağımsız büyümüştür. Bu sayede, kendi kendine karar verebilme ve kişisel sorumluluk alma becerileri gelişmiştir. Ailelerinin başarısına şahit olduklarından, özgüvenleri yüksektir. Bu dönemde, çalışan kadınların sayısı artmış, kadınlar iş hayatının vazgeçilmez bir parçasına dönüşmüştür. Amerika’da, üniversiteye giren kız sayısının erkek sayısını geçtiği ilk nesildir (Zemke, Raines, Filipczak, 2013).

İlişkilerin, daha az otoriter ve hiyerarşik olmasından yanadırlar. Resmi kurumlara karşı, şüpheli bir yaklaşımları vardır. Kişisel ve profesyonel ilişkilerini korumak adına, alaycı bir tavır geliştirmişlerdir. İşlerin planlamanın dışına çıkabileceği korkusu, onların iyimser ve heyecanlı olmasını engellemiştir. Dünyaya alaycı, şüpheli ve pragmatik bakmaktadırlar. Aksaklık yaşamak istememeleri nedeniyle, sadakat ve bağlılık duyguları gelişmiş, başkalarına olan inançları körelmiştir (Zemke, Raines, Filipczak, 2013).

Önceki nesillere mensup bireyler, sıkı çalışmalarına rağmen, işten çıkarıldıkları için, X Kuşağı, sadakat ve özveri konusunda tereddüt etmektedir. Bu durum, bütün bir jenerasyonun, iş etiği yerine, iş- özel hayat dengesini tercih etmesinin bir nedenidir. İş hayatlarını, kişisel yaşamlarına oranla ikincil planda tutmaktadırlar.

Özel hayatlarına gösterdikleri önem, boşanma oranlarının bu kuşakla birlikte ciddi derecede artmasının önüne geçememiştir. X Kuşaklı bireyler, kendileri deneyimlemediyse bile, çevrelerindeki kişilerin boşandığına şahitlik etmişlerdir (McCrindle, Wolfinger, 2009).

X Kuşağı, şirket sadakati yerine; onları motive eden insanlara, onları heyecanlandıran projelere sadık olma eğilimindedir. Sadakatlerini, kariyerleri ve özgeçmişleri lehine kullanarak, kendilerini geliştirmeye odaklıdırlar. Yaşam boyu öğrenmeye ve yeni deneyimlere olan ilgileri nedeniyle, sıkça iş değiştirmeyi tercih etmişlerdir. Son yıllarda, resesyon nedeniyle artan işsizliğe bağlı olarak, X Kuşağı da girdiği işte kalıcı olmayı tercih etmeye başlamıştır (Ball, Gotsill, 2011).

X Kuşağı, sayısız enerji kriziyle sarsılan ekonomilere tanıklık ettiği için, hayata ciddiyetle yaklaşmaktadır. Çocukluklarından beri kendi kendilerine kaldıkları için, sorunlara karşı çözüm üretme becerileri gelişmiştir. Politik ve ekonomik alanlarda yaşanan çalkantılar, bu neslin politikacılara ve şirket liderlerine şüpheyle yaklaşmasına neden olmuştur. X Kuşağı bireyleri, kararlı, disiplinli ve özverilidir (Grubb, 2017).

X Kuşağı, çocukluğunda teknolojik aletlerle tanışmıştır. İlerleyen yaşlardaysa bilgisayar kullanmayı öğrenmiştir. Dolayısıyla, hızla değişen teknolojiye ayak uydurmakta zorlanmalarına rağmen, çoğu adapte olma potansiyeli taşımaktadır. Güncel kalma, gelişmelere ayak uydurma taraftarıdırlar, fakat bu çaba onlara geri kalma korkusu da yaşatmaktadır (Zemke, Raines, Filipczak, 2013). X Kuşağı, kişisel bilgisayarları kullanan ilk nesildir ve masaüstü bilgisayarlar, en çok bu dönemde kullanılmıştır. İnternetin yaygınlaşmaya başlaması, iş hayatına atıldıkları zamanlara denk gelmektedir. Kendilerini geliştirmeye açıktırlar. Kazandıkları becerilerin karşılığında dolgun ücretler beklemektedirler. Telefon ve e-postaları, iletişimde benimseyip kullanabilmektedirler (Seemiller, Grace, 2016; Seemiller, Grace, 2019).

X Kuşağı'na mensup Türk bireylerin ana hatları, "Türkiye'de genel olarak Sessiz Kuşağın çocukları olan bu nesil daha çalışkan, realist ve kanaatkâr bir yapıya sahiptir. Türkiye'nin %22'sini oluşturan bu kuşak, uzmanlar tarafından "rekabetçi" olarak tanımlanmaktadır. Bu kuşağın yetiştiği dönem petrol krizleri ve ekonomik sarsıntılarla geçmiştir," ifadeleriyle belirtilmiştir (www.dijitalajanslar.com).

2.2.3. Y Kuşığı (1980-1994)

1980-1994 yılları arasında doğan nesil, Y Kuşığı olarak adlandırılmaktadır. Bu nesil kaynaklarda, Milenyum Kuşığı, Gelecek Kuşak, Dijital Kuşak, Eko Patlaması ve Sonrakiler gibi farklı isimlerle de yer almaktadır. Kuşakların adlandırılmasında, alfabetik sıranın daha uygun görülmesi nedeniyle, genellikle Y Kuşığı ismi tercih edilmektedir.

Y Kuşığı, büyük bir potansiyel taşıdığına, biricik olduğuna, doğuştan özel ve yetenekli olduğuna, inandırılarak büyümüştür. Bu kuşak, duyguları hakkında açık olmaya, toplumda rahat davranmaya teşvik edilmiştir. Çok sayıda geri bildirim beklemekte, onaylanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bütün adımları aileleri tarafından planlanan, okul hayatlarını rehberlik danışmanları eşliğinde tamamlayan, sosyal medyada her paylaşımına beğeni alan Y Kuşığı, aynı yaklaşımı iş yerinde de görmek istemekte ve yöneticilerinin kariyer gelişimlerini beslemesini beklemektedir. Kariyer gelişimini, aynı zamanda kişisel gelişim olarak görmektedir. Günlük işlerinde, anlam ve tatmin duygusunu aramaktadır. Sadakat duygusu yüksek olmayan Y Kuşığı, kalıpların dışında düşünebilen bireylere ve şirketlere karşı bağlılık duygusu hissetmektedir. Belirli bir misyonu ve hedefi olan şirketler için, çalışmayı tercih etmektedir (Grubb, 2017).

Y Kuşığı ebeveynleri, imkânlarını çocuklarının önüne sererek, onların masraflarını karşılamış, yaşamlarını finanse etmişlerdir. Bu kuşağın çocukluğu, ülkelerin ekonomik gücünü görerek geçmiş, iş hayatına atılma süreci, ekonomik durgunluk döneminde gerçekleşmiştir. Düşük maaş, işsizlik gibi sorunlarla karşılaşmalarına rağmen, ailelerinin sunduğu imkânlara alıştıklarından, maaş, ilerleme fırsatları, işi yerine getirme ve iş-hayat dengesi gibi konulardaki beklentileri yüksektir. Geleceğe dair umutları, iyimserlikleri ve kendilerine güvenleriyle tanınmaktadırlar (Seemiller, Grace, 2016). Ailelerinin sürekli desteği, aşırı ebeveynlik olarak eleştirilmiştir. Y Kuşığı'nın, iyimser olmasına rağmen, eski kuşaklar kadar dirençli olmamasının nedeni, ebeveynlerinin başarısız olma fırsatı tanımamasına bağlanmıştır (Johnson, Johnson, 2010).

Sürekli desteklenmeye alışarak, beklentileri yükselen Y Kuşığı'nın, sorumluluk alma bilinci ve zorluklarla yüzleşme becerisi tam olarak gelişmemiştir. Ekonomik kriz ve sarsıntılardan en çok çekinen kuşaktır. Çabadan önce, ödülü talep

etmektedir. Ödül beklentileri, onların dışarıdan çıkarıcı ve kibirli algılanmasına neden olabilmektedir (McCrindle, Wolfinger, 2009).

Yüksek eğitim gören Y Kuşağı, düşük ücretlerle çalışmaktadır. Ayrıca yükseköğrenim kredileri yüzünden, iş hayatına borçlu olarak atılmaktadır. Finansal güçlükler, Y Kuşağı'nın evlenme, çocuk sahibi olma ve ev satın alma yaşını ötelemesine neden olmuştur. Uber ve Airbnb gibi paylaşımlı sistemler, kiralık evler, yine mali nedenlerden ötürü popülerlik kazanmıştır. (Editors, 2018, Johnson, Johnson, 2010)

Zaman ve mekân anlayışı, bu kuşakla birlikte daha önce hiçbir kuşakta rastlanılmayan şekilde değişmiş, bir kırılma yaşanmıştır. Y Kuşağı, internet ve sosyal medya aracılığıyla istediği saatte, istediği yerde, dünyadaki herhangi biriyle iletişime geçebilmektedir. Zamanın ve mekânın, bireyler üzerindeki sınırlandırıcılığı ortadan kalkmıştır. Küresel olarak bağlı olmaları nedeniyle, küresel vatandaşlar olarak adlandırılmaktadırlar. İletişimde sınırların esnemesi, bu neslin liberalleşmesini sağlamıştır. Y Kuşağı, bireysel kimliklere, eski nesiller kadar katı yaklaşmamaktadır; din, dil, ırk, cinsiyet konusunda keskin ayrımları yoktur. Özgür ve hoşgörülüdür (Ball, Gotsill, 2011).

Dijital teknoloji ve internetin hızla yükseldiği bir dönemde yetişen Y Kuşağı, bilgisayar, video oyunları, internet, cep telefonları ve MP3 oynatıcılarla büyümüştür. İnternet ve kişisel bilgisayarların dünya geneline yayıldığı, etkileşimli bir ortamda büyüyen Y Kuşağı, her zaman bağlı olmaya alışkındır. Bilgisayar ve cep telefonlarının vazgeçilmez bir cihaz hâline dönüştüğü dönemde, sosyal medya ve internetle bütünleşmiştir. Yayıncılığın interaktif hâle geldiği bu dönemde, etkileşimli medyanın hem tüketicisi hem üreticisi olmuştur. Kullanıcı tarafından oluşturulan Web 2.0 platformlarını, memnuniyetle karşılayıp diğer kuşakların bu mecraları benimsemelerine ve teknolojinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Aynı anda, anlık mesajlaşma, e-posta ve sosyal medya gibi birden çok hesabı yöneterek, çok yönlü iletişim kurabilmektedir. Bu kuşak, teknolojiyi sosyalleşme aracı olarak kullanmaktadır. Bilgiyi, kendisinden önceki nesillerden, temelde farklı bir şekilde düşünüp işlemektedir. Y Kuşağı, ihtiyaç duyduğu bilgiye, istediği anda ve zamanda erişmeye alışkındır. Bu gelişmeler, bütün kuşakların iletişime geçme, bağlantı kurma

ve bilgi alma biçimlerini değiştirmiştir (Ball, Gotsill, 2011; McCrindle, Wolfinger, 2009; Seemiller, Grace, 2016).

Teknoloji sayesinde bilgiyi hızlı bir şekilde işlemeye alışan Y Kuşağı, süreç yerine sonuç odaklıdır. Bu kuşağın beklemeye tahammül edememesinde, yüksek hızlı teknolojinin etkisi büyüktür. Dolayısıyla, sabırsız ve hırslı olarak da anılmaktadır. Enerjik ve çok görevli bir doğaya sahip olmasının yanı sıra, doyumsuzluğuyla da bilinmektedir. Kişisel çıkar, hak anlayışı ve aşırı özgüveni nedeniyle eleştirilmektedir. Öte yandan, finansal güçlüklerle karşılaşmasına rağmen, iyimser, girişimci, yenilikçi, sosyal yapısını korumaktadır (McCrindle, Wolfinger, 2009; Seemiller, Grace, 2019).

Y Kuşağı'na mensup Türk bireyler, özgürlüğüne düşkün, kolay vazgeçen, uyumlu, iyi eğitilmiş, teknoloji yanlısı olarak, tanımlanmaktadır. Bu nesil, daha önce hiçbir kuşağın sahip olmadığı teknolojik donanımlar sayesinde, kültürlerarası etkileşimin artarak, küreselleşmenin tam anlamıyla gerçekleştiği dönemde yetişen bireylerden oluşmaktadır (Türk, 2013).

2.2.4. Z Kuşağı (1995-2010)

1995 ile 2000 yılları arasında doğanlar, Z Kuşağı olarak adlandırılmaktadır. İnternet, hayatlarında egemen güç olup onları şekillendirdiği için, Dijital Yerliler, iGeneration, Net Kuşağı gibi isimlerle de anılmaktadırlar. Cebine sığan bir cihaz sayesinde, kâğıtlardan, hard disklerden, müzik çalarlardan, video oyun cihazlarından kurtulan bu nesil, ihtiyaç duyduğu her şeye cep telefonu ile erişme kolaylığıyla büyümüştür. İçine doğdukları bu teknolojik çağ, onların hem çevrimiçi hem de çevrimdışı dünyada rahatça hareket etmelerine olanak tanımıştır (Seemiller, Grace, 2016). Teknoloji, Z Kuşağı'nın kendini ifade etme biçimidir. Z Kuşağı, doğduğu andan itibaren küresel olarak bağlanan ilk gruptur. Dünyayla anlık iletişim kurulamayan bir zamana hiç şahit olmamıştır (Grubb, 2017).

Z Kuşağı, teknoloji okuryazarıdır. Onlar, herhangi bir bilginin sadece birkaç tık uzakta olduğu, hiper-bağlantılı bir dünyaya doğmuştur ve Z Kuşağı için dünya, açık bir kitaptır. Bilgiye ulaşma hızı, Z Kuşağı'nın çoklu görev bilincini geliştirmiştir. Bir görevden diğerine hızla geçebilmektedir. Bu kuşak, aynı anda birden çok uyarana ilgilenebilmektedir. Teknoloji vasıtasıyla sosyalleşmektedir. Görsel karakterlerle,

sembollerle ve emojilerle iletişim kuran Z Kuşığı'nın, dikkat süresi oldukça kısadır (McCrindle, Wolfinger, 2009).

Sanal ve fiziksel dünyaya kolayca ulaşabilen bu nesil, karşılaştığı sorunlara çözüm getirme ihtiyacı hissetmektedir. Çözüm bulma sürecinde, elinin altındaki araçları ustaca kullanabilecek beceriye sahiptir. Z Kuşığı, Bebek Patlaması Kuşığı'nın iş etiği değerlerine, X Kuşığı'nın sorumluluk ve esneklik bilincine ve Y Kuşığı'nın teknoloji bilgisine sahip bir nesil olarak, bu üç kuşağın becerilerini kendinde toplamış bir nesildir. Bu sayede, karşılaştığı sorunlara çözüm getirebilme konusunda, diğer kuşaklardan daha pratiktir (Seemiller, Grace, 2016).

Ebeveynlerinin, hayatını planlayarak, ev ödevleri, ek dersler ve okul dışı etkinliklerle zamanını doldurması ve dış dünyanın giderek daha tekinsiz bir yer hâline dönüşmesi sonucunda, ailelerinin sokaklarda ve parklarda oynaması konusunda temkinli davranmaları, bu neslin zamanının çoğunu kapalı alanlarda geçirmesinin nedenleri arasında sıralanmaktadır. Kapalı alanlara kısıtlanmış olmasına rağmen, teknolojinin sağladığı imkânlar sayesinde sıkılmadan vakit geçirebilmektedir. Eğitim hayatına erken yaşlarda başlayan Z Kuşığı'nın, en fazla eğitim alan nesil olacağı tahmin edilmektedir (McCrindle, Wolfinger, 2009).

Z Kuşığı'nın ebeveynleri, onları özgüvenli yetiştirmek istemelerine rağmen, Y Kuşığı ebeveynleri gibi aşırı planlamacı değildir. İleri yaşta anne babalığı tadanların çocukları olan Z Kuşığı, özgür, iyi eğitilmiş, özgüvenli, planlı olarak yetiştirilmiştir (Johnson, Johnson, 2010).

Z Kuşığı, birey olarak değer görmeyi, fikirlerinin önemsenmesini, çalıştığı şirketin sosyal dayanışma ve yardımlaşma konularında faal olmasını beklemektedir. Farklı projelerde yer almaya, deneyim kazanmaya açık bir kuşaktır. Daha az duygusal beklenti içinde olmasıyla, Y Kuşığı'ndan farklılaşmaktadır (Grubb, 2017).

Z Kuşığı, açık fikirli, şefkatli, azimli, sonuç odaklı, bütünlük duygusuna sahip, doğuştan tüketici ve heterojen yapılı bir nesil olarak tanımlanmaktadır. Aile, ilişkiler, mutluluk, anlamlı bir iş ve mali güvenlik onlar için önem taşımaktadır. Motivasyonları, tutkularıyla kaynaşan ilişkilerine ve başarılarına bağlıdır. Güçlerini, kapasitelerini geliştirme ve önemli gördükleri şeyleri derinlemesine inceleme heveslerinden almaktadırlar (Seemiller, Grace, 2019).

Z Kuşığı, terörizm, küresel durgunluk ve küresel iklim değişikliği gibi, dünyayı etkileyen krizlere tanıklık edilen bir dönemde büyümüştür. Adaleti, barışı, doğayı önemsemektedir (McCrindle, Wolfinger, 2009). Z Kuşığı, ebeveynlerinin kredi ödeme güçlükleriyle, yüksek işsizlik oranlarıyla, ağır öğrenim kredileriyle, daralan orta sınıfla karşılaştığı için, kendinden bir önceki Y Kuşığı gibi geleceğe iyimserlikle bakmak yerine, hayata daha gerçekçi yaklaşmaktadır (Editors, 2018).

Teknolojinin belirleyici olduğu ve sürekli kendini yenilediği bir dönemde büyümelerine rağmen, bir yandan da ekonomik durgunlukla yüzleşmektedirler (Grubb, 2017). Y Kuşığı, durgunluğu kariyer hayatına başladıktan sonra deneyimlediği için, bu gerçekliğe uyum sağlamakta zorlanmıştır. Z Kuşığı, bu kısıtlayıcılık bilinciyle büyüdüğünden, hayata karşı Y Kuşığı'ndan daha gerçekçi, daha temkinli ve daha endişeli bir tavır takınmıştır (Grubb, 2017).

Z Kuşığı'nın alış-veriş ve tüketim alışkanlıkları, tarihsel açıdan kendine en yakın olan Y Kuşığı'dan oldukça farklıdır. Bu kuşağın tüketim eğilimleri, “Z Kuşığı'nın neredeyse tamamı aktif sosyal medya kullanıcısıdır ve çoğunluğu alışveriş kararlarında e-ticaret sitelerinin sosyal medyadaki reklamlarının etkili olduğunu söylemektedir. Her ne kadar müsrif gözükseler de para harcama yerine biriktirmeyi tercih etmektedirler. Kampanyaları yakından takip ederler, fırsat sitelerinin en aktif kullanıcıları durumundadırlar. Z Kuşığı'nın en belirgin özelliklerinden biri de araştırmacı olmasıdır. Yüzde 80'i alışveriş yapmadan önce araştırmakta, fiyat karşılaştırması yapmaktadır. Z Kuşığı, markadan çok ürünün kullanılabilir olmasını, kaliteyi önemsemektedir,” olarak ifade edilmiştir (ep-next.com).

Z Kuşığı'na mensup Türk bireylerin ana hatları, “Türkiye’de 2000’den sonra doğanlardan oluşan kuşak, aynı zamanda ‘Kristal Nesil’ olarak da adlandırılmaktadır. Uzmanların ‘derin duygusal’ sıfatıyla nitelendirdiği bu kuşak, Türkiye’nin %17’sini oluşturmaktadır. Bu yüzden kuşağın dönem aralığı henüz tamamlanmadığı için, nüfus artış oranına göre bu kuşaktakilerin sayısının değişiklik göstermesi beklenmektedir,” ifadeleriyle belirtilmiştir (www.dijitalajanslar.com).

Genelleme yapıldığında, Bebek Patlaması Kuşığı, Y Kuşığı'nın; X Kuşığı da Z Kuşığı'nın ebeveynleridir, denilebilir. Davranış kalıpları oluşurken, yetiştirilme tarzı da etkili olduğundan, bireyler anne babalarıyla benzer özellikler

gösterebilmektedirler. Konuyu Türkiye özelinde ele alırsak, Bebek Patlaması Kuşağı, savaşın yıkımını bilen ve ihtilallere tanıklık eden bir kuşak olmakla birlikte, dünya genelindeki insan hakları hareketini ve 68 kuşağı gelişmelerini, radyo aracılığıyla da olsa takip edebilmiştir. Dolayısıyla, arta kalan yıkıntılara rağmen pozitif evrilen bir dünyada yaşamış, yaşları ilerlerken de ekonomik iyileşmeleri deneyimlemiştir. Y Kuşağı'nın iyimser bir tutum sergilemesi de, ebeveynlerinin daha iyiye dönüşen bir dünyaya tanıklık etmesiyle ilişkilendirilebilir.

X Kuşağı ise, ihtilallere çocukken tanıklık etmiş, küresel ekonomik kriz yaşanırken de ebeveyn olmuştur. Bu dönemde, çocuk büyütme, bir mücadeleye dönüşmüştür. Yetiştirdikleri Z Kuşağı, ekonomik olarak çalkalanan bir dünyaya tutunma çabası gösteren, anne babasını izlediğinden, Y Kuşağı'na nazaran daha olgun olarak tanımlanmaktadır. Y Kuşağı, gençliğinde refahı deneyimlediğinden, hayalperest ve savurgan, bazen de bencilce bir tutum sergileyebilmektedir. Oysa Z Kuşağı, parasını biriktirmeyi tercih etmektedir. Bu neslin derdi, daha kolektif bir alanda hayat bulmaktadır. Z Kuşağı, gelişen teknolojiye rağmen, doğayı hâlâ önemsemekte, adalet ve barış yanlısı bir tutum sergilemektedir.

2.3. Kuşaklar için Dünya/ Türkiye Karşılaştırması

Kuşakların tanımlanmasının ardından, Bebek Patlaması Kuşağı'ndan Z Kuşağı'na gelene kadar, kuşakların küresel anlamda kademeli olarak bağlantısının arttığı görülmektedir. Günümüz dünyasındaki mevcut kuşaklar arasında, Bebek Patlaması Kuşağı küresel anlamda bağımsız olmasına rağmen, Z Kuşağı internetle bağlanmıştır. Dolayısıyla ilk kuşak arasında yerel farklılıklar daha belirgin olmasına rağmen, daha genç kuşaklar arasında yerel farklar silikleşmiş, kuşakların benzerlikleri kademeli olarak artmıştır. Kuşaklar arasındaki farklılık ve bağlantıyı göstermek, Z Kuşağı'nın küresel anlamda bağlanmasıyla benzerliklerinin artmış olmasına rağmen, hâlâ yerel farklılıklar taşıdıklarını vurgulamak adına, Dünya ve Türkiye'deki gelişmelerin düzenlendiği tablolara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Kuşakları Şekillendiren Olaylar

Genel Olaylar	Siyaset		Ekonomi		Teknoloji		İletişim	
	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye
Bebek Patlaması 1946-1964	II. Dünya Savaşı sonrası, 68 Kuşağı, İnsan hakları hareketi	Çok partili dönem sancıları, 27 Mayıs ihtilali	Ülkelerin siyasi, politik ve ekonomik değişimleri		Uzay çağı girişimleri Radyonun altın çağı		Yüz yüze Ülkeler ve kültürlerarası farklılıklar	
X Kuşağı 1965-1979	İş hayatında kadınların yer alması	12 Eylül, Dünyaya Açılma-Baskıdan sonra söz hakkı	Rekabet – Tek elleşme Mortgage Çöküşü	Rekabet – Tek elleşme Serbest piyasa ekonomisi-Ekonomik canlılık	Televizyon, İlk kişisel bilgisayarlar	Tek kanallı TV	e-posta, Telefon	Küreselleşme
Y Kuşağı 1980-1994	Dijital medya	Globalleşme	Küresel ekonomik kriz	Ekonomi ve kültürlerarası etkileşimde artış – Krediler - Uluslararası	Bilgisayar-Dijitalleşme	Çok kanala geçiş - Walkman	Dijital, Kısa mesaj	Kültürlere
Z Kuşağı 1995-2010	Sanal dünya, İnternet, Ekolojik yıkım, İklim değişikliği, Terörizm, Sığınmacılar		Ekonomik krizi görenek büyütüler - Mortgage – Büyüme Hızında durgunluk		Arttırılmış gerçeklik – Akıllı telefon		Sanal iletişim Emojiler, İkonlar, Görüntüler	

Tablo 2.2. Kuşakların Davranış Özellikleri

Genel Profil	Profil		Tavır ve Tutum		Teknolojiyle ilişki	
	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye
Bebek Patlaması 1946-1964	Kuralcı, Eğlenceye düşkün, Lüks harcamalar	Yüksek sadakat, Kanaatkâr	Mütevazı, Takdir edilmekten hoşlanmayan, Kendi kendini motive eden, Devlete itaat, Sağlıklarına yaş ilerledikçe dikkat ediyorlar		Teknolojiye adapte olmuş	
X Kuşağı 1965-1979	Çalışkan, Realist, Kanaatkâr, Özgürlükçü, Amaç odaklı,	Girişimci, Bağımsız, Özgürlükçü,	Yarış, Yetişememe, Çağa ayak uyduramama telaşı, İkilemde, Baskı ve ferahı yaşadığı için çelişkili Sağlıklarına yaş ilerledikçe dikkat ediyorlar		Teknoloji ve bilgi ile barışık	Tanışık
Y Kuşağı 1980-1994	İyi eğitilmiş, Çabuk vazgeçen Teknoloji hayranı	Yüksek beklenti, Hedef odaklı	Yarış, İlgili odaya olmaya alışık, Övgü, takdir bekleyen, İyimser, Diyet yapma, Zayıflama, Formda kalma		Teknoloji hayatlarının simgesi	Barışık
Z Kuşağı 1995-2010	Duyarlı, Olgun Derin duygusal,		Şımarık, Rahatına düşkün, Adil, Barış ve sosyal eşitlik taraftarı, Bilinçli, Beslenme alışkanlıkları hayat tarzı		Dijital yerliler	

Tablo 2.3. Kuşakların İş Yaşamında Tutum ve Davranışları

İş Hayatı	İş hayatında	İşe bakiş	İşe yaklaşım	İşten beklenti	Ticaret- Dünya	Ticaret- Türkiye	Marka Sadakati
Bebek Patlaması 1946-1964	Çalışkan, İdealist, Kararlarında uyumlu	Zor işlere, Uzun saatler çalışmanın önemine inanan	Uzun dönemli istihdam	Maaş	Şube, İleri yaşta eğlenceye yönelik	Şube, Biriktirme	Temas isteniyor
X Kuşağı 1965-1979	Esnek, Kendine güvenen, Teknolojiyi rahat kullanabilen	Çok streten uzak duran, İş sadeleştirilen, Yaptığı işten keyif alan	Daha az hiyerarşik, Birden fazla kariyer	Güvenlik, Maaş	Yüz-yüze + dijital, Dikkatli harcama	Yüz-yüze + dijital, İleri yaşta eğlenceye yönelik	Güvene dayalı bağlılık
Y Kuşağı 1980-1994	Çoklu görev, İleri düzey düşünebilme, Hızlı bilgi edinme	Değişimi kucaklama, Geleceğe meydan okuma	Kendini geliştirmek, rahat yaşamak	Kariyenden çok kendini ifade edebilme	Dijital, Harcama tutkunu	Dijital, Harcama tutkunu	Duygusal değil işlemsel bağlılık
Z Kuşağı 1995-2010	Sonuç odaklı, Tatminsiz, Kararsız	Araştırmacı, Bireysel	Kendini ortaya koymak	Bireyselliğini göstermek, ilerlemek	Mobil bankacılık, e-ticaret, Kampanya, Biriktirmeyi tercih ediyorlar	Mobil bankacılık, e- ticaret, Kampanya, Biriktirmeyi tercih ediyorlar	Bilinçli bağlılık

Tablo 2.4. Kuşakların Aile Yaşamı

Aile- Konut	Aile düzeni		Boşanma yaklaşımı		Ekonomi Yönetimi	Konut Edinme	
	Dünya	Türkiye	Dünya	Türkiye		Dünya	Türkiye
Bebek Patlaması 1946-1964	Aynı evde 3 nesil	Aynı evde 3 nesil	-	-	Daha rahat yaşamayı, restoranlara, alışveriş ve rekreasyon alanlarına yakın olmayı istiyorlar.	Uygun fiyatlı, Amerikan rüyası: Sahiplik bir norm. Kiralamaya karşıt degiller. Çocuklar büyüdüğünden banliyödeki evi satıp merkeze taşıyorlar	Önemli. 3 nesil birlikte yaşadığından konutları var.
X Kuşağı 1965-1979	Çekirdek aile – Çalışan kadın	Aynı evde 3 nesil+ Çekirdek aile – Kadınlar iş hayatında	Boşanma oranında artış	Boşanma ya başlama	Hızlı ve zevkli yaşam tarzına hevesliler. İş fırsatlarını yakalamak ve tadilat masraflarından kaçınmak için kiralamayı tercih edebilirler	Hayat tarzları ve konut anlayışları Y Kuşağı kadar esnek değil ama çok farklı da değil. Yüksek kira ve sabit maaş dolayısıyla beklenenden uzun süre konut kiraladılar	Konut+ Araba+ Yazlık
Y Kuşağı 1980-1994	Çekirdek aile+ Yalnız yaşam	Çekirdek aile – Çalışan kadın	Boşanma oranı yüksek	Boşanma oranında artış	Paralarını yaşam tarzları için kullanıyorlar. Seyahat ediyor, dışarıda yiyor, kahveyle kendilerini şımartıyorlar	Diğer jenerasyonlara göre daha geç ev sahibi oluyorlar. Ev sahipliği oranları düşük. Kimi öğrenim kredisi yüzünden sıkışık, kimi sahipliği kiralıktan değerli görmüyor	Konut+ Araba+ Yazlık
Z Kuşağı 1995-2010	Çekirdek aile+ Yalnız yaşam+ Alternatif aile- yaşam	Çekirdek aile	-	-	-	-	Çok önemli değil

Tablo 2.5. Kuşakların Tatil ve Eğlence Anlayışı

Tatil	Tatil eğilimi		Tatil anlayışı	Karar aşaması	
	Dünya	Türkiye		Dünya	Türkiye
Bebek Patlaması 1946-1964	%67 aile ziyareti	Aile-Memleket ziyareti	Rahatlatıcı ve müzeler, Ören yerleri, Sanat ve kültürle harmanlanmış çevre gezileri	Online seyahat acenteleri	-
X Kuşağı 1965-1979	Çoğunlukla yurt içi	Aile ziyareti + Lüks	Dinlenme, Çevre gezileri, Aile ziyaretleri.	Promosyon takibi, Karar vermeden önce yorum okuyorlar	Seyahat acenteleri
Y Kuşağı 1980-1994	Her şey dahil konaklama- sahil ve spa	Yurtiçi + Yurtdışı, Lüks	#YOLO, %70 otelde konaklama – fakat üst kuşaklardan az harcama	Tanıdıklarının- arkadaşlarının paylaşımları	Yorum okuma+ Tanıdıklarının- arkadaşlarının paylaşımları
Z Kuşağı 1995-2010	Konser, Festival, Spor etkinlikleri	Yurtiçi + Yurtdışı + Keşifçi	#YOLO, Açık hava kâşifleri- Alternatif konaklama- Uçuş masrafları	Kararlarını sosyal medya etkiliyor- en çok Facebook ve Instagram	Sosyal medya

2.3. Kendi Perspektifinden Z Kuşığı

X Kuşığı'na mensup bir baba ve Z Kuşığı bireyi oğlunun, kendi kuşaklarına yönelik yorumlarının yer aldığı kitapta, Z Kuşığı'nın cevapları, bu kuşığı tanımamıza yönelik ipuçları içerdiğinden bu bölümde, "İşte Z Kuşığı" adlı kitaptan alıntılara yer verilecektir (Stillman, Stillman, 2018).

Stillman ve Stillman, Amerika'da yeni eğilimin evde, bireysel eğitim olduğuna değinmektedir. ABD Eğitim Bakanlığı, evde eğitim gören 5-17 yaşları arasındaki çocukların sayısının 2003'le 2012 arasında %62 arttığını bildirmiştir. 1999'dan 2013'e kadar sözleşmeli okulların yüzdesi 1.7'den 6.2'ye çıkmıştır. "Sosyal medya sayesinde 7/24 bağlantıdayız ama teknoloji aynı zamanda yalnızlaştırabilir. Hayatı paylaşmak - aile ve arkadaşlarla sinemaya gitmek, bir tema parkında bütün bir gün geçirmek vb.- sizce ne kadar önemli?" sorusuna, Z Kuşığı'nın % 79'u "önemli/çok önemli" cevabını vermiştir (Stillman, Stillman, 2018). Z Kuşığı sanal dünyada olduğu kadar, fiziksel dünyada da hayatını sürdürmek istemektedir.

Z Kuşığı'nın, Y Kuşığı'na kıyasla daha realist olduğu farklı kaynaklarda belirtilmektedir. Y Kuşığı büyürken, iletişimin tek yönlü televizyonla gerçekleşmesi ve reklamlarla kuşatılan dünyaları onları hayalperest bir yapıya büründürmüştür. Kapitalist üretim-tüketim çarkının dönmesini sağlayan, lüks harcamalara meraklı Y Kuşığı'ndan sonra gelmelerine rağmen, Z Kuşığı'nın sorumluluklarının bilincinde olduğunu takip eden satırlar özetlemektedir: "Z Kuşaklı seçmenlerle konuştukça, başkan adaylarının bile aklına geleceğini sanmadığımız konularda endişeleri olduğunu gördük. Seçmenlerle konuştuğumuzda, en çok öne çıkan konu, sağlık hizmetlerinin maliyeti ve Z Kuşığı'nın sağlığı konusundaki endişeleri oldu. Normalde genç bir seçmenin aklında böyle bir şey olmasını beklemesiniz. Ama Z Kuşığı, Hastalık Kontrol ve Önemli Merkezleri'nin 2050'den önce her üç Amerikalının birinde şeker hastalığı çıkacağını öngördüğü bir dünyada yaşıyor. Kuşağımızın gelecekteki sağlığı konusunda kaygılıyız," (Stillman, Stillman, 2018).

"Bebek Patlaması Kuşığı, X Kuşığı ve Milenyumculular'ın birlikte büyüdüğü ağ ve kablolu televizyonlar bize kısıtlayıcı ve hatta sıkıcı geliyor. Öbür kuşaklar okuldan eve gelip televizyonu açtıklarında yayında ne varsa onu izlerken benim kuşağım keyfine göre ne izleyeceğine karar veriyor. Bilgisayar, telefon ve tabletlerimizle,

eğlencemizi, istediğimiz şeye uyarlayabiliyoruz. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, Z Kuşağı'nın %41'inin bilgisayar başında okulla ilgili olmayan şeylerle her gün üç saatten fazla zaman geçirdiğini buldu (on sene önce bu sayı %22'ydi).” (Stillman, Stillman, 2018). Z Kuşağı'nın bireyselliğe, kişiselleştirmeye verdiği önemin en büyük nedeni, onları kısıtlayacak bir bilgi alışveriş metodundan uzak büyümüş olmalarıdır, denilebilir. Kendi istedikleri zaman- mekânı kullanma hakkına, doğdukları günden beri sahiptirler.

“Milenyumlulardan (sizden önceki kuşaktan) ne kadar farklısınız?” sorusuna, Z Kuşağı'nın verdiği en sık 3 yanıt; teknolojik açıdan daha ileride, daha açık fikirli, davranış kurallarını daha az önemsiyor, olmuştur (Stillman, Stillman, 2018).

“Z Kuşağı, fiziksel ve internet faaliyetini birbirinden ayırmadığı için ikisi arasında bir çatışma hayal bile edemez. Hatta Z Kuşağı, internet satışıyla başlayan işletmelerin fiziksel ortama geçiş yaptığına tanık oluyor. Birçok kişi kuşağımızın sadece internete girip alışveriş yapmak istediğini varsayıyor. Ama yaptığımız bir araştırma Z Kuşağı'nın %44'ünün fiziksel ortamlarda alışveriş yapmayı tercih ettiğini gösterdi. Bununla beraber ürünlerin markette mi, amazon.com'da mı sepete konulduğu, Z Kuşağı için pek fark etmiyor,” (Stillman, Stillman, 2018). Z Kuşağı fiziksel ve sanal dünya arasında, “eşik bir dünyada” yaşamaktadır. Zaman ilerledikçe fiziksel olanın anlamını daha da yitireceği tahmin edilmesine rağmen, Churchill'in “Biz binalarımızı inşa ederiz, binalarımız da bizi,” sözünden hareketle, mevcut fiziksel çevrenin ortaçağdan beri inşa edilmiş binaları dahi içeriyor olması nedeniyle, bu kuşağın fiziksel olanla bağlarını koparmak istemesi beklenmemektedir. Fakat birkaç nesil sonra, fiziksel olanın anlamını kaybedeceği çıkarımını yapmak mümkündür.

“Önem verdiğiniz insanlarla bağ kurma konusunda size göre teknoloji yardımcı bir araç mı, yoksa engel mi?” sorusunu, Z Kuşağı'nın %84'ü araç, %16'sı ise engel olarak yanıtlamıştır (Stillman, Stillman, 2018).

“Üniversitede çoğumuz ana dalımızı bir listeden seçip kutucuğunu işaretledik. Northeastern Üniversitesi, Z Kuşağı'nın %72'sinin müfredat programını veya ana dalını kendisinin tasarlamak istediğini buldu. Bunun sonucunda, birçok eğitim kurumu bir akademik danışman eşliğinde öğrencilerin kişisel ana dallarını tasarlamasına izin vermeye başladı,” (Stillman, Stillman, 2018). Amerika'daki eğitim sisteminde Z

Kuşağı'nın eğitim programını, müzik listesinden seçer gibi seçtiğinden bahsedilmektedir. Henüz Türkiye'de böyle bir uygulamaya geçilmiş olmasa da, ileriki yıllarda geçileceği tahmin edilmektedir.

Z Kuşağı'nın, yöneticilerinden, eğitimcilerinden aldıkları geri bildirimler, aşırı kişiselleştirilmiş olmalı, sık sık ve erişilebilir nitelik taşınmalı; uzun raporları okumaktan sıkılacağı için, kısa ve öz ifadelerle iletişim kurulmalıdır. "Kişiselleştirilmiş geribildirimimizin proje proje, görev görev parçalanmış olmasını istiyoruz," (Stillman, Stillman, 2018).

"Dünyayı değiştirmek için ne yapmayı düşünüyorsunuz?" sorusuna Z Kuşağı'nın verdiği en sık 3 yanıt; yakın çevrede "gönüllü çalışmalar yapmayı, daha çok sosyal sorumluluk üstlenmeyi, kendi işimi kurmayı," olmuştur. "Sizi aşka getiren, hayatta şevkle yapmak istediğiniz şey nedir?" sorusuna en sık, "insanlara yardım etmek/ insanları mutlu etmek," yanıtı verilmiştir (Stillman, Stillman, 2018).

"Bir firmada hangisi sizin için daha önemlidir?" soruna, Z Kuşağı'nın %20'si ne sattıkları, %80'i kimlikleri yanıtını vermiştir (Stillman, Stillman, 2018). Z Kuşağı, bir işin, nesnenin ne olduğunu değil, nasıl olduğunu, nasıl tanımlandığını önemsemektedir. Özgünlük, onların hayatında birincil önem taşımaktadır.

"Z Kuşağı, kaynakları en iyi şekilde değerlendirmeye çalışırken, paylaşımcı ekonomi yolunu, en verimli şekilde yapmayı seçecektir. İşyerinde 'beceri paylaşımı' yolunu benimseyecektir. Kapasite fazlasının paylaşılacağı durumlarda çalışanlar, müvekkiller, müşteriler ve satıcılar gibi iş yapan taraflar arasında çizgilerin kaybolması olasıdır. Biz Ekonomisini benimseyen Z Kuşağı, şirketlerin işlerini iyi yapmalarını ve hayır işlerine katkıda bulunmalarını, destekleyecektir," (Stillman, Stillman, 2018). Kaynaklarda, Y Kuşağı'nın bireysel başarıyı daha fazla önemsedğine, paylaşım yolunu pek tercih etmediğine değinilmektedir. Y Kuşağı'na, maruz kaldığı reklamlarda, hep daha iyisini, daha fazlasını istemesi empoze edilmiştir. Yetiştikleri dönemde, sosyal medyanın etkileşimli yapısına sahip iletişim kanalları bulunmadığından, farklı bireylerin yorumlarını görmeyip, televizyon gibi tek yönlü bir medyayla muhatap olduklarından, bireyselliği önemsedikleri söylenebilir. Sosyal medyanın etkileşimli yapısı, Z Kuşağı'nın daha paylaşımcı bir tavır takınmasında, etkin bir rol oynamış gibi görünmektedir.

3. Z Kuşağıyla Birlikte Beklenen Değişimler

3.1. Z Kuşağı ve Toplum: Toplum 5.0 (Society 5.0)

İnternet ve sanal dünya, gündelik hayata girdiğinden beri, dijital etkileşim artarak devam etmekte, geleceğin kentlerinin ise yapay zekâyla kurgulanması beklenmektedir. Endüstri 4.0 kavramının, son yıllarda sıkça anılmasının yanı sıra, Japonya bu kavramı bir basamak daha ileriye taşıyıp Toplum 5.0 önerisini geliştirmiş, gelecek kentlerini dijital kontrollü olarak tanımlamıştır.

Sanallık kavramı, 1990'lı yıllarda sıkça tartışılan bir konu olmuştur. Sanallıkla gerçekliğin sınırları, Hollywood filmlerinde dahi sorgulanmış, “Truman Show”, “eXinsteZ”, “The Matrix” filmlerinin konusu olmuş, gerçek ve sanal arasındaki sınırların sanılan kadar keskin olmayabileceği izleyicilere yansıtılmıştır. Mitchell de, sanallık kavramını kent üzerinden yorumlayarak, artık sanal mekânların da fiziksel kadar dikkate alınması gerektiğinden bahsetmiş, aynı zamanda şehirleri daha akıllı ve daha kolay olarak tanımlamıştır (Mitchell, 2000).

Sanal kentler, inovasyon panellerindeki en güncel konulardandır. Endüstri 4.0 ile birlikte, “nesnelerin interneti, bulut bilişim, artırılmış gerçeklik, siber güvenlik, simülasyon sistemleri, 3D yazıcı uygulamaları ve büyük veri (big data)” konularından da sıkça bahsedilir olmuştur.

Atzori vd., nesnelerin internetini (IoT), “Günlük yaşamdaki nesnelerin, birbirleriyle iletişim kurabilecekleri, uygun protokollerle donatılacakları iletişim paradigması,” olarak ifade etmiştir (Atzori, Iera, Morabito, 2010).

Japon Ekonomik Organizasyonlar Federasyonunca, ilk insanın doğuşundan bugüne kadarki süreçte toplumlar; “Avcı Toplum (Toplum 1.0), Tarım Toplumu (Toplum 2.0), Endüstriyel Toplum (Toplum 3.0), Bilgi Toplumu (Toplum 4.0), ve Akıllı Toplum (Toplum 5.0),” olmak üzere beşe ayrılmıştır. Japon Bakanlar Kurulu tarafından, Toplum 5.0 terimi, “siber alan ve fiziksel alanın (gerçek toplumun) yüksek seviyede entegre olduğu, süper akıllı toplum,” olarak açıklanmıştır (<https://www.endustri40.com>).

“Toplum 5.0 ile, dördüncü sanayi devrimine, Nesnelerin İnterneti (IoT), büyük veri, yapay zeka, robot ve paylaşım ekonomisi gibi yeniliklerin farklı

endüstrileri ve sosyal hayatı kapsayacak şekilde dâhil edilmesi ve çeşitli sosyal zorlukları çözebilen bir toplum oluşturulması amaçlanmaktadır. Toplum 5.0, bir ‘süper akıllı’ topluma işaret etmekte ve bu dönüşüme, Endüstri 4.0 yani dijitalleşmenin sunduğu imkânlarla hazırlanılmaktadır. Nesnelerin İnterneti ile toplanan büyük veri, yapay zekâ tarafından yeni bir zekâ türüne dönüştürülerek toplumun her köşesine ulaştırılacaktır. Sürücüsüz taksi ve otobüs, drone, blockchain’le para transferi, nakitsiz ödemeler teşvik edilecektir,” (<https://www.endustri40.com>). Toplum 5.0’a geçişle, geleceğin dünyasında, daha verimli ve hızlı hizmet verilmesi amaçlanmaktadır.

Toplum 5.0 aslında bazı endişeleri beraberinde getirmektedir. Bu endişelerden en önemlisi “istihdam sorunu” yaratma ihtimalidir. Giderek artan otonomlaşıma, işsizlik riskini beraberinde getirmektedir (<https://medium.com>). Aynı zamanda, dijital kontrol sistemleri, aşırı kontrol tehlikesine de yol açmaktadır.

“Endüstri 5.0, toplum odaklı insansız teknolojilerin dönemidir. Robotlar, fabrika içerisinde insan kolunun yapabileceği hemen hemen her hareketi yapabilmektedirler. Birbirleriyle iletişim kurabilir, elde ettikleri verileri anlık olarak bulut sistemine kaydedebilir ve böylece yöneticiler tarafından veriler anlık olarak kolaylıkla incelenebilir,” (<https://medium.com>).

Avrupa ülkelerinin de onayını alan, Toplum 5.0 projesini hayata geçirme çalışmaları, hızla devam etmektedir. Gündelik hayatın bu kadar teknoloji odaklı, merkezi kontrole açık olması, şüphesiz akla Orwell’in 1984 romanındaki distopik çerçeveyi getirmektedir (Orwell, 2008). More’un Utopia’sında dahi, kentin ve toplumun kontrolünden bahsedilmektedir (More, 2017). Belki her hayali ütopya, fiziksel olarak gerçekleştirildiğinde distopyaya dönüşmektedir.

Gelecek senaryolarında, banyolardaki sensörlerle idrar tahlilleri yapılacağından, 3D yazıcılarla nesnelerin bir tuşla yazdırılacağından bahsedilmekte, sanal gerçeklik sayesinde modellenen antik kentlerin, müzelerin, şehirlerin bir gözlükle gezileceği öngörülmektedir. Bütün bu gelişmeler, birkaç nesil sonra doğanların, yaşamlarını konutlarından dışarı çıkmadan sürdürmelerine sebep olabilir. Kuşkusuz ütöpik projeler, beraberinde insan hayatı için problem olacak taraflarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeleri takiben, “Tamamen konutlarda geçecek hayatlara yönelik mekânlar nasıl kurgulanmalıdır?” sorusu açığa çıkmaktadır.

3.2. Z Kuşığı ve Eğitim

Toplumların şekillenmesinde başat rol oynayan eğitim faktörü, son on yılda geçirdiği hızlı dönüşümlerle gelecekte daha başka biçimlere gireceğinin sinyallerini vermektedir. Teknoloji önderliğinde gerçekleşen yenilikleri, Türkiye daha geriden takip ettiği için, henüz değişimlerin çok farkında olunmasa da, yeni iletişim yöntemleri bütün dünyayı aynı anda dönüştürmektedir. Bir videonun yüklendiği andan itibaren, dünya üzerinde dolaşıma açık bir hâle gelerek, kısa sürede herkesin ilgi gösterdiği bir akıma dönüştüğüne tanıklık edilmektedir.

Bütün bu teknolojik gelişmelerin, en önemli yanı belki de artık sınırsız bilgiye neredeyse ücretsiz ulaşılmasıdır. Online dersler veren pek çok sosyal medya hesabı yürütülmekte, ayrıca çeşitli uygulamalar üzerinden online eğitim, seminer programları düzenlenmektedir. Bu sayede fiziksel sınırlar ortadan kalmakta, bilgi erişimi artmaktadır. Fiziksel çevreyi, bugünden etkilemeye başlayan sanal gücün, ileride yapıları çevreyi de kendi karakterine büründüreceği tahmin edilmektedir. Bunun nasıl gerçekleşeceğini söylemek henüz mümkün olmasa da, değişimler takip edilerek tahminlerde bulunmak olasıdır.

Eğitim alanında önemli değişimler, online platformlar üzerinden gerçekleşmektedir. Yoğun iş temposu dolayısıyla, evle iş arasında mekik dokuyan X ve Y Kuşakları için, bazı hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak, özellikle Y Kuşığı'yla birlikte artan rekabetçi ortam sebebiyle, geride kalmışlık hissi taşıyan bireylere ulaşmasından dolayı online sistemlerin popülaritesi her geçen gün artmaktadır. Güncel bir araştırmada, gençlerin neredeyse %80'i online kurs almış olduğu belirtilmektedir (<https://www.weforum.org>).

Erişim kolaylığı, tekrar izlenebilme seçeneği ile online eğitimler giderek yaygınlaşmaktadır. Online eğitimin yakın gelecekte okul yapılarını köklü bir değişikliğe sürükleyeceği tahmin edilmektedir (<https://www.weforum.org>). Online okullar, gelecek açısından bir gerekliliktir. Online eğitim, engelleri kaldırır, daha hızlı sonuç sağlar ve çoğu zaman ücretsizdir (<https://www.onlineschoolscenter.com>).

Bugünün teknolojisi, öğrencilerin fiziki bir sınıfa adım atmadan kredi veya diploma kazanma ihtimalini doğurmuştur (<https://www.onlineschoolscenter.com>). UNESCO'nun geliştirdiği “Herkes için eğitim” programında çocuk, genç ve yetişkinlerin temel eğitimden yararlanması, eğitimde fırsat eşitliği sağlanması

amaçlanmıştır. Online eğitim, internetin ulaşılabilir doğası gereğiyle, eğitimde fırsat eşitliği sağlamaktadır. Yeni nesle cazip gelmesinin yanı sıra, dezavantajlı grupların da eğitimde fırsat eşitliğinden yararlanmasını sağlayacak, az maliyetli bir sistemdir.

Teknolojinin eğitimle entegrasyonu, yüzyıl gibi kısa bir süre içinde yaşanmış, son otuz yılda hız kazanmıştır. Eğitim sektörünü etkileyen gelişmeler tarihsel olarak sıralandığında, bu hızlı değişim ortaya çıkmaktadır. 1890: Kara tahta, 1900: Kurşunkalem, 1930: Tepegöz, 1940: Tükenmez kalem, 1950: Fotokopi makinesi, 1970: Hesap makinesi, 1972: Optik form okuyucu, 1980: İlk bilgisayarlar, 1985: Grafik hesap makinesi, 1999: Akıllı tahta, 2010: iPad, 2011: Geliştirilmiş e-kitap (ePUB3) (<https://www.onlineschoolscenter.com>).

Son otuz yılda, iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler, “1993: IBM, Simon adlı ilk akıllı telefonu piyasaya sürdü. 2003: Skype kullanıma açıldı. 2004: Facebook kullanıma açıldı. 2005: İlk YouTube videosu yapıldı. 2006: Twitter kullanıma açıldı ve mesajlaşma yaygınlaştı. 2007: Apple iPhone’un tanıtımını yaptı. 2010: iPad tanıtımı yapıldı. 2012: iPadler iyice yayıldı ve okullarda kullanılmaya başlandı. 2015: Apple Saat’in tanıtımı yapıldı,” şeklinde sıralanabilir (Stillman, Stillman, 2018).

Eski MIT dekanı, yeni üniversitelerde ana dalların, sınıfların, sınıf derslerinin yerini, her türlü bilginin online erişime açık olduğu, merkezileşmiş disiplinlerarası laboratuvarların ve öğrencilerin isteklerine odaklanan proje bazlı eğitimlerin alacağını öngörmektedir (<https://www.onlineschoolscenter.com>).

Fiziksel çevredeki değişim, teknolojik gelişmelerin hızına erişememektedir. Ancak online derslerin çoğalıp, toplanmanın belirli pratikler için gerçekleştiği bir sisteme geçiş yapılırsa, eğitim-öğretim için okul yapılarına ihtiyaç duyulmayacaktır. Okulların geleceği, günümüz kulüpleri niteliğinde düşünebilir, belirli bir alana ilgi duyan insanların bir araya geldiği platformlara dönüşebilirler. Bu noktada, aidiyetle ilgili bazı sorunların doğabileceği tahmin edilmektedir. Ancak Z Kuşağı’nın, zaten sosyal medyada kendini tanımlarken kullandığı etiketler üzerinden yeni bir aidiyet duygusu geliştirme olasılığı mevcuttur. Örneğin, “#XSahıslaMimarlıkTarihi,” “#XGrubunEdebiyatSöyleşileri,” “#MinyatürTarikatı,” türevi etiketlerle, kendilerini tanımlamaları söz konusu olabilir.

Z Kuşağı, tablet ve telefonlarla büyümüş bir nesil olduğu için, onların eğitim, hatta çalışma ve sosyal hayatlarında öğrenme süreçlerinin “oyunlaştırma” ile

kolaylaşacağı düşünülmektedir. Oyunlaştırmadan kasıt, bir bilgisayar oyunu gibi, belli seviyelere ayrılan görevlerin, aksiyon içerikli maceralarla aşılıp ödüllere ulaşılması sürecidir (<https://www.onlineschoolscenter.com>). Ekran başında, oyunlarla büyüyen çocukların, mevcut sistemlere ayak uydurmasını beklemektense, onların dikkatini çekecek yeni yöntemler geliştirmek gerekmektedir. Bu da onların en iyi bildikleri, en sevdikleri oyunun, hayatlarının diğer alanlarına kaydırılmasıyla gerçekleşebilir.

Öğrenciler artık bir alete bakarak, kafalarını aşağı yukarı, sağa sola çevirerek, akıllı telefonlarındaki 3B görüntülerle etkileşime girerek sanal gerçeklikle bağlantı kurabilmektedir. Online eğitim, zaman ve mekân sınırlaması olmayan, az masraflı deneyim kazandıran bir ortam sağlamaktadır (<https://www.onlineschoolscenter.com>). Tek bir tuşla, dünya üzerinde herhangi bir yere erişebilme imkânından ötürü, duvarlar eski anlamını yitirmeye başlamıştır. Günümüz yapılarının içinde kullanılan, akıllı tahta, tablet gibi araçlar, mekânlara yapılan teknolojik eklentilerdir. Fakat, yapılar henüz teknolojik değişimler geçirmemiş, kara tahta mekânları düzeyinden çıkmamıştır.

Bu gelişmeler doğrultusunda, Frank Gehry'nin de, online eğitim platformunda ders vermeye başladığından söz etmek gerekir. Ünlü mimar, interaktif mimarlık ve tasarım dersleri boyunca, öğrencilerin yüklediği videolara kritik verecektir. Gehry, mimariye bakışını, kendi eskizleri ve modelleriyle sunacaktır (<http://kot0.com>).

2015 yılında İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından yayınlanan, Stem Eğitimi Türkiye Raporu'nda, 21. yüzyıl becerilerinin önemi 4 başlık altında toplanmıştır (STEM Eğitimi, 2015). Aşağıda başlıkların detayları yer almaktadır:

“Yaratıcılık: Önümüzdeki yıllarda standart işleri ve hatta günlük sorunların çözümünü belli bir yere kadar yapay zekâyla çalışan makinelerin yapacağı, devlet ve özel sektör kurumlarının süreçleri tanımlanmış ve sayısallaştırılmış işler için insan istihdam etmeyeceği öngörülmektedir. Bundan dolayı gençlerin yeni iş alanları oluşturacak yaratıcı sentezler yapabilmesi gerekmektedir,” (STEM Eğitimi, 2015).

“Eleştirel Düşünme: “Veri madenciliği” gibi kavramların yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline geldiği günümüzde, iş yapmak için ‘erişilecek’ ve ‘anlamlandırılacak’ veri miktarı her meslek alanı için inanılmaz hızla artmaktadır. Böylesine yoğun veri içinden işe yarayacak ‘en doğru’ ve ‘en güvenilir’ olanlarını

bulmak için güvenilebilecek en önemli kişisel özellik bir anlamda ‘zihinsel süzgeç’ görevi gören eleştirel düşünme becerileri olacaktır,” (STEM Eğitimi, 2015).

“İşbirlikli Çalışma: Tüm mesleklerde, ayrıntı ve bilgi seviyesinin hızla arttığı bu dönemde, bir işi tamamlamak için diğer insanlarla işbirliği yapmak kaçınılmaz olmuştur. ‘Beraber çalışabilmek’ ve ‘beraber çalışabilmeyi organize edebilmek’ çok önemli bir beceri haline gelmiştir,” (STEM Eğitimi, 2015).

“Problem Çözme: Bir sorun gördüğünde, onu çözmeye yönelik inisiyatif kullanmak, 21. yüzyıl kazanımları arasında en öncelikli olandır. Kişi; yaratıcılığını, eleştirel düşünme ve işbirlikli çalışabilme becerisini bir sorunu çözmek üzere harekete geçtiğinde kullanacaktır. Problem çözme becerisi, kabaca, ‘sorunu tanımlamak/analiz etmek’, ‘alternatif çözümler üretmek’, ‘en uygun çözümü planlamak’, ‘uygulamak’ ve ‘değerlendirmek’ adımlarından oluşmaktadır,” (STEM Eğitimi, 2015).

3.3. Z Kuşağı ve Alışveriş Alışkanlıkları

Y Kuşağı, kapitalizm kodlarıyla yetiştiğinden lükse, tasarım ürünlerine kıymet vermekte fakat Z Kuşağı değişen medya, iletişim araçları ve toplumsal kodlar dolayısıyla, alışverişe Y Kuşağı kadar bağımlılık göstermemektedir. Kuşakların değişen teknoloji ve imkânlarla şekillenen deneyimlerinin, satın alma üzerinden değerlendirilmesi; eğilimleri ve tutumlarının anlaşılacak, mevcut yapı stokunun dönüşümü ve yeni konut yapımının tutarlı uygulanabilmesi adına, fayda sağlayacaktır.

Z Kuşağı’nın satın alma sürecinin temelini, dijital platformlar oluşturmaktadır. Z Kuşağı, Google üzerinden ürün araştırmaları yapmasına rağmen, mağaza gezmeyi, Y Kuşağı gibi, sosyalleşme aracı olarak görmektedir. Z Kuşağı’nın %84’ü, alışveriş gezilerini sosyal bir aktivite olarak şekillendirmekte ve arkadaşlarıyla mağazaları gezmeye çıkmadan önce ihtiyaç ve isteklerinin listesinin birikmesini beklemektedir (<https://salesfloor.net>). Z Kuşağı, sadece sanal ortamda mevcudiyet göstermenin dışında, fiziksel ortamlarda da varlığını sürdürmektedir. Yapılan araştırmalar, Z Kuşağı’nın dijital ve fiziki alanların bir arada var olmasını istediğini göstermektedir.

Z Kuşığı da, Y Kuşığı gibi, yorumlarını sanal ortamda dillendirerek, marka temsilcileriyle etkileşimde bulunarak, markaları tüketici odaklı içerik oluşturmaya teşvik etmektedir. “Şirketler, Z Kuşığı’nı kendi ürünleriyle fotoğraf ve video paylaşması, sosyal medya üzerinden oylama ve yarışma yapması konusunda özendirmeli, en önemlisi geri bildirimleri dinlemeli ve raporlamalıdır. Z Kuşığı’nın %40’ı ‘çok sık’ online yorum yapmakta ve bu sayede ürün almak konusunda birbirini cesaretlendirmektedir. Z Kuşığı tüketicileri, sosyal medya paylaşımları sayesinde, gayri resmi marka temsilcileri sayılabilirler,” (<https://salesfloor.net>). Z Kuşığı, katılımcı ve müşterek içerik oluşturmaya hevesli bir kuşaktır.

Y ve Z Kuşakları, hem online hem offline alışveriş yapmaktadır. Offline, mağazalar modaya uygun (chic) ve teknolojik (tech-savvy) bir ortam geliştirmelidirler. Online siteler, etkileşime girmeli ve kullanıcı odaklı içerikle Z Kuşığı’na, ağ aygıtları arasında kesintisiz alışveriş deneyimi sağlamalıdır. İndirim kuponu gibi cüzdan dostu uygulamalar, Z Kuşığı’nı mağazaya getiren iyi bir yöntemdir (<https://salesfloor.net>). Yapı sektöründe de benzer yaklaşımların ele alınabileceğinden bahsetmek mümkündür. Fırsatlarla mevcut sistemlerin kaynaşması, bu kuşağın temel beklentisidir. Online-offline, sanal-fiziki, mevcut-teknolojik sistemlerin birlikte kullanımı, Z Kuşığı’nın özümseyeceği mekânlar üretebilmesine olanak tanıyacaktır.

Y ve Z Kuşakları’nın tercihlerinde, arkadaş paylaşımları ve blog önerileri, öncelikli bir rol oynamaktadır. Reklamların maddi beklentiler doğrultusunda, çoğu zaman gerçeği yansıtmaktan uzak, müşteri çekme amacıyla, abartılan metin ve görsellerden oluştuğunu, farklı mecraların yineleyerek dile getirdiği bir dönemde, sosyal medyada amatörce çekilen fotoğraflar daha inandırıcı gelmektedir. Ciddi bütçelerle desteklenen mekânların dışındaki yerlerden yapılan paylaşımlar, butik deneyimlerin uygulanmasını ve popülerleşmesini sağlamıştır. Bu dönemde, sosyal medyada takibe alınan kişiler, reklamlardan daha büyük etki yaratmaktadır.

Sanal dünya etkisinin, ilk hissedildiği alanlardan biri alışveriş ortamlarıdır. Y Kuşığı’nın televizyon reklamlarıyla büyümesi, satın alma konusunda hevesini arttırmış, bu nesille birlikte, peş peşe sanal alışveriş siteleri açılmıştır. Yurtdışından alışveriş yapma imkânı, dünyayı satın alma dürtüsüyle bir kez daha birbirine bağlanmıştır. Bu süreçte, AVM’lerin inşası da hız kazanmıştır. Satın almanın öncül bir eyleme dönüşmesini, tek bir sebebe bağlamak zor olmakla birlikte, Y Kuşığı’nın kapitalist kodlarla yetişmesinin bu

sebeplerden biri olduğu tahmin edilmektedir. Y Kuşaağı'nın pratik ve hızlı yaşam tarzını, alışveriş ve yaşam merkezleri temsil etmiş, bütün ihtiyaçlar tek bir çatı altında toplanmıştır.

Z Kuşaağı'nı takip eden dönemde, dijital dünyanın fiziki dünyaya ağır basması beklendiğinden, geleceğin yaşam tarzını AVM'ler temsil etmeyecektir. Y ve Z Kuşakları, ihtiyaçlarının çoğunu online olarak gidermektedir. Yıldırım, “son yıllarda eline satın alma gücü geçen Z Kuşaağı'nın, her şeyi online olarak satın alma isteğinin ve tercihinin ağır bastığını,” söylemektedir (<https://www.perakende.org>).

Z Kuşaağı ile ilgili yapılan araştırmalar, bu kuşağın alışveriş deneyimini “kişiselleştirmeyi” tercih ettiğini göstermektedir. Z Kuşaağı'na mensup bireyler, ürün tasarlama sürecine katılmak ve kendilerine has, başka kimsede olmayan ürünler tasarlamak istediklerini belirtmektedirler. “Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin %45'i, kadınların ise %52'si, kendi zevkine uygun tasarım yapabilmeyi istemektedir,” (<http://www.socialbusinessstr.com>). Yeni nesil tüketicileri cezbedebilmek, alışveriş zevklerini en üst seviyeye taşıyabilmek ve onlara en iyi deneyimi sunabilmek adına, “kişiyeye özel tasarımlar” gerçekleştirilmektedir. “Yeni nesil tüketiciler, kendilerine özel olsun, talep üzerine üretilsin, hızlıca tedarik edilsin ve bir an evvel elinde olsun istemektedirler,” (<https://www.perakende.org>).

Z Kuşaağı'nın “oyunlaştırma” beklentisi, farklı mecralarca dile getirilmektedir. “Mobil bir uygulamayla, mağazanın tamamını gezmek zorunda kalmadan kampanyalı, indirimli ürünlerin ve ürünlerin bulunduğu yerlerin gösterildiğini ve bu uygulamanın oyunlaştırıldığını, her satın alma ile oyun kurgusuna bağlı görevlerin tamamlandığını ve kişiyeye özel ürünlerle ödülleri verildiğini düşünün. Alışveriş deneyiminizi, dijital profilinizde kazandığınız puanlar ve özel ödüllerle daha etkili bir deneyim haline getireceksiniz,” (<http://www.socialbusinessstr.com>).

Bütün gelişmeler, 50 sene içerisinde kullanıcıların konut dışına adım atmadan hayatlarına sürdürebilecekleri bir geleceği işaret etmektedir. Z Kuşaağı'nın %54'ü, giysileri fiziksel olarak giymeden deneyebilmelerini sağlayan “sihirli ayna” gibi araçları mağazalarda görmek istemektedir (<http://www.socialbusinessstr.com>). Sihirli ayna örneğinde olduğu gibi, sanal programlar sayesinde giysilerin seçilebildiği, hologramlar üzerinde denenebildiği bir dünyada, fiziksel mekânlar günümüzdeki önemleri kaybedeceklerdir.

3.4. Z Kuşığı Sonrası İş – Ofis

Gelişmekte olan teknolojinin, fiziksel mekânlara nasıl yansıtacağıyla ilgili bilim-kurgu filmleri ve teknoloji tanıtımları sayesinde tanıklık edilmektedir. Bir mimar, bir iç mimar ve bir inşaat mühendisinden oluşan, OSO Mimarlık'ın geleceğin ofisleriyle ilgili yaptıkları tanımlar, Z Kuşığı ve sonrasına hitap edecek senaryoları anlamak açısından önemli bir altlık oluşturmaktadır. “Endüstri 4.0’ın altını dolduran yapay zekâ, nesnelerin interneti, artırılmış gerçeklik, 5G Teknolojileri, nanoteknoloji, 3D yazıcılar, dronelar gibi geniş çapta gelişen teknolojilerin hayatımızın her alanına girmesiyle, iş dünyasının ve çalışma alışkanlıklarının bambaşka boyutlarda yeniden biçimleneceğini belirten OSO Mimarlık, ofislerin, sanayinin, endüstrinin ve operasyonel sahaların daha önce hiç karşılaşmadığı derecede uyarılma ve adaptasyon sürecine gireceğini vurgulamakta ve yaşam biçimimizde köklü değişikliklere sebebiyet verecek derece etkili olacak teknolojik çağın iş modellerinin çeşitlenmesi paralelinde, ofis mekânlarının da bu gelişmeler doğrultusunda ‘sıklıkla değişebilirlik’ yeteneğine sahip olacak şekilde evrilmesinin kaçınılmaz olacağını belirtmektedir,” (<https://yapidergisi.com>).

“Yakın zaman içerisinde artırılmış gerçeklik ve hologram teknolojileriyle çok daha gerçekçi sanal katılımlarla görüşmelerin yapılacağını belirten kuruculara göre, iş toplantılarında, el sıkışmanın haricinde yapılabilecek her türlü aktivite, sanal olarak bir araya gelinip yapılabilecektir. İkinci öngörülerini, ortak çalışma alanlarının geleceğine yönelik geliştiren OSO Mimarlık, iş veya proje bazlı gerçekleşecek birlikteliklerin, sıklıkla değişkenlik gösterecek yeni yapılanmalara ve esnek çözümlere ihtiyaç duyacağını belirtmektedir,” (<https://yapidergisi.com>).

Endüstri 4.0’ın ofis mekânlarına katacağı yenilikleri “Toplantı odalarının duvarlarının tek tuşla interaktif ekranlara dönüştüğünü, odaların duvar, tavan ve zemin malzemelerin bir anda değişerek, modern veya klasik tarzda farklı görünümlere, farklı kaplama modellerine kavuştuğuna tanık olacağız. Göz hareketlerimizi okuyan gözlükler veya gömülü sensörlerle entegre çalışan simüle edilmiş mekânlarda oturup, bu mekânların içinde dolaşabileceğiz. Endüstri 4.0, teknolojileri minyatürleştirmeyi sürdürmekle birlikte aynı zamanda da ucuzlaştırmaya devam edecek. Günümüzde konuşabildiğimiz ve internete bağlanabildiğimiz saatler, çoktan cep telefonlarının yerini almış durumda. Çok yakın zamanda implant teknolojilerin yayılmasıyla bu

saatlere de gerek kalmayacak. Telefon konuşmalarımızı elimizi kulağımıza değdirdiğimiz anda yapabiliyor hale geleceğiz, şeklinde örnekleyen OSO Mimarlık kurucularına göre, yeni nesil kablosuz cihazlar ve sistemler sayesinde mimari ve iç mimaride bahsettiğimiz esnekliğin, kusursuzca hayat bulacağı yapılara tanıklık edeceğiz. Kuruculara göre, mekanik duvarların daha ileriki versiyonunda, lazer perde veya dijital duvarları görüyor olmak, artık uzak bir ihtimal olmaktan çıkmış durumdadır,” (<https://yapidergisi.com>).

Bilişim teknolojilerindeki buluş ve yenilikler arttıkça, insanların iş yerlerindeki çalışma alışkanlıklarının da bu doğrultuda boyut değiştireceğini belirten OSO Mimarlık, sanal klavyeler, sanal ve holografik ekranlarla her yerin bir çalışma alanına dönüşebileceğini belirtmektedir (<https://yapidergisi.com>).

Worktech Akademisi Başkanı Ross, “Esnekliğe ihtiyacımız var, ancak binalar bizi bu esneklikten mahrum bırakmaktadır. Gelecekte daha elverişli çalışma ortamları görülecek, ancak onlar şu anın ofisleri olmayacaktır. Ofislerin tarihine bakıldığında dosya ve dolaplarla, son zamanlarda ise sunucularla dolu olduğu görülmektedir. Hâlbuki artık hepsi bulut teknolojisi ile ortadan kalktı sayılır,” diyerek ofis mekânlarının geleceğe yönelik birtakım değişimler geçireceğini vurgulamaktadır (<https://isingelecegi.com>).

Teknolojinin gelişmesi ve kuşakların dönüşümüyle birlikte, zamanın büyük bir bölümünün geçirildiği iş yerleri, değişime öncülük eden kurumlar arasında yer almıştır. OSO Mimarlık kurucularının belirttiği dijital katmanlar, var olan ortamlara yönelik eklentiler olsa da, mekânlarda kökten bir değişimi haber veren yapılar da kullanılmaya başlanmıştır. Bugünün ihtiyaçlarıyla şekillenen yapılar, geleceğin çevresine yönelik fikir edinmekte yararlıdır. Türkiye’de kullanıma açılan Sanal Ofis ve Kolektif House, iş yerlerindeki değişime öncülük eden atılımlardandır.

Y ve Z Kuşakları, yöneticileriyle çatışmaya başlayınca, şirketler ya çalışma sistemlerini değiştirmekte ya da bu sistemde olmak istemeyen çalışanları “freelancer” olarak konumlandırmaktadır. Evden sıkıldıklarında, farklı ortam arayışlarını karşılayacak, yenilikçi ofisler oluşmaya başlamıştır (<https://www.campaigntr.com>).

İşbirliği içinde çalışmak, anlamına gelen coworking modeli, bağımsız ama beraber çalışma, anlamını da taşımaktadır. Hem daha ekonomik hem de daha sosyal

olması nedeniyle, bağımsız çalışma ortamlarında ve paylaşımlı ortak alanlarda bir arada çalışılmak için geliştirilen, farklı disiplinlerden şirketlerin aynı çatı altında ama farklı ofis alanlarında çalıştığı konsept, “Shared Office Space” olarak adlandırılmaktadır (<https://maslak.kolektifhouse.co>).

“Sanal Ofis, fiziki bir ofisiniz olmadan yasal adres, iletişim ve sekreterlik hizmetlerinin sunulmasıdır. İşletmenizin yasal adresi olarak, prestijli bir adresiniz olmasının yanı sıra, telefonlarınız ve gönderileriniz profesyonel bir ekip tarafından karşılanarak size iletilir. Toplantı yapmanız gerektiğinde ise, ziyaretçi ve müşterileriniz şirketiniz adına karşılanır, şık ve tam donanımlı ofislerimizde her türlü teknolojik altyapı ve ikram seçeneklerimiz kullanımınıza sunulur. Prestijli ve profesyonel bir ortamda iş görüşmelerini yapmak ve müşterilerini karşılamak isteyenler, ‘home office’ çalışırken, güven ve imaj açısından prestijli bir adres göstermek isteyenler, şehir dışı ve yurt dışı ofis olarak belirli durumlarda kullanılacak bir ofise ihtiyaç duyanlar için de en ideal çözüm sanal ofistir,” (<https://www.swissoffices.com/tr>).

Ofislerde yaşanılacak değişimlerin en büyük sebebi, iş yapış biçimlerinde geleneksel yöntemlerin dışına çıkılabilecek alanlar açılmış olmasıdır. Önceki kuşaklar, görünürlüklerini fiziksel mekânlar aracılığıyla artırırken, bugün fiziksel donatılar yerini sanal gerçekliğe bırakmak üzeredir. Reklam panolarının yerini, dijital sayfalara bıraktığı bir ortamda, mekân kavramı da katı sınırlarını esnetmek durumunda kalacaktır. Mevcut sistemde sanal dünyanın yarattığı kırılmaları, iş hayatındaki verimlilik üzerine yapılan araştırmalar da desteklemiştir. Önceki yıllarda, Google’ın yürütmüş olduğu bir çalışmada iş vakitlerinde çalışanlara tanınan boş vakitlerin verimliliği artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Farklı araştırmalarda da benzer sonuçlar çıkmıştır. Zamanın düzenlenmesi, tarihte kapitalizm egemenliği adına yapılmış ciddi bir devrimdi. Günümüzde ise, zamanın katı sınırlamalardan sıyrılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Henüz bu adımlar, yine kapitalizme hizmet etmek üzere verimliliğin artırılması için atılmış olsa da, katı zaman algısının kırılması adına önemli bir eştir.

Sadece zamanda değil, mekânda da kırılmalar yaşanmaktadır. Sayıları giderek artmakta olan “freelance” çalışanlar, klasik ofis algısında oluşan ilk çatlaklardır. Artık fiziki bir iş yeri olmayan bireyler de çalışabilmektedirler. Sanal ağ üzerinde görünür olan herkes, işlerini devam ettirebilmektedir. Sınırlar, bu sayede aşılmaktadır.

Günümüzde pek çok şirket, farklı ülkelerdeki çalışanlarıyla, sadece sanal ağ bağlantısıyla iletişim kurarak işlerini sürdürebilmektedir. Z Kuşağı'nın dijital yerliler olması sebebiyle, sanal etkileşimin ileri boyutlara taşınacağı öngörülmektedir.

İşverenler, özellikle küçük işletme sahibi olanlar; “freelance” çalışma sayesinde ofis, yol, yemek vb. masraflardan tasarruf edebilmekte, proje bazlı işleri için maaş ödemekten kurtulmaktadır. Amerika'daki araştırmalara göre “freelance” çalışma, geleneksel çalışmaya göre daha fazla iş doyumu sağlamakta ve “freelance” çalışanların %52'si, geleneksel işi kabul edebilmeleri için, onlara ödenebilecek bir ücret olmadığını belirtmektedir. Genç nüfus iş hayatına atıldıkça, serbest çalışanların sayısının artması beklenmektedir (<https://www.linkedin.com>).

2017 itibariyle ABD iş gücünün 62 milyonu “freelancer” olarak çalışmaktadır. “Şu an Amerika'daki toplam çalışan nüfusunun neredeyse üçte birine karşılık gelen bu kitlenin, 2020'ye kadar yarısına ulaşması beklenmektedir. 10 yıl içinde Global 2000 listesinde yer alan, tepe yöneticileri dışında tam zamanlı çalışanı olmayan bir şirket yapısının doğması beklenmektedir,” (<https://www.linkedin.com>).

Sleijffers, “Ofislerimiz çok yönlü: Örneğin 7/24 çalıştığımız için uyku odalarımız var. Şirketimizde perakende satış alanları, topluluğa açık etkinlikleri organize ettiğimiz bir alan ve oyun severlerin hafta sonları gelip takılabileceği oyun odalarımız var. Benzer bir uyum yakalamak isteyen insanları binamıza çekmek için, yakın zamanda mülk sahibiyle de görüşmeye başladık” ifadeleriyle yenilikçi ofislerini tanımlamaktadır (<https://isingelecegi.com>).

X Kuşağı'ndan itibaren, çalışma süreleri uzamıştır. Son yıllarda yapılan araştırmalarda, özellikle özel sektörde çalışma saatlerindeki artış göze çarpmaktadır. İş yerinde geçirilen zamanın haftada 50 saati bulması, hatta çoğu zaman işin eve taşınması veya kayıtlara yansıtılmayan uzun çalışma süreleri, günümüz çalışma dünyasının sorunlarından. Araştırmalar, Y Kuşağı'nın evinden ziyade, iş yerinde zaman geçirdiğini göstermektedir. Fakat bir yandan freelance çalışanların sayısı da artmaktadır. Dolayısıyla günümüz, “eşik çağ” olarak adlandırılabilir. Bu dönem, karşıt durumların birbirini besleyerek büyüttüğü fakat hiçbirinden vazgeçilemeyen bir dönemdir. Günümüzdeki bu karmaşanın dijital kısmın hâkimiyetiyle sonlanacağı, uzmanlar tarafından tahmin edilmektedir.

3.5. Z Kuşağı ve Geleceğin Meslekleri

Gelecekte yapılacak pek çok mesleğin, bugün mevcut olmadığı uzmanlarca söylenmektedir. Öngörüler, bilişimle ilgili mesleklerin revaçta olacağı yönündedir. Hayatta harcanılan zamanın neredeyse yarısını kaplayan mesleklerin, 20 yıl sonra yerini otonom sistemlere bırakacağı, varlığını sürdürenlerin ise değişimler geçireceği düşünülmektedir. Bunun ötesinde yeni meslek gruplarının ortaya çıkacağı öngörülmektedir. Fütürist Tarhan: “Bir takım işler iş olmaktan çıkacak, meslekler dönüşecek, bazıları yok olacak. Elle, fiziksel güçle, dokunuşla yapılan işlerin çoğunu teknoloji halledecek, o işi yapanlar da danışmana dönüşecek,” (<http://www.ufuktarhan.com>).

Cognizant'ın geleceğin meslekleri hakkında yayımladığı liste, 21 yeni meslek içermektedir. Business Insider'da yer alan habere göre, ABD'deki mesleklerin % 12'sine yakın bir bölümü, önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde otomasyona teslim olacakken; Caroline Cakebread'in yayımladığı haberde gelecekte oluşacak yeni mesleklere yer verilmiştir. (<https://www.sozcu.com.tr>). Aşağıda bugün var olmayan, ancak gelecekte yapılacağı öngörülen meslekler sıralanmıştır:

Veri dedektifliği (Data DetectiveDepartment “D3”): Veri dedektifi, sanal ortamdaki kullanıcıların datalarını şirketlere sunarak, şirketlerin müşteri profillerine yönelik hizmetler geliştirmesini sağlayacaktır.

Refakatçi (Walker/Talker): Biyoteknoloji gelişmeleriyle birlikte, yaşam süresinde ve yaşlı nüfusta artış beklenmektedir. Refakatçi yaşlılara eşlik edecek, onlarla vakit geçirecektir.

Siber şehir uzmanlığı (Cyber City Analyst): Gelecek yıllarda, kentler sensörlerle donatılacaktır. Vatandaşlara ait verilerin toplanması ve toplanan veri hizmetlerinin çalışmasını sağlamak, bu meslek grubunun iş alanı olacaktır.

Gerçekçi seyahat üreticisi (AR Journey Builder): Artırılmış gerçeklik teknolojisi kullanılarak gerçekleştirilen yolculuklar için fikirler geliştirecek, tasarlayacak ve üretecektir.

Yapay zekâ satış uzmanı (AI Business Development Manager “BDM”): Gün geçtikçe yaygınlaşan yapay zekânın, pazarlanmasından sorumlu olacak uzmandır.

Fit yaşam rehberi (Fitness Commitment Counselor): Gelecek nesillerin daha sık spor yapacakları ve spor etkinliklerini daha yakından izleyecekleri tahmin edilmektedir. Danışanlarını sağlıklı yaşama motive etmek, rehberlerin görevi olacaktır.

Yapay zekâ sağlık teknisyeni (AI-Assisted Healthcare Technician): Toplum 5.0 ile birlikte, insanların doktora gitmesine gerek kalmadan, merkezi dataya bağlanan tuvaletlerle idrar örneklerinin alınabileceği öngörülmektedir. Sağlık teknisyenleri, müşterilerinin sonuçlarını, yazılımlar sayesinde kayıt altında tutacak ve hastalık tespiti yapacaklardır.

Kişisel veri simsarlığı (Personal Data Broker): Müşterilerin verilerini depolayıp bunları satacak kişiler, kişisel veri simsarları olarak adlandırılmaktadırlar.

Otoyol kontrol uzmanı (Highway Controller): Otonom araçla değişecek kara trafiği ve “drone”larla yoğunlaşacak hava trafiğini kontrol edip, aksaklık yaşanmadan akışını sağlamak, bu uzmanların işi olacaktır.

Dijital Terzi (Digital Tailor): Müşterilerinin ölçüsünü dijital veri olarak kaydederek, onlara en uygun giysileri tasarlayıp sunmaya çalışacak kişilere, dijital terzi denilecektir.

Genetik çeşitlilik çalışanı (Genetic Diversity Officer): Gelecekte genetik olarak iyileştirilen bireyler olacaktır. İşyerlerinde hak eşitliğinden sorumlu olacak bu kişiler, genetik olarak iyileştirilmiş ve iyileştirilmemiş çalışanların dağılımını gözetecektir.

Bilişim yöneticisi (BYOIT Facilitator): Şirketlerde dataların verimli ve sağlıklı kullanımını için, gölge bilişim (Shadow IT) çalışmalarını yeni stratejilerle harmanlayacaktır.

Yeni finansal koçlar (Financial Wellness Coach): BitCoin ve benzeri sistemler, geleceğin ekonomik düzeni içinde, nakit paranın yerine kullanılacaklardır. Dijital işlemleri takip edip danışmanlık hizmeti sunacak kişilere ise finansal koç denilecektir.

Kişisel hafıza desteği (Personal Memory Curator): Hafıza desteği çalışanları, müşterilerinin hafızalarıyla onların geçmişine ait, nostalji simülasyonları oluşturacaklardır.

Sanal alışveriş desteği (Virtual Store Sherpa): Sanal alışveriş desteği uzmanı, müşterilerin internet üzerinden satın alacağı ürünler hakkında, onlara destek sağlayacaktır.

Genomik portföy müdürü (Genomic Portfolio Director): Genetik alanındaki gelişmeler, yeni ihtiyaçlar doğurmaya, yeni imkânlar sunmaya devam etmektedir. Gelecekte üretilecek yeni ilaçları hastalarla buluşturacak kişiler, genomik portföy müdürleridir.

İnsan makine yöneticisi (Man-Machine Teaming Manager): Gelecekte işgücünde makinelerin egemenliği söz konusu olacak, fakat insanlar da çalışmaya devam edeceklerdir.

İşyerlerinin verimliliği, makineyle insanların uyum içinde çalışmasına bağlı olacaktır. Bu yöneticilerin görevi, makine ve insan beraberliğinden en uygun ekipleri çıkarmaktır.

Güven memuru (Chief Trust Officer): Kolay ulaşılabilir bilgi, yatırımcıları bilinçlendirmekte, geleceğin kurumlarının şeffaflıktan başka şansı kalmamaktadır. Güven memuru, şirketlere yönelik şüpheleri ortadan kaldıracak, şirketlerin verimli şekilde işlemesini sağlayıp potansiyellerini artıracak, müşterileri ve şirketleri güvence altında alacaktır.

Kuantum makine öğrenimi uzmanı (Quantum Machine Learning (QML) analyst): Görevi iş dünyasının sorunlarına çözüm getirmek olan uzmanlar, kuantum bilgi işleme ve makine öğrenimini teknolojilerini birleştirip bunlardan faydalanacaklardır.

Edge computing uzmanlığı (Master of Edge Computing (MoEC)): Edge computing kullanan internet alt yapısına geçilmesini sağlayacak uzmanlar, mikro veri hacmini genişleteceklerdir. İşlem kapasitesine ihtiyacı olan şirketlerde görevlendirileceklerdir.

Etik yetkilisi (Ethical Sourcing Officer): Şirketlerin önemsedikleri etik kurallarını denetlemekten sorumlu olacaklardır. İşyerlerini kontrol ederek, bu kurallara uygun çalışılmasını sağlayacaklardır (<https://www.sozcu.com.tr>).

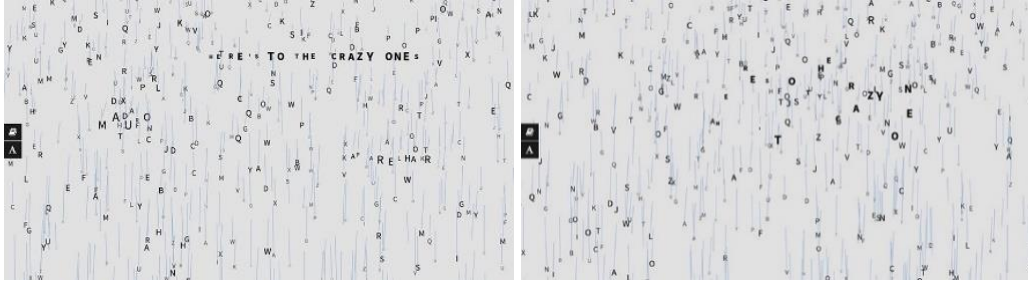
Z Kuşağı'nın geri bildirimli ve etkileşimli iletişiminin doğası, hayatın her alanına etki edecektir. Sanallaşan, küresel bir kimliğe bürünen dünyada, sınırların giderek yok olması beklenir. Sınırsızlık da, sınırlar kadar katı bir tavra bürünebilir. Dijital dünyaya, her an her yerde bağlı olmanın sonucunda, fiziksel sınırların muğlaklaşmasıyla mekânların alışagelen kimliğiyle devam etmeyeceği açıktır. Fiziksel bağlamdan kopabilen insan ve duvar-döşeme sınırlılığına ihtiyaç duymayan teknolojiyle birlikte, yapılar bugünkü anlamını yitirecektir. Fiziksel düzlemden sıyrılan dünyada, fiziksel çevre de kaçınılmaz olarak değişecektir. Fakat henüz gelecek tahminleri, fiziksel çevrenin değişiminden ziyade detaylardaki teknolojik eklentilerden ibarettir. Geleceğin konutu konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, yapısal bir değişimden, niteliğin değişiminden çok, kurgusal ütopyalar veya distopyalarla karşılaşılmaktadır. Henüz geçiş dönemi olduğundan, sınırların neye evrileceği açık değildir. Sınırların olası değişimini çözümlemeye, Z Kuşağı'nın beklentileri ve düşünce yapısını anlamaya çalışarak yaklaşılabılır. Yeni çevrenin kurucuları, gelecek nesiller olacaktır. Z Kuşağı da, dijitale tam entegre olmuş bir nesil değildir. Bu yüzden yaşanan gelişmeler, gelecektekilerin başlangıcı olacaktır.

3.6. Z Kuşağı'nın Karşılaştığı Teknolojik Dönüşümler

Z Kuşağı, doğduğu günden beri teknolojiyle iç içedir. Her geçen gün gelişen teknolojiler birlikte, önümüzdeki yılların belirleyicisinin artırılmış gerçeklik olacağı tahmin edilmektedir. Sanal Gerçeklik (VR), kullanıcıyı gerçek dünyadan soyutlayan ortamlardır. Artırılmış Gerçeklik (AR) ise, sanal gerçekliğe dijital görsel öğeler, ses veya teknoloji eklentisiyle oluşturulan gerçek zamanlı, etkileşimli ortamdır. Ses, video, grafik veya GPS verileri gibi, bilgisayar tarafından üretilen öğeleri, insan hislerini harekete geçirecek şekilde gerçek dünyayla bütünleştiren bilgisayar ara yüzüdür (Hua, 2006; <https://www.endustri40.com>; <https://www.investopedia.com>).

3.6.1. Z Kuşağı ve Okuma Kültürü

Japonca “ikinci yağmuru” anlamına gelen Gogoame, Veneroso’nun geliştirdiği alternatif metin formudur. Sanal ortamda geliştirmiş bir sanat deneyimi olan Gogoame, akışkan harflerin arasından kelimelerin seçildiği bir tür görsel şiirdir (<https://www.designboom.com>).

Şekil 3.1. Gogoame -Şiir Yağmuru (<https://www.designboom.com>).

İlerleyen zamanlarda Gogoame ve türevi uygulamalar, sürekli uyaranlara maruz kalması sebebiyle dikkat süresi kısalan Z Kuşağı'nın, okuma kültürüne hitap edecek yeni bir form olabilir. Çocukluklarını hareketli imgelerle geçiren ve sürekli yeni mecralar tarafından dikkatleri çekilen neslin, okuma alışkanlığında düşüş olduğu bilinmektedir. Gelişmekte olan teknolojinin imkânları, Z Kuşağı'na uyarlanacaktır. Gogoame, henüz popülerite kazanmış olmasa da, bu veya benzeri uygulamalar yeni neslin oyun beklentisini karşılarken okuma kültürlerine katkıda bulunabilir. Aynı zamanda epub, pdf formatlarıyla birlikte dijital kimlik kazanmış kitapların, yeni

okuyucularına hitap etmek adına büründüğü, sanal ve hareketli form katı fiziksel kimliklerin değişimleri hakkında ipucu niteliğindedir.

Çinli sanatçı ve tasarımcı Pan tarafından geliştirilen, hareketli metinde ise, Gogoame'nin daha gelişmiş bir versiyonuyla karşılaşılacaktır. Pan, antik Çin şiirlerinin 4D teknolojisiyle yeniden yorumlandığı bir VR deneyimi gerçekleştirmiştir. İzleyici, 4D şiirleri isteği doğrultusunda yönlendirebilecek; seyretme, duyma, dokunma ve soyut olarak hissetme deneyimlerini yaşayabilecektir (<https://www.designboom.com>).

Şekil 3.2. 4D Şiir (<https://www.designboom.com>).

3.6.2. Z Kuşağı ve Geleceğin Şehri/ Yaya Kaldırımları

Londralı tasarımcı Matsuda, Dezeen ve MINI sergisinin gösterimi için, artırılmış gerçeklikle, trafik levhalarının ve yol işaretlerinin “dijital bir katman,” olarak uygulanabileceğini göstermiştir. Matsuda projesini, "Yapmakta olduğum yeni film, artırılmış gerçekler ve akıllı şehirler bağlamında, şehirlerin geleceğidir," diye açıklamakta, gelişmekte olan teknolojilerle, geleceğin şehirlerinin nasıl birlikte çalışacaklarını anlamaya çalıştığını eklemektedir (<https://www.dezeen.com>).

Şekil 3.3. Dijital Katmanlı Şehir (<https://www.dezeen.com>).

Yaya geçitlerinde yaşanan ölümlü trafİK kazalarının önlenebilmesi için geliştirilen, Güney Koreli Hanyoung’un tasarımında, yaya geçişleri esnasında, kırmızı lazerler yardımıyla görsel, sanal duvarlar oluşturulmaktadır (<http://kot0.com>).

şekil 3.4. Sanal Duvar şeklinde Yaya Kaldırımı (<http://kot0.com>).

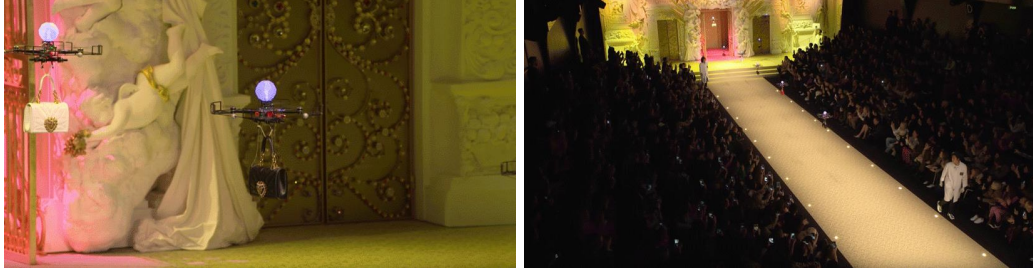
3.6.3. Z Kuşağı ve Mekân ren/ Manken “Drone”lar

Gramazio Kohler Architects bünyesinde bulunan, araştırma grubu Gramazio Kohler Research’un geliştirdiğı yazılım, “drone”larla istenilen açıklıkta mekân rebilmektedir. Mirjan, “Drone’ların mevcut koşullarda, insan emeğinin retemeyeceğı şeyleri üreten yeni araçlar olacaklarını, üretim süresini kısaltacaklarını” ifade etmektedir (<http://kot0.com>).

şekil 3.5. Mekân ren Dronlar (<http://kot0.com>).

Dolce&Gabbana, Milan moda haftasında, “secrets & diamonds” gece kıyafetleri etkinliğı için, podyumda çantalarını taşımak üzere, insanlar yerine “drone”ları tercih etmiştir. Podyumda üzerlerine asılan çantalarla uçan “drone”lar, seyircileri etkilemeyi başarmıştır (<https://www.designboom.com>).

Şekil 3.6. Drone-walk (<https://www.designboom.com>).

“Drone”lar podyumdaki mankenlerin yerini aldığına göre, bu senaryo birkaç adım ileriye taşınıp herkesin hologramlarının üretildiği ve internetten sipariş edilen kıyafetlerin bu hologramlar üzerinde denendiği düşünülebilir. Gelişmekte olan teknoloji, yakın gelecekte evden çıkmayı gereksiz kılacak kadar ilerleyecektir. Sürekli evde geçirilecek bir hayatta konut nedir, ne olmalıdır? İnsanların dışarı çıkması gerekmediğinde, onları dışarı çıkaracak şey ne olacaktır?

3.6.4. Z Kuşağı ve Geleceğin Turistleri

Mimar Ohrstedt; 3D-tarama teknolojisindeki gelişmeler sayesinde, uzak mekânların "gerçekçi deneyimlerini" sunarak sanal turizme olanak sağlanabileceğini belirtmiş, "Yakın gelecekte fiziksel dünya yerine sanal dünyada gezmeye başlama ihtimalimiz gerçekten akla yatkın, çünkü son derece yüksek çözünürlükle taranacaklar, bu bize oradaymışız gibi hissettiren gerçekçi deneyimler yaşatacak," demiştir, "Dünyanın sanal replikasına sahip olmak; gerçek dünyada var olmayan, bu dünya için tasarladığımız yeni şeyleri ekleme olanağı sağlayacak," diye eklemiştir (<https://www.dezeen.com>).

Şekil 3.7. VR Turizm (<https://www.dezeen.com>).

İndigo dergisinde yer alan bir yazıda, “Virtual Reality (Sanal Gerçeklik) ile gelecekte hemen hemen herkes, daha önce hiç gitmediği yerlere kolayca erişebilecek, sanal gerçekliği kullanarak yeni yerleri, sanki onları ziyaret ediyormuş gibi görebilecek. Sanal gerçeklik, eğlence sektörünün yanı sıra eğitimde de etkili olacak. Öğrenciler, tarih derslerinde zaman içinde seyahat etmenin yanı sıra sanal saha gezilerine de katılabilecek. İş dünyası özelinde ise, toplantılar mekândan bağımsız olabilecek, çalışanlar sanal gözlükler ile eğitimlere, toplantılara, sunumlara katılabilecek ve yorum yapabilecek,” ifadelerine yer verilmiştir (<https://indigodergisi.com>).

Fiziki dünya, sanal ortama taşındığında gerçeklik algısı da sanallaşacaktır. Bununla birlikte insanlığı, evinden dışarı çıkmadan alışveriş yapabileceği, konsere katılabileceği, hatta seyahat edebileceği bir gelecek beklemektedir. Peki, dışarıya çıkmaya hiç ihtiyaç duyulmayan bir dünyada, dışarı çıkmayı ne sağlayabilir?

3.7. Z Kuşağının Yüzleştiği ve Yüzleşebileceği Sorunlar

Hayatta her şey zıddıyla birlikte var olduğundan, teknolojik gelişmeler hayatımızı kolaylaştırırken beraberinde bazı sorunlar da getirecektir. Bugün, en belirgin görünen sorun, işsizlik sorunudur. Fakat bununla birlikte, teknolojik olarak gelişmiş ülkelerde, teknolojinin başka sorunlara da yol açabildiği, en azından mevcut sorunları derinleştirebildiği gözlemlenmektedir. Bu bölümde, teknolojinin yol açabileceği veya derinleştirebileceği sorunlara yer verilecektir.

3.7.1. Gerçekle Sanal Sınırlarının Silikleşmesi: Pokemon Go

İnternetin bilinçsiz bir şekilde aşırı derecede kullanımı, gerçeklik ve sanallık hissinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. İnternet, gerçeklik ve sanallık arasındaki güvensizlik, anlaşmazlık ve anlam kaybına neden olarak, gerçeklik duygusunun yitirilmesine etki etmektedir (Brey, 2006).

Ateş, sosyal bilimler sitesinde, çevrimiçi bir oyun olan Pokemon Go’nun, reel dünyada yapılması gereken görevler vermesini, “alternatif bir gerçeklik sunumu,” olarak ifade etmiştir. (Ateş, 2016)

Ateş oyunla ilgili olarak, “Oyun, gelişim sürecini devam ettirdiği müddetçe onu deneyimlemekte olan kişiler, bu gelişmiş ikircikli gerçeklik düzeninde yeni imkânlarla sahip olabilecekler. Şimdiden kalabalık buluşmaların organize edildiğini görebiliyoruz. Manipüle edilebilir aşırı gerçeklik, çok hızlı güncelleniyor. Çok yakın bir vakitte oyun, kullanıcılarına gerçeklik hissiyatını sunabilmek için çeşitli güncellemeleri duyuracaktır ve elbette ki yeni oyunların piyasaya sürülmesi de pek geç olmayacaktır. Peki, insanın, hakikatin bizzat kendisini bükerek nihayetinde ona dahi adapte olmakta zorlanacağı bir gerçeklik biçimi, bizi nasıl etkileyecek? Henüz, bu raddede değiliz ve buna verebileceğimiz cevap da buna binaen net değil, belki de hiç net olmayacak,” ifadelerini kullanmıştır (Ateş, 2016; <https://www.sosyalbilimler.org>).

Buradan da anlaşıldığı gibi, teknolojinin gündelik hayata müdahalesiyle, sanal ve gerçek arasında anlam kayması yaşanabilir. Gerçeklik duygusunun yitirilmesi, sanalla reel arasında karmaşa yaşanması söz konusu olabilir.

3.7.2. Hikikomori

“Hikikomori,” geri çekilmek anlamına gelen “hiki” ve içe dönmek anlamını taşıyan “komoru” sözcüklerinden türetilmiştir. Dünyadan kopuk yaşayan, ebeveynlerinin yanına bile çıkmadan kendilerini odalarına kapatan, günler, aylar veya yıllarca dört duvar arasında kalan gençler için kullanılan bir sözcüktür. İlk olarak Japonya’da tanımlanmış olmasına rağmen, yapılan araştırmalar, dünyanın sayısız ülkesinde hikikomorilikten muzdarip binlerce insan olduğunu göstermektedir. Kentleşme, teknolojik ilerleme, küreselleşme, uyumlanma, sosyal hareketlilik gibi nedenlerle, özellikle kentsel alanlarda rastlanılan hikikomoriler, toplumdan ayrılış, kopuş yaşayan bireylerdir (Stip vd., 2016).

Online iletişimin, yüz yüze iletişime tercih edilmesi, insanların sosyal izolasyonuna neden olmaktadır (Siyez, 2010). İnternetle birlikte dönüşen etkileşim biçimleri, sosyal iletişimin kısıtlanmasına neden olmuştur. Sosyal iletişimdeki bozukluklar, hikikomorilerde internet bağımlılığına yol açmaktadır. Kimileri de, yaşadıkları kapanmada, online kanalları dış dünyayla iletişim kurma aracı olarak kullanmaktadır (Stip vd., 2016).

Hikimorilerin tedavisinde, sadece klinik tedavi yeterli olmamakta, sosyal tedaviler de gerekmektedir. Çift yönlü tedaviyle bu insanların, fiziksel ve sosyal izolasyondan arındırılarak, toplumsal hayata dâhil edilmeleri amaçlanmaktadır (Stip vd., 2016).

Hikikomoriler, insanların ara mekânlara duyduğu ihtiyacı hatırlatarak, kademeli açılan- kapanan alanlar sayesinde, kontrollü ve serbest iletişim bölgeleri oluşturularak, insanların güvenlik ve hürriyet gereksinimlerini karşılayacak, eşik mekânların eksikliğini çağrıştırmaktadır. “Kişinin öteliliğe yaklaşabilmesi için, dikkatli bir şekilde eşikte durması gerekir,” (Stavrides, 2016). Emniyet ve özgürlük ihtiyaçları, özel ve kamusal alanların birlikteliğiyle karşılanırken, iki uç arasındaki geçiş eksikliği kapanmalara neden olabilmektedir. Bu yüzden gerektiğinde tecrit edilebilir, gerektiğinde nüfuz edilebilir mekânlar oluşturulmalıdır. Sosyal olarak izole olmuş bireylerin, topluma yeniden dâhil olmasını, kazandırılmasını sağlayacak mekânlar nasıl tasarlanabilir?

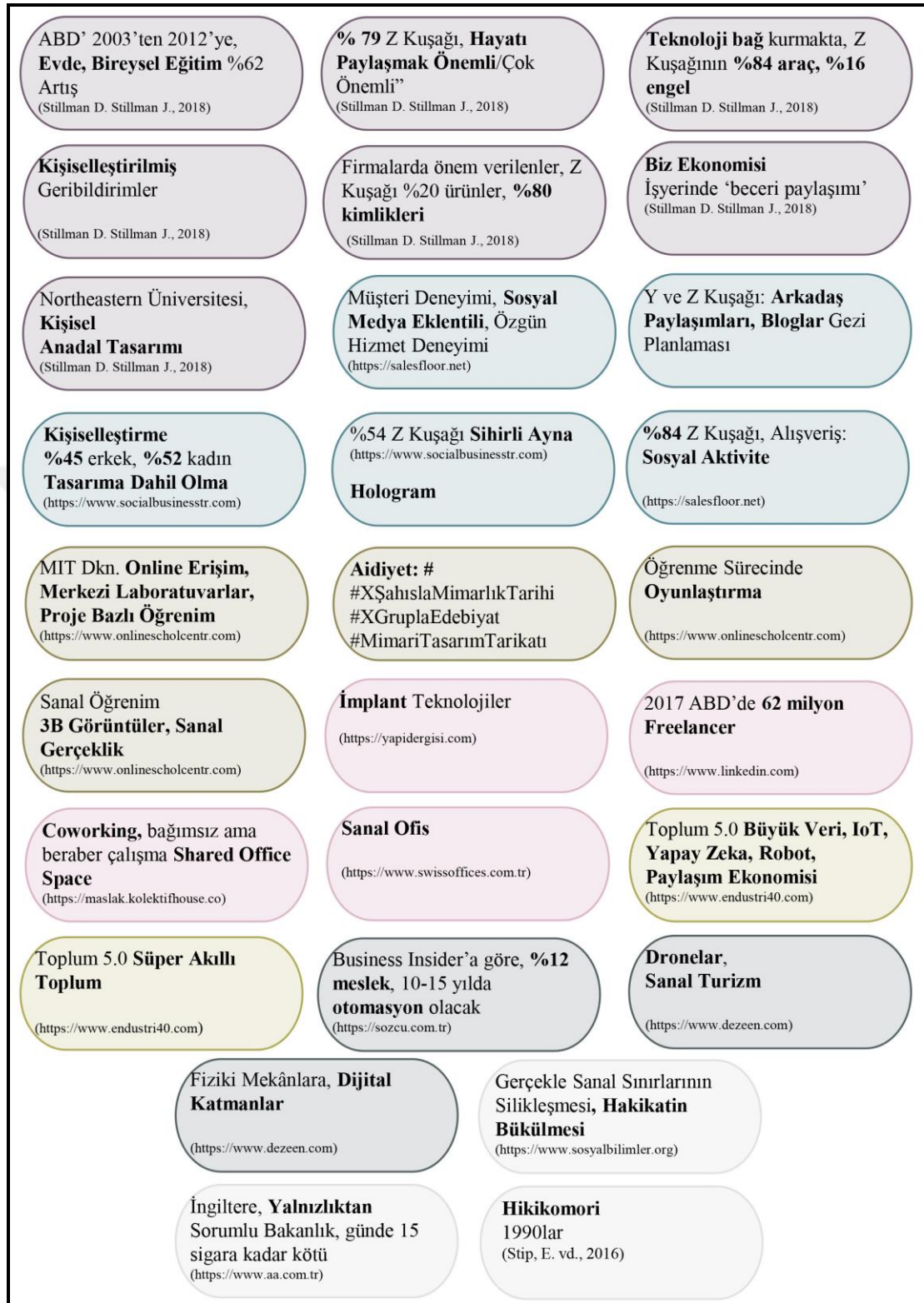
3.7.3. Yalnızlık

Hikikomorilerin yanı sıra, yalnızlık da giderek artmaktadır. Yalnızlık sadece kimseyi bulamamak değil, birilerinin varlığında bile iletişim kurulacak doğru kişileri bulamamaktır. Dünyanın küresel olarak bağlanmasına tezat şekilde, yalnızlık hissiyatı giderek artmaktadır.

İngiltere’de, artan yalnızlıkla mücadele etmek üzere, “Yalnızlıktan Sorumlu Bakanlık” kurulmuştur. Kurulan yeni bakanlığın, hükümet ve sivil toplum örgütleriyle yürüttüğü ortaklaşa projelerle, yalnızlık ve sosyal izolasyonu en aza indirmesi hedeflenmiştir. “İngiltere’de yayımlanan bir raporda, yalnızlığın günde 15 adet sigara içmek kadar kötü olduğu, ortaya konulmuştur. Yalnızlığın, İngiltere genelinde, 9 milyondan fazla kişiyi etkilediği tahmin edilmektedir,” (<https://www.aa.com.tr>).

Toplumların giderek yalnızlaştığı düşünülerek yapılacak mekânlar, nasıl kurgulanmalıdır? Her şeyden önce, yalnızlığın tercih mi yoksa zorunluluk mu olduğu sorulmalı, eğer zorunluluktan yalnız kalınıyorsa bunun mekânsal karşılığında nasıl çözümler üretilebileceği tartışılmalıdır.

3.8. Bölüm Sonucu

Şekil 3.8. Z Kuşağı'yla Birlikte Öne Çıkan Kavramlar

4. Konut/ Ev Kavramları ve Tarihsel Evrim

Tüm olumlu, olumsuz yanlarıyla tartışılan gelişmelerin; eğitimden ofise, ticarete etkileri ortadayken, en önemli mekânımız bundan nasıl etkilenecektir? Konut, yaşamımızın tamamında sığınma ihtiyacımızı karşılayan birincil öneme sahip mekân olmasına rağmen, teknolojik gelişmelerin inşaat sektörüne geç yansımaları, fabrikasyon ürünlerden farklı olarak, sıkıldıkça yenisiyle değişilecek metalar gibi olmaması ve yapıların kullanım ömrünün yüzyıllara çıkabilmesi, nedenleriyle değişimlere geç ayak uyduran, geç dönüşen bir yapıdadır. Alındıktan sonra kolayca değiştirilebilen, yapıldıktan sonra beğenilmeyip tekrar üretilebilen, tüketim nesnelerinden ayrışması dolayısıyla, değişmeye başlamış diğer sektörlerin ışığında, konutun ele alınarak gelecek dönemler için, şimdiden çıkarım yapıp uygulamaya geçilmesini gerektirmektedir.

4.1. Konutun Genel Tanımı

İnsanın temel ihtiyaçlarından, barınma ihtiyacını karşılayan ögeye, konut denmektedir. Hayatta kalabilmek için, gereksindiğimiz yeme-içme ve uyku ihtiyacından sonra gelen barınma ihtiyacını karşılayan konutun; dış etkenlere karşı koruyucu ve içindeki yaşantı açısından sıhhatli olması gerekmektedir. Ailelerin veya tek bireylerin sığınağı olan konut, belli büyüklüğe sahip bir yapı olmasının yanında, toplum açısından fiziksel, sosyal ve ekonomik anlamlar taşımaktadır (Uğur, 2014).

Konut'un kelime anlamı, Türk Dil Kurumu Sözlükleri'nde, "İnsanların içinde yaşadıkları ev, apartman vb. yer, mesken, ikametgâh," olarak yer almaktadır (<https://sozluk.gov.tr>).

Erdem, hayatta kalma dürtüsü nedeniyle, en temel ve ortak insan ihtiyaçlarının, fiziki ihtiyaçlar olduğunu belirtmektedir. Canlılar beslenme ihtiyacını karşıladığında, barınacak yer arayışına girmektedir. Karnı doyan her canlı, çevresindeki koşulları kendine uygun hâle getirip sığınabileceği bir yer devşirmek istemektedir. Temel yaşamsal ihtiyaçların, barınmanın, hayatı idame ettirmenin güvenle karşılandığı yer, konuttur. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına göre konut, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarının ardından gelen, arkadaşlık, aile ve mahremiyet gereksinimini

kapsayan sevgi, aidiyet ihtiyaçlarının da karşılandığı basamakların hepsini kapsamaktadır (Erdem, 2008).

Lowe, konut ve ev tanımlarını ayırmakta, konutun binaları, fiziksel olanı, evin ise aidiyeti, duygusal olanı tanımladığını belirtmektedir (Lowe, 2011).

Heidegger ise, konutu kullanıcıyla ilişkilendirerek, konut kelimesinin kullanıcıdan bağımsız düşünölemeyeceğini ileri sürer. Konutla ilgili her bahsin, kullanıcı eylemlerini içerdğini belirtmektedir (Heidegger, 1971).

Konutun şekillenışı, beraberinde taşıdığı karmaşık olgularla birlikte tanımlanmadığında, konut eksik ifade edilmiş demektir. İnsanların, herhangi bir coğrafi sınır gözetilmeksizin, temel ihtiyaçları benzerdir, fakat sosyal, kültürel, ekonomik farklılıklar taşımaktadır. Kültürel olarak adlandırılabilir bu farklılıklardan dolayı, bireylerin konutları değişkenlik gösterir (Rapoport, 1969).

“Konut, mimarın yaptığı mekânsal hiyerarşiler, hareketlilikler, yapı, ışık, renk vs. bütünüdür,” (Pallasmaa, 1995).

Sposito, konutun bir orkestradan farksız olduğunu belirterek, multidisipliner bir araştırma alanı olduğunu ileri sürmektedir (Sposito 2012, Hasgöl, Özsoy, 2016).

4.2. Evin Genel Tanımı

Konut ve ev sözcükleri, fiziksel ve duygusal karşıtlıklar olarak ele alınan, mimarinin sürekli güncel kalan kavramlarıdır. Konut, fiziksel bir olgu olarak ele alınırken, eve daha özel anlamlar atfedilmiştir. Özel ilişkilerimizi kurduğumuz, güvende hissettiğimiz, sevmeyi, aidiyeti öğrendiğimiz yer, olarak tanımlanarak psikolojik yönüne atıflarda bulunulmuştur.

Eisenman, ev ve konut arasındaki ayrıma, “Mimarlar konut tasarlar, ben evde yaşıyorum,” cümlesiyle dikkat çekmiştir (<https://www.washingtonpost.com>).

Avrupa Kentli Hakları Şartları’nda ev, “Herkesin kimliğini belirleyen kişisel bir mekân ve alan,” olarak tanımlamıştır (Keleş, 2011).

“Ev, ikamet edenin kişiliğinin ve onun eşsiz yaşam izlerinin ifadesidir,” (Pallasmaa, 1995).

Ev, evsiz barksız veya konutsuz olmak anlamlarını taşımasının yanı sıra, çok daha karmaşık; rahatlık, huzur, kimlik, güvenlik, aidiyet gibi kavramların hepsini kapsayan bir yapıdır. Anlamli toplumsal ilişkilerin kurulduğu yerdir (Keleş, 2011).

Çotuksöken, evin deneyimle yoğrulmuş kültür ürünü olduğunu belirterek, evin varlığını insan varlığıyla temellendirir. Bu şartli mevcudiyetin, toplumsal, tarihsel, kültürel izler taşıdığını eklemektedir. Ev, insana dair ne varsa, hepsini yansıtan bir eserdir. Her insanca buluşma evde kotarılır. “İnsan evle, ev içinde, evinin içinde, evde kendisi olmaktadır,” (Çotuksöken ,2011).

Yırtıcı, evi nostaljik bir tavırla “Ev, yeryüzüne tutunma şeklidir; yeryüzüne yerleşme şeklidir; yeryüzünü yer edinme şeklidir. Ev, insanı bir coğrafyaya sabitler. Topoğrafyayı, yani yeryüzü şeklini coğrafya yapar. Anlamın başladığı ve bittiği yerdir. Doğumun ve ölümün mekânıdır. Ev, en kadim mekândır. Ataerkil toplumda ev, “baba ocağı”dır. O ateş hiç sönmez. O ateş bir mağara kovuğunda, ısınmak ve yırtıcı hayvanlardan korunmak için devamlı yanan ateşe kadar geriye gider. O zamanlar, tanrılar arasında kurulan uyumlu denge yaşamın ta kendisiydi. Merkezinde ise, bir kovuk bile olsa, ev vardı,” şeklinde ifade eder (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

Yırtıcı, evi bedeniyle ve varoluşuyla ilişkilendirerek, kurduğu zaman- mekân birlikteliğini, “Bedenim evimdir. Şimdi ve buradanın biricik mekânıdır. Varoluşumun sınırlarını çizdiği ilk ve son yerdir. Tek sabitimdir, bana eşlik eden. Evim bedenimdir. Varoluşumun ilk uzantısı, ikinci mekânımdır. Bedenimin metaforudur. Anlamdır, bilinçtir, bilinçdışıdır. Eğer mekân zamanın kurgusu ise, insan denilen beden / mekân da olayların, tesadüflerin, değişimin ve ölümün nesnesidir,” ifadeleriyle aktarır (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

Bir binaya yuva diyebilmenin yolu, bizi temsiliyetinden ve kimliğimizi meşrulaştırmasından geçmektedir. Binanın melodisi, kimliğimizle ahenk içindeyse, bir havaalanı, bir kütüphane, bir bahçe hatta otoyol kenarındaki bir lokanta dahi, yuva hissiyatı oluşturabilmektedir. Benliklerimizden en hoş olanını ortaya çıkarabilen bina, bu hoş yanımızı canlı tuttuğu için, güvende ve ruhsal olarak korunaklı hissettirmektedir (Botton, 2020).

Bachelard ise, şairlerin bile yuva imgesinin naifliğini yakalamakta zorlandıklarını belirtmektedir (Bachelard, 2008).

4.3. Barınma ve Konutun Tarihsel Evrimi

Rykwert, evin barınmayı da kapsadığını ifade ederek, alelade bir yerin yuvaya dönüşebileceğini dile getirirken, yuvanın duvarı, kapısı, çatısı olan bir bina olmayabileceğini eklemektedir (Rykwert, 1993).

Rapoport ise yerleşme biçimlerini, kültürle ilişkilendirmiştir. Yerelliğinden ötürü, kültürü ifade eden bir araca dönüşen konutun, her kültüre ve gruba özgün biçimde üretildiğini belirtmiştir (Rapoport, 1980).

Barınma, fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılaması açısından, ilk gereksinimler arasında yer almaktadır. İnsan aklı vasıtasıyla, güçsüz olduğu doğa karşısında hayatta kalabilmek için barınaklar üretmiştir. Mağara ve kovuklara sığınarak oluşturulan ilk barınaklar, zamanla konfor düzeyi artırılarak, bugünün metropol kentlerine kadar evrilmiştir. Tarihteki gelişmelerin beraberinde, mimari gelişmeleri de etkilemesiyle, konut kavramı da her yeniliği yansıtan bir kavram olarak değişimlere uğramıştır (Gür, 2000).

İnsanlığın ilk evrelerinden bugüne uzanan süreçte, konut işlev ve anlamı kadar, üretildiği coğrafya, toplumsal yapı değişimi, bireylerin tutumu gibi farklı değişkenlerden etkilenmiştir. Göçer'in, üç temel değişken üzerinden, mekânsal karşılıkları belirlediği etkileşim modeline aşağıda yer verilmiştir (Göçer, 2003):

Tablo 4.1. Toplumsal Değişimlerin Mekânsal Karşılığı (Göçer, 2003).

Demografik Değişkenler	Mekânsal Karşılığı
Nüfus Yapısında Artış/ Azalma	İstihdam veya Çöküntü Alanları Oluşumu
Kullanıcı Tipleri	Kullanıcı Tiplerine Göre Mekân Kullanımında Farklılaşma
Aile Yapısı ve Büyüklüğü	Oda Sayısı ve Kullanımı
Ekonomik Değişkenler	Mekânsal Karşılığı
Meslek Gruplarının Değişimi	İşlevini Yitiren veya Farklı İşlev Kazanan Mekânlar Yeni Mekânların Oluşumu
Gelir Düzeyi Değişimi	Mekân ve Malzeme Kullanımında Farklılaşma
Popülerleşen Meslek Grubu	İhtiyacına Yönelik Mekânsal Çözümler
Sosyo-Kültürel Değişkenler	Mekânsal Karşılığı
Tüketim Alışkanlıkları Değişimi	İstihdam veya Çöküntü Alanları Oluşumu
Komşu ve Yabancılarla Kurulan İlişkiler	Kullanıcı Tiplerine Göre Mekân Kullanımında Farklılaşma
Kimlik	Oda Sayısı ve Kullanımı
Boş Zaman Faaliyetleri	Konut İçi/ Dışı Faaliyetlere Yönelik Mekânlar

İnsanoğlu barınma ihtiyacını karşılamaya başladığı günden beri, gelişme ve değişim göstermiştir. Teknolojik, siyasi, toplumsal, coğrafi, kültürel faktörler konuta yansımış, her çağ yaşam kültürünü yansıtan kendi konutu oluşturmuştur. Kültürel, yerel farklılıklar göz ardı edilip bütüne odaklanıldığında, belli dönemlerde konut anlayışının devrim niteliğinde değişiklikler geçirdiği görülmektedir. Konuta yüklenen anlam, bireylerin dünyayı algılayışıyla yeniden şekillenmektedir. Bu bağlamda, konut tarihi, dört farklı döneme ayrılabilir. Bunlar sırasıyla: “Avcı-Toplayıcı Çağ, Tarım Çağı, Endüstri Çağı ve Bilgi Çağı”dır.

Dönemler ayrıntılı ele alınmak istenirse, çeşitli alt başlıklar oluşturulabilir. Fakat tezin amacı kapsamında, tarihi dört farklı kırılma üzerinden okumak, daha faydalı olacaktır. Z Kuşağı’nı takip eden çağın, yeniden isimlendirilmesi gerekecektir. 2000’li yılları, “Dijital Çağ” olarak adlandırmak daha uygundur. Fakat henüz dijital konutlar gerçekleştirilmediğinden, bu başlık açılmamıştır.

4.3.1. Avcı ve Toplayıcı Çağda Konut

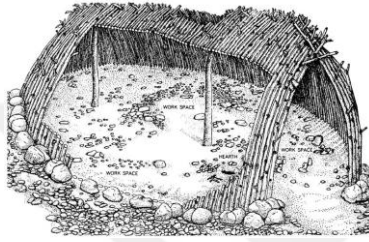
Var olduğu ilk günden beri, sığınma ve barınma ihtiyacı duyan insan, başlarda bu gereksinimini mağara, kovuk, doğal sığınaklar gibi, hâlihazırda mevcut, korunaklı yerlerde karşılamıştır. Avcı-toplayıcı insanlar, bakış açılarını zamanla geliştirerek, balçıktan duvarlarla örttükleri, ince dallarla örülü çatallı direkler dikmiş, kurumuş çamur keseklerinden duvarlar örmüş, yağmur ve sıcaktan korunmak için, bunları odunlarla çatıp sazlarla, yapraklarla kaplamış, ağır kış şartlarına dayanmayan bu barınaklarına balçık sıvalı saçaklar yapıp eğimli damlarla yağmur sularını aşağı akıtmışlardır (Vitruvius, 2017).

İklim şartlarının değişimi ve zorlu çevre koşulları, insanları elverişli alanlar aramaya yöneltmiştir. İlk zamanlar, dağınık göçebeliği tercih eden avcı- toplayıcı insanlar, sonraki dönemlerde daha sıcak bölgelere göç edip kendi barınaklarını yapmaya başlamışlardır (Roth, 2006).

İnsanlığın dünyaya yayılması, ilk etapta, kümelenen küçük grupların kalabalıklaştıklarında içlerinden birtakım bireylerin gruplar hâlinde koparak, farklı bölgelerde yaşamlarını sürdürme girişimleriyle başlamıştır. Belirli mesafeler kat eden

insanların, nüfuslarının hızla artması, dünyaya yayılma sonucunu doğurmuştur. Afrika'dan dağılmaya başlayan insanlar, doğunun ve batının en uzak köşelerine erişmişlerdir (Güven, 2016).

Terra Amata (Latince: sevgili yurt) diye adlandırılan noktada, ilk mimarlık ürünü denilebilecek bilinen en eski barınağın kalıntıları bulunmuştur. Roth “ateşin kullanımını ve yapay barınaklar yapılmasını, insanın çevresini kendi yararına uygun biçimleyip denetim altına alması,” olarak belirtirken, ateşin toplanan bir grubu, topluluk oluşumunu gösterdiğini aktarır (Roth, 2006).

Şekil 4.1. Terra Amata, (Roth 2006).

Vitruvius, ilk toplantı, müzakere ve ortak yaşam deneyiminin, ateşin keşfiyle bu çağda başladığını belirtmektedir (Vitruvius, 2017). Yemek pişirmede, mekânı ısıtmada ve mekânı vahşi hayvanlardan koruyarak güvenliği sağlamada, ateşten yararlanılmıştır.

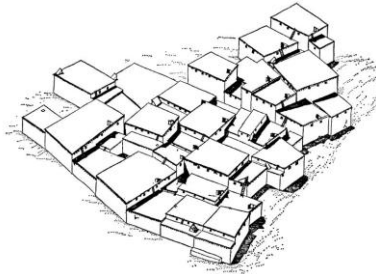
4.3.2. Tarım Çağında Konut

“Daha fazla insan bir araya gelince, bu bir araya gelişlerin sonucunda kimileri yapraklardan barınaklar yapmaya, kimileri dağların altında mağaralar kazmaya başladı; kimileri de kırlangıçların yuvalarını ve bu yuvaları yapma tekniklerini taklit edip balçıkta, çalı çırpıda başlarını sokabilecekleri sığınaklar oluşturdu. Sonra birbirlerinin barınaklarını gözleyip fikirlerine yeni fikirler katarak gitgide daha iyi tipte kulübeler inşa ettiler,” (Vitruvius, 2017).

Buzul Döneminin bitişinde, Akdeniz havzasında iklim değişikliği görülmüş ve yağış miktarının azalmasıyla kuraklaşma başlamıştır. Kuraklaşmanın bir sonucu olarak insanlar, doğal su kaynaklarının çevresinde kümelenme eğilimi göstermiş ve

vadi tabanlarına toplanmışlardır. Bu süreç toprakla irtibatlanmayı doğurarak, insanların mağaraları terk etmeleriyle sonuçlanmıştır. Toprağın kazandığı önem, uygarlığın şekillenmesindeki temel adım olmuş, toprakla tanışma süreci günümüzdeki şehirleşmeye değin evrilmiştir (Sevin, 1997).

Buzulların çekildiği dönemde, sürekli ikamet edilen büyük kentler kurulmaya başlanmıştır. Çatalhöyük, Neolitik bir kentin özelliklerini en ayrıntılı yansıtan yerleşmedir. Burada siyah akik gibi, dönemin teknolojik aletleriyle birlikte, bakır ve kurşun aletler de bulunmuştur. Seki, ocak, fırın ve merdivenden oluşan, ana oda ve depodan ibaret olan Çatalhöyük yapıları, tarım çağı konutlarının belirleyicisi olan, üretim ve yaşama alanının birlikteliğini taşımaktadırlar. Barınakların aynı zamanda üretim alanı olarak hayata geçirildiği dönemde üretilen bu konutların duvarları sanatsal eserlerle süslenmiştir (Roth, 2006).

Çizim 4.2. Çatalhöyük (Roth, 2006).

Göbeklitepe, 20. yüzyıla keşfedildiğinde, kazı bulguları, konutların titizlikle kurgulanan mabetler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Üretim, tüketim ve dinsel amaçlarla kullanılan bu konutlarda, yemek hazırlanması gibi gündelik eylemlerin yanında, kemiklerden üretilen aletler, işlenmiş obsidyen gibi çeşitli nesnelere rastlanmıştır. Alanda bulunan yapılardan her biri, üretim, tüketim ve değişim işlevlerini barındıran, geniş ölçekte örgütlenmiş yapılardır (Hodder, Cessford, 2004).

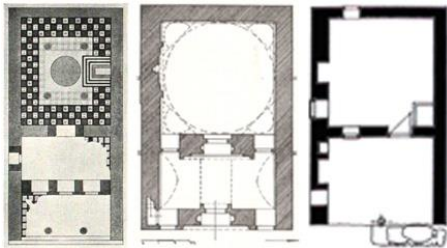
Şekil 4.3. Göbeklitepe Yerleşimi (<https://onedio.com>).

Tarım Çağı konutu, çalışma mekânından uzakta düşünülemez. Çiftçi tarlasında, zanaatkâr atölyesinde, tüccar dükkânında ve din adamı manastırda işini icra ederken, yaşamını da birlikte sürdürmüştür. Üretim ve yaşamın birlikte kurgulandığı yapılar, bu döneme damgasını vururken, mahalleler aynı meslekten insanların bir arada çalışıp yaşadığı yerler olarak vücut bulmuşlardır (Mitchell, 1995).

Yerleşik hayata geçişle birlikte, özellikle sulamanın öğrenilmesinden sonra tarımdaki verimliliğin artışı, zanaatların ortaya çıkışı ve hayvancılıkla birlikte, değiş-tokuş süreci başlamış, bu süreçle birlikte toplumsal ilişkiler farklı bir boyut kazanmıştır. İnsanların birlikte yaşamayı öğrenesi, savunma, ekim biçim, malzeme üretimi, kente yerleşme, barınak üretimi, kamusal alan ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal örgütlenmenin doğuşunu sağlamıştır. Ortak yaşama geçiş süreci, yerleşik kültürün oluşmasına imkân sağlamış, kültüre dayalı konutlar üretilmiştir (Laborit, 1990). Bu dönemde konutlara, depolama alanı gibi yeni birimler eklenmesi gerekmiştir. Konutlar bölümlenerek, alt birimlere ayrılmıştır.

Mısır gibi, erken medeniyetlerde rastlanan dik açılı ağ plan uygulamasına, Antik Yunan'da da rastlanmaktadır. Yunanlılar kentlerini, yerleşme, kolay planlama gibi pratik, işlevsel kaygılarla tasarlamışlardır. M.Ö. 4. yüzyıla kadar gündelik hayatın agoralarda akması, Yunan konutlarının küçük ve özensiz kalmasına yol açmıştır. Atina akropolisinde bulunan zanaatçı evleri, eski düzensiz kent planına uyan evlere örnek teşkil etmektedir. Zanaatkâr evlerinde, çömlek ve demir üretimine ayrılan özel odalar bulunmaktadır. Tek kattan oluşan evlerde, orta avlu yer almaktadır (Roth 2006).

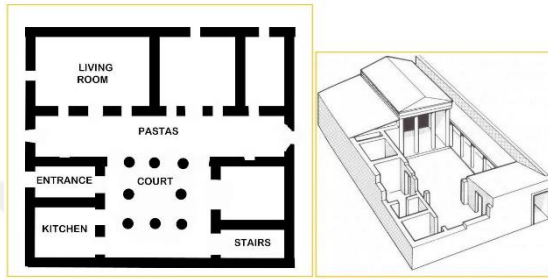
Priene'de ise şehir düzenli bloklar halinde kurgulandığından, evler de dikdörtgen şeklinde üretilmiştir. Bu evlerde yer alan, “megaron” tipte kabul odası (oikos), güneşten ve rüzgârdan korunaklı orta avlunun kuzeyinde bulunmaktadır. Bilinen en eski Yunan evlerinin başında, megaron gelmektedir (Roth 2006).

Resim 4.4. Megaron Varyasyonları (Öz, 2016).

Antik Yunan’da, girişin koridorla avluya uzandığı, odaların çoğunun, küçük, dikdörtgen avluya açıldığı evlere, “prostas” tipi ev denmektedir. Sundurmayla gölgelik alan oluşturulan, kış güneşinden faydalanmak için güneye baktırılan mekânlara sahip prostasların, en belirgin örnekleri Priene’dedir (Ergin, 2015).

“Pastaslar” ise, birden çok mekâna bakan uzun sundurma ya da odaya sahip olan tiptir. Bu evler, aynı zamanda üretim alanları olarak kullanılmışlardır. Tarla mahsullerinin işlenmesi ve depolanması işlevlerine hizmet etmişlerdir (Ergin, 2015).

Şekil 4.5. Pastas Tipi Ev (Ergin, 2015).

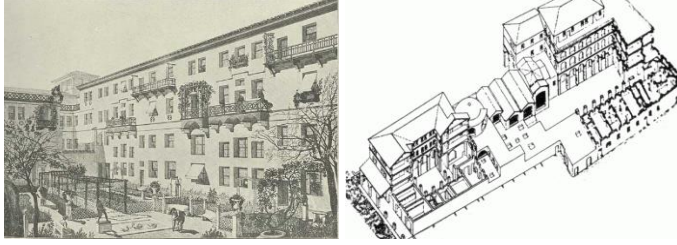
Klasik devrin sonunda, sütunlu galerilerle çevrili, merkezi avlu etrafında planlanan evlerin yapımına, Helenistik devirde de devam edilmiştir. Güneşten ve yağmurdan korunarak açık havada oturmayı, gezinmeyi, çalışmayı mümkün kılan “peristil,” avlunun bir kısmının kapatılmasıyla elde edilen alandır. Tek avlulu evlerin yanı sıra, bu dönemde üst sınıflara özgü çok avlulu evler türemiştir (Ergin, 2015).

Roma döneminde de kent, Yunan kenti gibi yaşamın aktığı ana merkezdir. İmparatorluğun sınırları genişledikçe, kentler de yayılmış, özerk halklardan oluşan kentlerin yapılarında farklılaşmalar görülmüştür (Roth 2006).

Roma döneminde, öne çıkan iki konut tipi, “domus” ve “insula” evleridir. Roma kent veya kasabalarında, üst gelir grubuna mensup, tek bir çekirdek veya geniş ailenin kullanımı için tasarlanan evlere, domus denmektedir. Standart bir domus planı olmamakla birlikte, klasik düzende atrium (avlusu) ev planının merkezinde yer almıştır. Akdeniz bölgesinde sıkça rastlanan avlulu ev tipleri, Roma Domusları’nın etkisiyle kurgulanmışlardır (Becker, 2016). Türk Evi tipolojisi üzerinde de, domusların etkisi olduğu varsayılmaktadır.

Roma şehirlerindeki yüksek katlı apartmanlara insula denmektedir. Alt ve orta sınıfa mensup insanların yaşadığı bu konutlar, kentteki nüfus yoğunluğuna binaen

geliştirilmişlerdir. Bloklar hâlinde inşa edilen insulalar, küçük birimlere ayrılıp kiralık olarak değerlendirilmişlerdir. Yapılar, genellikle, alt katlara ışık sağlayan bir avlu merkezinde şekillenmişlerdir (Becker, 2016). İnsulalar, günümüzdeki apartmanların ilk örnekleri olarak kabul edilen, çok katlı evlerdir.

Şekil 4.6. Insula Rekonstrüksiyonu (Becker, 2016).

Geç Ortaçağ'da oluşan ticaret ve kentleşme anlayışıyla birlikte, zamanın ruhuna uygun konut mimarisi de gelişmiştir. Gotik dönem adıyla bilinen bu dönemin, öne çıkan mimari yapıları katedrallere, din görevlileri için bitişik konutlar inşa edilmiştir. Bu dönem Avrupa kentleri, manastırların etrafını çevreleyen konutlarla kurulmuştur. Zemin katları dükkân olarak kullanılan bu evlerde, iş yerlerinin arkası bir avluya açılmış ve arkasında bir mutfak yer almıştır (Roth, 2006).

Şekil 4.7. Jacques Coeur Evi (Roth, 2006).

Rönesans'la birlikte yapılan perspektif, geometri, ölçek ve oran denemeleriyle gelişen bilim ve sanat; konut mimarisine, mekân ve insan teması olarak yansımıştır. Dönemin ruhu, uyarlanan Vitruvius derlemeleriyle oluşturulmuştur (Roth, 2006).

Şekil 4.8. Palmanuova Şehri, İdeal Dairesel Model, 1593 (Roth, 2006).

4.3.3. Endüstri Çağında Konut

Konutun bugünkü anlamının temelleri, endüstri döneminde atılmıştır. Bu dönemde yaşanan en büyük değişiklik, yaşama mekânıyla üretim mekânının birbirinden ayrılmış olmasıdır.

Bu dönemde makineleşmenin artmasıyla birlikte, kentlere göç başlamıştır. Kentte kümelenen kalabalığın ihtiyacına yönelik konut arayışları artmış, hızlı ve toplu üretim ön plana çıkmıştır. İşçi sınıfına yönelik konut üretiminde, alanların minimize edilişi ve standartlaşmanın ortaya çıkışı görülmektedir. Yeni teknolojik imkânlar sayesinde, çok katlı konut yapımı mümkün olmuş, yeni malzemelerle seri üretim yöntemleri aranmıştır. Rönesans devrinde başlayan idealizm arayışı, toplu konut üretimlerindeki ütopacı tavrılara yansımıştır.

Bilim ve teknolojideki değişimler, yaşam şekillerine yansımış, büyük aile yerini çekirdek aileye ve tek işçiye bırakmaya başlamıştır. Bu dönemin sonlarına doğru, elektriğin konut içinde girmesiyle, daha içe dönük bir yaşama geçildiği, odaların özelleşmeye başladığı söylenebilir. 20. yüzyıl başlarında mimarlar, ideal konut arayışından öte, ideal yaşam üretme iddialarıyla tasarımlar yapmışlardır.

18. yüzyılın sonunda, üretim biçiminde bir kırılma meydana gelmiştir. Endüstri devrimi, makinelerin, bedenlerin yerini alması anlamını taşımaktadır. Sanayileşmeyle birlikte, teknolojik, kültürel ve ekonomik değişimler yaşanmıştır.

Endüstri devrimi, konutu ilgilendiren sosyal, ekonomik ve kültürel kavramları temelden sarsmış, bu kavramların değişimi, konut algısını da değiştirmiştir. Sanayileşme, işgücünün kentlerde toplanması ve köylü nüfusun şehirlere göç etmesi sonuçlarını doğurmuştur. Şehirlerde, yeni göç eden işçilerin barınma ihtiyacını karşılayacak kadar konut bulunmaması, konutu soruna dönmüştür. İşçilerin içine düştüğü sefalet ortamını gidermek için, birtakım yeniliklere gidilmiştir. Doğru ve özgün olanın geçmişte yer aldığı düşünülmüştür (Colquhoun, 1990; Candaş, 2007).

Endüstri Devrimiyle birlikte, yaşanan ekonomik, teknolojik, toplumsal ve politik dönüşümler, mimariye de yansımıştır. Toplumsal anlamda yaşanan değişimler, katmanlaşmayı doğurmuş, bunun neticesinde konut kavramında işlevsel ve kurgusal değişimler yaşanmış, yeni kanunlar düzenlemiş ve konut kavramında yaşanan kırılma

köklü değişimleri doğurmuştur. Bu dönemde oluşan konut ihtiyacını gidermeye yönelik, yeni yaklaşımlar geliştirilmiştir (Saygıcı, 2004).

Teknolojik gelişmeler sayesinde, bu dönemde demir, çeliğe dönüştürülmüştür. Asansörler, demiryolları, otomobiller, konteyner gemiler ve uçaklar; dökme demir ve çelik kullanımı sonucunda yaygınlaşmış ve günümüz mobilite kavramının doğuşu böylece temellenmiştir (Hoete, 2003; Akgül, 2006). Bu sayede çok katlı konutlar yapmak mümkün olmuştur.

19. yüzyıl, Avrupa’da konut sorununun başladığı dönemdir. Avrupa’da orta sınıfın yükselişi, kente göç sonucu oluşan, nüfus ve ekonomi değişiminden kaynaklanmıştır. Ortalama ömrün artması, nüfusun gün geçtikçe yoğunlaşmasına neden olarak, barınmanın bir soruna dönüşmesine yol açmıştır. Artan kent nüfusunun barınma, ulaşım, kültürel ve sosyal ilişkilere ayak uydurma, idari yapıya alışma çabası, gelecek nesillerin temel mimari sıkıntılarını oluşturmuştur (Roth, 2006).

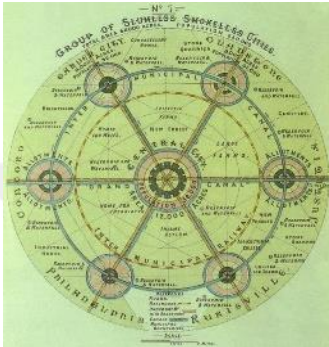

Şekil 4.9. Tenement Blocks, İngiltere, 1840’lar (<https://v3.arkitera.coml>).

20. yüzyılda kentsel altyapılar ve ev donatıları, konutların planlanmasını etkilemiştir. Elektrik, gaz, su, kanalizasyon gibi kentsel altyapılar ve buzdolabı, çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim malları ve koltuk, perde, aydınlatma elemanları gibi ev donatıları, hem işleri kolaylaştırıcı hem de bireyleri bağımlı hâle getirici etkiler yaratmışlardır. Konutlarda elektriğin kullanımıyla, gece gündüz farklılığı silikleşmiş, mekân kullanımında verimlilik artmıştır (Saygıcı, 2004).

Kentleşmeyle birlikte, özellikle işçi sınıfının başını sokacağı konut ihtiyacı açığa çıkmıştır. Doğan konut bunalımını çözmek üzere, kent çeperlerinde yatakhane mahalleler türemiş, yemek yiyip uyumak üzere kullanılacak kafesler inşa edilmiştir. Metro- iş- metro- yatak deneyimi, bu dönemde ortaya çıkan yeni yaşam tarzı olmuştur (Laborit, 1990). Ulaşım alanındaki teknolojik gelişmeler, zaman-mekân etkileşiminde

Toplum içinde büyüyen sınıfsal ayırım ve eşitsizlik, yüksek sınıf ve işçi sınıfı arasında açılan uçurum ve yaşam standartları arasındaki artan fark, ütopyacı yaklaşımlarla giderilmek istenmiştir. Howard'ın bahçe-şehri, daha iyi bir geleceğe değinen çok sayıda ütopyacı vizyonlardandır (<https://www.arkitektuel.com>).

Sanayi devrimi, kent ölçeğinde, konut sorununu türetmesine rağmen, yeni malzeme ve yapım tekniklerini mimariye kazandırmıştır. Henry Ford'un, Ford T modeli, verim odaklı, pratik, düşük maliyetli üretim anlayışıyla tüketim çağının sembolüne dönüşmüştür. Sonradan eleştirilere konu olsa da, 20. yüzyılın başında dünyaya yeni bir üretim modeli sunarak, üretim anlayışının sistematikleşmesini sağlamıştır. 1930 sonrası, bu anlayış konut üretim modeli olarak, mimari alanda uygulanmıştır (Harvey, 2014).

69

Şekil 4.11. Frankfurt Mutfağı, Margarete Schütte-Lihotzky, 1926 (<http://ernst-may-gesellschaft.de>).

Konutlarda kullanılmaya başlanan elektrik ve gaz, M. Schütte-Lihotzky'nin Frankfurt Mutfağı tasarımı, konut planlarının işlevsel farklılıklarla kurgulanmasını sağlamıştır. Mies van der Rohe ve Le Corbusier'in serbest mekân arayışı, tek bir mekânda birden fazla işlevin gerçekleştirilebilmesi amacıyla geliştirilmiştir (Bilgin, 2001). Tarım dönemi tek hacimli konutu yerini, özelleşmiş odalara bırakmıştır.

Le Corbusier'in, Modulor'u, standart arayışının mimarideki simgesi olmuştur. Konutu ve şehri, insan ölçü ve oranlarını gözeterek inşa edebilmeyi arayan Le Corbusier, ölçü ve standart olarak kullandığı Modulor sayesinde, aradığı özelliklere uygun tasarımlar gerçekleştirebilmiştir (Le Corbusier, 2014).

Walter Gropius, J.P. Oud ve Ernst May ise, insan ölçü ve oranlarına dayalı tasarım anlayışını, rasyonel ve standart bir çerçeveye oturtmak istemişlerdir. Fiziksel çevre koşullarına aynı oranda maruz kalan, pratik ve seri üretilen, tekrarlanabilen yerleşim biçimlerini bulmak üzere çalışmışlardır (Bilgin, 1997).

20. yüzyılda, kent çeperlerine inşa edilen sosyal konutların, blokların ve sıra evlerin yanında, düşey yoğunluklu, sanayi, ticaret, yerleşim ve dinlenme işlevlerini bünyesinde toplayan yerleşimler de üretilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrası, Le Corbusier'in ilk örneklerini tasarladığı, yeşil alanların maksimize edilmesi amacıyla, mahalle ölçeğinde yer alan bütün alt hizmetleri toplayan tek bloklara ve yinelenen bina dizilerine rastlanmaktadır. Bu yapıların örnekleri arasında, Gropiusstadt, Hansaviertel, Alison, Golden Lane Konut Projesi, Le Corbusier'nin Unite d'Habitation'u ve Ville Contemporaine'i, yer almaktadır. Bu yerleşimler, dev kütleler olmaları, ölçekleri ve binaların örüntü oluşturmaması sebebiyle ciddi eleştirilere maruz kalmışlardır (Graham, 2019). Ebenezer Howard ve Le Corbusier örneklerindeki yoğun ıslah çabası nedeniyle, bu yaklaşımlar ütöplast olarak değerlendirilmektedirler.

Şekil 4.12. Unite d'Habitation, Le Corbusier, 1952 (<https://mimarobot.com>).

1950'ler sonrasında, teknolojik gelişmelerin etkisiyle, mimarlar ütöplast öneriler sunmaya devam etmişlerdir. Metabolistler ve Archigram grubu, bu dönemde çok sayıda öneri geliştirmiş, bunları mimarlık pavyonlarında sergilemişlerdir. Fakat içlerinden az sayıda projeyi gerçekleştirme imkânı bulmuşlardır (Ekiz, 2019).

Şekil 4.13. Nakagin Kapsül Kulesi, Kisho Kurokawa, 1972 (<https://www.arkitektuel.com>).

1972 yılında, patlamalar dizisiyle yok edilen Pruitt-Igoe sosyal konutları, başarısızlık sembolüne dönüşmüştür. Konut bloklarının yıkılması, sembolik biçimde modern dönemin bitişi olarak nitelendirilmektedir (Myth, 2015).

Şekil 4.14. Pruitt Igoe Konutları, Bloklarının Yıkılışı, 1972 (<https://www.archdaily.com>).

Modernizm sonrası dönemde, mimarlığın kullanıcıdan soyutlanması eleştirilmiş, bu eleştirilerle birlikte katılımcılık süreci ortaya çıkmıştır. Tasarım, projelendirilme süreçlerine, kullanıcıların da dâhil olduğu örnekler geliştirilmiştir.

4.3.3.1. Endüstri Çağında İnsan: Flâneur

Endüstri devrimini takip eden dönemde, işçi sınıfının artması ve onların sorunlarına yönelik arayışlar ağır basmaktır. Takip eden süreçte de, dar gelirli grup sayıca daha fazla olduğundan ve kendi imkânları kısıtlı olduğundan devletler, onlara yönelik çözüm arayışlarına öncelik vermişlerdir. Bu sebeple konut gelişimi, genellikle dar gelirliye yönelik uygulamalardan takip edilmektedir. Fakat bu dönemde, orta sınıfın da yükselişi söz konusu olmuş, kapitalizmin zamanı örgütlemesiyle, boş zaman kavramı ortaya çıkmış ve kamusal alanlar insanların kendilerini göstereceği sahalara dönüşmüştür. Bütün bunların sonucunda, yeni insan: “flâneur” ortaya çıkmıştır.

“Flâneur tam anlamıyla bir kent gezginidir. Şehrin en ücra yerlerine varıncaya kadar metropolü arşınlar ve modern hayatın yansımalarını gözlemler, ayrıştırır ve daha sonra yararlanmak için hafızasının bir köşesine kaydeder,” (www.tarihlisanat.com).

Şekil 4.15. Physiologie du Flâneur (<https://www.tarihlisanat.com>).

Baudelaire’ün “Nasıl ki kuş havada, balık suda yaşarsa, o da kalabalıklarda var olur. Aşk, işi, gücü kalabalıklardır. Kusursuz flâneur için, tutkulu gözlemci için, ahalinin tam orta yerini, hareketin gel-git noktasını, gelip geçici ile sonsuzun arasını mesken tutmak müthiş bir keyiftir. Evden uzak kalmak ama her yerde evinde hissetmek; dünyanın merkezinde olmak, dünyayı gözlemek ama dünyadan saklı kalmak,” tanımını flâneur’ü belirtmektedir (Baudelaire, 2014, www.tarihlisanat.com).

Şekil 4.16. Pasaj Görünümleri (<https://www.tarihlisanat.com>).

Endüstriyel konforun yeni icadı olarak anılan, camla örtülü, mermer kaplı, tepeden aydınlatılan zarif dükkânlardan oluşan pasajlarda, flâneur kendini evinde hissetmektedir. Minyatür bir dünya olarak tanımlanan pasajlar, bu gezginlerin uğrak yerleridir. Flâneur için buralar, adeta bir ruhsal arınma mekânıdır, pasajlarda can sıkıntısına şifa bulmaktadır. Sokak meskeni olurken, mahareti caddeyi bir iş mekânına dönüştürebilmesindedir. Flâneur, ev cephelerini, dört duvarı; iş yeri tabelalarını, yağlı boya tablosu; gazete bayilerini, kitaplığı olarak algılamaktadır. Çarşı; flâneur'un iç mekânı, son meskendir (Benjamin, 2017).

Günümüzde ise, orta sınıfın sayıca artışına tezat olarak, kaynakların sınırlılığı ve ekonomik durgunluk dönemlerine girilmiş olması sebebiyle, daralan bir orta sınıfla karşılaşmaktadır. Orta sınıfın alım gücü, giderek azalmaktadır. O zaman, 20.yüzyılın evi bir makine idiysen, 21.yüzyılın evi bir paylaşım alanına mı dönüşecektir?

4.3.4. Bilgi Çağında Konut

1940'larda bilgisayarın keşfedilmesi, 1960'larda dijital bilgi akışını sağlayan teknolojilerin geliştirilmesi sonucu, "arpanet," "world wide web," kavramlarıyla yeni bir dönem başlamıştır. Henüz toplumun, bilgi çağı toplumuna dönüştüğü söylenemese de, Z Kuşağı ve takip eden kuşaklar, dijital dönemin belirleyicileri olacaklardır.

1970'lerde, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan atılım, sanayiye duyulan ilginin azalmasıyla sonuçlanmıştır. Yeni teknoloji, gelişmiş ülkeleri etkisi altına almıştır. 1950'lerde malzeme ve yapım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, 1980'lerden itibaren bilgi ve iletişim teknolojileri atılımlarının gölgesinde kalmıştır. Yenilikler tüm dünyaya yayılmış, bilginin küreselleşmesini sağlamıştır (Filiz, 2010).

McLuhan, teknolojik gelişmelerin, bireylerin, iletişimin, insanları değiştireceğini ve uzaklık kavramının eski anlamını yitireceğini öngörmüş, dünyanın bir "küresel köy"e (global village) dönüştüğünü ifade etmiştir (McLuhan, 1967).

Harvey, zaman ve mekân ilişkisindeki kırılmanın giderek derinleştiğini, yerelin anlamını yitirdiğini, yöresel kültürlerin dağıldığını, yere aidiyetin kaybolduğunu, coğrafi sınırların giderek anlamsızlaştığını belirtmektedir (Harvey, 2014).

Bilgi toplumunun belirleyicisi bilgisayar, ilk zamanlarda bir oda büyüklüğündeyken, zamanla laptop boyutuna gelmiş ve nihayet bugünkü hâline -cebe sığan telefonlara- dönüşmüştür. Bilgisayarların yanı sıra, internet günümüzün vazgeçilmez bilişim teknolojileri arasında yer almaktadır. Bilgi ve bilimin geçirdiği dönüşümler, sanayi toplumunun yerini bilgi toplumuna bırakmasını sağlamıştır. Teknolojik gelişmeler ve bilgi sistemlerindeki evrimleşmeler, dünyanın her köşesiyle iletişimi kolaylaştıran internet; kullanıcıların gündelik ve toplumsal hayatının değişmesi, bilgi toplumunun oluşması sonucunu doğurmuştur (Şimşek, 2010). Kuantum alanında yaşanan gelişmeler, bilgisayar, robot, uydu, iletişim, malzeme benzeri alanları kapsamış; teknolojik atılımlar, gündelik hayatı derinden etkilemiştir.

King'in de belirttiği gibi, 21.yüzyılda ev tanımı yeniden değişmiş, evden çalışma, ev sineması gibi dışarıda gerçekleştirilen eylemler eve taşınmıştır (King, 2006). Özellikle internet kullanımının yaygınlaşmasıyla dışarıda gerçekleştirilen eylemlerin neredeyse tamamı eve taşınmıştır. Bu da evin anlamını genişletirken, kamusal ve özel alan ayrımının yeniden sorgulanmasına neden olmaktadır.

Günümüz mimarlığında yaygın olarak, sürdürülebilirlik, akıllı ev, mikro konut, yeşil konut, 3D yazıcı, drone gibi kavramlarla karşılaşmaktadır. Fakat günümüzde her şey metalaştığı, daha üretilirken tüketildiği için, bu konutlar da yaygınlaşmadan tükenmekte, bir çözüm aranırken yeni bir sorunla karşılaşmaktadır.

Sonraki dönemlerin belirleyicisinin, “kişiselleştirme” kavramı olacağı düşünülmektedir. Modernizm, standartlaşmayı beraberinde getirmiş, kitlesel üretimler gerçekleştirilmiştir. Z Kuşağı'nı, dijital dünyada yer alan bütün şirketler bireysel mesajlarla karşılamakta, cep telefonları sık kullanılan kelimeleri onlara önermektedir. Z Kuşağı'nın hayatını, kişisel geri bildirimlerle sürdürmesi beklenmektedir.

Konutu, aile yapısının da şekillendirdiğini göz önüne alınırsa, modern dönemde konutun çekirdek aileler için şekillendiği söylenebilir. Fakat günümüzde, alternatif hane halkları giderek yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla bugün, konut tipolojisinde bir kırılma yaşanması söz konusu olacaktır.

Bu dönemde üretilen konutlara, Türkiye'deki örneklerle birlikte yer verilecek, alternatif konutlar bölümünde de günümüzdeki farklı arayışlar yer alacaktır.

4.4. Barınma ve Konutun Türk Toplumu Açısından Tarihsel Evrimi

Toplumların yapısı, gelenekleri, kültürleri, konut mimarisi üzerinden okunabilmektedir. Rapoport, konutun baskın özelliğini, kültür ifadesi niteliğiyle her kültüre ve gruba özgün biçimde üretilmesi olarak ifade ederken, iklim, yapım yöntemleri, malzeme ve teknoloji benzeri etmenlerin, destekleyici bir rol üstlendiğini belirtmektedir (Rapoport, 1980).

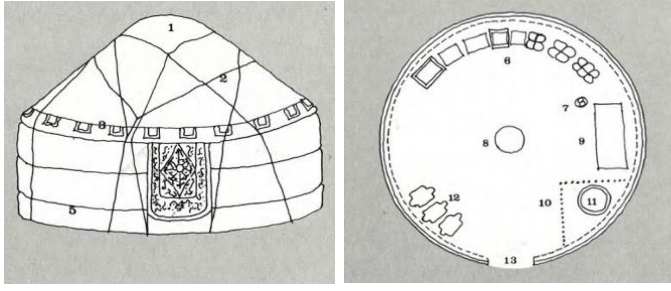
ICOMOS'un 12. Genel Kurulu'nda geleneksel yapının; "toplumca paylaşılan bir yapı geleneğiyle üretilmesi, çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik taşıması, üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı veya geleneksel yapı türlerine bağlılık taşıması, anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığıyla yapılması, işlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilmesi, geleneksel yapım sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması olması," gibi ayırt edici özellikleriyle tanınacağı belirtilmiştir (www.icomos.org.tr).

Bu bağlamda Türk konut tarihi, 5 farklı evreye ayrılabilir: 1.Anadolu Öncesi Dönem, 2.Anadolu-Türk Evi Dönemi, 3.Tanzimat Dönemi, 4. Cumhuriyet Dönemi, 5.Küreselleşme Dönemi. Tanzimat ve Cumhuriyet dönemleri arasında toplumsal yapı ve yaşam biçimleri açısından ciddi farklar olduğu söylenemese de, siyasi yapı değişimi önemli bir milat olduğundan, iki dönem birbirinden ayırt edilmiştir.

4.4.1. Anadolu Öncesi Dönem

Ateş bulunduğunda, insanlar, tek bir mekânda barınırken, bu barınakların merkezine ateşi yerleştirmişlerdir. Pişirme, ısınma, aydınlanma ve koruma görevlerini, tek başına ateş üstlenmiştir. Tek mekânlı hacimlerde ateş, etrafında toplanılan merkez niteliğindedir. Konut, bölümlenip alt birimlere ayrıştığında, ateşin bulunduğu alan özelleşmiş ve mutfak ortaya çıkmıştır (Yıldırım, 1999).

Göçebe hayatı yaşayan Türklerde, çadırın içi gündelik hayat ihtiyaçlarıyla düzenlenmiştir. Çadırlar, kullanıcıların her ihtiyacını karşılayabilmektedir. İçeride yer alan her eşya, işlevseldir. Ateş yeri veya korluk denilen, ısınma ve pişirmede yararlanılan, ateş yakma yeri, çadırın merkezinde konumlanmıştır. Çadırdaki yük, yatak benzeri eşyaların depolandığı bölümler yer almaktadır (Küçükerman, 1985).

Şekil 4.17. Orta Asya Çadırı; 1-Tünlük (kapalı), 2-Turluk, 3-Tödöge, 4-Kapı Keçesi, 5-İzgeyikiz, 6-Sandık, 7-Elbise ve silah asmak için demik kazık, 8- Ateş yeri, 9-Kerevit, 10-İnce kamıştan yapılan bölme, 11-Saka, 12-Kanat üzerine asılan eyer ve koşumlar, 13-Eşik (Kapı) (Küçükerman, 1985).

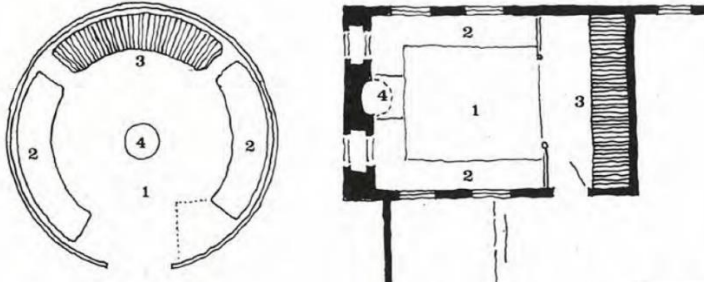
Küçükerman, Türk Evi'ni oluşturan yerleşim planlarında ocağın, toplayıcı bir niteliğe sahip olduğunu belirtmiştir (Küçükerman, 1985). Tarım öncesi barınma kültüründeki merkezi ateş, geleneksel konutlarda toplayıcı ocağa dönüşmüştür. Ateş, küreselleşme dönemine kadar, toplayıcı niteliğe sahip olmuştur. Pişirme ve ısıtma eylemlerini üstlenen ocak, evin kamusal birimidir. Barınma, ateşle birlikte başlamıştır.

Ocak, Türk dilindeki kullanımıyla, yuvanın yerini almaktadır. Ocağın tütmesi, yanması sığınılacak bir mekânın varlığını hissettirirken, ocağın sönmesi yersiz yurtsuz kalmak anlamını taşımaktadır (Bektaş, 2018).

Kuban, Türk Evi ile çadır arasında morfolojik bir ilişki olmadığına değinmekle birlikte, Türk odaları ile çadır içi düzenlemelerinin benzeştiğini belirtmektedir. Mekânların ortalarındaki boşluk ve çeperlerdeki sedirlerle, iki hacim birbirini andırmaktadır. Oturma, yeme ve uyuma gibi, birden fazla işlevin aynı alanda yapılması, mekânın ve donatıların esnekliği, benzerdir. Dokumalar, halılar, yastıklar, perdeler ve yataklar gibi tekstil ürünleri dışında, odanın bitirilmiş ve kullanılabilir olması da, kullanıma hazır şekilde kurulan çadırı çağrıştırmaktadır (Kuban, 2018).

4.4.2. Anadolu Dönemi- Türk Evi

Orta Asya göçebe çadırı ve Türk Evi iç düzenlemesi, ocağın etrafında toplanılan tek, bütüncül bir mekândan oluşmaktadır. Türk Evi'nin temelini oluşturan oda kelimesi, etimolojik açıdan incelendiğinde, kökeninin yanan ateş, tüten duman anlamına gelen otağ kelimesine dayandığı görülmektedir. Nihai anlamı, "içinde ateş yanan mekân,"dır (<https://www.nisanyansozluk.com>).

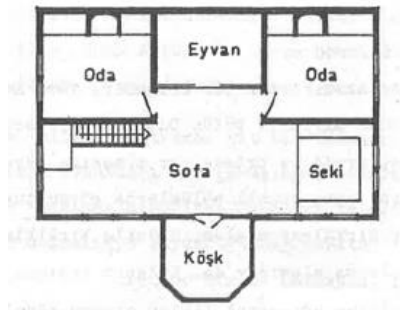

Şekil 4.18. Türk Evi Odasının Çadır Düzeniyle Kıyaslanması; 1. Çok amaçlı orta alanı, 2. Oturma için biçimlenen çevresel alan, 3. Kapalı kullanma alanları. Sekiler, sandıklar, yükler, 4. Isıtma. Çadırdaki ortada bulunan, yapıda yana kayan ocak (Küçükerman, 1985).

Çadırılı yaşam düzeniyle Türk Evi, tek yaşama birimi ve ortak alan ilişkileri açısından benzerlik göstermektedir. Geleneksel konutlarda estetik ve biçim kaygısı, işlevsellik ışığında gerçekleştirilmiştir. Tasarımda yaşam öncelendiğinden, konutlar içten dışa doğru gelişmiştir. Çözümler, esnek ve pratiktir. Türk Evi, insan, düzen, rahatlık odaklıdır (Küçükerman, 1985).

Türk Evi denilince, Türk aile yapısına uyan, geleneksel kültür ve yaşama göre biçimlenen, kullanıcının ihtiyaç ve beklentileri ekseninde kurgulanan, yüzyıllar boyunca hizmet veren, bir konut tipi ifade edilmektedir (Kuban, 1976).

Türk Evi'nin sınırları, Osmanlı Devleti'nin sınırlarına kadar genişlemiş, en tipik şekliyle Anadolu'da uygulanmıştır. Osmanlı Devletiyle, beş yüz yıl yaşayan ev, 17. ve 18. yüzyıllarda, Orta Doğu ve Doğu Avrupa'ya kadar yayılmış, bu bölgelerdeki konutları etkilemiştir (Kuban, 2018). Eldem de, Türk Evi'ni, 500 sene boyunca, Eski Osmanlı devletinin sınırlarında, kendi özellikleriyle kurgulanan ev olarak belirtmektedir (Eldem, 1968).

Şekil 4.19. Eyvanlı, Köşklü, Sekili, Dış Sofalı Türk Evi Plan Şeması (<https://medium.com>).

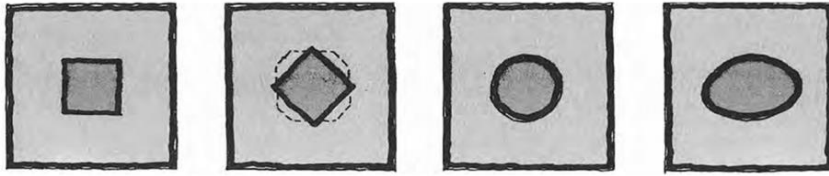
Türk Evi, geniş aileye hizmet eden bir konuttur. Geleneksel evde, çocuklar evlendikten sonra da aileleriyle birlikte yaşamaya devam etmekte; her yeni aile, yeni bir göz odanın eklenmesiyle büyük aileye dâhil olmaktadır. Geleneksel konutta, ailenin genişlemesi, konutun genişlemesi anlamına gelmektedir (Bektaş, 2018).

Bu dönem konutlarında, üretim ve yaşam birlikteliği devam etmiştir. Zemin katlar üretim, üst katlar konut hizmeti vermiştir. Asya konutu, merkezi avlunun etrafında şekillenmiştir (Acar, 2008).

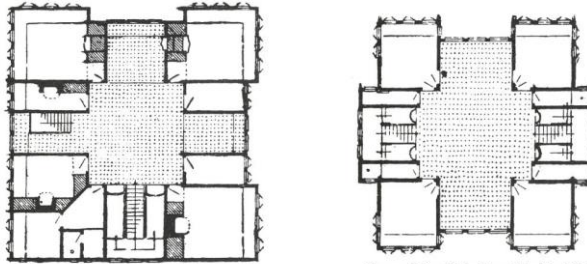
4.4.2.1. Türk Evi Plan Tipi: Orta Sofalı

Türk Evi plan kurgusu, oda ve sofaların diziliminden ibarettir. Şekil, işlev ve büyüklükleri arasında ciddi farklar bulunmayan odalar, bütün hayatın içinde geçtiği kompakt birimlerdir. Sofalar ise, odaları çevreleyen, hem hizmet hem de ortak kullanım alanı işlevini üstlenen birimlerdir (Günay, 1999).

Sofanın konut içindeki yeri, biçimi ve diğer mekânlarla olan ilişkilerine bağlı olarak, Türk evinin mekânsal gelişim evreleri, sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipleri olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmaktadır (Eldem, 1968). İlk üç plan tipine, gelişimini tamamlamamış olmamaları nedeniyle değinilmeden, orta sofalı plan tipi üzerinden Türk Evi tanımlanacaktır.

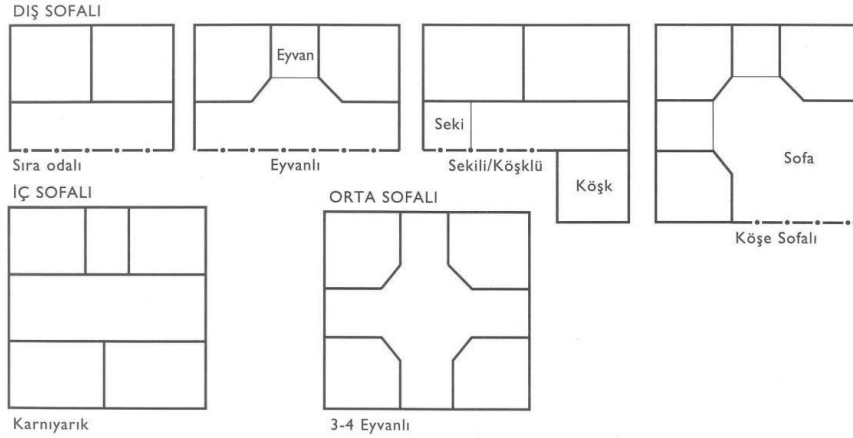

Şekil 4.20. Orta Sofalı Plan Tipi (Küçükerman, 1985).

Şekil 4.21. Orta Sofalı Plan Tipi Örnekleri; Bolu'da Vasıf Bey Konağı, Çengelköy Çakaltepe'de Bir Köşk (Eldem, 1968).

Sofa, etrafı odalarla çevrilen ve evin merkezinde yer alan birimdir. Oda sıraları arasına yerleştirilen eyvan, sofanın doğal ışık almasını sağlamaktadır. Orta sofalı plan tipinin, en gelişmiş örneği, eyvan sayısının dörde çıkarılmasıyla oluşmaktadır. Bu plan tipine, büyük ve zengin evlerde rastlanmaktadır. Büyükşehirlerde, özellikle İstanbul’da, sık kullanılan plan tipidir. Eyvanlar, oda sıralarını kesen, sofayı genişleten elemanlarken, köşkler plana değişiklik katan unsurlardır (Eldem, 1968).

Şekil 4.22. Türk Evi Plan Tipleri (Günay, 1999).

4.4.2.2. Türk Evi Temel Ögeleri

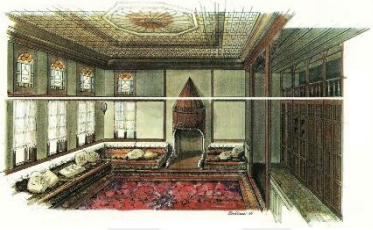
Türk Evi, bu bölümde temel öğeleriyle ele alınacaktır. Geleneksel konutu, “avlu, sofa ve oda” olmak üzere, üç temel birime ayırmak mümkündür. Sofanın zenginleşmesi için eyvan, seki ve köşklere yer verildiği de görülmektedir. Fakat temelde plan tipleri; avlu, sofa ve odaların birbirleriyle ilişkilerini içermektedirler.

Türk Evi, hayat veya sofa olarak adlandırılan, ortak yaşamın sürdürüldüğü alanın konumuna göre şekillenmektedir. Hayat, yarı gölge, doğaya doğrudan açık, yabancıların gözlerinden korunaklı, geniş aile tarafından paylaşımlı, yarı-açık bir alandır. Bununla birlikte avlu da, sofaya benzer nitelikler taşıyan, geniş ailenin kullandığı diğer paylaşımlı alandır. Hayatın çevresinde konumlanan her oda, çekirdek ailenin sorumluluğundadır. Aileyle birlikte büyüyüp küçülebilen Türk Evi’nde, her oda, bir çekirdek aileyi temsil etmektedir (Bektaş, 2018). Odalar, çekirdek ailenin mahremiyet alanları, sofa ve avlu ise geniş ailenin paylaşım alanıdır.

4.4.2.2.1. Oda

Kuban, odayı, geleneksel Türk Evi'nin özgün bir ögesi, olarak tanımlamaktadır. Tek odalı evler, odanın kendi başına bir ev olduğunun kanıtıdır. Oda, duygusal boyutuyla içinde yaşayan aileyi, fiziki yanıyla yakın çevredeki estetik tavrı yansıtan, özgün bir yaşam biçimini tanımlayan temel birimdir (Kuban, 2018).

Türk Evi'nde oda, içinde bütün bir yaşamın kurgulanabildiği bir birimdir. Oda, tek başına bir bütündür (Eldem, 1968). Geleneksel Türk Evi'nde oda, hane halkının yatmaktan, yıkanmaktan, oturmaktan yemeğe, bütün ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde düzenlenmiştir. Duvarlar da işlevlendirilerek kullanılmaktadır. “Türk odası, günün yirmi dört saati kullanıldığı için, ne denli varıl bezenirse bezensin önünde sonunda tutumsaldır,” (Bektaş, 2018).

Şekil 4.23. Türk Evi Odası (Küçükerman, 1985).

Türk Evi, günümüzde “kuşaklararası ev,” olarak adlandırılan konut türünün kültürümüzde vücut bulmuş hâlidir. Geniş ailenin, nesiller boyunca birlikte yaşadığı evlerdir. Her bir oda, çekirdek ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. Odalar, yaşamsal bütün eylemlerin gerçekleştirildiği mekânlardır. Odanın ortasındaki boş alan, odada gerçekleştirilecek eylemlere göre şekillendirilmiş; döşeklerin serildiği, sofraların kurulduğu esnek bir alan olarak kullanılmıştır.

Şekil 4.24. Türk Odasının İşlevleri (Günay, 2014).

Türk Evi'ndeki, halı, kilim, keçe gibi zemin örtüleri; yatak, sandık, sedir gibi taşınabilen iç mekân elemanları, çadırdan konuta taşınan öğelerdir. Bu elemanlar tek bir hacmin, farklı eylemler için kullanılmasını sağlamaktadırlar (Turgut, 1990).

4.4.2.2.2. Sofa

Eldem, Türk Evi'nin ana ögesinin sofa olduğu yaklaşımını, mimariye kazandırmıştır. Sofanın bir hizmet koridorundan ziyade, odaların etrafını çevreleyen bir ana dağılma mekânı gibi kurgulanmasından yola çıkarak, bu yaklaşımı geliştirmiştir (Eldem, 1968).

Avlu ve sofa, içinde yaşanan mekânlar olmakla birlikte, avlu zemin kat, sofa üst kat servis mekânı olarak hizmet vermektedir (Kuban, 2018) Her tek göz oda, bir aileye ev hizmeti verirken, sofa da sokak ve meydan görevini üstlenmektedir. Türk Evi plan tipleri, sofanın şekli ve konumuna bağlı olarak ayrılmaktadır (Eldem, 1968).

“Odaların çevre ilişkilerini düzenleyen hizmet alanı fonksiyonunu, aynı zamanda odaların ortak yaşam alanı olan sofa üstlenir. Eğer odaları bir şehir dokusu içinde yer alan müstakil konutlar olarak kabul edersek, sofayı da bunları birbirine bağlayan sokaklar ve meydanlar olarak düşünebiliriz. Şehirdeki ortak hizmet alanları olan sokak ve meydanlar gibi, sofa da evde yaşayanların ortaklaşa kullandığı yaşam ve sirkülasyon alanı olarak şekillenmiştir,” (<http://www.sinangenim.com/tr>).

Sergi, sergah, sayvan, çardak, divanhane, hayat gibi değişik isimlerle anılan sofa, bir servis mekânı olmasının yanı sıra, ev halkının paylaşımlı eylemlerini gerçekleştirdikleri toplanma mekânıdır (Eldem, 1968).

Şekil 4.25. Sofadan Bir Görünüm (Küçükerman, 1985).

“Sofa genel olarak bir hizmet ve sirkülasyon alanıdır. Ancak, zaman içinde bu kullanımların dışında kalan bölümleri de fonksiyon kazanmış ve özellikle yazlık oturma alanı olarak değerlendirilmiştir. Bu kullanım alanları, oda dizileri arasında sofanın bir devamı olarak yer alan eyvan ve sofanın önüne doğru, ileri çıkan bir ilave bölüm; sekilik veya köşk halinde düzenlenmiştir. Planlarda da görüleceği gibi eyvan dış tesirlere daha kapalı bir oturma yeridir: Sekilik veya köşkler ise iki veya üç tarafı açık ve daha çok manzara tarafına doğru yapılan ilavelerdir ve zeminleri esas sofa zeminine göre biraz daha yüksektir. Sekilik veya köşkler zemin kat sınırları dışına taşan ve konsol veya dikmeler ile taşınan bölümler halinde teşekkül etmişlerdir. Sekilik ve köşkler eğer duvarlarla çevrelenmişlerse, bu duvarlara evin diğer odalarına nazaran daha çok pencere açılmış, hatta diğer odalara cam takıldığı hâlde bu kısımlara cam takılmamış, yalnızca pencerelerin kepenklerle örtülmesiyle yetinilmiştir,” (<http://www.sinangenim.com/tr>).

4.4.2.2.3. Avlu

Avlu, kamusal alanı, özel mekâna bağlayan, sokak ile ev, içerisi ile dışarı, kamusal ile özel arasındaki mekândır. “Tasarımda iç kurguya ait bir eleman olan avlu, konuta geçiş alanı rolü üstlenen bir mekândır.” Kullanıcı odaklı tasarlanan avlu, hane halkının yaşam biçimi ve gündelik ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Yarı- özel olarak kurgulanan avlu, sokak cephesinde, zemin kat duvarı boyunca kapalı tutulmuştur (Bozkurt, Altınçekiç, 2013).

“Avlu, evin kapalı mekânlarında sürdürülmesi mümkün olmayan ya da açık mekân gerektiren bazı günlük işlerin gerçekleştirildiği alandır. Geleneksel veya modern toplumlara göre değişmekle birlikte avlu, gün içinde kısa süreli yorgunluk atılan ve dinlenen bir ‘rekreasyon’ alanı; çocukların yabancılarla temasa geçmeden, kontrol altında eğlendikleri bir oyun (çocuk rekreasyonu) alanı; caddede olan bitenin gözlemlendiği bir ‘seyir’ alanı; komşularla kısa süreli ve ayaküstü görüşülen bir sosyal etkileşim alanı; çamaşır ve/veya kışlık yiyecekler için kurutma alanı; rekreasyonel amaçlı ve/veya yiyecek ihtiyacını karşılamak üzere sebze ve meyve yetiştirilen ve/veya hayvan yetiştirilen/korunan bir tarımsal üretim alanıdır. (Reis, 2003; Jurkow,

2000). Geleneksel Türk evinde avlu, hane halkını bütünleştiren evin sofasından sonra en önemli mekândır,” (Bozkurt, Altınçekiç, 2013).

“İyi havalarda sofa (ve/veya avlu) yemek yeme yeridir. Bu düzenleme ile ayrıca evin içi dumandan ve kokudan korunmuştur. Depolama ihtiyacı da avluda karşılanır. Yiyecek çuvalları bazen sofanın bir kenarında yığılarak saklanırken, bazen avlunun bir köşesinde inşa edilen ayrı bir birimde depolanır. Temel ihtiyaç olarak dinlenme, oturma ve uyuma biçimi de evi şekillendirir. Dünya görüşü ve hayat tarzı ile ilişkili olarak doğa ile barışık ve bütünleşmiş olan geleneksel Türk kültüründe oda (ev) özel alan işlevini üstlenirken, avlu ailenin ortak alanıdır; mahremiyet yorumu ile ilgili olarak uyuma ihtiyacı çoğunlukla odada karşılanırken, aile bireylerinin tercihen dinlenme ve oturma mekânı avludur. Avlu içinde bu ihtiyacı karşılamaya yönelik ayrılmış ve düzenlenmiş bu mekân, ilkel aşamada “ulu ağaç” altı, daha sonraki aşamalarda ise (açık veya kapalı) sofadır,” (Bozkurt, Altınçekiç, 2013).

Dışarıdan izole edilen, içe dönük olan avlu, dışarı (genel mekan)- içeri (özel mekan) ilişkisinin kademeli olarak kurulmasını sağlayan, yabancıları ilk kez karşılayan, “yarı-özel mekân” ya da “nötr mekân” olmasıyla birlikte, ev ile özdeşleşen kadın hayatının, dışarıya açılan penceresidir. Türk kadının, dinlenme, misafir ağırlama ve doğaya açılma gibi, günlük eylemlerinin çoğunu karşılayan mekân, avludur (Bozkurt, Altınçekiç, 2013).

4.4.3. Tanzimat Dönemi

Osmanlıda, ilk Batılılaşma adımları, Tanzimat Fermanı ile atılmıştır. İlk Batılılaşma eğilimi, siyasal bir trend gibi başlamış, toplumun yapısına uyarlanma konusu geri planda kalmıştır. Bu nedenle Batılılaşma süreci hâlâ devam etmektedir. Osmanlı toplumunun üst sınıfında başlayan batılılaşma eğilimi, zamanla genele yayılmıştır. Dönemin değişimleri, ithal mobilyalar, aksesuarlar olmuş, yaşam biçimi ve konut anlayışında ciddi değişimler yaşanmamıştır.

Konutta değişim malzeme düzeyinde kendini göstermiş, ahşabın yangına dayanımı düşük olduğu ve İstanbul sürekli yangınlarla boğuştuğu için, yanan evlerin

yerine kâgir apartmanlar inşa edilmiştir. İlk apartmanlarda, Türk Evi'ndeki sofa anlayışı devam ettirilmiştir.

Batılılaşma eğilimi, toplumsal eğilimden ziyade özenme ve taklit yoluyla gerçekleştiğinden, Tanzimat dönemi ve onu takip eden dönemlerde üslup sorunu, Türk mimarlığının en büyük sorununa dönüşmüştür. Sonraki dönemlerde entegrasyon gerçekleştirilememiştir. Doğu- Batı senteziyle, mimariyi geliştirme arayışlarını sürdüren mimarlar, Cumhuriyet döneminde çalışmalarını gerçekleştirmiş, fakat geniş kitlelere yayılamamıştır. Küreselleşmeyle birlikte, arayışlar yön değiştirmiştir.

Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri, yapı sektöründe uzmanlaşmanın başlamasıdır. Bu döneme kadar halk kendi evini, kendi katkılarıyla, yerel ustalara yaptırırken; bu dönemden itibaren özellikle kentlerdeki gelişmeler, mimarlar ve mühendisler tarafından yürütölmeye başlanmış, zamanla bu kararlar yasalaşmıştır.

19. yüzyılda, Osmanlı'da toplumsal dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. Yenileşme hareketleri, kelime anlamı düzenleme ve reform olan, Tanzimat Fermanlarıyla başlamıştır. Osmanlı'da batılılaşma amacıyla, 1839 yılında I. ve 1870 yılında II. Tanzimat dönemleri, fermanlarla ilan edilerek, toplumun modernleşmesi hedeflenmiştir (<https://sozluk.gov.tr/>).

İstanbul ve çevresi, Türkiye'de yeniliklerin en hızlı benimsendiğı bölgeler olarak, kültürel değişimlerin öncüsü olmuştur. Klasik biçem, 18. yüzyıl ortalarına kadar varlığını sürdürmüş olmakla birlikte, bu dönemde, üst sınıflarda Batılılaşma süreci başlamış, yüzyıl içerisinde toplumun alt katmanlarına doğru yayılmıştır. Batılılaşma sürecinde, öncelikle Türk odası değiştirilmiş, ardından sofalar kapatılmış ve nihayetinde tamamen ortadan kaldırılmışlardır (Bektaş, 2018). Bu dönemde toplum yaşantısında da değişimler baş göstermiş ve geleneksel geniş aile yapısından, modern çekirdek aileye geçiş süreci başlamıştır. Aile yapısındaki değişim, konut kullanımı da etkilemiştir.

Ülkemizdeki konut anlayışı, konfor ve mahremiyet algısının dönüşümü açısından incelendiğinde, Osmanlı döneminden günümüze kadar uzanan süreçte, üç farklı aşama geçirdiğı söylenebilir. İlk aşamada odalar, dışa kapalı fakat bireysel mahremiyetin göz ardı edildiğı, aile üyeleriyle paylaşılan hacimler olarak kurgulanmıştır. Geçiş dönemi olan ikinci aşamada, dışa kapalılığın ve göz ardı edilen

bireysel mahremiyetin katı sınırları silikleşmeye başlamıştır. Üçüncü aşamada, konfor ve mahremiyet algısı tümüyle değişmiştir. Bu aşamalar için, net tarihler verilmesi söz konusu olmamakla birlikte, ikinci aşamanın İstanbul'daki üst sınıf ailelerin konutlarında 1820'lerde başladığı, üçüncü aşamanın 1930'lara denk geldiği, birinci aşamaya ait örneklerin ise günümüze ulaşmadığı ifade edilebilir (Tanyeli, 2004).

Dönem konutları, değişime uğramış geleneksel ahşap konutlar, sıra evler, apartmanlar, sayfiye konutları, köşkler, olarak kategorize edilmektedir (Yücel, 1996).

Sanayileşmeyle birlikte, kentlerin yoğun göç alması sonucunda, 20. yüzyılında İstanbul ve İzmir başta olmak üzere, sanayi şehirlerinin kalabalıklaşmasıyla, tek katlı ahşap konutların yerini, kâgir sıra evler almaya başlamıştır. Demografik değişimler neticesinde, kentler sosyolojik açıdan kompleks bir hâle bürünmüştür. Bu yoğunlaşma, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentlerde, çok katlı yapılaşmayı beraberinde getirmiştir. İstanbul'daki ilk toplu konut uygulamalarından biri, Beşiktaş'taki Akaretler sıra evleridir. Daha çok azınlık bölgelerinde rastlanılan konut modeli, tek cepheli ve iç avlusuz olan, günün ihtiyaçlarına uyarlanan bir tipolojidir (Anon, 1990).

Şekil 4.26. Akaretler Sıra Evleri, Beşiktaş (<https://www.ensonhaber.com>).

Bu dönemde, yangından korunma amacıyla ahşap konutlar yerine, kâgir konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. İstanbul'daki apartmanlaşma, Galata-Pera bölgesinde başlamıştır. Batı'da, alt-orta sınıf konutu olan apartman, Galata-Pera'da üst-orta sınıf konutu olması nedeniyle, Batılı örneklerinden ayrılmaktadır. Bu biçim, Türk halkı tarafından, ilk zamanlar kabul görmemiştir (Kuban, 2000; Sunalp, 2002).

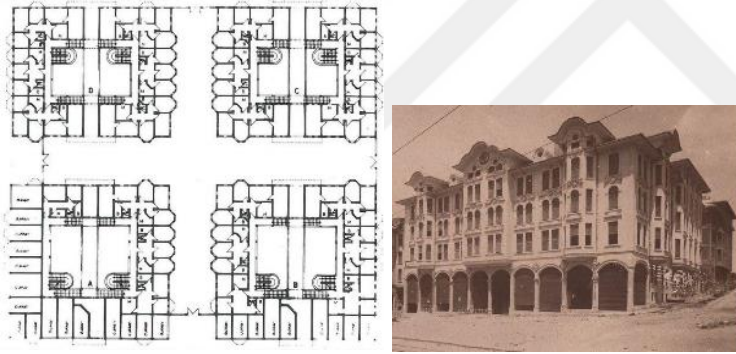

Şekil 4.27. Frej Apartmanı, 1905 (<http://www.tas-istanbul.com>).

Türkiye’de kat mülkiyeti yasası, 1965 yılında getirildiği için, ilk apartman örneklerinin mülkiyeti genellikle tek bir aileye aittir. Dolayısıyla, ilk apartmanlar genellikle, varlıklı aileler ya da devlet tarafından yaptırılmıştır.

Osmanlı yönetimi, yeni açılan ve yangın sonrası dönüştürülmesi söz konusu olan imar bölgelerini, yeniden yangına teslim etmemek amacıyla, imar düzenlemeleri yaptırmış, şehir planları hazırlatmıştır. Yabancı haritacılara hazırlatılan ilk planlar, ızgara planlı veya geometrik yol düzenli kentsel doku tasarımlarıdır (Tekeli, 2012).

Mimar Kemalettin Bey’in, 1918’de Fatih bölgesinde çıkan yangında, evlerini kaybedenler için tasarladığı Harikzedegan Apartmanları, Türkiye’deki ilk sosyal konut örneği olarak kabul edilmektedir. Beş katlı, avlulu, ızgara planlı uygulama, maliyet ve toplu barınma açısından daha uygun görüldüğü için, bu tarihten sonra sıra evlere tercih edilmiştir (Hesapçıoğlu, 2010). Merkezi avlular, komşuluk ilişkilerini geliştirse de, avlunun etrafını giriş holleri ve servis birimleriyle sarılmış, ailelerin mahremiyeti, odaların dış cephelerde konumlanmasıyla sağlanmıştır (Yavuz, 1979).

Şekil 4.28. Harikzedegan Apartmanları, 1919 (<https://www.art-his.com>).

Batılılaşma amacıyla yenilenen konutlar, içinde akan hayata tesir etmiş, konut-hayat arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusu olmuştur. Üst sınıflarla başlayan süreç, Cumhuriyet döneminden sonra alt gelir gruplarına yayılmıştır. Bu dönemle birlikte, plan kurguları da değişmeye başlamış; bu süreç, günümüzde işlevlere göre özelleşen mekânlardan oluşan konutlarla sonlanmıştır (Batur, 1998).

4.4.4.Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet dönemi konutları, Tanzimat dönemindeki modernleşme eğilimleri doğrultusunda sürdürülmektedir. Bu dönemde, konutlarda ciddi değişimler olduğu söylenemez. Fakat Cumhuriyet'in kuruluşu, savaş sonrası bir toplumun toparlanma sürecine işaret ettiği için önem arz etmektedir. Bu dönemin belirleyici etkeni, devletin kalkınma çabası olmuş; devlet konut sektörünü teşviklerle, vergi indirimleriyle desteklemiş, bu yardımlarla lojmanlar, işçi konutları, kooperatifler üretilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde, Ankara'nın başkent olması ve kentlerin göç almasıyla gecekondulaşma sürecine girilmiştir. Ankara özelinde yoğunlaşan politikalar, kentleşme süreciyle büyük kentlerin tamamına yayılmıştır. 1963 yılı itibariyle, birbirini izleyen beş yıllık planlarla, kent ve konut sorunlarına yönelik kalkınma planları hazırlanmıştır. Bu planlar, toplumsal yapı ve kullanıcı odaklı değil, devletin ve sektörün rolünü tanımlamaya yönelik olduğundan, tez kapsamı dolayısıyla, bu planlara yer verilmemiştir. Cumhuriyet yılları konutu, nitelik arayışından ziyade, nicelik sorunlarını çözmeye yönelik gelişmiştir.

Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından hükümetler, Batılı şehirlerde ön plana çıkan kullanıcı odaklı tasarımları, standart özellikli kentleri uygulamak ve orada sürdürülen yaşam tarzını yakalamak amaçlarıyla, büyükşehir planlarını, yabancı mimarlara hazırlatılmışlardır. Türkiye şehir planlama nosyonuyla, Hermann Jansen'in 1928 Ankara planıyla tanışmıştır (Sey, 1984).

Modern hareket, Türkiye için bir dönüm noktası olduğundan, Türk mimarlar için de oldukça önemlidir. Jön Türklerin öncülüğünde gelişen modern düşünce içinde şekillenen modern ev, çekirdek aile, annelik, ocak ya da aile evinin, ulusalcı fikirlerin süzgecinden geçerek yeniden düşünülmesi anlamlarını taşımaktadır. Tarihsel üslupların her biri gözetilerek, daha önce var olmamış bir yapı kültürü geliştirmek isteyen modernizm öncüleri, konut, barınma, şehircilik ve üretim kavramlarını mimarlık alanında yeniden tartışmaya açmışlardır (Bozdoğan, 1996, Bozdoğan, 2010).

Kente göç sonucunda değişen toplumsal tutum, kentli olma çabasıyla değişen değer yargıları ve davranış biçimleri, modernleşmeye ve modern konut mimarisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Cengizkan, Cengizkan, 2017).

1950'lere gelene kadar Türk Evi, plan tiplerindeki detaylarda coğrafi koşulların farklılıklarına uyum sağlayarak, bölgesel değişiklikler göstererek yaygın varlığını sürdürmüştür. Fakat 1950'lerle birlikte, kentleşme oranındaki artışla uygulanmaya başlanan yeni tip konutlarda, iç sofa daralarak koridora, orta sofa küçülerek hole dönüşmüştür (Eruzun, 1989). İlk apartman örneklerinde görülen sofalı plan yaklaşımı zamanla, ı ışık ve hava yetersizliği nedeniyle terk edilmiştir.

Konutlar, yeni üsluplarla üretilmelerine rağmen, konutların içinde yeni eşyaların kullanımı hemen gerçekleşmemiştir. İç mekânlar, eski ve yeni alışkanlıkların beraberce karşılandığı çeşitli eşyalarla donatılmışlardır (Uzunarslan, 2002).

Yırtıcı, modern ev ve mimar arasındaki ilişkiyi, "Modernlik öncesi dünya yitirilir ve yerine modern dünyanın kurum ve kuralları devrimci bir şekilde belirirken, tarihte ilk defa mimarın görmediği, içinde kimlerin nasıl yaşayacaklarını bilmediği anonim bir kullanıcı için tasarım yapması gerekiyordu," ifadeleriyle aktarmaktadır (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

1920'li yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin önceliği kalkınmak olduğu için, doğrudan konut üretiminde yer almamış, destek ve teşviklerde bulunmuştur. Bu dönemde betonarme, çağdaş ve hızlı üretim malzemesi olarak görülüp benimsenmiştir.

Tanyeli, Vakıf Evleri'nin, Cumhuriyet dönemindeki siteye geçiş sembolü olduğunu aktarmaktadır (Tanyeli, 1998). I. Vakıf Evleri'nin plan kurgusu, geleneksel tipolojiden farklılaşmış, dışa dönük olarak tasarlanmıştır. Bu konutlar, Batılı normlar gözetilerek, Avrupa'dan ithal edilen banyo ve mutfak donatıları, hizmetçi odaları gibi lüks bir çerçevede inşa edilmişlerdir (Aslanoğlu, 2010).

Şekil 4.29. I.Vakıf Evleri, 1924 (<http://ankarabaruthane.blogspot.com>).

Ankara'nın başkent ilan edilmesinin ardından, konut ihtiyacı doğmuş, bu toplu konut ihtiyacını gidermek üzere, Kemalettin Bey, 1928 yılında, II. Vakıf

Apartmanları'nı tasarlamıştır. Cumhuriyet döneminde ilk konut kooperatifinin kuruluşu, bu döneme denk düşmektedir (Anon, 1988).

Şekil 4.30. II. Vakıf apartmanı, Mimar Kemalettin, 1928 (<https://tr.pinterest.com>).

Emlak ve Eytam Bankası'nın 1926 yılında kurulması, konutlara verilen destek açısından önemli bir adım olmuştur. İnşaat teşebbüslerini destekleyen, konut kredisi veren, yapı gereçleri sanayiini destekleyen, Türk inşaat sektörünün gelişmesini sağlayan bir kurum olmuştur (Balamir, 1993).

Dönemde, iki adet konut sunum biçimi etkili olmuştur. İlk sunum biçimi olan lojmanlar, ilk etapta bürokrat ve memurların konut ihtiyacına çözüm olarak, bazı devlet işletmelerinde uygulanmıştır. Devletçi sanayileşme politikaları sonucunda ortaya çıkan lojmanlar, sonraları fabrika işçileri için sanayi tesisleriyle birlikte üretilmişlerdir. İnşa edilen lojmanlar, yaşama ve topluluk oluşturma biçimi sunmasıyla modern topluma geçişte önemli bir basamak oluşturmuşlardır (Bilgin, 1996).

Şekil 4.31. Ankara Saraçoğlu Mahallesi, 1944 (<https://onedio.com>).

Diğer sunum biçimiye, kooperatif konutlardır. Yaşanan konut sorununa, sosyal dayanışma yoluyla çözüm bulabilmek amacıyla, Batı'da ortaya çıkan model, Türkiye'de, bir mülk edinme biçimidir. Mülk edinilmiş kooperatif konutlarının bir örneğine, Ankara, Bahçelievler yapı kooperatifinde rastlanılmaktadır (Bilgin, 1996).

Bu dönemde üretilen konutlar, bahçe-şehir modelinin birer numunesi olarak devam ederek, hem kooperatifler hem de lojmanlar az katlı ve düşük yoğunluklu

olarak uygulanmışlardır. Yüksek yoğunluklu üretimlerin hayata geçirilmemesinin en büyük sebebi, henüz kat mülkiyeti kanunu çıkarılmadığı için, o dönemde arsadan daha küçük ölçekli bir mülk edinilememesidir (Bilgin, 1996).

Bu dönemde, nüfus azlığı ve arsaların makul fiyatları, bireylerin kendi özel konutlarını inşa edebilmelerini sağlamıştır. Belirli birikimi olanlar, bireysel konut taleplerini tek parsel üzerinde üretilen konutlarla karşılamış; bankalar “yapı tasarrufu” adıyla krediler vererek, kendi evini yapanları desteklemişlerdir (Tekeli, 2009).

1946- 1980 yılları arasında, Emlak ve Eytam Bankası, Türkiye Emlak ve Kredi Bankası Anonim ortaklığı adıyla, toplu konut girişimleri gerçekleştirmiştir. 1960 yılında, dar gelirlilerin konut sorunları, hükümet programlarına dâhil edilmiş, ucuz konut kavramı, terminolojiye bu dönemde girmiştir (Sey, 1984).

I. Levent Konutları ve Koşuyolu Evleri, Emlak Kredi Bankası’nın İstanbul’daki ilk uygulamalarındandır. Konut açığını giderme hedefi, hızlı üretimin önemsenmesine neden olmuştur. Türkiye’de, konut açığı, standart kalıpların sürekli uygulanmasıyla giderilmeye çalışılmıştır (Batur, 1998).

Şekil 4.32. Levent Mahallesi, 1947 (<http://besiktaskultursanat.com>).

1950 yılı sonrası, nüfusu hızla artan kentlerde karşılanamayan konut ihtiyacı, gecekondulaşmayla giderilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde, devlet konut sorununa yönelik önerilerde bulunmuş, fakat öncelik kalkınmaya ve sanayileşmeye verildiğinden, konut sorunu geri planda kalmıştır. Devletin konut teşvikleri yeterli olmadığından, konut sektöründe özel girişimler aktifleşmeye başlamıştır. 1950’lerden sonra yürütülen liberal ekonomi politikaları, plansız kentleşmeye ve artan konut ihtiyacına neden olmuştur (Sey, 1998).

Kat mülkiyeti yasasının 1965 yılında çıkarılmasının ardından, mülkiyet konusunda detaylı düzenlemeler getirilmiştir. Kat mülkiyetiyle birlikte sağlanan kredi

imkânları, apartmanlaşmanın üst gelirli aile modelliğinden çıkarak, orta sınıfların ulaşabileceği bir tipe dönüşmesinin ve ülke geneline yayılmasının önünü açmıştır. Yap-sat modelinin, orta sınıfın konut sorununa çözüm olarak ürettiği apartmanlarla birlikte, konut kooperatifleri de sağlanan kredilerle, işçi konutlarına yönelik talebi karşılayan önemli seçeneklerden biri olmuştur (Tekeli, 2012).

Konut günümüzdeki plan kurgusuna, yaşanan bütün değişimler ve gelişmeler neticesinde, koridorun konut omurgasına dönüşmesi, diğer mekânların açıldığı sirkülasyon alanı işlevini yüklenmesiyle kavuşmuştur. Standart apartman tipolojisini, salonun girişle irtibatlı ön bölümde, yatak odaları ve banyonun koridor sonu olan arka bölümde, mutfakın iki bölüm arasında çözülmesi oluşturmaktadır (Tanyeli, 2004).

4.4.5. Küreselleşme Dönemi

Tarihi İpek Yolu'na dayandırılmakla birlikte, küreselleşme kavramını ilk kez ekonomist Levitt, üretim, tüketim ve harcamaları etkileyen küresel ekonomik değişimleri tanımlamak üzere kullanmış, o günden beri, yaşadığımız dünyayı anlamlandıran bir terim olmuştur (Levitt, 1983).

1980'li yıllarda, serbest piyasa ekonomisine geçiş, Türkiye'nin gidişatında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu karar aynı zamanda, Türkiye'nin küresel ekonomiye katılımı anlamını taşımaktadır. Küreselleşme süreci dünyayı, televizyon ve internetin yayılması ve bu kanallarla empoze edilen tüketim kültürünün, istek ve ihtiyaçları düzenleyerek, hayatları lüks tüketim odağında yeniden kurgulanması yönünde etkilemiştir. Dünyayla eşzamanlı yaşanan gelişmeler doğrultusunda, metropollerin yükü artmış, gökdelenleşme ve banliyöleşme süreçleri başlamıştır.

Büyük ölçekli girişimlerin gün geçtikçe idareyi eline alarak, küçük girişimlere faaliyet alanı bırakmaması, 1980'li yılları takip eden dönemin ayırt edici özelliğidir. Yürürlüğe girdiği 1981 ve yeniden düzenlendiği 1984 yıllarından itibaren, günümüze kadar Toplu Konut Kanunu, ülkemizdeki sosyal konut üretiminde belirleyici olmuştur. 1990 yılında özerkleşen, Toplu Konut İdaresince (TOKİ), konut projelerine kaynak yaratma modeli oluşturulmuştur (Özsoy, 2011).

TOKİ'nin konut fonundan yararlanarak, büyük girişimci rolüyle ilk ürettiği toplu konut yerleşimi, “Halkalı Toplu Konut” yerleşimidir.

Şekil 4.33. Halkalı Konutları (<https://www.toki.gov.tr>).

Toplu Konut Kanunu, yaşam biçimi vaadiyle kent çeperlerinde gelişen, uydu kent ve sitelerin önünü açmış, yeni yüzyılın teknolojik olanaklarıyla, kullanıcıların konforuna yönelik konutlar üretilmeye başlanmıştır (Bali, 2009).

Büyük sermaye gruplarının, gayrimenkule yaptıkları yatırımlar, çarşı, rekreasyon alanı gibi kamusal işlevlerle birlikte tasarlanan, site adı verilen üst gelir gruplarına hitap eden, yeni üretim biçimlerinin yaygınlaşmasına yol açmıştır. Siteler, diğer konutlara kıyasla yüksek fiyatla sunulmalarına rağmen, özellikle 1990 sonrası konut sektöründeki hareketlilik bu modelle sağlanmıştır (Sey, 1998).

1980’lerde başlayan, kentsel arsa ve konut piyasasındaki özel sektör egemenliği, 2000’li yıllarda tamamen pekişmiştir. 21. yüzyılda arsa ve konut üretimi, ihtiyacın giderilmesine yönelik girişimler olmaktan çıkarak, servetlerin aktarıldığı birer metaya dönüşmüştür (Eraydın, Altay, 2011). 20. yüzyılın sonlarında, önemli bir kırılma anına tanıklık edilmiş, konut tüketilen bir nesne konumunu almıştır.

2000’lerden sonra, üretimde ağırlık kazanan, karma işlevli projelere, ilk olarak 1990’lı yıllarda rastlanmaktadır. Barındırdıkları, ticaret, hizmet, spor, kültür işlevlerini kamuya açan, kentlerde yer alan sosyal donatıları bünyelerinde toplayan projeler, kent parçacıkları gibi işlemektedirler (Görgülü, Kaymaz Koca, 2009).

Şekil 4.34. Zorlu Center (<http://www.zorlucenter.com.tr/>).

4.5. Dünya ve Türkiye’den Güncel Örnekler

2000’li yıllarda, internet öncülüğünde küreselleşen dünya birbirine benzemeye başlamış, şehirler aynılaştırmıştır. Giddens modernleşmenin toplumlar üzerindeki etkisini, “süreksizlik, belirsizlik ve bağlamdan kopuş” olarak aktarmıştır (Giddens, 1990). Küreselleşmeyle birlikte, söylemlerde başkalaşan aynı imajlar, şehirleri istila etmektedir. Rezidans, toplu konut, loft, apartman, güvenli site, gibi çeşitli adları taşıyan her konut, güncel ihtiyaçları karşılama iddiasına rağmen, aynı tipolojiyle üretilmektedir. Günümüz konutu, insan ekseninden kaymış, reklamlar aracılığıyla pazarlanan bir metaya dönüşmüştür.

Şekil 4.35. Güncel Konut, İngiltere (<https://www.pbctoday.co.uk>).

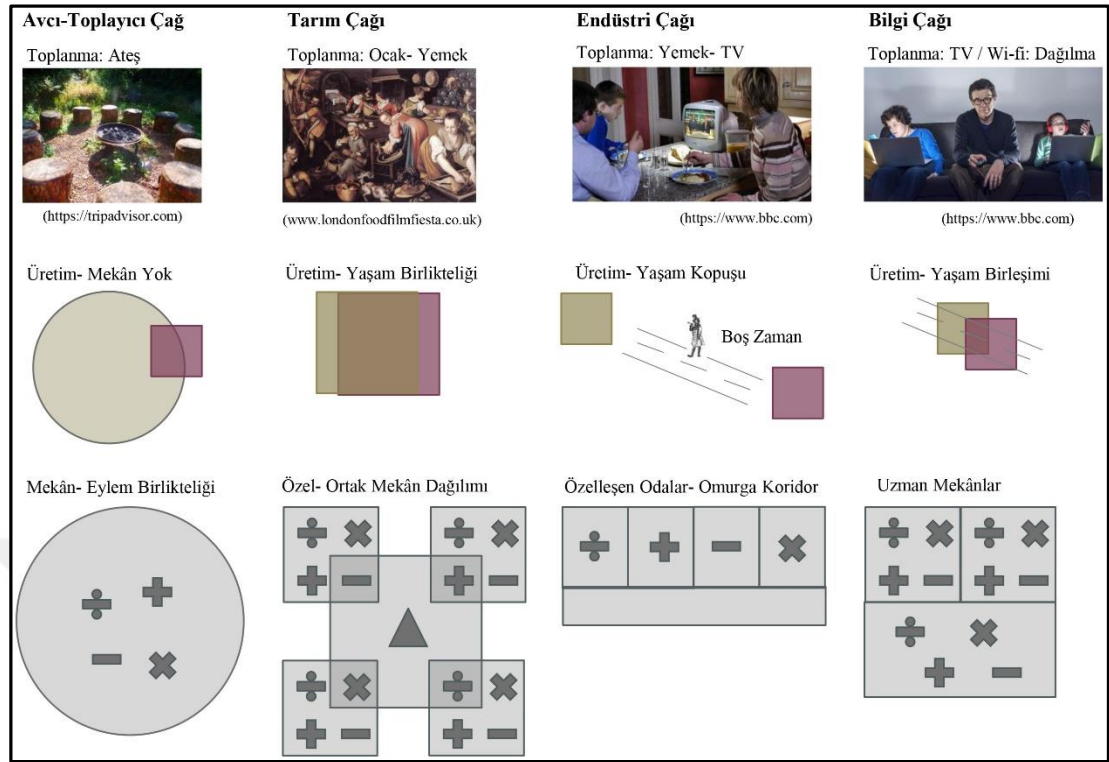

Şekil 4.36. Güncel Konut, Türkiye (<https://www.guncelprojebilgileri.com>).

2000 yılı sonrasında, tartışılan sürdürülebilirlik, akıllı ev gibi kavramlar, tekil arayışlar olarak kalmakta, genel trendi gökdelenleşme oluşturmaktadır. Türkiye’de, dönemin mimarlık gündeminde, deprem, sağlıksız konutlar ve kentsel dönüşüm projeleri, eleştirileri yer almaktadır. Konut kullanıcılarındaki çeşitlenmeler, alternatif hane halkları, home-office, mikro konutlar, akıllı binalar, dönemin güncel arayışları arasında sayılmakta, fakat ses getiren uygulamalara dönüşmemektedirler.

Bu bölümde eleştirel olarak ele alınan konut sektörü, 9.bölümde alternatif öneriler üzerinden tartışılacak, yap-satçıların hâkim olmadığı; mimari, sosyal ve mühendislik açısından geliştirilen tasarım ve öneriler üzerinden değerlendirilecektir.

4.6. Bölüm Sonucu

Şekil 4.37. Tarihte Konut Kırılmaları

Toplumsal değişimlerin, teknolojik yeniliklerin konut kullanımında ne gibi değişikliklere yol açtığı ve konut kullanım biçimindeki kırılmaların anlaşılması için konut tarihi incelendiğinde, temelde dört farklı süreçten geçildiği görülmektedir. Avcı-toplayıcı çağda ateş etrafında toplanan insan, tarım çağında ocak ve yemek, endüstri çağında yemek ve televizyon etrafında toplanmış, bilgi çağında wi-fi ile bireyselleşmiştir. Çağların ilkinde mekân üretimi yoktur, ikincisinde üretim ve yaşam mekânı aynı alan içinde çözümlenmiş, üçüncüsünde üretim ve yaşam mekânları yollarla bağlanmak üzere kopmuş, son çağda konut yeniden üretim ve yaşam ortaklığını bünyesinde barındırır hâle -home-office- gelmiştir. Avcı- toplayıcı çağda, mekânlar farklı işlevlere açıkken, tarım çağında bir ortak alanı çevreleyen özelleşmiş alanlar söz konusu olmuş, fakat bu mekânlar yine farklı işlevlerle kullanılmış, endüstri çağında farklı işlevler için özelleşen odalar, evin omurgasına -koridora- takılmışlardır. Bilgi çağında ise, wi-finin bireysel yapısı sayesinde, odaların uzmanlaşması, her odanın farklı işlevlerin yapılabileceği esnek alanlara dönüşmesi beklenmektedir.

5. Güncel Konut Algısı: Konut Araştırmaları

5.1. Dünya Konut Araştırmaları: IKEA

Bu bölümde, IKEA firmasının 2016 yılından beri her sene, “Konutta yaşam” adıyla yürütmekte olduğu çalışmanın, 2018 yılında yürütülüp 2019 yılında yayınlanan sonuçlarına yer verilecektir. İnternet üzerinden yürütülen, isteyen herkesin katılımına açık olan çalışmanın amacı, yürütülen online anketle insanların konuta bakış açılarını değerlendirmektir. Sonuçlar, ülkeler bazında gösterilmesine rağmen, Türkiye’den yeterli katılımcı olmadığı için, ülkemiz genelinde değerlendirilebilecek sonuçlar ortaya çıkmamıştır. Dünya genelinde, bazı farklılıklar olsa da genel kanının benzer olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçlar kayda değer bulunduğu için, bu bölümde IKEA, Life at Home, çalışmasının sonuçlarına yer verilecektir.

Araştırma, “İnsanlar artık tek başlarına, barınaklarda veya ev arkadaşlarıyla kalıyor ve çocukların çoğu tek ebeveyniyle yaşıyor. Ayrıca yurtdışına daha fazla seyahat ediyoruz. Ve her zaman çevirim içiyiz -yediklerimizi, aldıklarımızı veya son keşfimizi sosyal medya aracılığıyla dünyanın geri kalanıyla paylaşmaya hazırız,” gözlemlerinden yola çıkarak, toplumlar için evin değişen anlamını ortaya koymak, bugünkü insanların güncel konut algısını değerlendirmek üzere yürütülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar için ev;

- %48 en önemli ilişkilerini kurdukları yer,
- %20 fiziksel bir alan,
- %19 en önemli eşyalarını muhafaza ettikleri yer,
- %7 coğrafi bir yer, olarak ifade edilmiştir.

İdeal ev;

- %38 güvenli,
- %34 ferah,
- %29 başa çıkması kolay, olarak tanımlanmıştır. Fiziksel değil, duygusal bir ev aranıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarında, **Milenyum Kuşağı’nın %65’inden fazlasının yuva hissiyatını yakalayabilmek için müzik çaldığı, Bebek Patlaması Kuşağı’nda ise bu oranın %49** olduğu yer almıştır. Müziğin genellikle, yatak odalarını daha bireysel kılabilmek -ev içinde ev- yapabilmek için tercih edildiği ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların %30'u bazı yiyeceklerin evi çağrıştırdığını ve **%63'ü ev hissiyatını oluşturmak için yemek yaptığını** söylemiştir. Evin tadının neye benzediği sorulduğunda, en yaygın verilen cevaplardan biri “annemin yemeğinin tadı” olmuştur. Tat duyumuzun, evimizde hissetmek istediğimiz samimiyet, aşinalık ve aidiyet duygularını uyurabileceğinden söz edilmiştir.

Objelere pratik faydalarından ziyade, duygusal açıdan değer verilmektedir. Bu eğilimin genç nesillerde daha yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Y Kuşağı'nın sanat, tasarım ve özgün ev gibi beklentilerinin daha yüksek olması, duygusal konulardaki beklentilerinin daha yoğun olması şeklinde değerlendirilmiştir. Y Kuşağı'nın ihtiyaç ve istekleri, yaratılan simülasyonlarla şekillendirilmiş, yeniden üretilmiştir. Nitekim ileri yaştaki insanların, diğerlerinin evini ziyaret etmek -yeme, içme için davet edilmek- gibi kullanım koşullarına daha fazla değer verdiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada, insanların eşyaları adapte etme (hacking) fikrine, değer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. İleri yaştaki katılımcılardan, kendin yap (do-it-yourself) tasarımları uygulayanlar, uygulamayanlara göre hayatlarından daha memnundur.

Esnek ve uyarlanabilir, malzemeler ve kullanımlar, yuva hissiyatını oluşturmada etkilidir. **Bebek Patlaması Kuşağı'nın ev hissiyatını** oluşturmak için, bir numaralı tercihi **canlı bitkilerdir**.

“Katılımcıların neredeyse yarısı (**%48**), **evini en önemli ilişkilerini kurduğu yer** olarak belirlemiştir. Evindeki ilişkilerle tatmin olanlar, genel olarak hayatlarından daha mutlu ve memnundur.” Bu sonuçlar, evin hâlâ fiziksel ve duygusal farklılık taşıdığını, yuva hissiyatının insan psikolojisini etkilediğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarında, hayatımızın sürekli parçası haline gelen sosyal medyayla, yalnız olma kavramımızın değiştiği, **“fiziksel olarak yalnız olsak da online sosyal hayatımızda meşgul olabildiğimiz,”** ifadesiyle yer almaktadır. İnsanları fiziksel evimize daha seyrek davet etsek de, günlük olarak dijital paylaşımlarda bulduğumuz, **-çok-bağlantılı sakinlere-** dönüştüğümüz belirtilmiştir.

Amerika ve Çin'de yalnız yaşama eğiliminin artmasına karşın, Avustralya ve Kanada gibi bazı Batı toplumlarında, çok kuşaklı ev (multi-generational homes)

trendinin yükselişte olduğundan söz edilmiştir. Bazı büyükşehirlerde, sadece Batı’da değil, Güney Kore ve Çin gibi ülkelerde de, “shared living” veya “co-living” akımlarının gelişmekte olduğundan bahsedilmiştir.

Katılımcıların %23’ü, iyi bir wi-fi’yi, sosyalleşme alanlarına tercih etmektedir. Katılımcıların %19’u ise, arkadaşlarını evlerine davet etmektense, online iletişim sağlamanın daha önemli olduğunu düşünmektedir.

Herkes, evde mahremiyet ihtiyacı duyar. Bu çalışma, evde daha iyi hissetme yolunun “kişisel alan”dan geçtiğini göstermiştir. İnsanlar evlerinde “daha fazla sosyal alan”dansa “**daha fazla kişisel alan**”a ihtiyaç duymaktadır.

Hane halkı, istediğinde kaçabileceği **küçük sığınaklara** ihtiyaç duymaktadır. Bu alanlar, **bazen bahçe, bazen bodrum** hatta **bazen tuvalet** dahi olabilmektedir. Yalnızlık ihtiyacının giderileceği, basit mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmada, ev hakkındaki olumlu duyguların birliktelikle arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Hane halkı genişlediğinde, aidiyet, heyecan ve şefkat duygularının arttığı, bununla birlikte, mahremiyete, karşı konulamaz bir ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Çok kuşaklı (multigenerational) ailelerin, yeniden ortaya çıktığı belirtilmiştir. Kuzey Amerika ve Avrupa’da apartmanların, kiralık sosyal aktive odaları, kreşler gibi ek işlevlerle mahallelere dönüştüklerine değinilmiştir. Bu tespit, gelecekte **binaların veya konutların tek bir işlev için kullanılmayacağı, çok işlevli, çok programlı yapılara dönüşeceği** görüşünü desteklemektedir.

“Bugün kafe, otel, restoran gibi pek çok **kamusal alan ev hissiyatını aynen taklit edecek** şekilde tasarlanmaktadır.” Bunun en başarılı örneği ise **Starbucks**’tır. “Bazı büyükşehirlerde, amatör şeflerin yabancılara evini açarak yemek pişirdiği, ‘yeraltı restoranları’ olarak anılan yerler popülerlik kazanmaktadır.” Özel ve kamusal alan sınırları giderek silikleşmektedir. Evden online kontak kurulmakta, **sosyal mekânlarda ev hissiyatı** aranılmaktadır.

İş yerinde de evdeki kadar, bazen daha fazla vakit geçirildiği için; iş yerlerinde evi çağrıştıran düzenlemelerin trende dönüşmesinin şaşırtıcı olmadığından bahsedilse de, son dönem çalışma trendinin “**home-office**” olduğu eklenmiştir.

Y Kuşığı, ev sınırlarını, dışarı taşırmakta, spor salonunda, kafede, arkadaşlarının evinde kendi yuvasında gibi hissedebilmektedir. **Y Kuşığı'nın sadece %37'si kendi konutundayken evinde olduğu hissetmektedir.**

2015'te yerel ilişkiler, refah, konfor ve mutluluğu artırır mı görebilmek için gerçekleştirilen, fiziksel ve dijital sosyal etkileşim deneyi, insanların güçlü bir iletişim kurma istekleri olduğu göstermiştir. Kuzey Amerika ve Avrupa'daki apartman-içi kreşlerin, komşular arasındaki sınırları esnetmek için yapıldığından söz edilmektedir.

Evlerdeki fiziksel koşulların, yalnız olma ve sosyalleşme kavramlarının, sosyal davranışları değiştiren sanallaşmayla dengelendiğinden söz edilerek, yeni teknoloji sayesinde hem yalnız hem birlikte olunabileceğine dikkat çekilmiştir.

Araştırma sonuçlarında, evdeki mutluluğu sağlayan en önemli faktörün **“kişisel alan”** olduğu ortaya çıkmış, fakat aynı zamanda katılımcıların neredeyse yarısı evlerini en önemli ilişkilere sahip oldukları yer olarak tanımlamıştır. “The me” (ben) ve “the we” (biz) alanlarının, konuttan beklenen temel duygusal ihtiyaçlar olduğu belirlenmiştir. İlişkilerin, konutu eve dönüştüren, asıl sebep olduğuna değinilmiştir.

Araştırma kapsamında, yalnız yaşayanların, mahremiyet ve dinginliği en iyi deneyimleyenler oldukları, fakat öte yandan sevgi ve aidiyet duygusundan yoksun kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fakat küçük mekânları birileriyle paylaşanlar, evlerinde mahremiyetten yoksun kalmaktadırlar.

Yeme ve pişirme eylemleri, sadece sosyal bir aktivite değil, aynı zamanda **mahremiyet ve kişisel zaman** (me-time) elde etme yolları olarak görülmektedir. **Yemek yapma, yemek sipariş etme, bulaşık yıkama, uzun süreli duş ve bozuk eşya tamirati** eylemleriyle, evdeki kişisel alanlar oluşturulmaktadır.

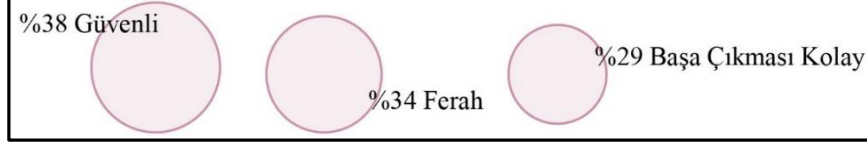
Katılımcıların %63'ünün görüşü doğrultusunda, **yuva hissiyatı** oluşturma amacıyla girilen en yaygın aktivitenin, **pişirme eylemi** olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Katılımcıların %23'ü, sosyalleşmek için, fiziksel evleri yerine, wi-fi bağlantısını tercih etmektedir. **“Kimileri için internet, oturma odası demektir.”**

Bir evi, gerçek bir yuva gibi hissetmenin yolu, mahremiyete ve sosyal yaşama eşit imkân sağlamasından geçmektedir. Evdeki çok fazla kişisellik yalnızlığa, diğerleriyle sıkça vakit geçirmekse tükenmişliğe neden olmaktadır.

Şekil 5.1. Katılımcılar İçin Ev

Şekil 5.2. İdeal Ev

Şekil 5.3. Ev Hissiyatı

Şekil 5.4. Temel İhtiyaçlarıyla Ev

5.2. Türkiye Konut Araştırmaları: GYODER (Gayrimenkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği)

Gyoder'in Aralık 2013'te, İstanbul'da, 5.015 kişiyle yüz yüze görüşerek gerçekleştirdiği saha araştırmasının sonucunda, İstanbulluların konut sektörüne bakış açılarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, eğitim ve gelir seviyesi, Türkiye ortalamasının üzerinde olacak şekilde seçilmiştir (GYODER, 2013).

Tablo 5.1. İstanbul'da Yaşa Göre Konut Alırken Dikkat Edilen Hususlar (GYODER, 2013).

Konut Alırken Dikkat Edilen Hususlar	25-34 Yaş (%)	35-44 Yaş (%)	45-54 Yaş (%)	55-64 Yaş (%)	65 Yaş ve Üstü (%)
Ulaşım Kolaylığı	40,7	37,2	40,8	38,1	35,7
Depreme Dayanıklılık- Sağlamlık	11,4	8,3	5,5	9,7	8,7
Sosyal Çevre	10,7	25,9	24,4	19,9	28,4
Bulunduğu Yer- Semt	8,6	6,0	6,4	8,1	3,9
Fiyat	7,1	4,9	3,5	5,2	4,4
Yeşil Alan	5,1	2,3	3,1	4,5	4,3
Otopark	4,0	7,0	7,3	5,6	6,2
Sosyal İmkânlar	3,0	2,2	3,5	3,4	3,0
Diğer	9,4	6,4	5,5	5,6	5,4

“Tüm yaş gruplarında konut alımında en çok önem verilen faktör, ulaşım kolaylığıdır. Ulaşımı, 25-34 yaş grubu hariç tüm yaş gruplarında, sosyal çevre takip etmiştir. Evli olanlar ve 65 yaş üzerindeki kişiler, konutun sosyal çevresine diğer gruplara kıyasla daha çok önem vermektedir. Daha genç ve bekâr gruplarda ise sosyal çevreye verilen önem, diğer gruplara kıyasla görece düşüktür,” (GYODER, 2013).

Tablo 5.2. 2023 Vizyonu Gayrimenkul Sektörünün Üzerine Düşenler (GYODER, 2013).

Gayrimenkul Sektörünün Üzerine Düşenler	Sayı	Oran (%)
Makro planlar dâhilinde hareket edilmeli	11	19
Kentsel Dönüşüm ile birlikte sektörde çok büyük atılım olacak	10	17
Yeni projeler üretilmeli, mevcut projeler için altyapı sağlanmalı	8	14
Arz talep dengesi sağlanmalı	3	5
Eldeki stoklar göz önünde bulundurulmalı	3	5
Hızla ilerleyen teknolojinin gerisinde kalmamak	3	5
Sağlıklı konutlar yapılmalı	3	5
Toplumdaki sosyal gelişmede göz önünde bulundurulmalı	3	5
Enerji tasarruflu yeşil binalar yapılmalı	2	3
Estetiğe önem verilmeli	2	3
Şeffaflık	2	3
Aşırı yapılaşmaların önüne geçilmeli	1	2
Büyümeye devam edecek	1	2
Geleneksellikten kurtulmamız lazım	1	2
Konut arsa üretimi açısından Avrupa'nın en pahalı kenti olmalı	1	2
Prestijli, marka projeler üretilmeli	1	2
Yabancı sermaye akışı olmalı	1	2
Yabancı sermayenin çekinceleri giderildiği takdirde sektör dünya lideri olur	1	2
Yerli firmalar ile yabancı firmalar ortaklık yapmalı	1	2

“Fiziki özellikleri aynı olan, farklı bölgelerdeki gayrimenkullerin değer farklılaşmasına etki eden faktörler sorusuna, verilen cevapların başında, gayrimenkullerin konumu/ lokasyonu, gayrimenkulün bulunduğu bölgeye ulaşım imkânları ve gayrimenkulün bulunduğu bölgedeki sosyal yaşam ve imkânlar gelmektedir. Değer farklılaşmasına etki eden diğer faktörler; bölgedeki iş imkânları/ istihdam, bölgenin çevresel faktörleri, kültürel yapısı, gayrimenkulü kullanacak/ alacak kişilerin bireysel tercihleri, bölgenin altyapısı ve ekonomik durumudur. Gayrimenkulün bulunduğu bölgedeki; kamusal hizmetlerin kalitesi/yönetimi, nüfus yoğunluğu/artışı ve bölgenin marka değeri/ımaı katılımcılar tarafından daha az sayıda ifade edilen konulardır,” (GYODER, 2013).

GYODER’in, araştırma ve stratejik planlama şirketi Akademetre ile gerçekleştirdiği “Potansiyel Konut Alıcısı Bütüetç Altında-İstanbul Raporu” toplantısının, “Genç Nesil Kendi Konut Tercihlerini Anlatıyor,” başlıklı bölümünde yayınlanan, “18-38 yaş grubunun yatırım tercihleri ne yönde, ne düşünüyorlar?” sorularına anket çalışmasıyla verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır:

X, Y ve Z Kuşakları’nın evle ilgili tercihlerindeki farklar şöyle: “X Kuşağı, daha otoriter, çocuklarının kendi hayatlarına uyumunu bekliyor, iyi bir site yönetimi talep ediyor. Küçük evlerden sıkılan bu kuşak, iyi ışık alan evleri istiyor. Y Kuşağı, çocuklara karşı daha toleranslı, evin her yerini çocuklar için oyun alanı hâline getirebiliyor, onlar için ise sitede güvenlik, parka ve toplu taşımaya yakınlık öne çıkan özellikler. Deneyime dayalı yaşayan bu kuşak, ailesiyle vakit geçiriyor ancak özel alanlara önem veriyor. Z Kuşağı ise, pencere ve camlara yakın yaşıyor. Evde durmaktan sıkılıyorlar ve ağaç evler gibi sosyalleşme ve saklanma alanlarını seviyorlar. Onları cezbeden, teknoloji, aydınlık, ferah ve orijinal mekânlar,” (<https://www.emlakjet.com>).

Paylaşılan bilgilere göre, kiralarken öncelikli kriterler, fiyat, balkon, fonksiyonellik olurken, satın alırken yine fiyata öncelik verilmektedir. Satın alırken fiyat, fonksiyonellik, depreme dayanıklılık, bina yaşı, evin metrekaresi önemli hâle gelmektedir. Aidatı artıracak alanlar istenmemektedir (<https://www.emlakjet.com>).

Y Kuşağı, aidatları artıran gereksiz sosyal alanları, aktif olarak kullanmadığı alanları istememektedir. Proje içerisinde ‘kiralabilir odalara’ bakıldığında ise, Y

Kuşağı, hobi ve misafir odası gibi kiralanabilir odalara sıcak bakmaktadır (<https://www.emlakjet.com>).

Y Kuşağı, bilindiği üzere çalışırken pek çok hizmeti eş zamanlı alabileceği ve sosyalleşebileceği paylaşımcı ofislere ilgi duymaktadır. Bununla birlikte, yaşları ilerledikçe, ev ortamında çalışmak onlar için daha ideal bir hâl alabilmektedir. Home-office'ler ise, daha çok iş hayatına yeni atılanlar tarafından tercih edilmektedir. (<https://www.emlakjet.com>)

5.3. Konut Sektörünün Geleceğine Yönelik Çalışmalar: RIBA ve HABITAT

RIBA (İngiliz Mimarlar Enstitüsü), mimarlığın geleceğiyle ilgili makalesinde, mesleğin ciddi bir dönüşüm sürecinde olduğu yayınlamıştır. RIBA'nın yayınlandığı, aşağıda yer verilen öngörüler, eğitim bölümünde bahsedilen öngörülerle örtüşmektedir. Gelecekte fiziksel çevrenin ve hayatın kendisinin, bugün alıştığımız kesin sınırlara sahip olmayacağı, sektörlerin birbirine akışacağı, çok işlevli programlara geçileceği, araştırmaların ortak tahminleri arasındadır. Geleceğe, esnekliğin hâkim olacağı öngörülmektedir.

2000-2050 yılları arasında, küresel nüfusun %46 artacağı ve 2050'de nüfusun %70'inin kentlerde yaşıyor olacağı öngörülmektedir. Fakat mimarlık hizmetlerine olan talep 2008 yılından bugüne %40 azalmıştır (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>).

Küresel danışmanlık şirketinde çalışan proje yöneticisinin, “Meslek, danışmanlığa doğru yöneliyor. Mimarlar üst düzey danışmanlığa ve stratejik düşünceye odaklanırlarsa çok daha etkili olacaklar,” ifadeleriyle aktardığı görüşleri, mesleğin geleceğine dair ipuçları vermektedir (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>). Z Kuşağı'nın “kişiselleştirilme” ihtiyacı, bu görüşü desteklemektedir. Z Kuşağı'nı takip eden nesillerde, evini yazılımlarla tasarlayan, sadece uygulama sürecinde desteğe ihtiyaç duyan bireylerle karşılaşılabilir.

Butik ofiste çalışan mimar görüşlerini, “Gelecekte geniş, disiplinler arası, yaratıcı ve stratejik iş alanlarında olduğu kadar, yapı sektöründe üst düzey konumlarda çalışan daha çok meslek insanı görebiliriz,” sözleri, gelecekte işlerin multidisipliner yürütüleceğine vurgu yapmaktadır (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>).

“Gelecekte mimarlar, daha fazla danışmanlığa dayalı ve ağ tabanlı çalışıyor olabilirler. Aynı zamanda piyasada da kimlik ve farklılaşma üzerine bir odaklanma olacaktır. İleri görüşlü bir mimarlık ofisi, çalışan sayısını en aza indirerek, tüm diğer işleri, özellikle de teknik olanları, güvenilir bir danışmanlar ağından temin ederek, dışarıdan hizmet alma yöntemini son derece etkili biçimde kullanabilir ve çok daha çevik ve hafif bir yapıya kavuşabilir. Büyük müşterilere çekici gelecek başka bir ağ tabanlı çalışma yöntemi ise, bir danışmanlar ağı yoluyla sürecin her aşamasını karşılayan hizmettir,” (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>).

AIA (Amerikan Mimarlar Enstitüsü) de, gelecekte ağ sisteminin oluşacağı fikrini desteklemektedir. Hatta Amerika’da, “2030 Data Takası” adında bir veri tabanı oluşturulmaya başlanmıştır. Veri değiş tokuşu sayesinde, projelerin en iyi performansı gösterecek şekilde test edilip tasarlanacağı belirtilmiştir (<https://www.aia.org>).

Küçük ofis çalışanı bir mimar, “10 yıl içinde muhtemelen kendimize mimar demeyeceğiz, bütünüyle başka bir şey olacağız,” derken, başka bir çalışan, mimarın rolünün istila edilşinin, “bir tehdit olarak değil, faydalanılabilecek doğal bir değişim olarak,” görülmesi gerektiğini belirtmektedir (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>).

Z Kuşağı ve gelecek nesiller açısından düşünüldüğünde, her şeyin bilgisayar programına dönüşmesi nedeniyle; geliştirilen mobil uygulamalardan, temel bir takım parçaların, verilerin çekilip kullanıcıların kendi konutlarını, yapılarını ihtiyaçlarına göre şekillendirip 3D teknolojisiyle yazdıracağı tahmin edilebilir. Bu ihtimal, mimar ve mühendislerin “yapı danışmanı” sıfatıyla çalışmasına neden olabilir. Gelecekte, kullanıcı- mimar işbirliğinde, mimarın rol süresi azalabilir.

Kent Ölçeği → Yapı Ustası → Uzman → Danışman (RIBA) → Big Data (AIA)
Şekil 5.5. Mimarın Rol Değişimi

Farklı sektörlerde yürütülen araştırma sonuçları, birbirleriyle kesiştiğinden, geleceğin beklentiler doğrultusunda şekilleneceği düşünülmektedir. 2016 yılında düzenlenen, Habitat III Birleşmiş Milletler Konferansı’nda, katılımcı devletlerin taahhüt ettikleri kentsel düzenlemelerin de, öngörülere paralel olduğu görülmektedir. Genellikle kent hakkının eşitlikçi dağılımı hususunda alınan bu kararlar, geleceğin tahminlerinin, devletler nezdinde kararlaştırıldığını göstermektedir. Aşağıda tez kapsamındaki başlıklarla örtüşen maddelere yer verilecektir (United Nations, 2016):

“Kentlerden ve insan yerleşimlerinden eşit şekilde istifade edilmesini ve kullanılmasını referans alan, kapsayıcılığı gözeten, herkes için kaliteli yaşam ve refahı arttırmak için hiç bir ayırım yapmadan tüm kent sakinlerinin bugünün ve gelecek nesillerin, adil, güvenli, sağlıklı, erişilebilir, ekonomik, dirençli ve sürdürülebilir kentlerde ve insan yerleşimlerinde yaşayabilmesini ve üretebilmesini teşvik eden, herkes için şehirler vizyonunu paylaşmaktayız.”

“Kentlerin ve insan yerleşimlerinin insanı odağa alan boyutlarıyla gelişiminde eşitliğe, kültürlere ve farklılıklara saygıyı anahtar unsur olarak destekleyeceğiz.”

“Kimsenin geride bırakılmayacağı vaadimizi yeniden teyit eder, kentleşmenin sunabileceği fayda ve fırsatlardan eşit paylaşımı, planlı veya kaçak yerleşmelerde yaşayanlar dâhil tüm kent sakinlerinin saygın, onurlu ve tatminkâr hayat sürebilmelerini ve insan olarak sahip oldukları potansiyelleri tam olarak hayata geçirebilmelerini sağlamayı taahhüt etmekteyiz.” Avrupa’daki kaynaklarda sıkça sözü edilen daralan ekonomiler karşısında ayakta kalabilmek adına, gelecekte paylaşım ekonomisine ağırlık verileceği yönündeki tahminlerle örtüşmektedir. Paylaşım olgusunun, konut düzeyinde de gerçekleşmesi beklenmektedir.

“Dijitalleşme, temiz enerji ve teknolojilerin yanı sıra yenilikçi ulaşım teknolojilerinden yararlanan akıllı bir şehir yaklaşımını benimsemeyi, böylece kent sakinlerine daha fazla çevre dostu seçenekler sunmayı, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi artırmayı ve hizmet sunumunun iyileştirilmesini taahhüt etmekteyiz.”

“Plansız kentsel yayılmayı engelleyerek, sosyal ve mekânsal ayrışma ve soylulaştırmadan kaçınarak, yüksek kaliteli binalar ve kamusal alanlar sağlayarak, ilgili tüm paydaşları ve kent sakinlerini dâhil eden bütünleşik ve katılımcı yaklaşımları destekleyerek, gecekondular ve kaçak yerleşimlerin iyileştirilmesi dâhil kentsel alanların dönüşümüne, yeniden üretilmesine ve yenilenmesine öncelik vereceğiz.”

“Herkes için kaliteli temel hizmetlere ve kamusal mekânlara erişim olanağı sunan uygun fiyatlı konut seçeneklerinin sağlanması yoluyla emniyet ve güvenliği arttıran, nesiller arası, sosyal etkileşimi ve çeşitliliği destekleyen, toplumsal kaynaşmayı kolaylaştıran kentsel planlama stratejilerinin uygulanmasını uygun olduğu ölçüde destekleyeceğiz. Kentsel şiddetten etkilenen bölgelerdeki hizmet sunucularına ve topluluklara uygun eğitim ve destek sağlayacak adımları atacağız.”

6. Eşik Kavramı Işığında Eşik İnsan ve Eşik Mekânlar

Eşik kelimesi, sözlükte, “Döşemede kapı boşluğunun alt tarafına gelen kısım ve buraya soğuktan, dış etkilerden korunmak için kapı eni uzunluğunda yerleştirilen taş veya tahtadan, yüksekliği çok az çıkıntı, söve; Başlangıç, başlama zamanı; Geçiş yeri, giriş yeri, giriş sınırı, hemen yakını,” tanımlamalarıyla yer almaktadır (<http://www.lugatim.com>).

“Kişinin karşılıklı bir farkındalık edimiyle öteliliğe yaklaşabilmesi için, dikkatli bir şekilde eşikte durması gerekir. Komşu bölgelerin hiçbirine ait olmayan bu geçiş bölgesindeki kişi anlar ki, köprü kurabilmek için aradaki mesafenin hissedilmesi zorunludur. Asimilasyon mesafenin yok edilmesinden kaynaklanırken, husumet bu mesafenin korunmasından ve artırılmasından doğar. Karşılaşma, gerekli mesafenin aynı anda hem muhafaza edilip hem de katedilmesiyle gerçekleştirilir. Eşik deneyiminde saklı bilgelik, ötekiliğe ancak kimlik sınırlarının açılması yoluyla, deyim yerindeyse, kuşkuya, müphemliğe ve melezliğe dayalı aracı bölgeler, müzakere edilebilir değer bölgeleri oluşturularak yaklaşılabileceğinin fark edilmesinde yatar,” (Stavrides, 2016). Eşik kavramı, çelişkili olguların, çatışmadan bir arada bulunabildiği her durumu tanımlamak için kullanılabilir. İçeri- dışarı, giriş- çıkış, özel- kamusal, açık- kapalı arasında, kavramsal veya fiziki her varlık, bir eşiktir.

“Eşik mekânsallığının, yani ayrıştırırken bağlantılandırıran ve bağlantılandırıran ayrıştıran bir geçiş mekânsallığı, müşterekleşme yoluyla ve müşterek içinde üretilen mekânı karakterize etmektedir. Bir kapı eşğinde olduğu gibi, eşikler içeriye dışarıdan ayıran sınırlar şeklinde karşımıza çıkabilir, fakat bu ayırma aynı zamanda ve her daim bir bağlantılandırma işlemidir de. Eşikler giriş ve çıkışın koşullarını yaratırlar; bir geçiş eylemini devam ettirir, yönlendirir ve ona anlam kazandırır,” (Stavrides, 2018).

“İçerisi ile dışarısı birbirleriyle iletişim kuruyor ve karşılıklı olarak birbirlerini tanımlıyorlarsa, o hâlde eşik, arada var olan, değişen büyüklüklerde bir arabulucu bölgesi olarak düşünülebilir,” (Stavrides, 2016).

Stavrides, eşikleri normal ve öteki, içerisi ve dışarısı, giriş ve çıkış arasındaki bir temas alanı olarak tanımlamaktadır. Bu temasları kent düzeyinde düşünürken,

ayrışmalardan hareketle, Foucault'nun heterotopya kavramı üzerine yoğunlaşarak, birleşmeyi; dışlanma, soyutlanma mekânları olan heterotopyalar üzerinden tartışır.

Heterotopya, ilk olarak, Foucault'nun “Kelimeler ve Şeyler” kitabının önsüzünde, dili gizlice tahrip eden, ortak adları parçalayan ve onları birbirine dolayan, türdeş olmayan yerler, ifadeleriyle edebi anlamıyla tanımlanır (Foucault, 1994).

Foucault'da ütopya gerçek bir yeri olmayan, kurgusal alanlara; heterotopya ise ütopya karşısı mahallere, gerçekleşmiş ütopyalara karşılık gelmektedir. Heterotopyaları, sarsıcı ve tahrip edici, ötekilik, farklılık mekânları olarak tarif eden Foucault, bu mekânların efsane ve gerçek arasındaki gerilimi aynı anda yaşattığına da değinerek, 6 temel prensip altında toplamaktadır: 1. Her toplum kendi heterotopyasını üretir. Fakat evrensel nitelikte heterotopyalar mevcut değildir, çünkü her toplum kendi özgün formunu oluşturmaktadır. 2. Her toplum içinde bulunduğu zamanın ruhuyla kültürel birikimini harmanlayarak, tarihsel süreçte farklı heterotopyalar üretebilir. 3. Heterotopyalar, aykırı mekânları, tek bir gerçek mekânda karşılaştırabilme kapasitesine sahiptir. Tiyatro sahnesinde ilişiksiz mekânların ağırılanması, iki boyutlu sinema perdesinde, üç boyutlu mekânların canlandırılması gibi. 4. Heterotopyalar, genellikle zaman dilimlerine bağlıdırlar ve tam kapasitelerine geleneksel zamanda mutlak bir kopuş olduğunda ulaşmaktadırlar. Zaman biriktirilen, sürekli inşa hâlinde bulunan, müzeler ve kütüphaneler gibi. 5. Heterotopyalar, hem tecrit edilebilir hem de nüfuz edilebilir açılış- kapanışları gerektirirler. Heterotopyalar, genellikle kamusal alanlar gibi serbestçe erişilebilir mekânlar değildirler. Zorunlu veya seçimli geçirgenlik göstermektedirler. 6. Heterotopyalar, kalıntı mekânlarla ilişki kurma işlevine sahiptirler. Bunların rolü ya gerçek hayattaki yanılsamaları daha aldatıcı yapmak ya da karşıt olarak, mevcut dağınık, altüst mekânlar kadar; mükemmel, düzenli öbür mekânlar yaratmaktır.

Foucault, heterotopyaları ötekilik mekânları olarak tanımlamasına rağmen, farklılıkları buluşturan, üst üste bindiren alanlar olarak da tarif etmekte, kentsel alandan dışlanmış, soyutlanmış mekânların, dışlananların bir araya geldiği yerler olarak anmaktadır. Nitekim Foucault, mükemmel bir heterotopya örneği olarak, gemileri vermektedir. Gemiyi, kendi başına var olan, içine kapanan, sonsuz denizde limandan limana hareket edebilen, yersiz bir yer, olarak tanımlamaktadır. Kendi başına yol alabilen, limanlarda demir atabilen, sonsuzluğu yarıp ilerleyen gemi; durmak,

gitmek; içte olmak, dışla temas kurmak; kapanmak, açılmak; gibi çelişkileri bünyesinde barındıran, kapanma becerisine rağmen, kapanmanın istekle gerçekleştirilmesi nedeniyle, dışlanmadan çok, farklı ilişkiler kurmaya alan tanıyan bir yerdir.

Stavrides de heteretopyaları ötekilik mekânları olarak kabul etmekte, fakat buraların farklı ilişkiler kurulabilecek mekânlar olma potansiyeline de atıfta bulunmaktadır. “Heteretopyalar, farklı kimliklerin birbirleriyle buluşup birbirlerinden haberdar olabilecekleri alanlar olarak, yani geçişim ve karşılaşma mahalleri olarak anlaşılabilir,” (Stavrides, 2018). “Heteretopya kavramı, kolektif bir ötekilik deneyimini tarif eder; ama bu deneyim damgalayıcı mekânsal bir yalıtılmışlığa değil, kentsel kolektif yaşamın yeni biçimlerini yayma pratiğine denk düşer. Bu yüzden, özgürleştirme imkânı taşıyan kentsel pratiklere yönelik arayışımızda bazı özel kentsel alanların tarihindeki mevcut heterotopik anları bulmaya yöneltebiliriz,” (Stavrides, 2018).

Heteretopyaları başlı başına ötekiliklerin karşılaşma mekânı olarak anmasına rağmen, Stavrides yaygın olan mekânlarla soyutlanmış mekânlar arasında ikisinin buluşabileceği, farklılıkların kaynaşp çatışmanın temasa dönüşeceği mekânları “eşikler” olarak tanımlamaktadır. “Heteretopyaların, etraflarındaki normallik mekânlarıyla ilişkilerini ayarlayan düzenekleri eşikler olarak adlandırabiliriz,” (Stavrides, 2018).

Foucault, heteretopyaları ütopya karşıtı mekânlar olarak tanımlamasına rağmen, onun için de bu iki mekân asla bağdaşmayacak alanlar değildir. Gerçeklik mekânı heteretopya ve gerçek dışılık mekânı ütopyaların kaynaşp birbirine katılabileceği bir ara mekân -ayna- olabileceğine değinmektedir. Stavrides ise, bu müşterek alanı “eşik” olarak adlandırmaktadır. Geçeklikle gerçek dışılığı, ötekilik ile normalligi, siyah ve beyaz iki ayrı uç olarak ele aldığımızda, bunların karşılaştığı, kesiştiği, temas ettiği, iletişime geçtiği gri bölgelerle çevrili kentler, eşikler kentidir. Eşikler, sosyokültürel, mekânsal, ekonomik farklılıkların silikleştiği geçiş mekânları, ara yüzlerdir. Açık kapalı, özel kamusal arasındaki yerlerdir. Tezde de değinilen, hikikomori gibi günümüz ve gelecek insanların sağlığını tehdit eden tehlikelerin, sebep ve sonuçlarından olan sosyal izolasyonun giderilmesi için ihtiyaç duyulan, kaynaşma bölgeleridir.

Sosyolog Hetherington ise heterotopyaları, kendi tarihleri içinde sınanmaları ve eninde sonunda, kendi doğal ortamları tarafından belirlenenden farklı mekânsal ve toplumsal düzen formlarının doğuşuna neden olmaları bakımından, “alternatif düzenlemeler” olarak değerlendirir. Hetherington, bu düşünce hattında ilerleyerek, fabrikanın, farklı mekân-zaman düzeni formlarının bu sistem içinde üst üste bindirildiği bir dönemde, modern bir heterotopya olarak ortaya çıkışını analiz eder (Stavrides, 2016). Gelecek konutlarında da iş ve ev fonksiyonları, geniş aile ve tek başnalık gibi tezatlıklar üst üste binerek, yeni heterotopyalar oluşturacak ve tezatları bir arada tutacak eşiklere ihtiyaç duyulacaktır. Farklılıkların beraberliği bir işlevsel esneklik olarak adlandırılırsa, geleceğin konutlarının işlevsel esneklikle üretileceği söylenebilir.

“Bir açık şehir, bir eşikler kentidir,” (Stavrides 2016). Stavrides, eşik kavramını kent üzerinden ele almış, herkes için kent hakkının eşikler sayesinde mümkün olabileceğini, “öteki”nin eşiklerde durma edimiyle dışlanmayacağını tartışmıştır. Bu bağlamda, şehirlerin gerçek anlamına eşikler sayesinde kavuşacağını savunmuştur, çünkü şehirler farklı kişiler, gruplarca ortaklaşa kullanılan alanlardır.

Stavrides’in, Harvey’den aktardığı üzere, toplumsallık ben ve öteki diyalektiğinden doğar ve iki kutup arasındaki alışveriş sürekli mekânsal-zamansal bir yapı sunar (Stavrides, 2016).

Stavrides, temas kurma eyleminin gerçekleşmesini, kopma fiiline bağlamaktadır. Kopma; tezat, çekişen mekânları çağrıştırdığı için, temasta bulunma zorunlu bir gerilim taşır. Fakat gerilim tekrarlandıkça sıradanlaşır, sıradanlık zamanla kabullenilişi beraberinde getirerek iletişim gücünü artırır. “Eşikler-olarak-mekânlar belki ihtilaflı ve tekinsiz ama aynı zamanda virüse benzer bir oluş kazanırlar: Şehri müşterekler olarak yeniden sahiplenme sürecinin itici gücü hâline gelirler,” (Stavrides, 2018).

Eşiklerden bahsedilirken, kapı örneği ele alınırsa, ayırıcı bir gücü, içeriyle dışarı arasındaki bir sınırı çağrıştıır, fakat bu sınır iki ayrı gerçekliği bölen katı bir bölge değil, onları bağlayan, bir arada tutan temas alanıdır. Eşikler, giriş ve çıkış eylemlerini barındırmalarına rağmen, geçme fiilini sürece yayıp ona anlam kazandıran yerlerdir (Stavrides, 2018). “Eşiklerin gücünü deneyimlemek, yakınlık ve uzaklığın

karşılaştırma diyalektiği içinde aynı anda aktifleştirildiğini kavramak demektir: Eşiklerin ayırma eylemi, bitişik bölgeleri farklılaştırır. Bu nedenle yakınlık, farklılık mesafesinin yaratılmasında etkindir. Bununla birlikte eşikler aynı zamanda farklılığın ayrı tutma eğiliminde olduğu bu alanları birleştirir, yaklaştırır. Eşikler, uzaklıklardan bir yakınlık yaratır ki bu yakınlık olmasa farklılıklar asla kendilerini karşılıklı olarak ötekiler şeklinde konumlandırıamaz,” (Stavrides, 2016).

Eşik, sadece kavramsal olarak tartışılan, soyut bir varlık değil; kapı örneğindeki gibi fiziki bir karşılığı olan etkileşim alanıdır. Somut mevcudiyeti sayesinde eşikler, beraberliği mümkün kılan mekânlardır. “Eşikler, hem zihinsel hem maddi mevcudiyete sahip inşalardır. Eşiklerin geçiş eylemini sadece mümkün koşmayıp aynı zamanda bu eylemin temsilleri olarak iş görmesi de bu yüzdendir,” (Stavrides, 2018).

6.1. Eşik İnsan: Prosumer

Eşik kent, konut arayışına gelmeden önce, toplumun yaşayışında birtakım değişimler, kırılmalar olması gerekmektedir. Toplumun yaşam tarzı değiştiğinde, kendi yaşam tarzını gerçekleştireceği mekânlar aramakta, bu arayışların sonucu, yıllar içinde gelişip yerleşik bir hâl almaktadır. Günümüzde yerleşik bir hâl alınamayacak kadar hızlı dönüşümler yaşansa da, konutun değişimi daha ağır gerçekleşmektedir.

Prosumer kavramı, “Toffler Üçüncü Dalga toplumlarındaki baskın süreci, kitleselleşmeden (demassification) uzaklaşma, olarak görmektedir. Üçüncü Dalga toplumlarında kitlesel üretim yerine, birey olma geçerli norm haline gelmektedir,” (<https://zeynepozata.wordpress.com>), ifadelerinden yola çıkılarak, “eşik insan” olarak adlandırılmıştır. Endüstri devrimiyle birlikte hâkim olan, kitlesel üretim ve standartlaşma anlayışının kırılışına dikkat çekilirken, bireylerin ve toplumların tavırlarındaki değişime de işaret edilmektedir.

Kotler’in aktarımıyla, Toffler’a göre, tüketici kavramı endüstri çağının bir sonucudur. Post-endüstriyel dönemde, saf tüketicilerin sayısı azalacaktır. Bunların yerini, kullandıkları ürün ve hizmetlerin çoğunu kendileri üreten, “tüketen üreticiler” alacaktır. Toffler, temel tüketici ihtiyaçlarını karşılamak üzere, standart ürünlerin

kitlesel olarak üretildiği pazarların doyuma ulaştığını görmektedir. İşletmeler kârlılıklarını arttırmak için, kitlesel bireyselleştirme (mass customisation) adı verilen bir süreci uygulamaya başlayacaklar, yani yüksek düzeyde bireyselleştirilmiş/ kişiselleştirilmiş ürünlerin kitlesel olarak üretimine geçeceklerdir. Ancak bu düzeyde bireyselleştirmenin sağlanabilmesi için, tüketicinin, özellikle de tasarım aşamasında, üretim sürecine katılması gerekliliği doğmaktadır (<https://zeynepozata>).

İnsan, 1970'lere kadar, fabrika ürünlerinin, medya içeriklerinin salt tüketicisi konumundadır. Üretimle tüketim arasında katı sınır, bireyleri, bir ürünün ya üreticisi ya da tüketicisi olmaya zorlamıştır. Tüketilen bir ürünün, üretimine katılım gerçekleştirilememiştir. Fakat günümüzde, ürünlerin kişiselleştirilmesi ve sosyal medyanın doğası, hem tüketim hem üretime olanak sunmaktadır. Tüketirken üretmek, eski pazar alışkanlarını kıran ve tezatlıkları bünyesinde barındıran, bir eşik andır.

“İşin bir bölümü, müşterinin yapımıyla kendisine aktarıldığında; hizmet verene ödenen ücretin bir kısmı, tüketiciye fiyat indirimi olarak geri dönmektedir. 1970'lerde başlayan bu kendin yap uygulaması, çok büyük bir hızla yayılmıştır. Toffler'in terimi ilk kez kullandığı zamandan günümüze gelindiğinde, hepimizin az ya da çok tüketen üretici özelliklerini taşıdığı görülmektedir. İnternette kendi bankacılık işlemlerimizi yapıyor, salata barlarında kendi özel salatamızı oluşturuyor ve IKEA sayesinde kendi mobilyalarımızı kendimiz monte ediyoruz,” (<https://zeynepozata.wordpress.com>).

Z Kuşağı'yla birlikte, yeni bir boyut kazanan kavrama, sosyal medya aracılığıyla, bireylerin hem etkileyen hem etkilenen konumuna geçmesi eklenmiştir.

“Bugün artık ortalama bir tüketici, zamanını ve parasını harcadığı ürünler üzerinde daha fazla söz sahibi olmak istemekte ve bunu yapmak için ihtiyacı olan araçların da elinde olduğunu düşünmektedir. Web, sms ve interaktif televizyon, kontrolün tüketiciye daha fazla geçmesini sağlayan kanallardır. Örneğin, tüketici artık kendine dayatılan pop starları değil kendi sms'leri ile belirlediği pop starları görmek istemektedir. İnternette, bir markayı sadece tüketmenin ötesine geçmeye çalışan grupların oluştuğu görülmektedir. Bu topluluklar, iki yönlü bir diyalog oluşturarak, geliştirme sürecinin içine dâhil olmaya çalışmaktadırlar,” (<https://zeynepozata>).

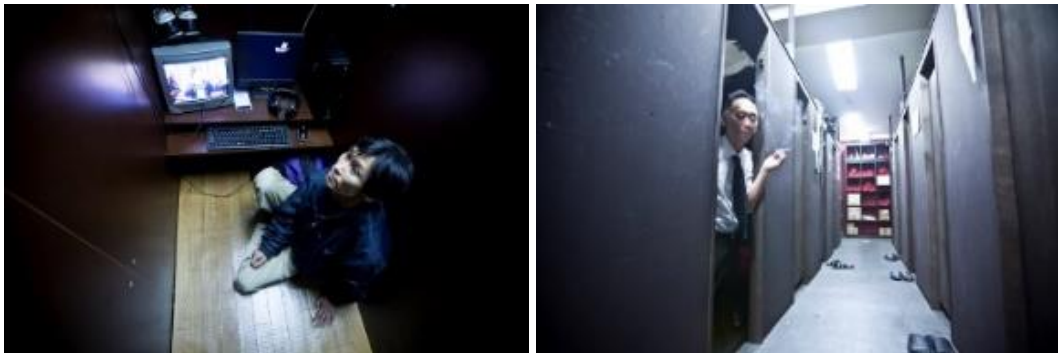
6.2. X Kuşığı Eşik Mekânı: İnternet Kafe

Eşik kavramı, mekânlar üzerinden ele alındığında, atari salonları ve internet kafeler, karşılaşılan ilk kırılmalardır. X ve Y Kuşığı'nı etkileyen internet kafeler, kamusal alanda bireysellik, kişisel ekranlarda sosyallik imkânı tanıyan mekânlardır.

İnternet kafeler, Japonya'da farklı bir boyutta hâlâ varlıklarını sürdürmektedir. Kişiye özel kabinlerde, bir barınak gibi konaklama imkânı sunan internet kafeler mevcuttur. Hatta Japonya'da, Net Café sığınmacıları adıyla çekilen bir belgesel Japonya'daki katı çalışma koşulları ve yarı zamanlı çalışmanın sonucunda bir dairenin masrafını karşılayamayan insanların internet kafelerde, sığınmacı olarak kaldıklarını göstermektedir (<https://motherboard.vice.com>).

Japonya'daki bu kafeler, bir anlamda sosyal konut pratiğidir. Dünya genelinde ekonomilerin daralmakta olduğu göz önünde bulundurulduğunda, düşük bütçeli barınak arayışlarının gelecek yıllarda etkin bir rol oynama ihtimali yüksektir.

Japonya'da özel bir işlev üstlenerek, barınma alanı olarak kullanılmasının dışında, atari salonları ve internet kafeler genel anlamıyla, oyun kavramında bir kırılma oluşturmuş, bu zamana kadar sokaklarda oynayan çocuklar, ekran başında bir araya gelmeye başlamışlardır. Atari salonlarında başlayan bu toplanma eylemi, internetin devreye girmesiyle, kamuya açık bir alanda bireysel eylemlerin paylaşımlı yapıldığı yeni bir boyut kazanmıştır. İnternet kafelerde kullanıcılar, şartlı kamusal alanda, şartlı kamusal işlevi, bireysel olarak gerçekleştirmektedirler.

Şekil 6.1. Net Café Sığınmacıları (<https://motherboard.vice.com>).

6.3. Y Kuşığı Eşik Mekânı: Starbucks

Starbucks, Y Kuşığı'yla birlikte X Kuşığı'na da hitap eden bir eşik mekândır. Ev, kafe ve kütüphane ara kesitinde duran, bilgisayarla iş üretimine hitap eden bir mekân olması sebebiyle, özellikle Y Kuşığı'nın ihtiyaçlarına cevap vermiştir. Starbucks'ın, güncel kuşağın ihtiyaçlarını cevap verdiğini, Starbucksvari kafelerin şehirlerde hızla yaygınlaşması kanıtlamaktadır. Bireysel ve özel, mahrem ve kamusal, yalnızlık ve birliktelik temalarına ayrı ayrı hizmet edebilmesinden ötürü, kafecilik sektörünün de eşiği olan Starbucks, Y Kuşığı'nın en popüler mekânıdır.

Starbucks'ın yöneticisi, Craig Weatherup da başarılarını 'Önceki kampanyalar Starbucks'ın kahvenizi içerken oturup sohbet edebileceğiniz üçüncü mekân olduğu ortaya koydu. Starbucks rahatlamayı çağırıyor -beni canlandır ama sakın bir çevrede, diğer bir deyişle hızlı ve kolay ama konforlu, bildik ve ilham verici bir keşif," olmalarına bağlamıştır. Starbucks, dinlenme, mola ve kişisel muamele sağlayan, havalı ve şık bir çerçevede çekici, zengin bir deneyim yaratan mekândır. Bu deneyim duysal algıları artırmak için tasarlanmıştır. Yakınlık ve kişisel etkileşim, Starbucks deneyiminin püf noktasıdır (Rizwan, Muhammad, Qin xian, 2008).

Starbucks, kamusal ve kişisel zaman ve mekânın sentezlenmesinden ortaya çıkan bir mekân olarak, zamanın ruhunu yakalamış, bireylerin ihtiyaçlarını kapatmıştır. 1979 yılında, piyasaya sürülen walkman sayesinde, kamusal alanda bireysel deneyimlerin yaşandığı bir dönem başlamıştır. Kulaklıkla kişisel alanını oluşturma fırsatının, dünya genelinde yayılması Y Kuşığı dönemine denk gelmektedir. Bu yeni deneyim, kamusal ve mahrem algısını değiştirmeye başlamıştır. Ev, iş ve okul arasındaki üçüncü mekân rolünü üstlenen Starbucks, Y Kuşığı'nın gereksinimi karşılamıştır. Z Kuşığı ve gelecek nesiller, nasıl mekânlara ihtiyaç duyacak?

6.4. Z Kuşığı Eşik Mekânı: Konut

"Eşik konut" kavramı, kentsel heterotopyalarla iletişim kuran, müşterek kentlerin, "eşikler kenti" kavramıyla tanımlanmasından ödünç alınarak, konut alanına devşirilmiştir. Kentsel eşikler, ötekiyle iletişim kurmaya, bireysel özgürlüğe olanak sağlayan yerler olarak tartışılırken, bugün iletişim ve bireysellik ihtiyacının aynı anda hissedilmesi nedeniyle, günümüz konutuna eşik sıfatının yaraştığı düşünülmüştür.

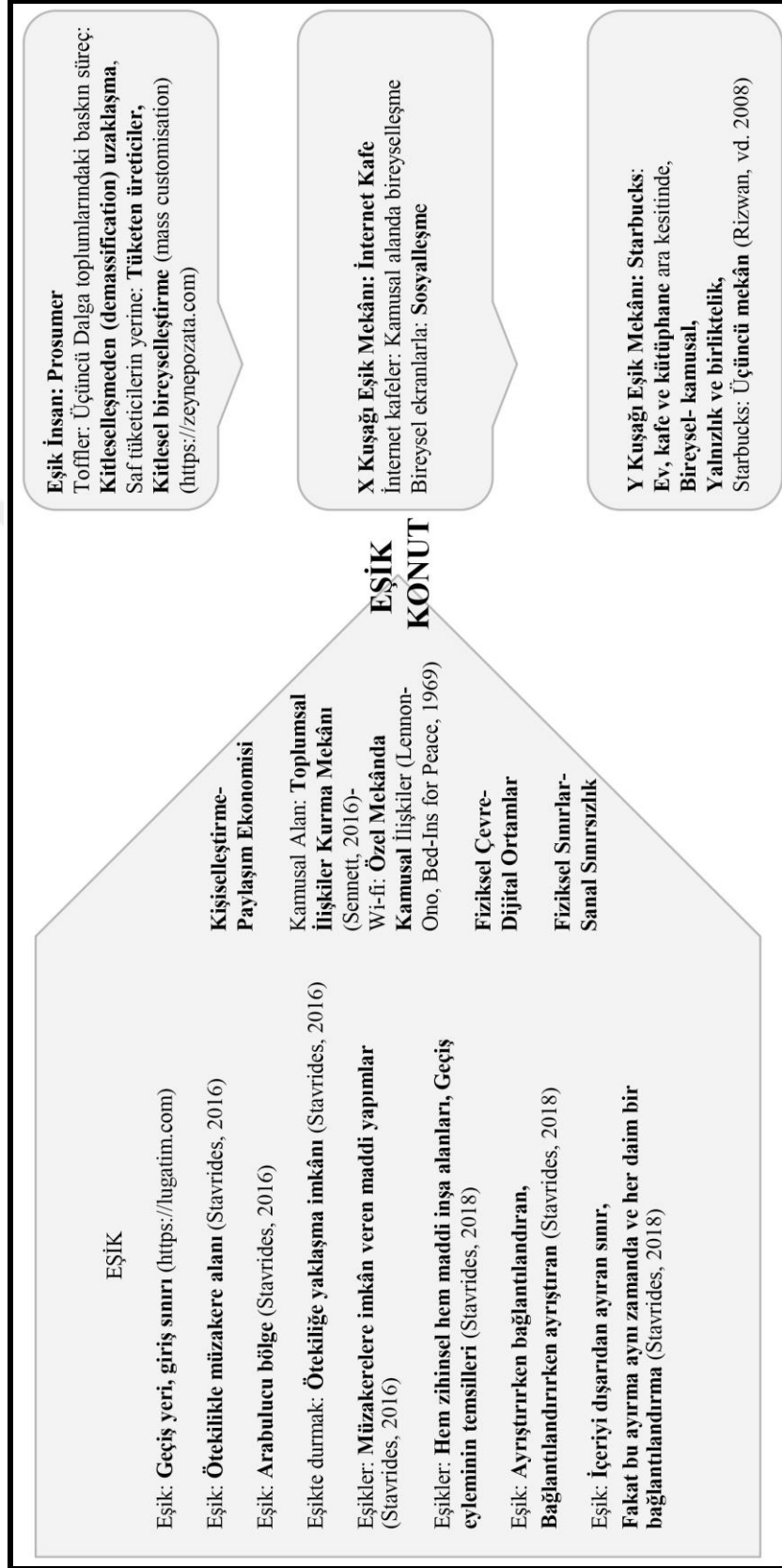
“Eşikler, zamandaki ve mekândaki geçitlere işaret etmek suretiyle, ötekilikle kurulan ilişkiye aracılık eder,” (Stavrides, 2016).

Günümüz insanı, içerideyken dışarıda, dışarıdayken içeridedir. Kalabalıktan sıyrılır, yalnızlığını paylaşır. Bugünün konutu, bir şekilde dışa açılan, kamusallaşan fakat tam da bu genel geçerlik sebebiyle daha içe dönen, özelleşen, özelleştikçe yeniden dışa açılan bir konuttur. Küresel iletişimin mümkün olduğu bu dönemde, sınırlar çizilmekte, birileri ötekileştirilmektedir. Mekânlar, sınırlar çizmeye devam ederken, sanal dünyada hiçbir sınır tanınmamaktadır.

Z Kuşağı, kamusal alanda kulaklıkla bireysel, özel mekânında internetle sosyal olabilmektedir. Özel sektör, kişiselleştirmeye; ekonomik daralma, paylaşım ekonomisine teşvik etmektedir. Sennett’in “toplumsal ilişkiler kurma mekânı” (Sennett, 2016) olarak tanımladığı kamusal alan, online bağlantı sayesinde özel mekânları kuşatmıştır (Özel mekânın kamusal alan olarak kullanımı, 1969’da, John Lennon ile Yoko Ono’nun yataklarında gerçekleştirdikleri “Barış Yatağı” (Bed-Ins for Peace) protestosuna kadar gitmektedir). Konutları, niteliği arayan mimarlar tasarlamakta, hızı ve niceliği önemseyen yap-satçılar üretmektedir. Fiziksel, katı çevreden, sanal, sınırsız ortama entegre olmaya çalışılmaktadır. Bütün bu ikircikli durumlar, Z Kuşağı konutunu, “Eşik Konut”a dönüştürmektedir.

Bu bölümde, X ve Y Kuşakları için, insan, mekân ölçeklerindeki değişimler tartışılarak, tezin sonunda anket çalışmasıyla desteklenecek, Z Kuşağı konutu için bir altlık oluşturulmak istenmiştir. Bireyler ve mekânlar, zaman içerisinde ciddi dönüşümler yaşamıştır. Yaşanan gelişmeler konuta geç yansıdığı için, konutlardaki kullanıcı odaklı değişimler takip edilememekte, teknolojik eklentilerin yenilikler olarak sunulduğuna tanıklık edilmektedir. Fakat kullanıcıların algılarındaki değişiklikler, bu çalışmada baz alınan modelde de değinildiği üzere, konutu dönüştürecektir. Bu dönüşümlerin ilk adımları, Z Kuşağı’nın konut kullanımı anlamaya yönelik yapılan anket sonuçlarında ortaya çıkacaktır.

6.5. Bölüm Sonucu

Şekil 6.2. Eşikler

7. Y Kuşığı Konut Sorunu ve Öneriler

7.1. Y Kuşığı Konut Sorunu

Y Kuşığı'yla ilgili dünya genelinde (Amerika, Yeni Zelanda, Almanya, Avustralya, İngiltere, Kıbrıs, Hindistan, Japonya örnekleri incelenmiştir) yürütülen çalışmalarda ortak sorunlar; sosyal konut ihtiyacı, düşük maliyetli uygulama ihtiyacı, artan konut fiyatı- maaş oranları, kentleşme, niteliksiz konut artışı, ekonomik daralma, yaşlanan nüfus, nüfus artışı, küresel ısınma, hava kirliliği, mülteciler, olarak dikkat çekmektedir. Yaşlanan nüfus ve mülteci sorunu bazı ülkelerde, öncelikli bir sorun olarak ele alınmamıştır.

The Guardian'da, 2014 yılında yayınlanan bir yazıda, ebeveynleriyle birlikte yaşayan genç yetişkin sayısının, 1996 yılının ilk çeyreğinden beri sürekli arttığına yer verilmiş, buna sebep olarak da yüksek konut fiyatları ve artan işsizlik oranları gösterilmiştir. Britanya'daki 20-34 yaş aralığındaki gençlerin %15'i ailesiyle birlikte yaşarken, Avrupa ülkelerine kıyasla bu oranın düşük kaldığından söz edilmiştir. Ailesiyle yaşayan gençler %2 ile Danimarka'da en az orana sahipken, Hırvatistan'da bu oran %68'dir (<https://theguardian.com>). Japonya'daki hikikomoriler de ailesinin yanından ayrılamayan bireylerdir.

The Guardian'da, 2018 yılında yayınlanan bir yazıda, Y Kuşığı'nın üçte birinin ev sahibi olduğundan, Bebek Patlaması Kuşığı'nın aynı dönemde üçte ikisinin konut satın almış olduğundan bahsedilmektedir. Aynı yazıda, Y Kuşığı'nın ev depozitosu biriktirmesinin, ortalama 19 yılı bulacağından söz edilmiştir. Y Kuşığı'nın üçte birinin hayatları boyunca kiracı olarak kalacağı öngörülmektedir. BBC'de yayınlanan bir yazıda ise, PwC denetleme firmasının 2025'te kiracı sayının 7.2 milyona yükseleceği görüşüne yer verilmiş, bu rakamın 2001'de 2.3 milyon, 2015'te 5.4 milyon olduğu belirtilmiştir (<https://theguardian.com>, <https://bbc.com>).

Bebek Patlaması Kuşığı, maaşının %8'i ile ev sahibi olmuşken, bu oran Y Kuşığı bireyleri için maaşlarının çeyreğini aşmış durumdadır.

Konut fiyatlarının artması, Y Kuşığı'nın depozito biriktirme süresinin uzaması, ailesiyle birlikte yaşama ve kiracılık oranlarının yükselmesi sonuçlarına, Yeni Zelanda, Amerika, Avustralya gibi ülkelere yapılan araştırmalarda da ulaşılmıştır. Kuşak bazlı konut araştırmaları, ülkemizde de yürütülürse benzer

sonuçlara rastlanacağı tahmin edilmektedir. Bebek Patlaması Kuşağı için, sosyal devletler makul fiyatlı toplu konutlar üretmiş, bu sayede vatandaşların konut sahibi olması sağlanmıştır. Ülkemizde de devlet arsa bedeli ödemeksizin, kendi arazilerine vatandaşların konut yapmasına göz yummuş, ilerleyen yıllarda da kooperatifçilik anlayışıyla vatandaşlar uygun fiyatlara ev sahibi olabilmıştır. Fakat günümüzde, konut fiyatlarının hızlı bir artış göstermesi, Y Kuşağı'nın konut sahibi olma oranını azaltmaktadır. İstanbul şehri üzerinden konuşulacak olursa, kimi semtlerde daha uygun fiyatlı konutlar olduğu bilinmekte, fakat Y Kuşağı yaşamak istediği hızlı ve canlı hayat dolayısıyla şehir merkezinden veya işinden uzaklaşmayı tercih etmemektedir. Türkiye'de, çocuk sahibi olduktan sonra ebeveynlere yakın konutlara taşınıldığı da gözlemlenmektedir. Özellikle kadınlar çalışıyorsa, çocuklarını emanet edebilecekleri güvenilir sığınağı anneleri olarak görmektedirler.

Y Kuşağı için, konut sahibi olmanın kiralamaktan farklı olmadığı çeşitli ülkelerde yürütülen çalışmalar sonucundan ortaya çıkmış, Milenyumluların sahiplikten çok deneyime önem verdiği önemli bir bulgu olarak, neredeyse bütün araştırmalarda yer almıştır. Fakat ülkemiz özelindeki çalışmalarda, konutun hâlâ güvenli bir yatırım aracı olarak görüldüğü sonuçlarına ulaşılmıştır.

7.2. Y Kuşağı Alternatif Konut Önerileri

Bir önceki bölümde belirtilen sorunlara çözüm olarak; paylaşım ekonomisi, dijitalleşme, sürdürülebilirlik, konut ölçeğindeyse “müşterek konut” (couhousing) önerileri sunulmaktadır.

Yeni Zelanda'da yayınlanan bir makalede, üç kuşağın beraber yaşayabileceği alanlar oluşturmak için, evlerin yeniden tasarlandığından söz edilmiştir. Y Kuşağı, kadın-erkek birlikte çalıştığı için, çocuklarını emanet edecek birilerine ihtiyaç duymakta, aynı zamanda ekonomik olarak da sıkıntı çekmemek için ebeveynleriyle aynı evi paylaşma eğilimi göstermektedir. Benzer sonuçlara, Japonya'da da rastlanmaktadır.

The Guardian'da yayınlanan bir yazıya göre ise, Y ve Z Kuşağı'nın ebeveynleri çocuklarıyla birlikte kalabilmek adına, daha büyük konutlara geçmeyi tercih etmektedir (<https://theguardian.com>). Almanya'da, “Mehrgenerationenhäuser” olarak

adlandırılan ve ileri yaştaki insanların çocuk bakıcılığı yaptığı evlerin çoğaltılmasına çalışılmaktadır. “Multi kuşak evi” anlamını taşıyan, bu evlerde yaşayan ileri yaşlı insanlarla çocukların daha iyi iletişim kurdukları, özellikle demans gibi rahatsızlığı olan insanlarla çocukların daha rahat iletişime geçebildikleri, yanı sıra çocuklar için de eğlenceli ve öğretici bir deneyim sunduğu belirlenmiştir. The Guardian’da yayınlanan bir yazıda, benzeri evlerin İngiltere ve Avrupa’daki yaşlanan nüfusa karşı bir çözüm olabileceğinden, aynı zamanda paylaşımlı alanlar sayesinde ekonomik olarak da olumlu katkılarda bulunacağından bahsedilmiştir (<https://theguardian.com>). “IKEA”nın yürüttüğü çalışmada da, kuşaklararası iletişimin ekonomik ve psikolojik açıdan daha olumlu olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

“Konut sorunu dolayısıyla ileriki yıllarda insanların paylaşımlı, ortak yaşam arayışlarına daha fazla yöneleceği tahmin edilmektedir,” (IKEA 2019).

Altıncı bölümde güncel konutlara, “Küreselleşmeyle birlikte, söylemlerde başkalaşan aynı imajlar, şehirleri istila etmektedir. Rezidans, toplu konut, loft, apartman, güvenli site, gibi çeşitli adları taşıyan her konut, güncel ihtiyaçları karşılama iddiasına rağmen, aynı tipolojiyle üretilmektedir,” eleştirileri getirilmiştir. Bu eleştirileri sektörün geneline yayılabilecek olmamıza rağmen, çoğunlukla tekil ölçekli olsalar dahi alternatif arayışlar sürdürülmektedir. Mimarlık camiasında, geliştirilen teknolojileri entegre etmeye, mevcut sorunları gidermeye yönelik birtakım çabalara rastlanılmaktadır.

Alternatif Güncel Örnekler:

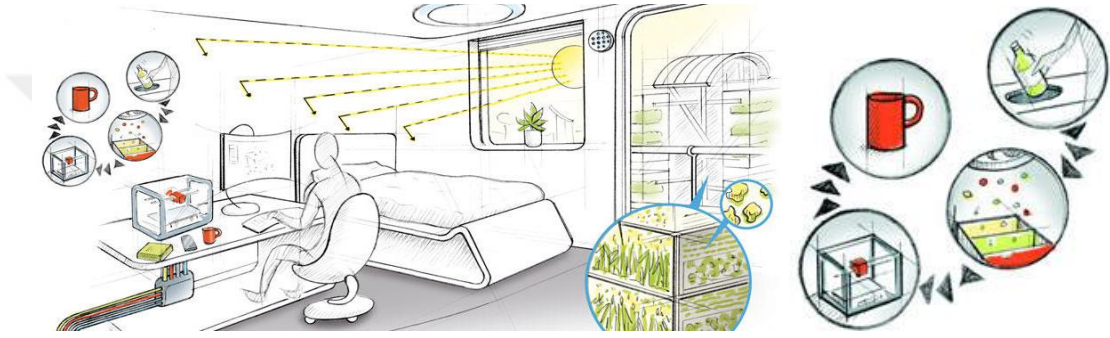
3D Yazıcı: PBC (Planning& BIM &Construction) Today dergisinde yer alan bir yazıda, Fransa’da bir ailenin ilk defa 3D yazıcılarla üretilmiş bir konuta yerleştiği haberi yer almıştır. Bu teknolojinin yapım sürecini hızlandıracağı ve bütçe dostu bir uygulama olacağı görüşlerine de yer verilmiş, konutun 54 saatte yazdırıldığı ve geleneksel yöntemlerden %20 daha ucuza mâl olduğu bildirilmiştir. Yapım ekibi sürenin 33 saate indirilebileceğini belirtmiştir (<https://pbctoday.co.uk>).

Teknoloji ve inovasyon kurulu öncüleri, 3D yazıcıların konut üretiminin ana akımı olacağını, aynı tip üretimin kamu binalarına da uygulanması gerektiğini

söylemişler ve “2000 yıldır değişmeden kalan üretim sürecinin artık geri de bırakılacağını,” eklemişlerdir (<https://www.pbctoday.co.uk>).

Şekil 7.1. 3D Yazdırılan Konut (<https://3dprintingindustry.com>).

Şekil 7.2. 3D Yazdırılan Nesneler (<https://www.veolia.co.uk>).

Veolia sitesinde yer alan geleceğin odası makalesinde, gelecekte herkesin 3D yazıcılara ulaşabileceğinden ve endüstriyel üretimin yerini bu yazıcılara bırakacağından bahsedilmiştir. Tüketicilerin, ihtiyaçlarına özel üretimler yapıp, kitlesel üretimden kaçınarak enerji ve kaynak tüketimini azaltacağına yer verilmiştir. İlaçların, elektronik ürünlerin, gündelik objelerin üretilebileceğinden söz edilmiştir (<https://www.veolia.co.uk>).

Bireysel Paylaşım: “House Vision 2, Japon mimarlar tarafından tasarlanan, geleceğin 12 konut yapısını içeren bir açık hava sergisidir. İlki 2013 yılında yapılan serginin, ikincisi 2016 yılında “co-divisual” “İki Taraflı -Bölünme ve Bağlanma / Ayrılma ve Bir Araya Gelme” temasıyla gerçekleştirilmiştir. Sergide, bireyselliklerin, kentsel ve kırsal alanların, bölünmüş teknolojilerle birlikte yeniden bir araya gelişlere dair cevap aranmıştır,” (<http://kot0.com>).

House Vision 2 sergisine, Sou Fujimoto, “Rental Space Tower” adında bir pavyonla katılmıştır. Fujimoto, “Rental Space Tower”da, özel tek bir odanın dışındaki tüm mekânları, paylaşımına açık olarak kurgulamıştır.

Kütleler arasında açık sirkülasyonla kurgulanan bu ahşap yapıda, çok sayıda yeşil teras bulunmaktadır. Sergide, paylaşım alanlarla özel alanların bir aradalığını araştıran tema çerçevesinde, ünlü mimarların önerileri sunulmuştur (<http://kot0.com>).

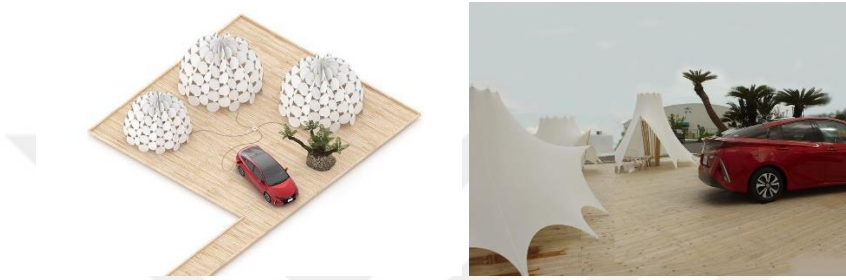
Şekil 7.3. Rental Space Tower, Fujimoto (<http://www.spoon-tamago.com>).

Sergide dikkat çeken ikinci yaklaşım ise, Airbnb ve mimar Go Hasegawa’nın, ortak yaşam alanlarını kullanan toplulukları, ev sahibi olarak konumlandırıp tasarladığı evdir. Evin birinci katı, kamusal alan olarak her yaştan insana açılmaktadır. İkinci kat ise, halka kapalı olup kiracılar ile misafirler tarafından kullanılmaktadır. Sergi bittikten sonra Airbnb, evi Yoshino’ya getirecek ve siteye yerleştirerek kullanıma hazır hâle getirilecektir (<http://kot0.com>). Airbnb’den, Y Kuşağı’nın eşik turizm anlayışı olarak, söz etmek mümkündür. Ev sahiplerinin, turistlere oda kiralaması şeklinde gerçekleşen bu yaklaşım, hem bütçe dostu olması hem de farklı kültürlerle yeni deneyimlere olanak sunması yönüyle, tipik bir Y Kuşağı uygulamasıdır.

Şekil 7.4. Airbnb, Hasegawa (<https://www.designboom.com>).

Aynı sergide Toyota ise Kengo Kuma ile işbirliği yapmış, Plug-in hibrid teknolojisiyle ürettiği, tamamen elektrikle çalışan, şarj sistemlerinden güneş enerjisi kullanarak enerji tasarrufu sağlayan otomobillerin, çadırlara enerji sağladığı bir proje geliştirmiştir. Bu arabalar, büyük miktarda elektrik depolayabildiğinden, alternatif olarak büyük enerji sağlayıcıları olarak kullanılıp ayrılabilir ve birleştirilebilir bu esnek evler için, enerji kaynağı işleviyle kullanılmışlardır. Böylece bir arabanın yalnızca hareketlilik için kullanılmayacağı, aynı zamanda coğrafi kısıtlamaları aşan bir yaşam kaynağı haline gelebileceği de öngörülmektedir (<http://kot0.com>).

Şekil 7.5. Toyota X Kengo Kuma (<http://kot0.com>, <https://www.interactiongreen.com>).

Geçici Barınma: Alternatif barınma yöntemlerine, farklı bir bakış açısı da BMW Guggenheim Lab’ın düzenlediği festival için, Van Bo Le-Mentzel’in tasarladığı, 1 metrekare büyüklüğündeki mobil evdir. 1SQM House adındaki bu ahşap ev, sürgülü bir kapı, pencere ve bir de masadan oluşmaktadır. 40 kilogram ağırlığındaki ev, altındaki tekerlekler sayesinde şehirde istenilen yere kolayca taşınabilmektedir (<http://kot0.com>).

Şekil 7.6. Bir Metrekarelik Ev (<http://kot0.com>).

Yırtıcı, Le Corbusier’nin mimariye yaklaşımıyla ilgili, “Kapitalizmin her şeyi kapladığı, insanların kentlerde toplandığı, ilk defa konut ihtiyacının ortaya çıktığı, teknolojinin hızla ilerlediği vb. bir çağda insan yaşamları nasıl olmalıdır? sorusunun

onun mimarlığını şekillendirdiğini, muhafazakâr refleks geliştirmeden, modernleşme sorunlarına modernliğin içinden cevaplar aramasını kritik noktalar olarak,” aktarır. Devamında, “Le Corbusier’in ‘Ev bir yaşam makinesidir,’ dediğini, en azından öyle umduğunu, evi bu şekilde tahayyül etmesinin araba, uçak, transatlantik gibi imgelerin ortada dolaştığı modern dünyaya mimarlığı dâhil etmenin hatta dönüştürebilme isteğinin göstergesi olduğu için, makinenin faydalı bir metafor olduğunu,” ekler (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

Z Kuşağı ve gelecek nesiller adına üretilecek yapılar için: “Bireysellik nasıl paylaşılır? Kitlesele nasıl kişiselleştirilir?” diye sorulmalıdır.

7.2.1. Müşterek Konut- Modern Komün Yaşam Alanları (Cohousing- Modern Communal Living Spaces)

Y Kuşağı’nın konut sorununa, çözüm önerisi olarak sunulan “co-housing” kavramına ayrı bir başlık açılmasının nedeni, çoğu örneğin tekil girişimler olarak kalmasına rağmen, co-housinglerin farklı varyasyonlarının denenmeye devam edilmesidir. Dünya çapında Çin, Avrupa, Amerika başta olmak üzere, uygulamalar mevcuttur. Bir önceki bölümde değinilen Fujimoto’nun Rental House’u da, aynı kategoride değerlendirilebilir.

“1960’lı yıllarda Danimarka’da ortaya çıkan müşterek konutlar (co-housing), 1980’lerin sonunda bu yaşam biçimi üzerine uzun soluklu araştırmalar yapan mimarlar Camant ve Durrett tarafından, Amerika’ya tanıtılmış ve Kuzey Amerika’da da büyük bir hızla yayılmıştır. En önemli özellikleri, barınma kültürüne dair benzer hayal ve idealleri olan insanların çeşitli yöntemlerle, hatta kimi zaman gazete ilanlarıyla bir araya gelerek girişimde bulunmaları ve seçtikleri mimarla katılımcı bir yaratım sürecini paylaşmalarıdır. Bu yaşam çevrelerinde, herkesin kendi evi olmakla birlikte istenirse akşam yemeklerinin ortaklaşa hazırlanıp yenilebildiği bir mutfak ve yemek salonu ile topluluğun ihtiyaçlarına göre belirlenmiş hobi, çalışma odaları ve benzeri mekânları olan bir de ortak ev bulunur,” (<http://www.mimarlikdergisi.com>).

Cohousing “özel konut özerkliğinin, toplu yaşamın ve paylaşımlı kaynakların avantajlarıyla birleştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Fütüristler, “21. yüzyılın

sosyal, ekonomik ve çevresel zorluklarına bütünsel bir yanıt,” olarak adlandırmaktadırlar (<https://cohousing.ca>).

Müşterek konut modelinde kullanıcılar, kendi evlerine sahip olmakla beraber (kiralanan modeller de mevcuttur), topluluk faaliyetlerinin gerçekleştiği ortak alanlara veya ortak evlerin mülkiyetinde paya sahiptir. Kullanıcıların bu harekette, tüm aşamalara (planlama, yönetim, vb.) katılımı teşvik edilmekle birlikte katılım oranı tamamen isteğe bağlıdır. Kullanıcıların ayrı gelir kaynağı, hane halkı özerkliğine ve topluluk içindeki özelin korunmasına izin verir. Avrupa örnekleri, ortak konutlarda yaşamının birçok yararına işaret eder -güvenlik, arkadaşlık, görev paylaşımı ve çocuklar için iyi bir ortam gibi (Fromm, Dorit,1991).

“Bir takım etkilenme ve çağrışımların kaçınılmazlığına rağmen, bu çabaları endüstri devriminin ardından ideal toplum ve yaşam düzeni yaratmaya yönelik büyük çaplı aşkın yerleşim ütopyaları ile ya da 60’ların komünleriyle karıştırmamak gerekir. Sınırların giderek bulanıklaştığı ve bireyselliğin vazgeçilmezleştiği, yalnızlığın içkinleştiği 21. yüzyıl yaşamı, insanoğlunu yalnızlıkla paylaşım arasında bir denge arayışına sürüklemiş ve bu arayış kendini her ölçekte barınma kültürünü sorgulamaya yöneltmiştir,” (<http://www.mimarlikdergisi.com>).

Kent sosyoloğu Oldenburg’a göre, “İnsanların etkileşimli yaşaması için üç çeşit mekân ihtiyacı vardır: “Birinci mekân” (ev) özel süreleri için, “ikinci mekân” (iş) ekonomik süreklilik için gerekiyken, “üçüncü mekân” sosyal bağları ve toplum kimliğini yeniden onaylayan daha amorf bir alandır. Üçüncü mekân, berber, mahalle barı, toplanma merkezi, hatta kent meydanı olabilir. Co-housing, bu üç ihtiyaca birden cevap vermek üzere tasarlanmış, hibrid bir yapıdır,” (<https://www.archdaily.com>).

Y Kuşağı’yla birlikte çoğalan öğrenci nüfusu, evlilik yaşı ve çocuk sahibi olma yaşının ilerlemesi, insanların daha uzun süreler tek başlarına yaşamalarına sebep olmaktadır. Fakat öte yandan daralan ekonomiler, insanların eskisi kadar rahat hareket etmesine olanak tanımamaktadır. Özellikle, Avrupa gibi bireysel yaşamın öne çıktığı toplumlarda, bireyler genç yaşta ebeveynlerinin yanından ayrılmak istemekte, fakat maddi olarak artık bu olanağı bulamamaktadırlar.

IKEA araştırmasının sonuçlarında da rastlandığı gibi, gençler bireysel kalmak istemekte, fakat aynı zamanda sosyalleşmeye de önem vermektedir. Günlük

koşuşturmacaların yoğunlaşması sebebiyle, sosyalleşmeye ayrılan vakit daralmıştır. Co-housing, belirtilen sebeplerden ötürü, Y Kuşağı arasında popülerleşmiş, farklı ülkelerde yaygınlaşmıştır. Hatta kimi örneklerde evli çiftlerin bile, bu konutlarda yaşamayı tercih ettiği görülmektedir.

Y Kuşağı için, co-housing ilk kez paylaşmayı öğrendiği bir kavram değildir. Co-housing'den önce, Airbnb vasıtasıyla dünyanın herhangi bir bölgesinde konaklama imkânı bulmuştur. Bireysel zamana ve sosyalleşmeye aynı ölçüde ihtiyaç duyan, Y Kuşağı'nın bir kısmına, komün konutlar çözüm getirmiştir.

Özellikle, okuyan ve kalabalık yurt ortamından bunalan gençler, bireysel yaşamayı tercih etmektedir. Bununla birlikte, iletişimin dijitalleşmesiyle sosyal etkileşimin kısıtlanması ve daha önce belirtildiği gibi maddi imkânların da kısıtlanması sebebiyle, paylaşımlı alanlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yaklaşımı da “eşik” olarak adlandırmak mümkündür. Çünkü konutun genel akışında bir kırılma yaşandığına işaret etmektedir. Z Kuşağı konutu için, öncül bir uygulama olabilir.

7.2.1.1. The Collective Old Oak Common, Londra

The Collective CEO'su Merchant, bugünlerde insanların her şeyi bir tuşa dokunarak hallettiğini söyleyerek, “aynı kolaylık ve hızın insanların yaşam alanlarında da sağlanması gerektiğini” eklemiştir. The Collective'in ortak alanı, bina sakinlerinin binanın dışına çıkmalarını gerektirmeyecek imkânlarla tasarlanmıştır. Ortak alan, sakinlerin birlikte zaman geçirebileceği, diğerleriyle tanışabileceği ve binada topluluk hissi uyandıracak bir konsepte sahiptir. Binada aynı zamanda, çalışma alanı, restoran, spor salonu, sinema ve çamaşırhane mevcuttur (<https://www.welive.com/>).

Şekil 7.7. The Collective Old Oak Common, Londra (<https://www.welive.com/>).

7.2.1.2. WeLive, New York

WeLive, çalışanların paylaşımlı ofis kullanarak, kira bedeli yerine, kullanılan zaman üzerinden ofis alanlarının ücretlendirildiği bir sistem sunan, “co-working” anlayışıyla başlayan WeWork’ün konut uzantısı olarak faaliyete geçmiştir. Özellikle freelance çalışanlar, co-working alanlarını tercih etmektedir. WeLive’de daireler dayalı döşeli olarak hizmet vermektedir. (<https://www.welive.com/>).

Şekil 7.8. WeLive, New York (<https://www.welive.com/>).

7.2.1.3. Roam Co-Living Housing Complex, Bali

Roam’ın mimarı Dornier, Roam’ı “mikro toplum modeli,” olarak tasarlamıştır. Çatı katındaki salonlar, yüzme havuzu gibi diğer cohause’lardan farklılaşan hizmetler sunmakla birlikte, mutfak, kafe, yoga alanı ve barbekü salonu gibi hizmet alanlarına da sahiptir. Roam’ı, diğer co-living alanlarından ayıran en büyük fark ise Londra, Madrid ve Buenos Aires’teki diğer konutlarla bağlantıda olması ve sakinlerine buralara taşınma imkânı sunmasıdır (<https://beebreeders.com>).

Şekil 7.9. Roam Co-Living Housing Complex, Bali (<https://beebreeders.com>).

7.2.1.4. Yokohama Apartment Building, Japonya

Yokohama sakinleri, yaşam alanı gibi kullanılan bir açık hava avlusunu, mutfak ve sanatçılar için galeri olan ortak alanı paylaşmaktadır. Yokohama’da mahremiyete gösterilen saygı dolayısıyla, daire girişleri birbirinden ayrılmıştır. Her

ünite, zemin kattan yukarı ulaşan, diğer kiracılardan izinsiz kullanımı engelleyen sarmal merdivenlerle birlikte, kendi özel aksına sahiptir (<https://beebreeders.com>).

Şekil 7.10. Yokohama Apartment Building, Japonya (<https://beebreeders.com>).

7.2.1.5. Collective House, Japonya

Collective House’da, bireysel mahremiyet önemslenerek faaliyet verilmektedir. Her ev, özgün bir daire gibi, birbirinden bağımsız olarak tasarlanmıştır. Bununla birlikte, paylaşılan ortak odalar da mevcuttur. Collective House sakinlerinin, misafirlerini ağırlayabilecekleri ayrı bir odaları da mevcuttur (<http://www.collectivehouse.co.jp>).

Şekil 7.11. Collective House, Japonya (<http://www.collectivehouse.co.jp>).

Japan Times’ta yayınlanan bir yazıda, cohousing’ların, mahremiyete önem veren, fakat farklı insanlarla birlikte yaşamak isteyen kişiler, orta yaşlı bekârlar arasında gitgide değer kazandıkları, yalnız yaşamak istemeyen Japonlar için çözüm olabilecekleri belirtilmiştir (<https://www.japantimes.co.jp>).

7.2.1.6. Türkiye’de Komün Proje Yaklaşımı

Türkiye’de AND Gayrimenkul, komşuluk kavramının günümüze uygun evrim geçirmesi, yaşam alanında mahremiyet ön planda tutulurken komşularla ortak alanda sosyalleşmek istenmesi, tespitleriyle komün proje yaklaşımını uygulamıştır.

AND Frekans, dünyayı etkisi altına alan paylaşım ekonomisinin bir sonucu olarak, “sahip olmak değil, ihtiyaç süresince kullanmak,” eksenindeki eğilimin gayrimenkul sektöründeki uygulaması, Türkiye’deki ilk konsept “Kolektif Yaşam Platformu” olacaktır. Söz konusu kolektif yaşam konsepti, günlük yaşamda sürekli olarak kullanılmayan eşya, araç ve gereçler için hem ev içinde fazladan alan hem de fazladan bütçe ayırılmasına alternatif bir çözüm sunmayı amaçlamaktadır. Sistemin farklı bir boyutu da, otomobili olmayanların otoparklarını ve ihtiyaç duymadıkları depolarını ihtiyacı olan diğer daire sahiplerine kiralayabilme imkânı sunuyor olmasıdır. Kullanıcıların çok sık kullanmadıkları oyun odası, cep sineması, müzik ve hobi atölyeleri gibi saatlik kiralanabilen alanlar da tasarlanmıştır (<https://www.andgayrimenkul.com.tr>).

Projede binaların üzerine yeşil çatılar eklenmiş, adalar ve deniz manzarasına hâkim çatılarda, açık sosyalleşme alanları düzenlemiştir. Her daireye balkon eklenerek, kullanıcılara temiz havadan yararlanma imkânı tanınmıştır. Ortak alanlar ise, insanların günlük rutinlerini değiştirmeden, hayatın doğal akışında ve aynı frekansta sosyalleşebilecekleri ortamlar olarak planlanmıştır. Kullanıcılara, konutlarını kişiselleştirme imkânı da sunulmaktadır (<https://gayrimenkulturkiye.com>).

2018 yılında, basına projenin satışına başlandığıyla ilgili yansıyan haberlere dayanılarak, proje yerinde görülüp fotoğraflanmak istenmiştir. Fakat yetkililerle görüşüldüğünde projeye henüz başlanılmadığı bilgisi verildiği için, projenin detaylı görsellerine yer verilememiştir. İnternet sayfasında yer alan görseller ise projeye ilgili bahsedilen nitelikleri yansıtmadıkları, tipik iç mekân “render”ları oldukları için kullanılmamışlardır.

Şekil 7.12. AND Frekans, Türkiye, Cephe Görünümleri (<https://www.andgayrimenkul.com.tr>).

8. Sosyal Konutlara Güncel Yaklaşımlar

Pandemi bölümünde bahsedilen, salgın sonrası modernizmde gelişen sadeleştirme anlayışının doruk noktası, Le Corbusier'in yapıları sütrüktürel düzeyde sadeleştirip "Dom-ino House"daki gibi, kat planlarını bir oyuna benzetmesi ve farklı örüntüler oluşturmak üzere domino gibi, dizi hâlinde sıralaması düşüncesidir. Savaş sonrası toparlanma sürecinde, hızlı üretim sağlayacağı düşünülen bu takılıp-çıkarılabilen model anlayışı, başka mimarlar tarafından da benimsenerek, farklı arayışlarda bulunulmuştur.

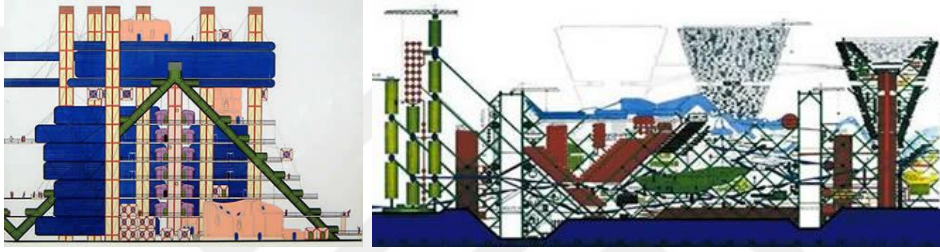
Şekil 8.1. Unité d'Habitation, Le Corbusier, 1952 (Fondation Le Corbusier, 2014).

Günümüz konutlarında karşımıza çıkan esneklik ve hareket kavramları, aslında II. Dünya Savaşı sonrası yıkılan kentlerin hızlıca toparlanma sürecinde sıkça karşılaşılan, çoğu tasarı düzeyinde kalmış olsa da tartışılan meseleler olmuşlardır. Özellikle Archigram grubu ve Metabolistler tarafından, ütöpik boyutlarda denemeler gerçekleştirilmiştir.

Achigram grubu ve Metabolistler tarafından geliştirilen, kent ve konut ölçeğinde büyüyen projeler, prensipte Türk Evin'deki yaşam döngüsüne bağlı büyümeye benzemektedir. Türk Evi'nde ailenin genişlemesiyle büyüyen ev, 1960'lı yılların kâğıt mimarisinde, yatayda ve düşeyde büyüyen binalara ve kentlere dönüşmüştür. Günümüzde esneklik kavramıyla birlikte tartışılan, yaşam döngüsüyle büyüme, gündeme yeni gelen bir kavram olmamasına rağmen, son zamanlarda daha sık tartışılır olmuştur.

Teknolojideki hızlı değişim, yeni teknolojilerin kentlere ve konutlara nasıl yansıtacağı konusu tasarımcıları heyecanlandırmış, mimarlar yeni deneme arayışlarına girmiştir. Bu dönemde fırlatılan uydular, ses hızını aşan uçaklar, ekspres yollar gibi, kentte ciddi değişikliklere yol açacağı düşünülen etmenlerle birlikte, kentin

diğer bileşenlerinin uzay-çağı teknolojileri ve mühendislik bilimiyle, çözülmesi gerektiğı düşünölmüştür. 1950’lerde başlayan esnek, yenilenebilir, takılabilir kapsüller ve modöllerle üretilen, fantastik megaströktürler arasında en ses getiren seri Archigram grubu tarafından üretilmiştir. 1963 yılında, “Living Cities” (Yaşayan Şehirler) sergisi yayınlanan grup, 1964 yılında değıştirilebilir megaströktür kuleler, yaşam kapsöllerini, değışken donatılar, vinçlerden oluşın çizgi roman tarzında çizilmiş “Plug-in City” (Tak- Çıkar Şehir) kitapçığını yayınlamıştır. Bu denemeleri, kişiyeye özel tasarımlarla açık uçlu bir şehir oluşturma düşüncesiyle geliştirilen, altyapı ve donatı önerileri hâlinde sunulan “Megastructure Model Kit” (Megaströktür Model Kiti) adlı kâğıt mimarlığı takip etmiştir (Graham, 2019).

Şekil 8.2. Plug-in City, Archigram, 1965 (<http://www.archigram.net>).

Metabolist hareketin ilk ve tek konut binası olan Nagakin Kapsöl Kulesi’nde, iki ana taşıyıcı şafta takılan barınma üniteleri, zamanla beklentilerin farklılaşacağı düşüncesiyle, yerleri değıştirilebilir olarak tasarlanmıştır. Nagakin kapsöllerinde de, dönemin esin kaynağı, uzay teknolojileri etkisi belirgindir (BY, 2004; Graham, 2019).

Şekil 8.3. Nakagin Kapsöl Kulesi, 1972 (BY, 2004).

Teknolojinin değışimi sürekli kıldığı çağdaş kentlerde, üretilecek konutlardaki değışim imkânları, 1972 yılında Habraken tarafından yapılan çalışmalarda aranan yaklaşımlar arasındadır. Son iki yüzyıldır mimarlar, bilinmeyen kullanıcılar için konutlar tasarlamakta, bunun sonucunda kullanıcı ve konut arasında mesafe

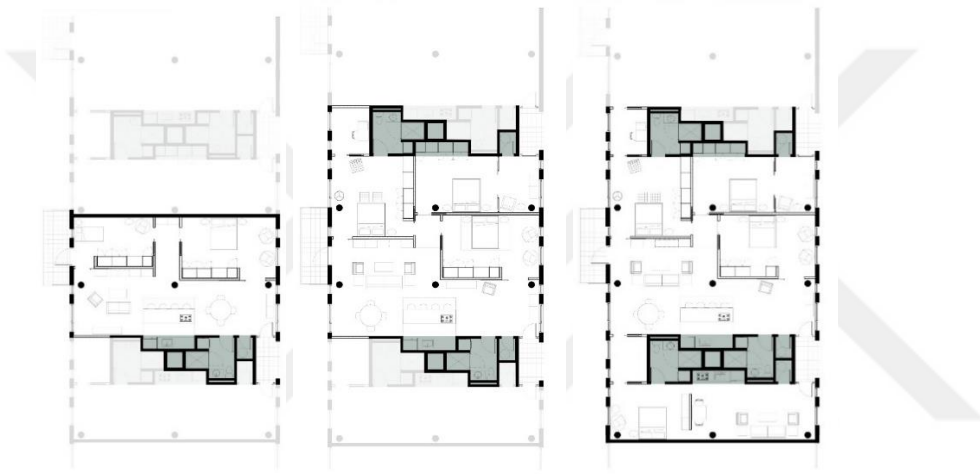
oluşmaktadır. Kullanıcıya ve yaşam döngüsüne göre farklılık gösteren mekânsal gereksinimleri, karşılayabilmek için Habraken'e göre, kullanıcı- konut arasındaki uzaklığı gidermek üzere, bireylerin ve toplumun tespit edilemeyen ihtiyaçlarını giderebilecek düzenlemeler yapılmalıdır (Habraken 1972).

SAR Sistemi: Habraken yönetiminde "Stichting Architecten Research" grubu tarafından geliştirilen sistemde, mimarın rolü konut tasarlamak değil, konutların yerleştirileceği strüktürleri tasarlamaktır. Sanayileşmiş kentlerdeki, kitlesel üretimin yarattığı kimlik sorununa bir alternatif olarak, 20. yüzyılın ilk yarısında geliştirilen esneklik modeli, II. Dünya Savaşını takiben hızla üretilen kütlelerdeki tekdüzeliği kırmak üzere geliştirilmiştir. Habraken, bireysel tercihler ve yaşam döngüleri boyunca farklılaşan ihtiyaçların karşılanması için, binaları destek ve dolgu birimleri olmak üzere iki farklı grupta toplamış, dolgu birimlerini bireysel tercihleri karşılayan değişebilir esneklikle sunmuştur. Kalıcı destek grubuna eklenen dolgu birimleri, kullanıcının tercihiyle değişebilirken, binanın da uzun ömürlü olması sağlanmaktadır. Bu sistem, mekânlar arası aktarım ve belirli bölümlerde mekân birimlerinin değişebilmesini içeren, iki aşamalı esneklik getirmiştir (Habraken, 1972).

PSSHAK sistemi: Hamdi ve Wilkinson'ın, Habraken'in araştırmalarından esinlenerek uyguladıkları PSSHAK sistemi, kullanıcı katılımının önem kazandığı bir yaklaşımdır. "Primary Support Structures and Housing Assembly Kits" olarak açılımı yapılan sistemin amacı, konut büyüklükleri ve tiplerinde çeşitliliğin sağlanabilmesidir. Uygulamanın, "kiracılara taşınmadan önce seçme imkânı, ailenin değişen ihtiyaçlarına ve sonraki kiracıların gereksinimlerine uyarlanabilirlik, zamanla değişecek mekân standartları ve aile boyutlarına uyarlanabilen uzun vadeli bir strüktür," sunmak üzere üç temel hedefi bulunmaktadır. Sistemin bu tez açısından en dikkat çekici noktası, büyüme esnekliğinin tartışılmış olmasıdır. Büyüme esnekliğiyle, yaşam döngüsüne bağlı değişimlere, ihtiyaçlara cevap veremeyen konutlara yeni kullanım alanlarının ilave edilmesi amaçlanmaktadır. PSSHAK sisteminde, sürecin tasarımcıları, uzman mimar (expert architect) değil, yetenekli destekçi (skilled enabler) konumundadır (Rabeneck, Sheppard ve Town, 1973; Rabeneck, 1975). Geleneksel Türk Evi'nin, yeni aile eklentisiyle genişlemesi gibi, bu sistemde de belirlenen birimlerin eklenmesiyle zaman içinde konutun büyümesi söz konusudur.

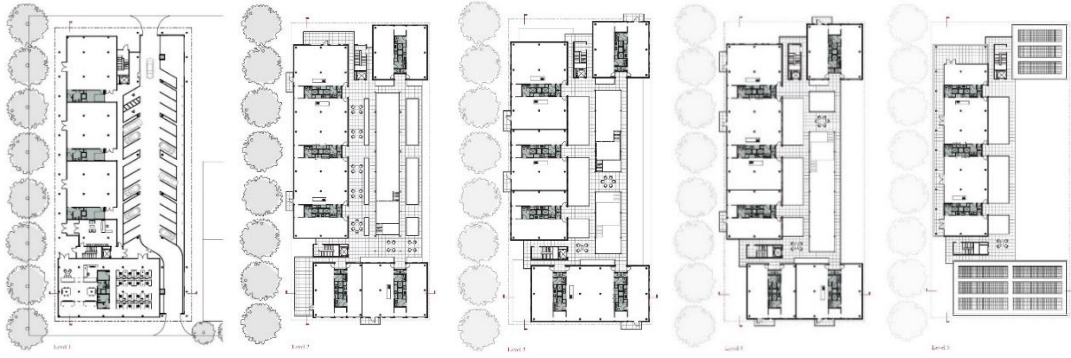
8.1. Açık Ev: Kuşaklararası Konut

Kilpatrick tarafından yayınlanan makalede, Habraken tarafından temellendirilen “açık ev” konseptiyle, “kuşaklararası konut” örneği geliştirilmiştir. SAR sistemi dikkate alınarak geliştirilen projede, binadaki mekânsal alanların kullanım ömürlerine göre değişebilmesi esnekliği göz önünde bulundurulmuştur. Aynı zamanda, geliştirilen projede, yaşam döngüsü ve hatta kuşakların birlikte yaşama ihtimaline dayalı, evin genişlemesi, büyümesi ihtimalleri gözetilmiştir. Türk Evi’nin tersine işleyen bir süreçle, ebeveynlerin yeniden eve dâhil olması ihtimaline dayandırılmıştır.

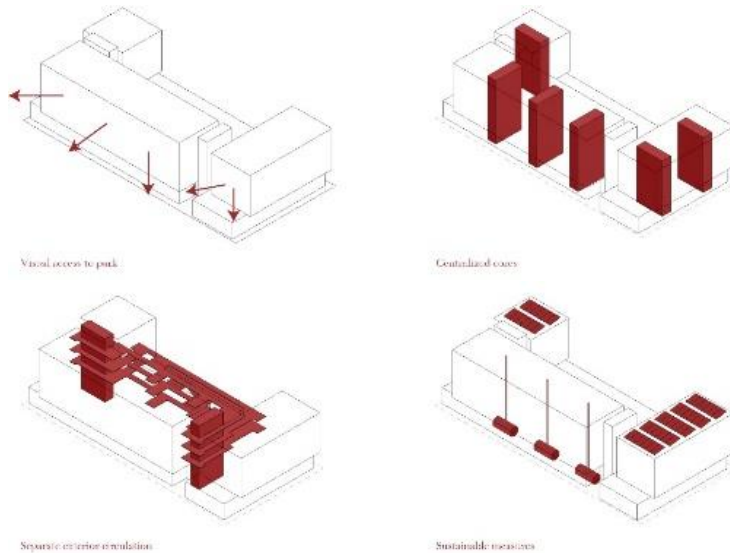
Şekil 8.4. Açık Ev: Yeni Bireylerin Eklenmesiyle Genişleyen Plan Tipi: 1.Ebeveyn ve Çocuk, 2.Büyükanne, Büyükbaba Eklentisi, 3. Bakıcı Eklentisi (Kilpatrick, 2016).

1960’ların sonlarında, Habraken tarafından temellendirilip daha sonra Kendall tarafından geliştirilen “Açık Bina,” değişiklik ve uyarlanabilirlik potansiyelini araştıran; alternatif konut tasarımı, finansman, inşaat, teçhizat ve yönetim yaklaşımıdır. Habraken’i “Açık Bina” araştırması yapmasına iten nedenler, mevcut konutlardaki uyarlanabilirlik yoksunluğu ve insanların farklı yaşam şekillerine sahip olmalarıdır. Kendall şu soruyu gündeme getirmektedir: “Yapılı çevreyi, hem uzun vadeli topluluk çıkarları açısından istikrarlı hem de bireysel tercihleri destekleyecek yönde değişebilir olarak nasıl tasarlarız?” (Kendall, 2000). Açık bina, kullanıcı ihtiyaçlarını öncelemektedir (Kilpatrick, 2016).

Şekil 8.5. Açık Ev: Kat Planları (Kilpatrick, 2016).

Açık bina aynı zamanda, “çok kuşaklı konut” (multigenerational housing) olarak da hizmet edebilir. Bugün var olan, kuşaklararası yaşam modelinin faydaları, hatalarından daha çoktur. Öncelikle, giderek kötüleşen, yaşlı ve genç nesiller arasında açılan uçurumda köprü görevini üstlenecektir. Yaşlı ve gençleri tümleşik bir ortama entegre etmek, yaşlıların toplumun bileşik bir parçası olarak kalmasının yanında -huzurevlerine atmak yerine-, genç nesillerden öğrenmeye devam etmelerini de sağlamaktadır, bunun tersi de geçerlidir. Genç nesiller, daha yaşlı ve deneyimli kişilerle iletişim hâlinde olduğunda, bir miktar istikrar kazanmakla birlikte, daha sağlıklı tavır takınmayı öğrenmektedir (BLCCY, 2014). Kuşaklararası yaşam yoluyla, destekleyici ailelerin varlık kazanabileceği, daha genç ve yaşlı kuşakların yaşamlarını daha iyi hâle getirebileceği açıkça görülmektedir, ” (Kilpatrick, 2016).

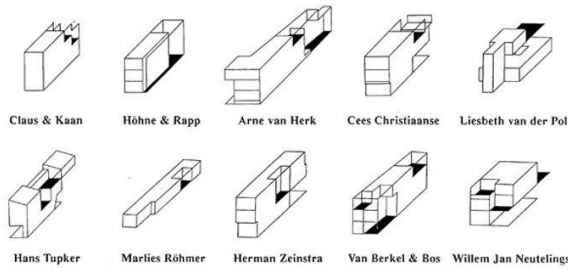
Şekil 8.6. Park Görüş Açıları, Merkezi Çekirdekler, İç Sirkülasyon, Sürdürülebilir Tedbirler (Kilpatrick, 2016).

8.2. Borneo Sporenburg Apartmanları

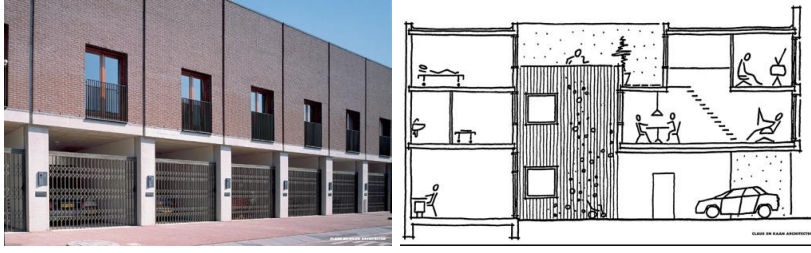

Şekil 8.7. Borneo Sporenburg Apartmanları, (<http://www.unstudio.com>, <https://www.gazeteduvar.com.tr>).

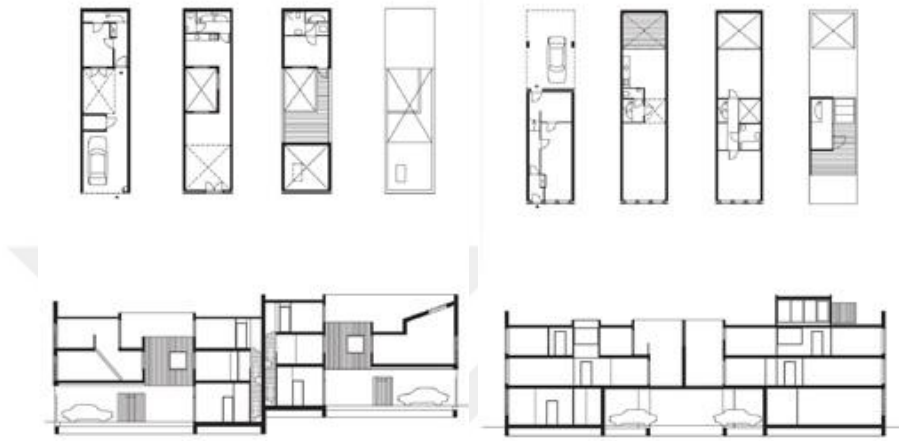
Amsterdam’ın doğusundaki liman bölgesi, 1970’lerde okyanusa daha yakın bir yere taşınıp eski liman bölgesinin yerleşim alanı olarak kullanılmasına karar verildiğinde, genel planlama kararları ve kentsel proje “West 8” tarafından hazırlanarak, her yapı adası ya da parsel farklı bir mimara verilmiştir. Bu üç farklı yaklaşım içinde, Borneo ve Sporenburg yerleşmesi, permütasyonu anahtar kelime olarak kullanarak, her şeyi 4x9x15 boyutlarındaki bir hacme uygun bir parselizasyonun içinde gerçekleştirmektedir. “4x9x15 her defasında yeni bir imkân sağlamıştır. Tanıdık bir modernist imge olarak bahçeler yukarı, teraslara taşınmış ya da kimi noktada ritim dolu ve boş olarak devam etmiş, yan bahçeler oluşturmuştur. Her teras bahçe, yüksek yoğunlukta yerleşmenin getirdiği kısıtlama ve kendi özel, açık kullanım alanı ihtiyacının çözümü olmuştur. Katlar pasta dilimleri gibi birbirlerini tekrar eden planlardan oluşmamıştır. 15 metre derinliğin getirdiği iç mekânlara doğal ışık sağlama gereksinmesi iç avluların, ışık kuyularının yapıldığı bir kesit zenginliğine dönüştürülmüş, böylelikle sokaktan konutların içerisine doğru gelişen, adım adım kendisini gizleyen, iç avlu ya da teras bahçeleri ile desteklenen kademeli bir iç yaşantı kurgusu ortaya çıkmıştır,” (<https://www.gazeteduvar.com.tr>)

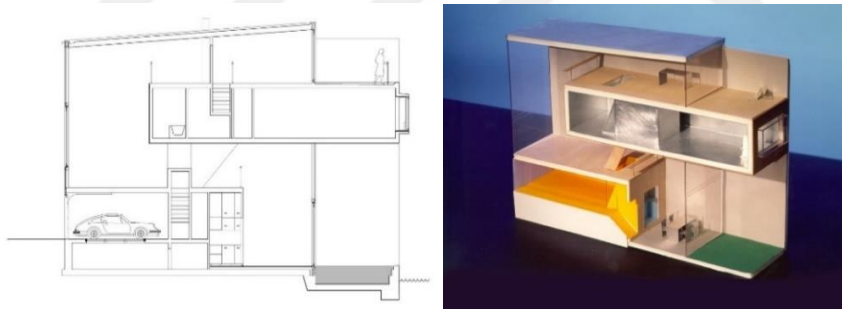
Şekil 8.8. Farklı Mimarların Sporenburg ve Borneo için Kütle Çalışmaları (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

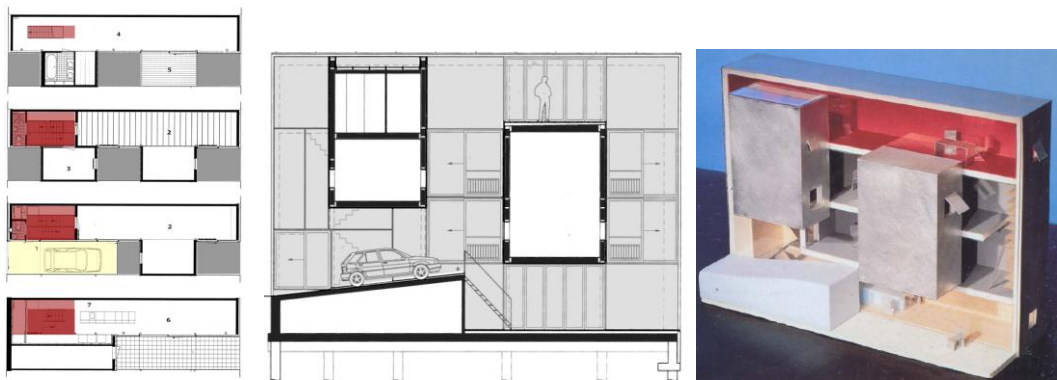
Şekil 8.9. Borneo Sporenburg, Kaan Arcitecten Görünüş ve Eskizi (<https://kaanarchitecten.com>).

Şekil 8.10. Borneo Sporenburg Kaan Arcitecten Plan ve Kesitleri (<https://kaanarchitecten.com>).

Şekil 8.11. Borneo 18, MVRDV, Kesit ve Maketi (<https://www.mvrdv.nl/en/home>).

Şekil 8.12. Borneo 12, MVRDV, Plan, Kesit ve Maketi (<https://www.mvrdv.nl/en/home>).

8.3. KSNM Adası, Emerald Empire

Mimar Coenen'in tasarladığı, Amsterdam toplu konut bölgesi KNSM Island'da bulunan yapı, balkonu mimarının parçası hâline getirmesi ile dikkat çekmektedir. Gereksiz bir ayrıntı olarak görülen balkon, burada çeşitlenerek yapının cephesini oluşturmuş, farklı daire tipleri yaratmış, kullanıcıya yeni imkânlar tanımıştır. Coenen, tasarladığı daire şeklinde yapının ortasındaki yarı özel bahçeden, asansör ve Kuzey Avrupa mimarisine özgü balkon koridorlarla dairelere ulaşılmaktadır. Böylelikle, büyük toplu konut bloklarında oluşan karanlık, sevimsiz koridorlardan kurtulmuştur. Orta kısımdaki balkonlarda delikler açılarak, her balkonun güneş ışığından daha fazla yararlanabilmesi sağlanmıştır. Üstteki yapıyı çevreleyen daireler, güneş ışığından maksimum yararlanabilmek amacıyla, yapı boyunca mütemadiyen devam etmektedir (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

Şekil 8.13. Emerald Empire, Cephe Görünümleri (<https://www.gazeteduvar.com.tr>).

8.4. Sosyal Konut Yenileme: Cité du Grand Parc

Şekil 8.14. Cité du Grand Parc, Cephe Görünümleri (<https://xxi.com.tr>).

Bordeaux'daki Cité du Grand Parc yenileme programının ilk aşamasında, içinde hâlâ yaşanmakta olan, 1960'lardan kalma üç sosyal konut, cepheye takılan balkonlar ve kış bahçeleriyle yenilenerek dönüştürülmüştür. Ek kış bahçeleri ve balkonlar, her bir dairenin daha fazla güneş ışığı almasını, daha akışkan mekân

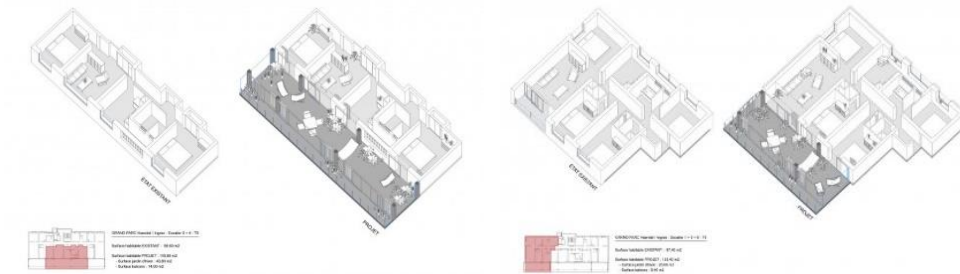
kullanımlarına olanak vermesini ve daha geniş bir manzaraya hâkim olmasını sağlamıştır. Önemli müdahalelere gidilmeksizin, mevcut yapı korunarak yapılan eklerle, ekonomik bir dönüşüm gerçekleştirilerek, kullanılan mekân genişletilmiş ve konutun içinde bir evrim gerçekleştirilerek, evin içinde, dışarıda yaşama fırsatı sunulmuştur. Dairelerin, geniş kış bahçelerine ya da balkonlara açılmasıyla, tamamen kullanılabilir, hoş dış mekânlar üretilmiştir (<https://xxi.com.tr>).

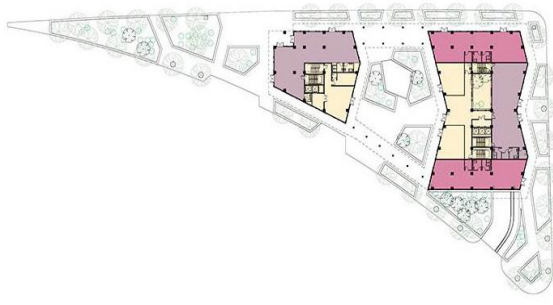
Şekil 8.15. Cité du Grand Parc, Ek Kış Bahçeleri ve Balkonlar (<https://xxi.com.tr>).

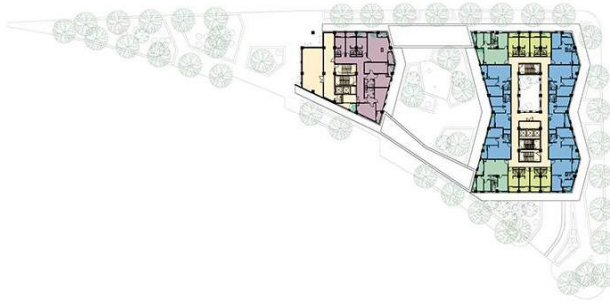
Şekil. 8.16. H ve I Bloklarının Önce ve Sonraki Tipik Kat Planları, G Blokunun Önce ve Sonraki Tipik Kat Planları (<https://xxi.com.tr>).

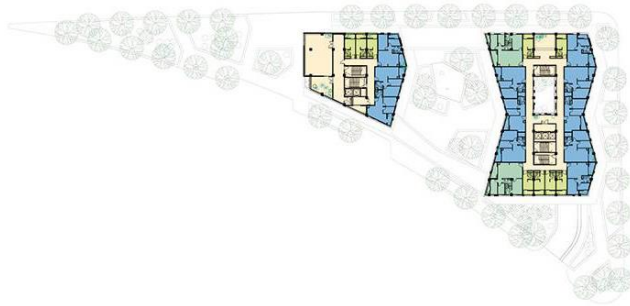
Şekil. 8.17. H ve I bloklarının Önce ve Sonraki Aksonometrik Perspektifleri, G Blokunun Önce ve Sonraki Aksonometrik Perspektifleri (<https://xxi.com.tr>).

Şekil 8.21. Kaohsiung Zemin Kat Planı (<https://www.mecanoo.nl>).

Şekil 8.22. Kaohsiung İkinci Kat Planı (<https://www.mecanoo.nl>).

Şekil 8.23. Kaohsiung Tip Kat Planı (<https://www.mecanoo.nl>).

8.6. Carabanchel Housing

Şekil. 8.24. Carabanchel Housing, Cephe Görünümleri (<https://www.archdaily.com>).

2008 RIBA mimarlık ödülüne layık görülen, düşük maliyetli konut projesi, konutlara maksimum alan, esneklik ve kalite sağlama amacıyla tasarlanmıştır. Konut

birimleri, her yönden iki farklı bahçeye açılmış, cepheler tamamen camla kaplanmıştır. Binanın her tarafında, yarı-dış mekân kullanımına olanak sağlayan, cephe boyunca süregelen bir teras yer almaktadır. Bu teraslar, güçlü güneşe maruz kalmadan, gerekli korumayı sağlayan, güvenliği temin eden ve istenildiğinde tamamen yan bahçelere açılan, katlanır çerçevelere montajlanan bambu panjurlarla çevrilmiştir (<https://www.archdaily.com>).

Şekil. 8.25. Cepheyi Çevreleyen Teraslar (<https://www.archdaily.com>).

Şekil. 8.26. Carabanchel Zemin Kat Planı (<https://www.archdaily.com>).

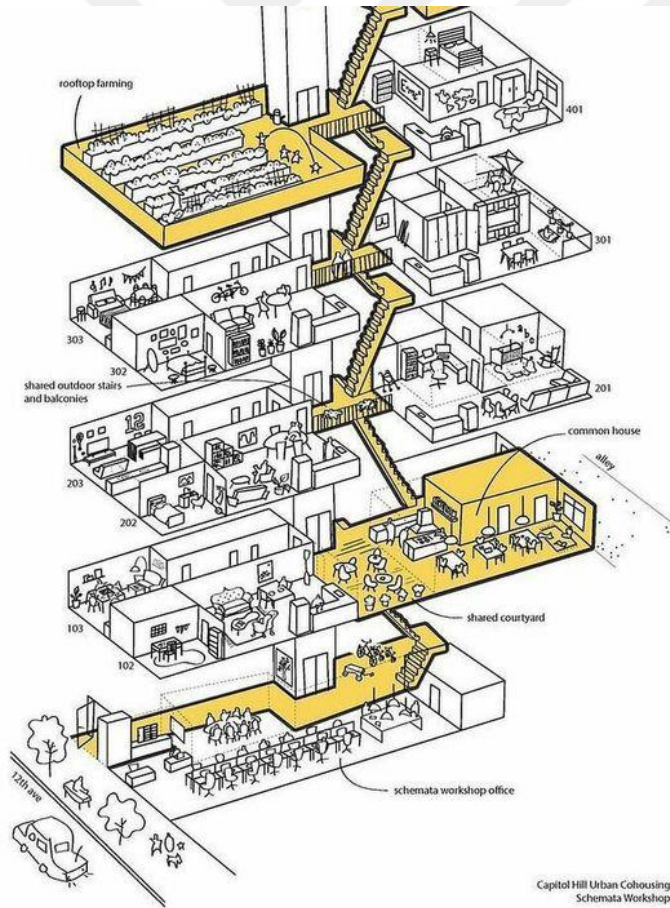
Şekil. 8.27. Carabanchel Tip Kat Planı (<https://www.archdaily.com>).

8.7. Capitol Hill Urban Cohousing

Şekil 8.28. Capitol Hill Urban Cohousing, Cephe ve Teras (<http://www.rocagallery.com>, <http://www.bergerpartnership.com>).

Capitol Hill Urban Cohousing projesi, açık kat planlı evleri, toplu paylaşım alanı ve çatı katındaki kentsel çiftliği kapsamaktadır. Projede, komşuluk duygusunun gelişmesi ve nesiller arası köprü kurulması hedeflenmektedir. Çatıdaki çiftlikte, yıl boyunca üretim yapılarak, bina sakinlerinin ve zemin kattaki restoranın kullanacağı taze, organik ürünler yetiştirilmektedir (<http://www.bergerpartnership.com>).

Şekil 8.29. Capitol Hill Urban Cohousing, Aksonometrik Plan (<https://www.pinterest.at>).

9. Değişen Konut Algısı ve Pandemi Sonrası Konut

Koronavirüs sürecinde, dünya genelinde uygulanan karantinalarla, insanlar evlerinde daha fazla vakit geçirmeye başlamış, okul ve iş eve taşınmıştır. Mimarlık üzerine yürütülen tartışmalarda, ciddi değişiklikler olmadığı, Z Kuşağı özelinde tartışılan konuların kısıtlı mecralardan çıkarak genele yayıldığı görülmüştür. Ele alınan konular, yine iklim değişikliği, göç, sosyal eşitsizlik, toplulukların parçalanması, konut kıtlığı, kirlilik, evsizlik gibi sorunlar ve düşük bütçeliler için konut, sanal okul, sanal iş, home- office, mixed- use gibi kavramlar olmuştur. Bunlara ek olarak, kırsala göç eğilimi gösteren insanların sayısının arttığından bahsedilmiştir. Aslında bu eğilim, son zamanlarda ciddi olarak ele alınmamasına rağmen, alternatif yaşam biçimleri tarzında haberlerde yer verilen konulardandır. Hatta yürütülen röportajlarda, tarıma dönen halkla ilişkiler uzmanı, büyükbaş mühendisi gibi haber başlıklarıyla konuya dikkat çekilmiş, büyükşehirlerin stresinden uzaklaşma eğilimi gösteren insan sayısındaki artış vurgulanmıştır. İş imkânlarının kısıtlılığı nedeniyle, yükselen bir trendden ziyade, alternatif yaşam örnekleri olarak kalmıştır. Fakat koronavirüsten sonraki tartışmalarda, önemli bir yer bulmuştur.

Pandemiyle birlikte, “Ev, kamusal alana tamamen açılarak mahrem karakterini kaybetmektedir. Kapalı mikro dünya olan ev yerini, hiper-bağlantılı, kamusal, erişilebilir, görünür bir dünyanın -dış dünyanın- sonsuz küresel ilişkiler dizisinin düğüm noktası olmaya bırakmaktadır,” (Martella, Alcocer, 2020).

Şehirlerdeki, balkonsuz, kalabalık rezidanslar karantinaya alınınca, insanlar birbirleriyle pencerelerden bağlantıya geçmiştir. Bu süreç, özel, yarı-özel, açık, yarı-açık alanlara duyulan ihtiyacı göstermiştir. %60’ı kentlerde yaşayan dünya nüfusunun, dikey yeşil alanlara olan gereksinimi bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Şekil 9.1. Kamusal Alan Olarak Balkon (<https://www.wired.com>).

Pandemi sürecinde, dışarıda yapılan bütün eylemler, evlere taşınmıştır. Sosyal medya aracılığıyla, pek çok kişinin mutfağa girdiği görülmüştür. Günümüzde ekmek üretimi, tamamen konutun dışında gerçekleşmesine rağmen, bu süreçte evde yapılan ekmek fotoğrafları paylaşılmıştır. Mutfak, yeniden aileyi birleştiren bir tutkal mekâna, Y ve Z Kuşakları açısından da aktif olarak kullanılan bir alana dönüşmüştür.

Karantina sürecinin başlamasını takiben, pek çok müze ziyaretçilerine sanal ortamda kapılarını açmış, tiyatrolar sanal izleyicileriyle buluşmuş, canlı yayında konserler, performanslar düzenlenmiş, online platformlarda ücretsiz dersler verilmiştir. Kamusal her eylem, dışarıdaki her şey eve taşınmıştır. Ev yeniden, endüstri öncesi dönemdeki gibi, içinde üretim gerçekleştirilen mekâna dönüşmüştür.

Salonlar, ofis ortamına, çocuk oyun parkına, arkadaşlarla buluşulan kafelere dönüşmüştür. Bu da mekân esnekliği, tek mekâna birden fazla eylem sığdırılması tartışmalarını güncellemiştir. Kişisel mekân ihtiyacı derinleşmiş, kişisel alanların esnek çözümlerle yaratılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Evden çalışma, bir fırsat gibi görünse de, zamanla 7/24 bağlı bir sanal köleliğe dönüşebilir, işverenlerce bu durum suistimal edilebilir. Fakat insanlara mekân özgürlüğü sağlaması -kırsal yerleşimde de online çalışma devam ettirilebilir-, zaman tasarrufu sağlaması, şirketleri ofis masraflarından kurtarması ve trafik, kirlilik sorununu azaltması gibi sebeplerle online çalışma talebi, pandemi sonrası da devam edebilir. Ofis, okul, mağaza binalarının işlevsiz kalmasıyla mixed- use kavramı yeniden gündeme gelmiş, gelecek için öngörülen birden fazla işlevli binaların gerekliliği deneyimlenmiştir. Pandemi sürecinde, mahalle ölçeğindeki ulaşılabilir yerlerin dışına çıkılamamıştır.

Şekil 9.2. Kamusal Konut (Martella, Alcocer, 2020).

“Şehir meydanı alternatifleri olarak yeniden tasarlanan balkonlar ve çatılar, iletişim kurmanın, yeni arkadaşlar edinmenin, flört etmenin, şarkı söylemenin, dans etmenin, egzersiz yapmanın mümkün olduğu yerler hâline gelmektedir. İnsanlar, evlerini kelimenin tam anlamıyla dışa açarak, pencerelerin, sundurmaların, eşiklerin, çatıların ve balkonların mimari unsurlarını kolektif cihazlara dönüştürerek, yeni bir kamusal boyut bulmak için her yolu denemektedirler,” (Martella, Alcocer, 2020).

Pandemi sürecinde, villa tipi konutlara talep artmıştır. Pek çok insan, iş imkânı olsa köye dönmek istediğini dillendirmiştir. Fakat daha gerçekçi yaklaşıldığında bahçe ihtiyacının, balkonla karşılanması söz konusu olmuştur.

Bununla birlikte, konutlar açısından en çok tartışılan konular, depolama alanları ve çocuklar üzerinden yürütülmüştür. İnsanların sevkியatta aksaklıklar yaşanması ihtimaline karşı, gıda stoklama eğilimi gösterdiği haberlerde yer almıştır. Çocukların okula gitmemesiyle, evde geçirdikleri süre artınca, ev imkânlarının onlar için yetersiz olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bunun üzerinden dikey mahalle tartışmaları yürütülmüş, Le Corbusier’in işlevli terasının günümüz sorununa çözüm olabileceğinden, olası tehlikelerde hem çocukların oynama ihtiyacını hem de yetişkinlerin sosyalleşme ihtiyacını karşılayabileceğinden bahsedilmiştir.

Yurtdışında, korona sürecini ele alarak, bundan sonraki konut sürecini değerlendirenler, bunu daha çok mahalle ölçeğinde ele alıp özellikle çocukların sosyalleşebileceği, belki çatı katında, belki bloklar içinde, belirli katlarda oyun alanları yapılabileceğini öngörmüşlerdir. Yine aynı şekilde, kısıtlı olsa da sosyalleşme alanları oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır. Türkiye’de, koronavirüsten sonraki süreçte, balkon ve terasın ihtiyaç listesinin üst sıralarında yer alacağı belirtilmiştir.

Kent ölçeğinde, esneklik kavramını, mixed-use binalar karşılamaktadır. Z Kuşağı’yla birlikte gündeme gelen karma kullanım (mixed-use) kavramı, pandemi sürecinde çoğu binanın işlevsiz kalmasından dolayı, ön plana çıkmıştır. Online iş ve okul imkânlarının artmasıyla, karantina sürecinde apartman bloklarında sıkışmış hisseden insanların, kırsala göç edeceği öngörülmüştür.

Karantina eğilimlerinin ne kadar kalıcı olacağı bilinmese de, psikoloji literatüründe yer alan “travma sonrası stres”in bazen yıllarca sürdüğü bilinmektedir.

Koronavirüs sürecindeki değişimlerin, pandemi öncesi de Z Kuşaağı gereklilikleri olarak tartişılmaması, taleplerin geçici olmayacağını düşündürmektedir. Bu bağlamda, bazı eğilimlerin gündelik hayatımıza yerleşmesi beklenmektedir.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Post Traumatic Stress): “Travmatik bir stres kaynağıyla karşılaşma sonucu ortaya çıkabilecek belirtiler grubudur. Aşırı strese yol açan bir olayın ardından görülen yoğun, uzamış ve bazen gecikmiş bir tepki olan bozukluk,” olarak tanımlanmaktadır (<https://www.psikonet.com>).

Travma sonrası, insanların bir kısmında ihtiyatlı davranışların, ilerisi için hazırlıklı olma fikrinin devam etmesi olasıdır. Bununla birlikte, bu süreçten daha fazla etkilenen grubun, Z Kuşaağı olduğu gözlenmiştir. Ergenlik dönemlerinde, böyle bir karantina süreciyle karşılaşmaları, evden çıkma yasağını en çok deneyimleyenlerden olmaları ve sınav stresi gibi başkaca stresleri de beraberinde yaşamaları, bu süreçten en çok onların etkilendiğini düşündürmektedir.

9.1. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar

9.1.1. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar: Dünya Kaynakları

14. yüzyılda, Avrupa nüfusunun en az üçte birini yok eden veba, Rönesans'ın radikal kentsel gelişimlerine ilham vermiştir. Şehirlerdeki, bakımsız ve sıkışık yaşam alanları temizlenmiş, sınırları genişlemiş, araştırmacılar dan mimarlara kadar özel uzmanlığa sahip profesyoneller görevlendirilmiştir. Benzer şekilde, 18. yüzyılda sarıhumma ve 19. yüzyılda kolera ve çiçek hastalığı salgınları, geniş bulvarlar, şehir çapında kanalizasyon sistemleri, iç mekân su tesisatı, hastalık haritalama ve erken banliyöler gibi yenilikleri hızlandırmıştır (<https://www.latimes.com>).

20. yüzyılda, tüberküloz, tifo, çocuk felci ve İspanyol gribi; şehir planlamasına, gecekondu ıslahına, kiralık konut reformuna, atık yönetimine ve daha geniş bir düzeyde, modernizmin kendisine, havadar alanlara, tek kullanımlık bölgelere -konut ve endüstri alanları-, daha temiz yüzeylere -cam ve çelik- ve sterilizasyona yönlendirmiştir (<https://www.latimes.com>). Tüberküloz, modern mimari hareketin

itici gücü olarak, Le Corbusier gibi mimarların -biçimsel sadelik bir tür mimari hijyendi- tasarımlarına ışık ve hava getirmeleri için ilham vermiştir (<https://www.architecturaldigest.com>).

“America at Home Study” başlığıyla, Amerikalıların evleri hakkında nasıl hissettiklerine, evlerinde nasıl yaşadıklarına ve barındıklarına, ne gibi değişiklikler istediklerine ışık tutmak üzere, bir dizi çalışma yayınlanmıştır. En önemli bulgulardan biri, Amerikalıların COVID-19 sürecinde hem evlerinde hem de garajlarında değişiklik yapmaya başlamaları olarak belirtilmiştir. Mevcut ev tasarımı ve alanların bu süreçte işe yaramadığı görülmüştür. Odalar, aynı anda hem home- office, hem sınıf hem de bazı durumlarda uyku alanı olarak, işlev vermesi gerektiği için zorlayıcı hâle gelmiştir. Tek bir amaçla tasarlanan alanların, ankete katılanların üçte birinden fazlası tarafından dönüştürüldüğü ve birleşik amaçlar için kullanıldığı aktarılmıştır. Çalışmada yer alan diğer sonuçlar (<https://www.builderonline.com>) :

Bütün katılımcıların %92’si evlerinde değişiklik yapmış, %14’ü daha fazla alan yaratmak için düzenleme yapmıştır.

Milenyum Kuşağı katılımcılarının,
-%45’i odalarını karma/ birleşik amaçlı kullanmakta
-%31’i birden fazla home- office için alan yaratmaktadır.

Y Kuşağı’nın %49’u alanı verimli kullanabilmek için garajında değişiklik yapmıştır:

- %23’ü egzersiz alanı
- %20’si ek depolama alanı
- %18’i home-office alanı

%50’den fazlası istediklerini söylemiştir:

- Mikroplara dayanıklı/ dirençli tezgâh, döşeme
- Daha fazla teknoloji, enerji verimliliği
- Özellikle yiyecek ve su için daha fazla depolama
- Touch- free musluklar, cihazlar ve akıllı tuvaletler
- Yemek pişirmek için daha donanımlı mutfak

% 30’dan fazlası istediklerini söylemiştir:

- Eve temassız giriş
- Birden fazla kişi için ev ofisleri
- Esnek duvarlarla mekânın uyarlanabilirliği

Katılımcılar tarafından "çok önemli ve kararımı etkileyecek" olarak sıralanan çevresel özellikler arasında en üst sıralarda şunlar yer almıştır:

- Açık tarlalara ve yeşil alana sahip büyük bir park (% 52)
- Yollar (% 47)
- Güvenlik, temizlik ve bakım için kontrollü ortam/ çevre (% 45)
- Piknik, barbekü alanları, açık hava pavyonu (% 40)
- Sağlık, sıhhat kliniği (% 38) (<https://www.builderonline.com>).

Realtor.com® ve Toluna Insights'ın yürütmüş olduğu ankete göre Amerikalılar, COVID-19 nedeniyle evde kaldıkça, ev taleplerinin değiştini belirtmiş, ankete katılanların çoğu, küçük alanlarda çalışmak, yaşamak ve ebeveynlik yapmak için mücadele ettiğini ve birçoğu sessiz mahallelerin ve arka bahçelerin değerini anladıklarını söylemiştir. Ankette çıkan diğer sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

Aşağıdakiler katılımcıların, kendi alanlarıyla ilgili başlıca sevdikleri özelliklerdir:

- %13 sakin muhit/ çevre
- %13 açık alan
- %13 marketlere ve eczaneye yakınlık
- %10 evde daha fazla yemek yapmak için güncellenmiş mutfak
- %9 doğal ışık
- %6 el sanatları, oyun vb. için esnek alanlar

Gelecekteki evlerinde “olması gereken” özellikler arasında, katılımcıların %16’sı daha fazla alanı ve %14’ü açık alanı sıralamıştır. Diğer özellikler; %13’ü güncellenmiş mutfak; %13’ü daha fazla, iyi teknoloji ve daha hızlı wi-fi ve %10’u komşulardan daha fazla uzaklık, istemektedir.

Pek çok ev sahibi, barınma imkânlarını geliştirmek için, ev iyileştirme projeleri üstlenmiş, evlerini daha konforlu hâle getirmiştir. Katılımcıların %32’si ev iyileştirme projesi veya ev çevresinde küçük projeler gerçekleştirdiklerini; %15’i ise bunları yapmayı planladığı söylemiştir. En yaygın projeler:

- %21 dolap veya garaj temizliği
- %17 bahçe ve ekim- dikim işleri
- %13 resim
- %10 bir odayı yeniden dekore etme
- %9 mobilyaları yeniden düzenleme
- %7 sanat eseri veya dekor ekleme
- %5 spor veya egzersiz alanı ekleme
- %4 ofis veya çalışma alanı ekleme (<https://magazine.realtor>)

Dwell.com, COVID-19 salgınının, evin geleceği açısından ne anlam taşıdığını öğrenmek için mimarlarla konuştukları derlemeleri yayınlamıştır. Sonuçlar arasından çalışmaya katkısı olacak görüşler, aşağıda yer almaktadır (<https://www.dwell.com>):

Montalba Architects'in yöneticisi, dış mekân eksikliğine karşın güneşlenme odaları veya kendi kendine yeterli kentsel tarım alanlarının hesaba katılabileceğinden bahsetmiştir. İç ve dış mekân birlikteliğinin, depolama alanı ihtiyacının arttığını belirtmiştir. Mekânların daha işlevsel ve akışkan hâle geleceğine, atıl mekânların çeşitli amaçlarla kullanılacağı, salonların fiziksel aktivite alanlarına dönüşeceğine değinmiştir (<https://www.dwell.com>).

Studio Rick Joy'un müdürü, açık mutfak ve açık oturma odasının büyük bir alan sağlayarak, aileyle birlikte olma hissiyatını kuvvetlendirdiğini aktarmıştır (<https://www.dwell.com>).

Grey Organschi Architecture'ın müdürü, açık planlı tasarımın keyif vermesine rağmen, kapıyı kapatabilmenin inanılmaz önem taşıdığını, bunun zihinsel sağlık ve mahremiyet için her zaman gerekli olduğunu, ancak pandemi sürecinde işlerin tamamlanabilmesi için ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (<https://www.dwell.com>).

CCY Architects ortağı, son yıllarda tasarlanan açık planlı konutlarda, esnekliğe ihtiyaç duyulduğunu vurgulamıştır. Pandemi süreciyle birlikte evler, birden fazla kullanıcıyla birlikte, aynı anda ofis, sınıf, konferans odası ve spor salonu olarak kullanılmaya başlanmış, iş ve ev arasındaki çizgi daha da bulanıklaşmıştır. Yaşadığımız, yediğimiz ve oynadığımız alanlar, iş için işlevsel ve ayrı bir kullanımı nasıl sağlamaktadır? Küçük alanlar, birden fazla görevi yerine getirirken iş ve ev

hayatı ayırımını nasıl yaratmaktadır? Bu sorular, konut tasarımını yeni bir gözle değerlendirmemiz gerektiğini göstermektedir (<https://www.dwell.com>).

KieranTimberlake'in ortağı, edinilen yeni alışkanlık ve davranışlar, kalıcı hâle gelebilir, daha fazla işletme evden çalışmayı kabul edebilir, öğretme ve öğrenim yöntemleri değişebilir. Evde daha fazla zaman geçirmek, evlerin tasarımını etkileyecektir (<https://www.dwell.com>).

Ryan Leidner Mimarlık'ın kurucusu, dış mekâna erişimin sınırlı hâle gelmesiyle, dışarıyı içeri getirme yollarının arandığını, yaşam alanlarının iç bahçe ve peyzaj olarak yeniden tasarlandığını vurgulamaktadır (<https://www.dwell.com>).

Anacapa Mimarlık'ın kurucu mimarı, pandemiyle birlikte şirketlerin, sadece personel ve müşteri toplantıları için fiziksel bir ofise ihtiyaç duyduklarını görmeleriyle, konut tasarımında, “home- office” veya en azından -çalışma köşesi- fikrinin uzun vadede önem kazanacağını belirtmektedir (<https://www.dwell.com>).

Sim-Plex Design Studio'nun kreatif direktörü, insanların evden iş yapması, yaşam alanları ile çalışma alanlarının birleşimi için yeni yöntemleri gerektirmektedir. Ev alanı, sınırlı olduğundan, “esneklik” anahtar kavramdır (<https://www.dwell.com>).

Karantinada, iç mekân bahçelerine yönelimin artması, gelecek yıllarda bodrum katların üretim alanlarına çevrilip bahçelere, mini peynir fabrikalarına veya şaraphanelere dönüşebileceğini göstermektedir (<https://www.dezeen.com>).

Bir mimarlık firması, koronavirüs sonrası evleri çoklu işlevlere uygun hâle getirecek modüler bir sistem tasarlamıştır. AD-APT adıyla sunulan sistem, açık planlı bir daireyi; home- office, egzersiz odası, eğlence alanı ve yatak odası gibi alanlara bölecek ayarlanabilir duvar ve ekranları ifade etmektedir (<https://www.dezeen.com>).

Şekil 9.3. Ayarlanabilir Duvarlar (<https://www.dezeen.com>).

9.1.2. Pandemi ve Karantina Sonrası Konuta Dair Bulgu ve Tartışmalar: Türkiye Kaynakları

DAP Yapı Yönetim Kurulu Başkanı, bahçeli, teraslı, balkonlu, sağlıklı evlere talebin artacağını söylemiştir. Devam etmekte olan projelerinde, tüm daireleri balkonlu, % 20'sini de teraslı olarak kurguladıklarını ve bazı evlere, çalışma bölümleri eklediklerini belirtmiştir (<https://emlak.haber7.com>).

Gayrimenkul uzmanları, koronavirüs salgını nedeniyle, insanların gezerek ev bakma alışkanlıklarının yerine, sanal turların geçmeye başladığını aktarmışlardır. Salgın sonrası, kırsal evlere talepler artmıştır (<https://www.emlak365.com>). Sanal tur ve kırsal ev talebi, Amerika, İngiltere ve Avustralya'da da artmıştır. Pandemi sürecinde evler, sanal turlarla gezdirilmiştir (<https://www.fox5vegas.com>).

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Bursa Şube Başkanı, pandemi sürecinde evde sebze- meyve üretiminde artış yaşandığını belirtmiş, "Herkes ufak da olsa üretmek istiyor. Sürdürülebilir üretimin, tarımın, ekolojik yaklaşımın evde de yapılabilir olduğu anlaşıldı," ifadelerini eklemiştir (<http://www.bursadabugun.com>).

Göktekin Yapının, "Hayal Ettiğiniz Yaşam Alanı" başlığıyla, sosyal medyada, yaklaşık 4000 kişiyle gerçekleştirdiği ankette katılımcılar, sosyal alanlarda sırasıyla, çocuk oyun alanları, yeşil alanlar, dinlenme alanları, spor salonu ve havuz bulunması gerektiğini belirtmiştir. Çevrede, en çok market hizmetine, evde dolap, kiler gibi saklama alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Geniş balkon ve giyinme odası da evlerde en çok ihtiyaç duyulan alanlardan olmuştur (<https://www.5ocakgazetesi.com>).

"Şehir Konuşmaları: Kentleri Dönüştüren Salgınlar," zoom yayınında, salgınların mimari açıdan değişimler yarattığı, her salgından sonra yeni şeyler öğrenildiği belirtilmiştir. Konuşmacı mimar, "1893 yılında, İstanbul'daki kolera salgını sonucunda, Takiyüddin Paşa Konağı geçici hastaneye çevrilmiş, zamanla eklentiler yapılmış, günümüz Cerrahpaşa'sı oluşturulmuştur. Şehrin bir parçası bu salgınla şekil almıştır," ifadeleriyle şehirlerin geçirdiği değişimleri örneklendirmiştir. Salgınla birlikte vurgulanan, balkon kavramından önce, Osmanlı mimarisinde hayatın, sofanın olduğunu, balkonun bunlardan sonra geliştiğini belirtmiş; eski yapılardaki hayatın ve avlunun kaybedilmemesi gerektiğini, eklemiştir (<http://marmara.gov.tr>).

10. Türkiye Özelinde, Kuşaklar ve Geleceğin Konutu Beklentileri İçin Bir Çalışma

Bu bölüme kadar, Bebek Patlaması, X, Y ve Z Kuşakları'nın genel yaşam biçimi ve beklentileri incelenmiş, konutun, Dünya'da ve Türkiye'de geçirdiği evrimlere değinilmiş, günümüz konut arayışları ve eşik kavramı irdelenmiştir. Konutun, çok katmanlı, kültürlerarası çeşitlilik gösteren doğası nedeniyle, günümüzdeki gelişme ve değişimlerin Türkiye'ye nasıl yansıdığı ve beklentilerin neler olduğuna dair bir çalışma yapılmıştır.

Z Kuşağı'nın değişen konut kullanımını saptamak amacıyla yürütülen çalışmada, X, Y ve Z Kuşakları karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır. Z Kuşaklı bireylerin geneli, ebeveynleriyle yaşadıklarından, sadece onlarla yürütülen bir araştırma yanıltıcı olacağı için, üç kuşağın kıyaslanması tercih edilmiştir. Çalışmanın, amaçlı örnekleme tekniğiyle, X, Y ve Z Kuşaklı 15'er kadın ve 15'er erkek, toplam 90 katılımcıyla gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Katılımcıların, istekleri doğrultusunda bir konut tercih edebilen, konutta sunulan mevcut olanaklara ulaşabilen, bunları değerlendirip değişimleri izleyebilen bireyler olmaları hedeflenmiştir. Dijital bir dönüşüm evresinde olduğundan ve dönüşümler öncelikle büyükşehirlerde kabullenildiğinden, katılımcıların büyükşehirde yaşaması hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda, sosyo- ekonomik ve coğrafi kotlar belirlenerek, üst-orta ve orta sosyo- ekonomik sınıfa mensup, İstanbul'da yaşayan bireyler, amaçlı örneklemeyle belirlenmiştir.

Z Kuşaklı katılımcılar, 1995-2002 arasında doğanlarla sınırlandırılmıştır. 2002 ve sonrasında doğanlar, henüz lise çağında olduğu için, konut beklentileri yanıltıcı olacağından, araştırmanın kapsamı dışında tutulmuşlardır.

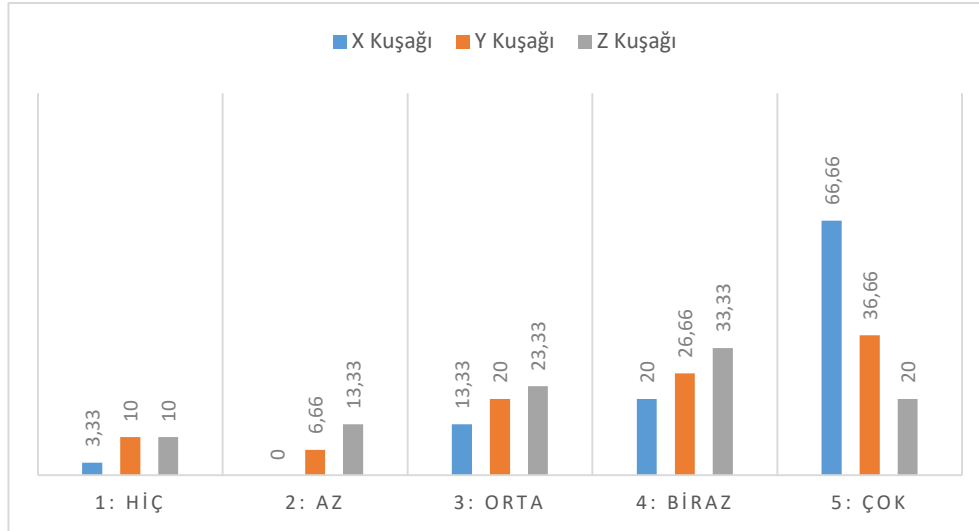
Fakat, anket uygulamasına başlanacağı sırada, COVID-19 virüsünün yayılmasından dolayı oluşan randevu iptalleri, pandemi kısıtlılıkları, karantina süreçleri nedeniyle, orta, üst-orta sınıfa ait olmaları koşulu gözetilerek, kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen katılımcılarla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Toplam 160 anket, e-posta yoluyla dağıtılmıştır. Her gruptan geri dönüş sağlayan ilk 15 katılımcının anketleri değerlendirilmiş, anketlerden hatalı, eksik ve çalışmanın güvenilirliğini bozanlar çıkarılmıştır.

X, Y, Z Kuşaklı bireylerle yapılandırılmış anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. İlk 2 soru katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek üzere sorulmuştur. 3. soru konutu kiminle paylaştıklarına yönelik, çoktan seçmeli bir sorudur. 4. soru, 5’li likert ölçeğinde hazırlanmış, memnuniyet düzeyini ölçmek üzere yöneltilmiştir (Ek-1).

5. ve 6. sorular, aidiyet- mekân ve zaman- mekân ilişkisini değerlendirmek üzere, birden fazla yanıtı çoktan seçmeli ölçekle hazırlanan sorularla, kuşakların konutta farklılaşan zaman- mekân kullanımları ölçülmüştür. Birden fazla yanıtı çoktan seçmeli, 7. ve 8. sorularda katılımcılardan, eylem ve donatıları mekânlarla eşleştirilmesi istenmiştir. Bu sorularla, mekânlarda yoğunlaşan eylem ve donatılarla birlikte, mekân kullanım sıklığını saptamak istenmiştir. 9. ve 10. sorularda, katılımcılara, vazgeçemeyecekleri beş eylem ve donatı sıralama ölçeğiyle yöneltilmiştir. Kısıtlı seçimlerle, temel eylemler ve donatılar belirlenmiştir (Ek-1).

10.1. Anket Sonuçları ve Değerlendirme

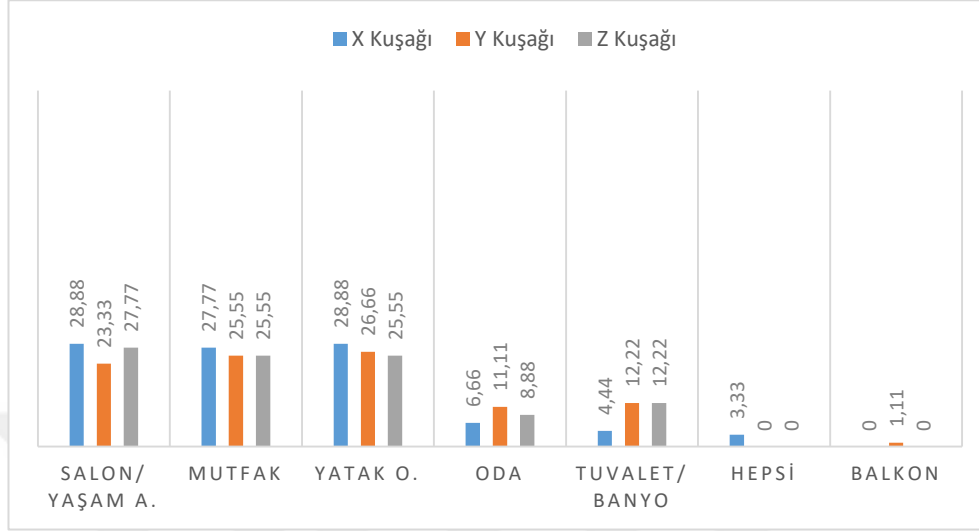
Tablo 10.1. Evin Vazgeçilmezliği

Kuşaklararası evin vazgeçilmezliğinin karşılaştırmalı olarak gösterildiği sonuçlarda, X Kuşağı %66,66 oranla, konut vazgeçilmezliği en yüksek kuşak olarak belirlenmiştir. Bu kuşağın konut vazgeçilmezliği, “hiç”ten “çok”a doğru giderek artan yoğunluktadır. Y Kuşağı’nda da vazgeçilmezlik, “hiç”ten “çok”a doğru artış

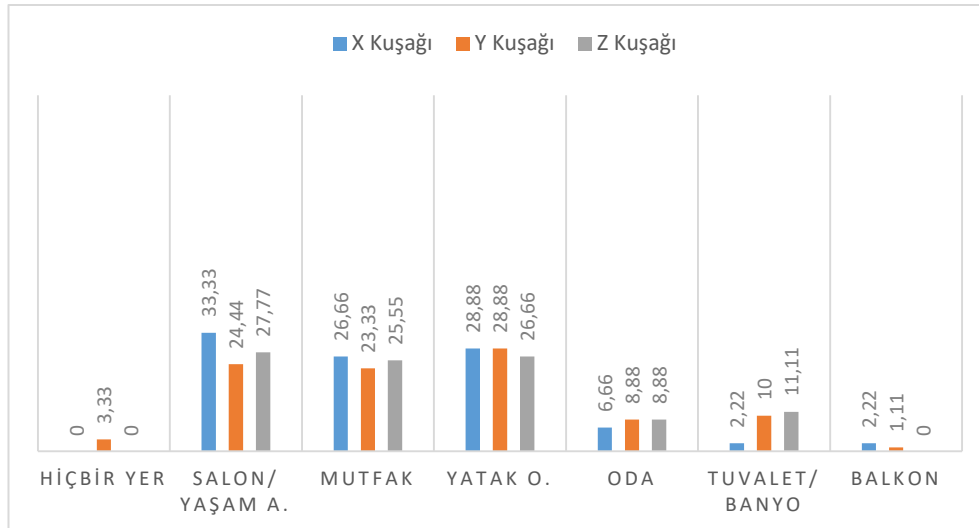
göstermiştir. Z Kuşağı’nın vazgeçilmezliği, “orta” ve “biraz”da yoğunlaşarak ortalama düzeyde seyretmiştir.

Tablo 10.2. Ev Hissiyatını Oluşturan Mekânlar

X, Y ve Z Kuşakları’nın her birine, kendilerini en çok evlerinde hissettiren mekânlar, salon/ yaşam alanı, mutfak ve yatak odası olarak ortaya çıkmıştır. Bu soruya verilen yanıtlarda tuvalet/ banyo mekânında kuşaklar arasında farklılık oluşmuştur. X Kuşağı’nın %4,44’ü, Y ve Z Kuşakları’nın ise %12,22’si tuvalet/ banyoda kendini evinde hissetmektedir.

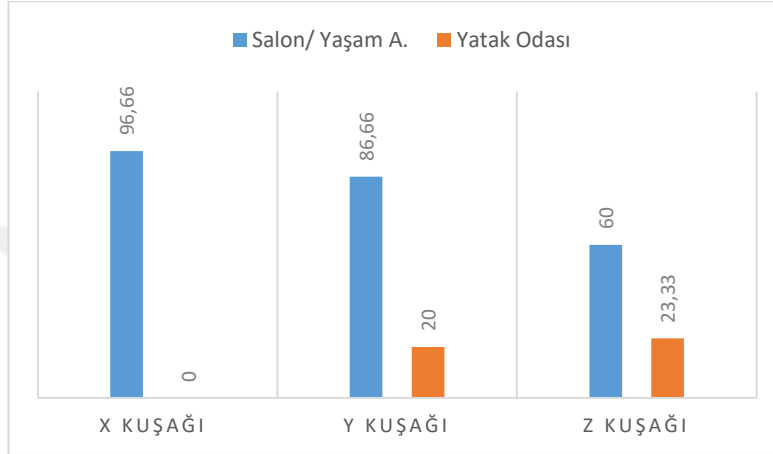
Tablo 10.3. En Çok Zaman Geçirilen Mekânlar

X, Y ve Z Kuşakları arasında bu soruya en sık verilen cevaplar, salon/ yaşam alanı, mutfak ve yatak odasıdır. X Kuşağı'nın %2,22'si, Y Kuşağı'nın %10'u, Z Kuşağı'nın %11,11'i, zamanını en çok tuvalet/ banyoda geçirmektedir.

Eylem/ Mekân Birlikteliği

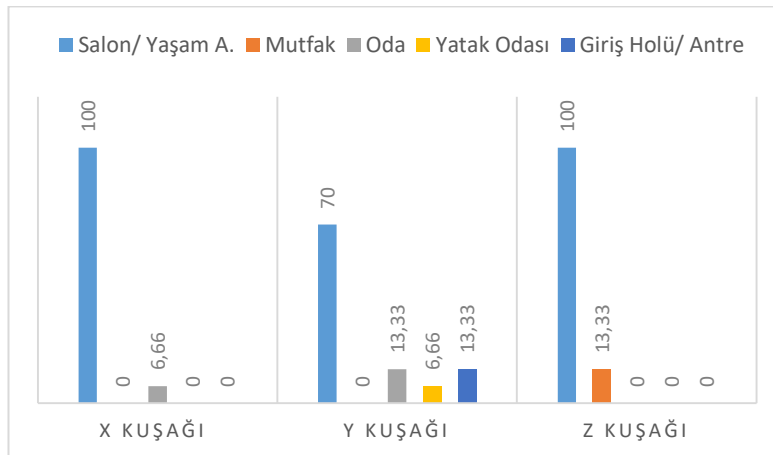
Tablo 10.4. Oturma/ Sohbet Etme

Yapılan eylemlerin mekânlarla eşleştirilmesi istenilen soruya verilen yanıtlar doğrultusunda, Y ve Z Kuşakları'nın, X Kuşağı'na oranla salon/ yaşam alanında, oturma/ sohbet etme sıklığı azalmış, aynı eylemi yatak odasında yapma sıklığı artmıştır. X Kuşağı'nın %96,66'ı, Y Kuşağı'nın %86,66'ı, Z Kuşağı'nın %60'ı, salonda oturup sohbet etmektedir.

X Kuşağı'nın %0'ı, Y Kuşağı'nın %20'si, Z Kuşağı'nın %23,33'ü, yatak odasında oturup sohbet etmektedir.

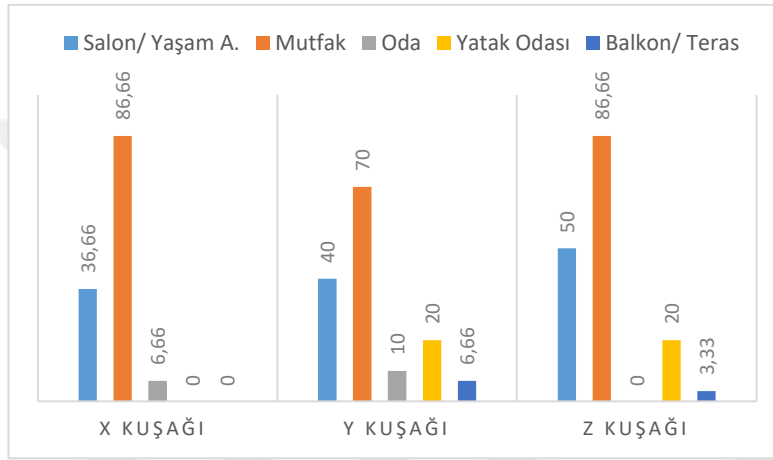
Tablo 10.5. Misafir Ağırlandırma

X Kuşağı'nın tamamı, Y Kuşağı'nın %70'i, Z Kuşağı'nın tamamı, misafirlerini salon/yaşam alanında ağırlamaktadır.

Misafir ağırlama yaklaşımındaki en büyük farklılık Y Kuşağı'nda görülmüştür. Y Kuşağı'nın %6,66'sı misafirlerini yatak odasında ağırlamayı tercih ederken %13,33'ü antrede ağırlamayı tercih etmektedir. Diğer bir bulgu da, X ve Y Kuşakları'ndan hiçbirinin mutfakta misafir ağırlamayı tercih etmemesine rağmen, Z Kuşağı'nın %13,33'ünün mutfakta misafir ağırlaması olmuştur.

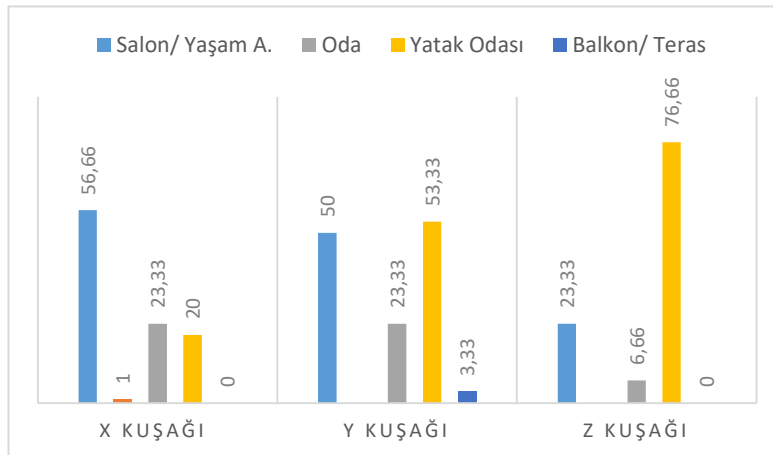
Tablo 10.6. Yeme- İçme

X Kuşağı'nın %86,66'sı, Y Kuşağı'nın %70'i, Z Kuşağı'nın %86,66'sıyla en sık yemek yenilen mekân mutfak olmuş, bunu X Kuşağı'nın %36,66'sı, Y Kuşağı'nın %40'ı, Z Kuşağı'nın %50'siyle salon takip etmiştir.

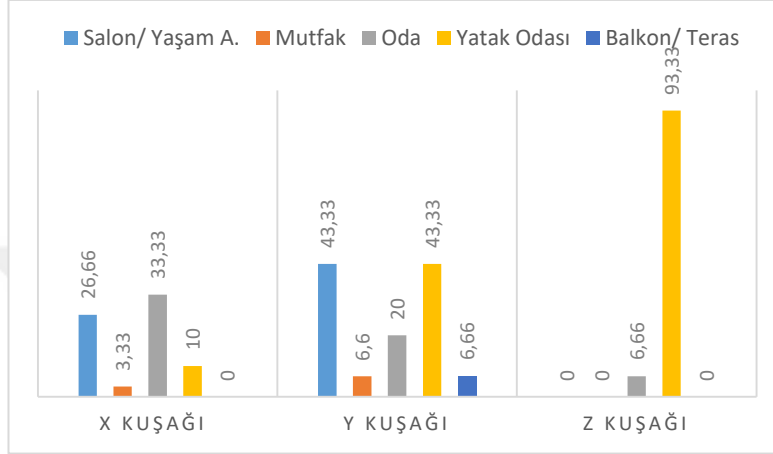
Yeme- içme yaklaşımında en büyük farklılık, Y ve Z Kuşakları'nın %20'sinin yatak odasında yemek yemeyi tercih ediyor olmasıdır.

Tablo 10.7. Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma

Kuşaklararasıdaki diğer fark, kestirme/ dinlenme/ uzanma eylemine verdikleri yanıtta ortaya çıkmıştır. X Kuşağı'nın %56,66'sı, Y Kuşağı'nın %50'si, Z Kuşağı'nın %23,33'ü bu eylemi salonda yapmayı tercih ederken; bu eylemi yatak odasında gerçekleştirme oranları ise sırasıyla %20, %53,33, %76,66 olarak ortaya çıkmıştır.

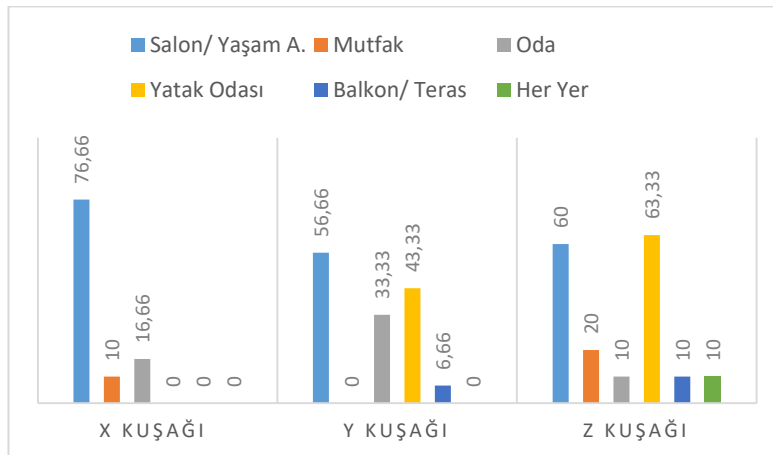
Tablo 10.8. Çalışma

X Kuşağı'nın %26,66'sı, Y Kuşağı'nın %43,33'ü çalışma eylemini salonda, X Kuşağı'nın %3,33'ü, Y Kuşağı'nın %6,66'sı çalışma eylemini mutfakta, gerçekleştirirken, Z Kuşağı'nın %0'ı çalışma eylemini bu iki mekândan birinde gerçekleştirmektedir.

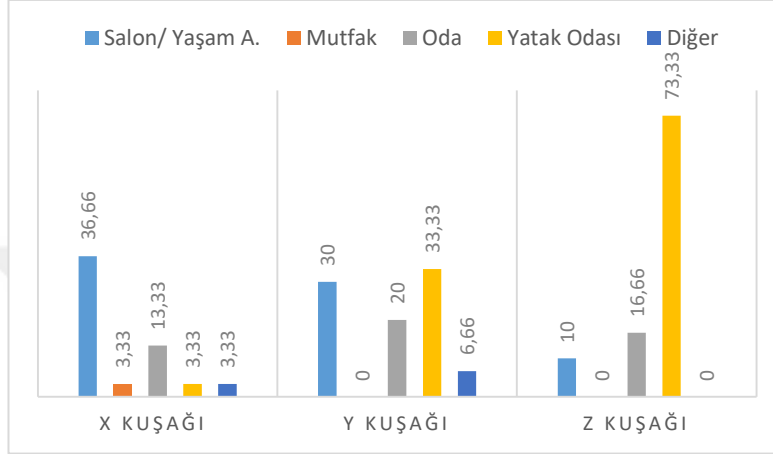
Çalışma eylemindeki en büyük farklılık, yatak odasında ortaya çıkmaktadır. X Kuşağı'nın %10'u, Y Kuşağı'nın %43,33'ü, Z Kuşağı'nın %93,33'ü yatak odasında çalışmaktadır.

Tablo 10.9. Ekran İzleme

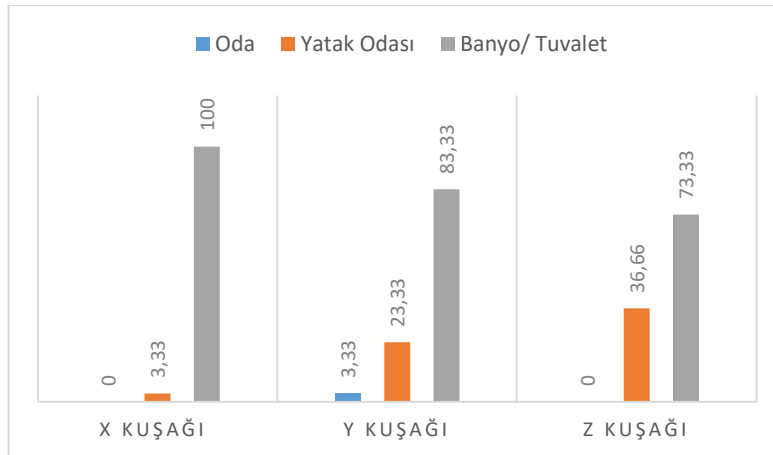
Ekran izlemede en sık tercih edilen mekân, X Kuşağı'nda %76,66, Y Kuşağı'nda %56,66, Z Kuşağı'nda %60 oranlarıyla salon olurken, en büyük farklılaşma Z Kuşağı'nın %10'unun evin her alanında bu eylemi gerçekleştirmesidir. Bu eylemi yatak odasında gerçekleştirenler arasında da kuşaklararası bir farklılaşmaya rastlanmaktadır, bu farklılaşma sırasıyla, %0, %43,33, %63,33 olarak belirlenmiştir.

Tablo 10.10. Oyun Oynama

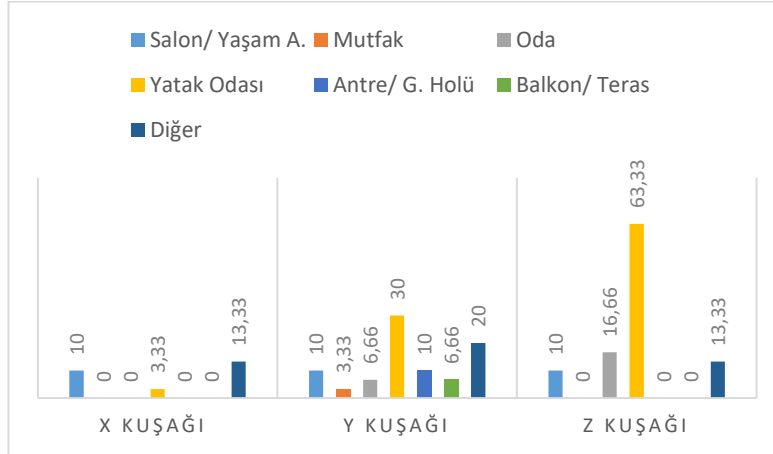
Oyun oynama eyleminde X Kuşağı %36,66'yla, Y Kuşağı %30'la, Z Kuşağı %10'la salonu tercih ederken, en büyük farklılık yatak odasında görülmüş, X Kuşağı %3,33'le, Y Kuşağı %33,33'le, Z Kuşağı %73,33'le yatak odasını tercih etmiştir.

Tablo 10.11. Kişisel Bakım

Kişisel bakımda kullanılan mekânlarda banyo/ tuvalet, X Kuşağı'ndan Z Kuşağı'na azalarak giderken, yatak odası X Kuşağı'ndan Z Kuşağı'na doğru artış göstermiştir. Banyo/ tuvalet sırasıyla %100, %83,33, %73,33; yatak odası sırasıyla %3,33, %23,33, %36,66 olmuştur.

Tablo 10.12. Spor Yapma

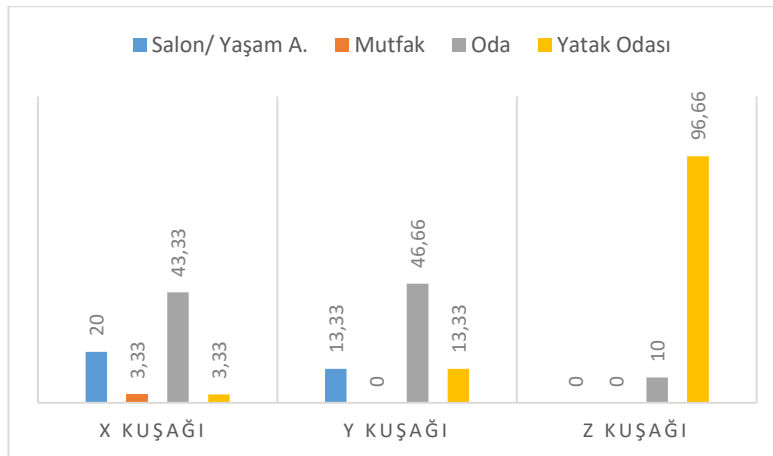

Evde spor yapma oranı da kuşaklar arası farklılık göstermektedir. X Kuşağı'nın %13,33'ü, Y Kuşağı'nın %60'ı, Z Kuşağı'nın %76,66'sı evde spor yapmaktadır. Spor yapılan mekânlar arasında en büyük farklılığa yatak odasında rastlanılmaktadır. X Kuşağı'nın %3,33'ü, Y Kuşağı'nın %30'u, Z Kuşağı'nın %63,33'ü yatak odasında spor yapmaktadır.

Donatı/ Mekân Birlikteliği

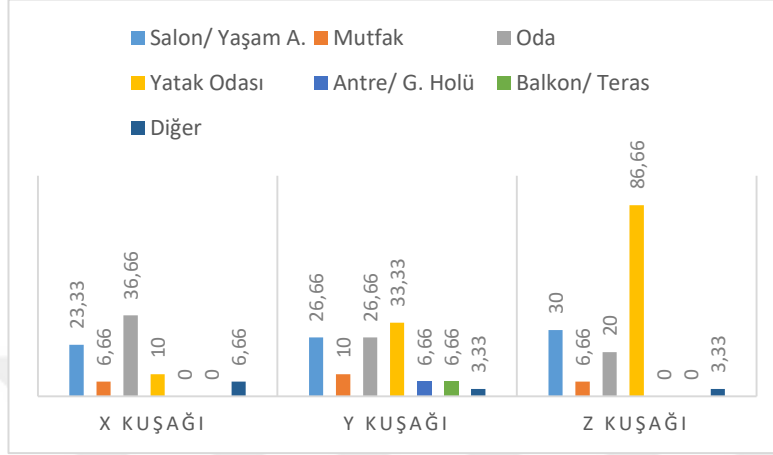
Donatıların kullanıldığı mekânlarla eşleştirilmesi istenilen soruya verilen yanıtlarda; kuşaklararası 3 donatıdaki farklılıklar dikkate değerdir: Çalışma masası, bilgisayar ve tablet-telefon. Televizyon ise, Y Kuşağı açısından farklılık göstermektedir.

Tablo 10.13. Çalışma Masası

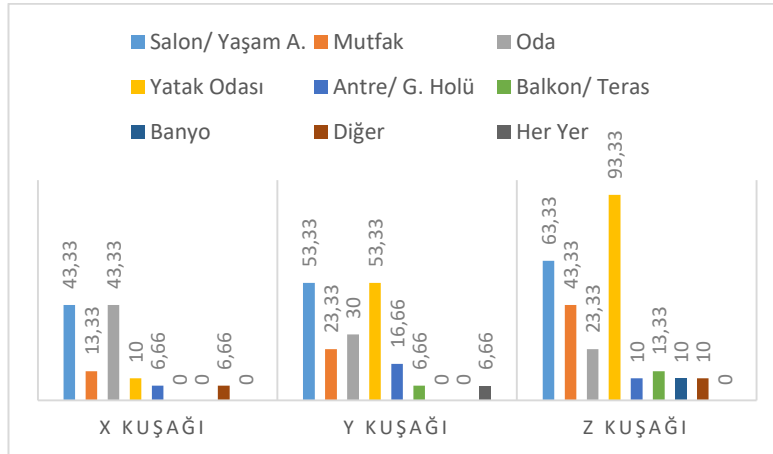
Çalışma masalarını, X Kuşağı %43,33, Y Kuşağı %46,66 oranıyla en sık odada kullanmaktadır. Z Kuşağı'nda ise çalışma masası %96,66 oranıyla yatak odasında bulunmaktadır.

Tablo 10.14. Bilgisayar

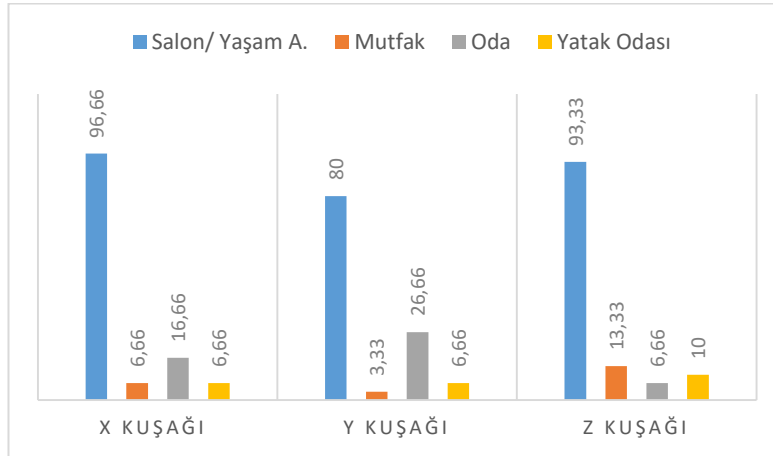
Bilgisayar kullanımı açısından da en büyük fark, yatak odasında ortaya çıkmıştır. X Kuşağı'nın %10'u, Y Kuşağı'nın %33,33'ü, Z Kuşağı'nın %86,66'sı yatak odasında bilgisayar kullanmaktadır.

Tablo 10.15. Tablet- Telefon

Tablet- telefonu Y ve Z Kuşakları, X Kuşağı'na kıyasla daha çok yatak odasında kullanmakta, X Kuşağı daha çok salonda ve mutfakta kullanmaktadır. Z Kuşağı'nda tablet- telefon kullanımı evin her köşesine yayılmıştır. Tablet- telefon kullanımı açısından, dikkat çeken bir diğer farklılaşma ise Y ve Z Kuşaklı bireylerin birden çok mekânı işaretlemiş olmalarıdır.

Tablo 10.16. Televizyon

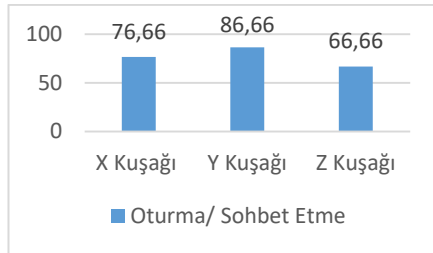

Televizyonu X Kuşağı %96,66, Y Kuşağı %80, Z Kuşağı %93,33 oranıyla en sık salonda kullanılmaktadır. Televizyon kullanımında en dikkat çekici ayırım, Y Kuşağı'nın %16,66'sının evinde televizyon bulundurmamasıdır.

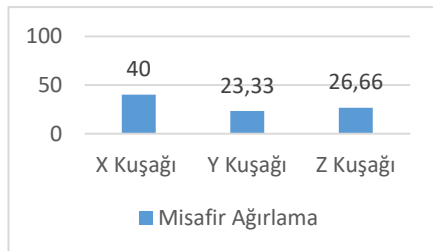
Eylem/ Mekân

Size ait bir yaşama mekânında, sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş eylemi sıralayınız, sorusunda işaretlenen seçeneklerin tabloları aşağıda sırasıyla verilmektedir.

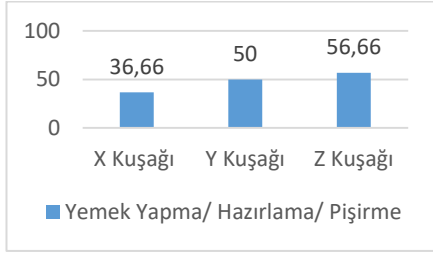
Tablo 10.17. Oturma/ Sohbet Etme

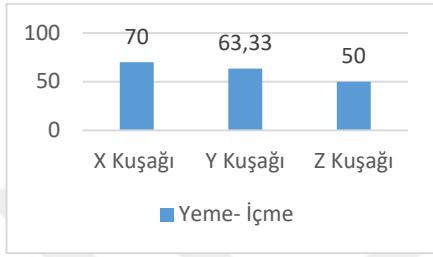
Tablo 10.18. Misafir Ağırlama

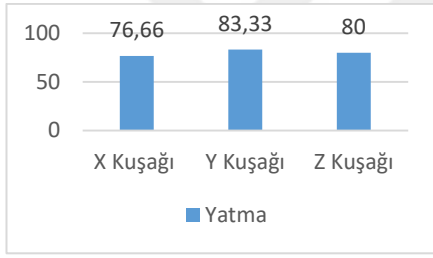
Tablo 10.19. Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme

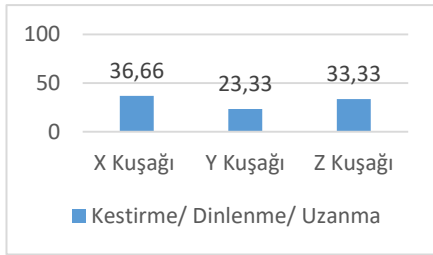
Tablo 10.20. Yeme- İçme

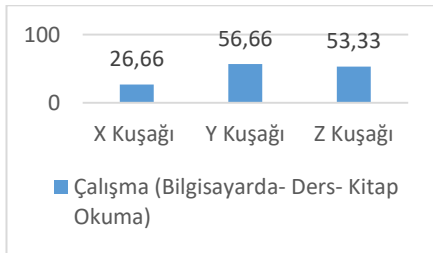
Tablo 10.21. Yatma

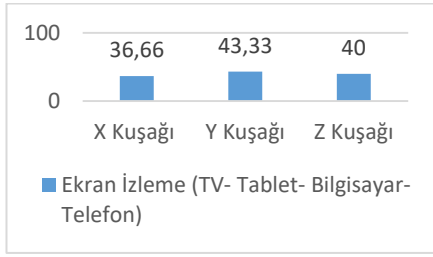
Tablo 10.22. Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma

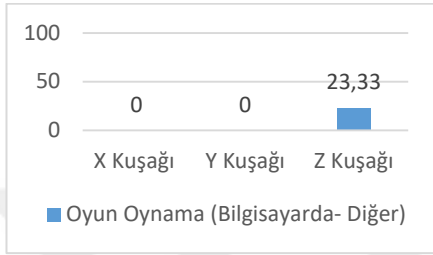
Tablo 10.23. Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma)

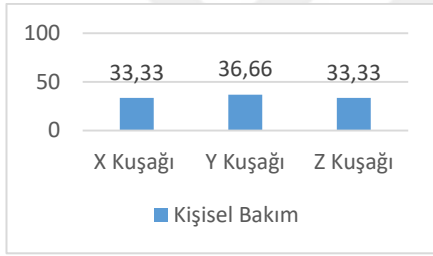
Tablo 10.24. Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon)

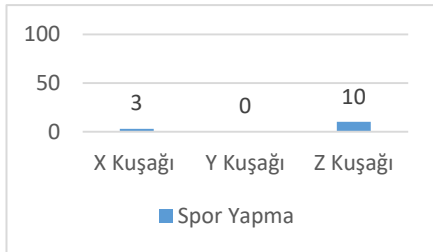
Tablo 10.25. Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer)

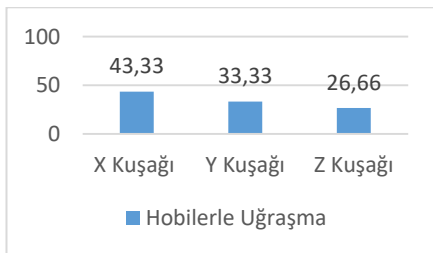
Tablo 10.26. Kişisel Bakım

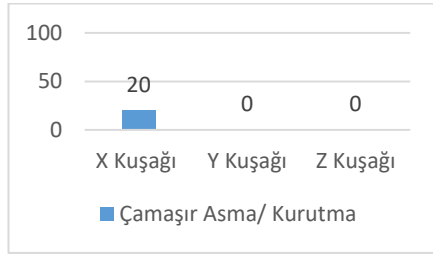
Tablo 10.27. Spor Yapma

Tablo 10.28. Hobilerle Uğraşma

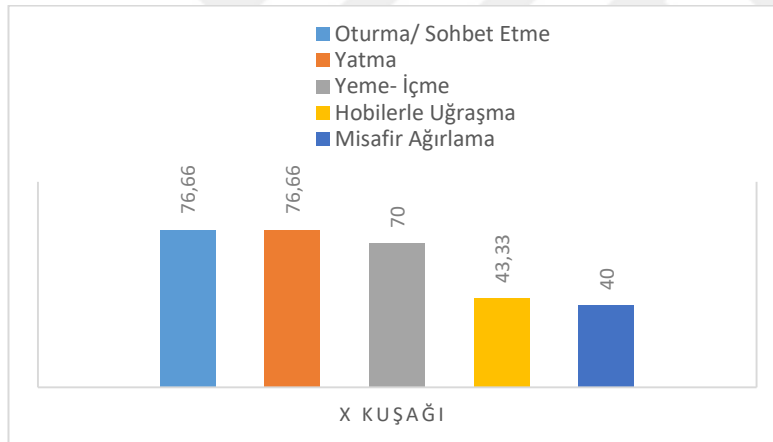

Tablo 10.29. Çamaşır Asma/ Kurutma

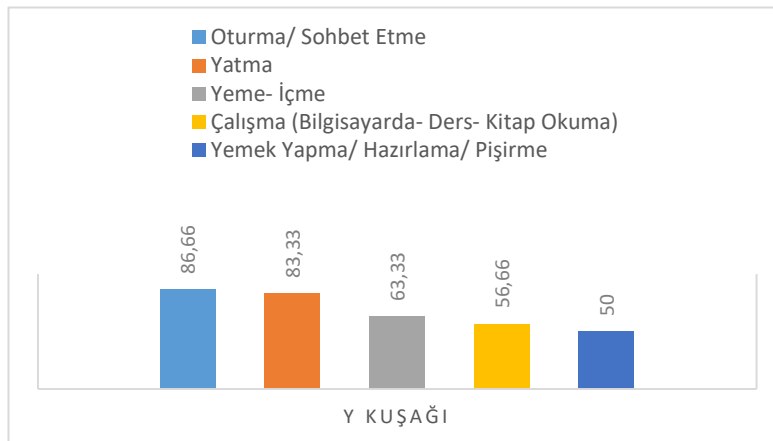

Kuşakların kendilerine ait bir yaşama mekânında gerekli olduğunu düşündükleri ilk beş eylem; X Kuşağı için sırasıyla “Oturma/ Sohbet Etme,” “Yatma,” “Yeme- İçme,” “Hobilerle Uğraşma,” “Misafir Ağırlama,” Y Kuşağı için sırasıyla “Oturma/ Sohbet Etme,” “Yatma,” “Yeme- İçme,” “Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma),” “Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme,” Z Kuşağı için sırasıyla “Yatma,” “Oturma/ Sohbet Etme,” “Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme,” “Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma),” “Yeme- İçme,” olmuştur.

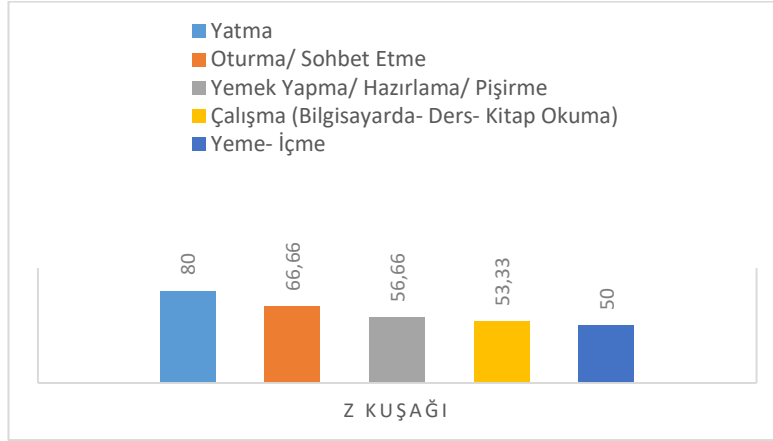
Tablo 10.30. X Kuşağı- İlk 5 Eylem

Tablo 10.31. Y Kuşağı- İlk 5 Eylem

Tablo 10.32. Z Kuşağı- İlk 5 Eylem

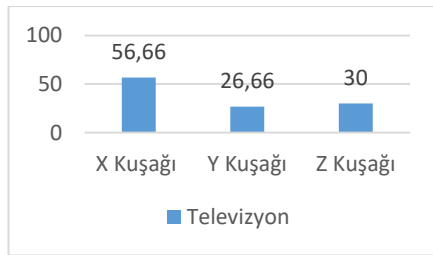

Bu soruya verilen yanıtlar arasındaki en büyük farklılaşma, oyun oynama (bilgisayarda- diğer) seçeneğinde görülmüştür. Z Kuşağı'nın %23'ü oyun oynamayı gereklilikler arasında sıralarken, X ve Y Kuşakları'nın sıralamasında oyun oynamaya ilk 5 içinde yer veren olmamıştır.

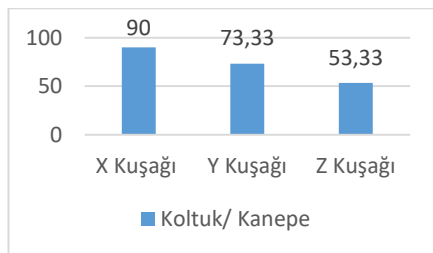
Donatı/ Mekân

Size ait bir yaşama mekânında, sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş donatıyı sıralayınız, sorusunda işaretlenen seçeneklerin tabloları aşağıda sırasıyla yer almaktadır.

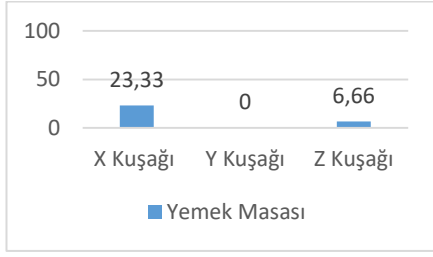
Tablo 10.33. Televizyon

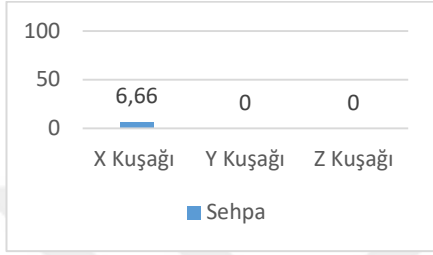
Tablo 10.34. Koltuk/ Kanepe

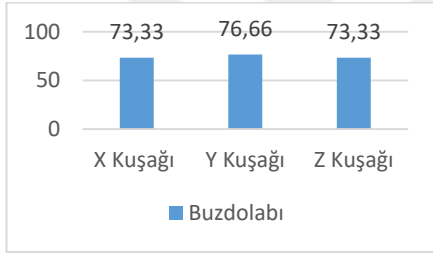
Tablo 10.35. Yemek Masası

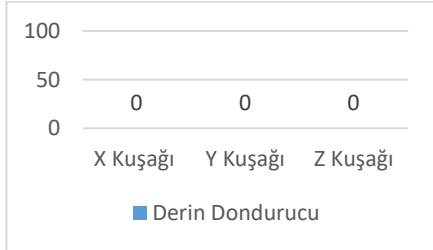
Tablo 10.36. Sehpa

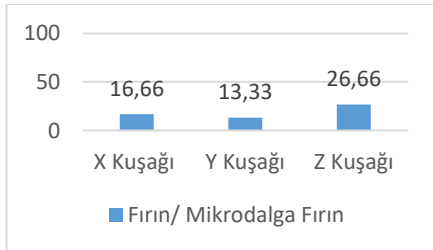
Tablo 10.37. Buzdolabı

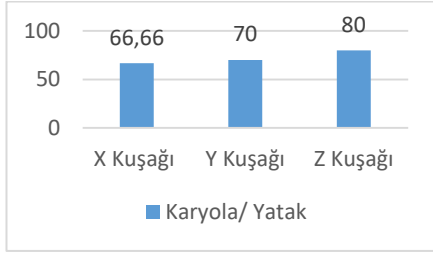
Tablo 10.38. Derin Dondurucu

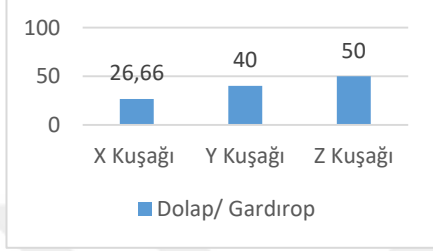
Tablo 10.39. Fırın/ Mikrodalga Fırın

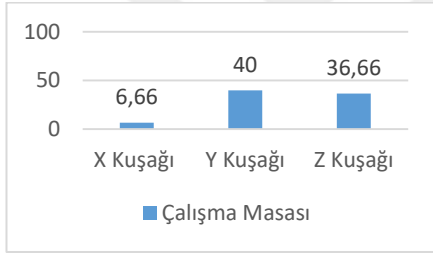
Tablo 10.40. Karyola/ Yatak

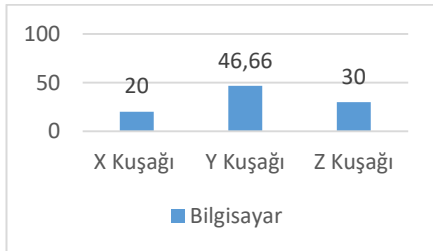
Tablo 10.41. Dolap/ Gardırop

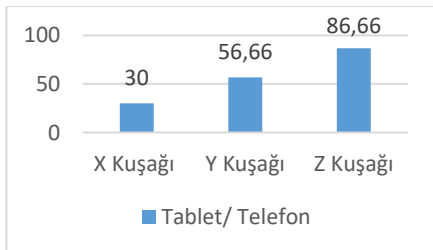
Tablo 10.42. Çalışma Masası

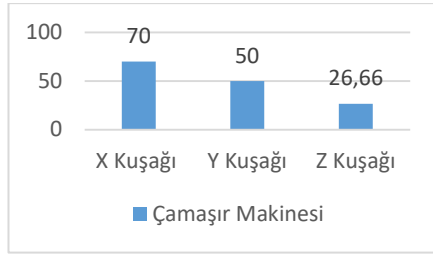
Tablo 10.43. Bilgisayar

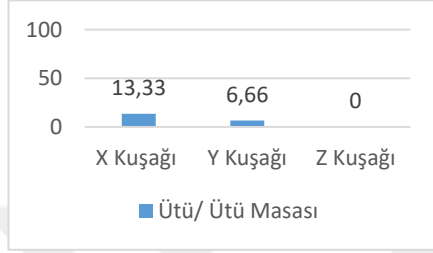
Tablo 10.44. Tablet/ Telefon

Tablo 10.45. Çamaşır Makinesi

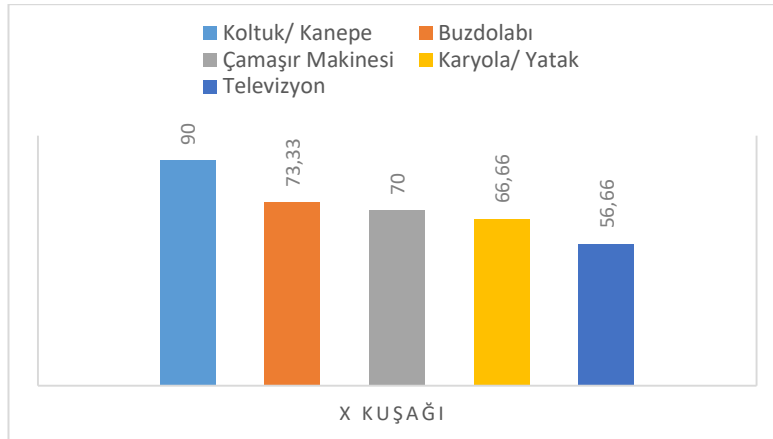

Tablo 10.46. Ütü/ Ütü Masası

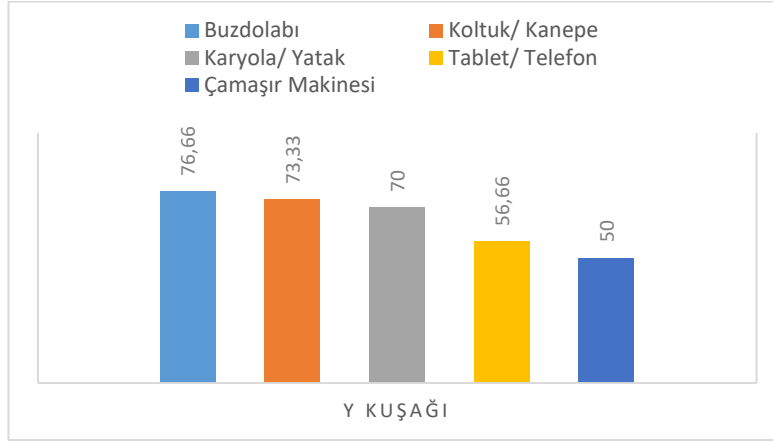

Kendilerine ait bir yaşama mekânında çok gerekli olduğunu düşündükleri beş donatı; X Kuşağı için sırasıyla “Koltuk/ Kanepe,” “Buzdolabı,” “Çamaşır Makinesi,” “Karyola/ Yatak,” “Televizyon,” Y Kuşağı için sırasıyla “Buzdolabı,” “Koltuk/ Kanepe,” “Karyola/ Yatak,” “Tablet/ Telefon,” “Çamaşır Makinesi,” Z Kuşağı için sırasıyla “Tablet/ Telefon,” “Karyola/ Yatak,” “Buzdolabı,” “Koltuk/ Kanepe,” “Dolap/ Gardırop,” olmuştur.

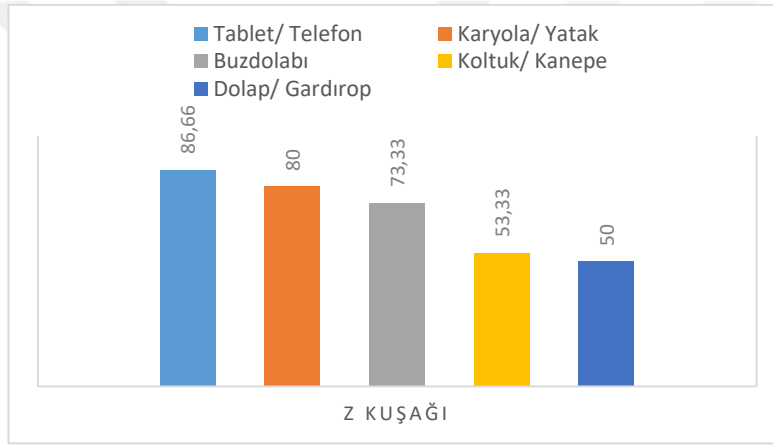
Tablo 10.47. X Kuşağı- İlk 5 Donatı

Tablo 10.48. Y Kuşağı- İlk 5 Donatı

Tablo 10.49. Z Kuşağı- İlk 5 Donatı

Televizyonu vazgeçemeyeceği 5 donatıdan biri olarak seçenler arasında kuşaksal farklılık görülmektedir. X Kuşağı'nın %56,66'sı, Y Kuşağı'nın %26,66'sı, Z Kuşağı'nın %30'u televizyonu, ilk 5 donatı arasında saymıştır.

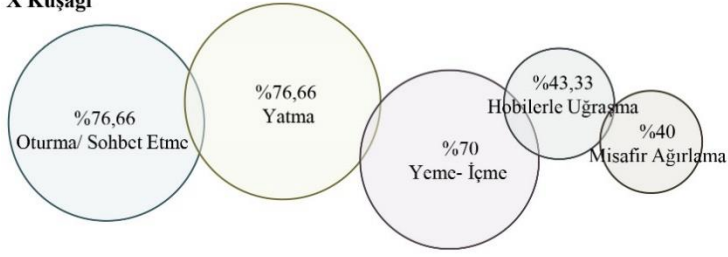
Bilgisayarı vazgeçemeyeceği 5 donatıdan biri olarak seçenler; X Kuşağı'nın %20'si, Y Kuşağı'nın %46,66'sı, Z Kuşağı'nın %30'u olmuştur.

Tablet- telefonu vazgeçemeyeceği 5 donatıdan biri olarak seçenler arasında kuşaksal farklılık görülmektedir. Z Kuşağı için %86,66 oranıyla ilk sırada yer alırken, X (%30) ve Y (%56,66) Kuşakları'nın ilk beşine girememiştir.

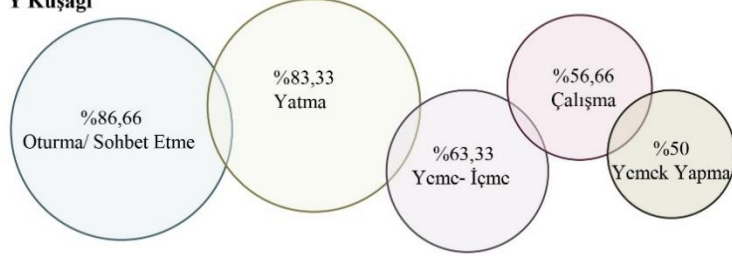
Araştırma sonuçlarında, X Kuşağı'nın iletişim aracının “televizyon,” Y Kuşağı'nın “bilgisayar,” Z Kuşağı'nın “tablet- telefon” olduğu açığa çıkmaktadır.

Sehpayı vazgeçemeyeceği donatılar arasında sıralayan, sadece X Kuşağı kadını olmuştur. X Kuşağı'nın %6,66'sı sehpayı ilk 5 donatısından biri olarak görmektedir.

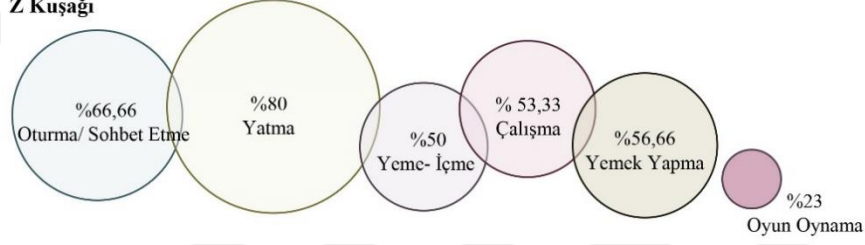
X Kuşığı

Y Kuşığı

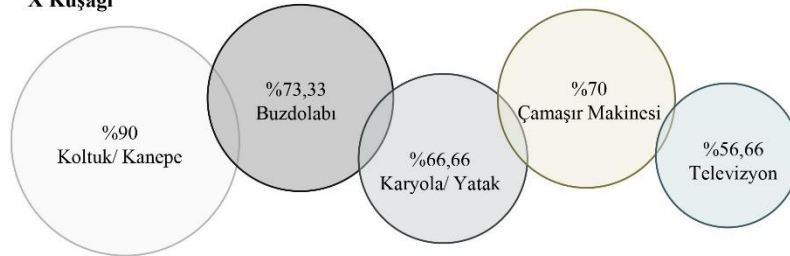

Z Kuşığı

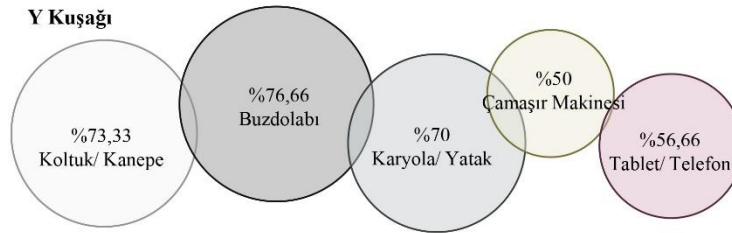

Şekil 10.1. Kuşaklar ve Eylemler

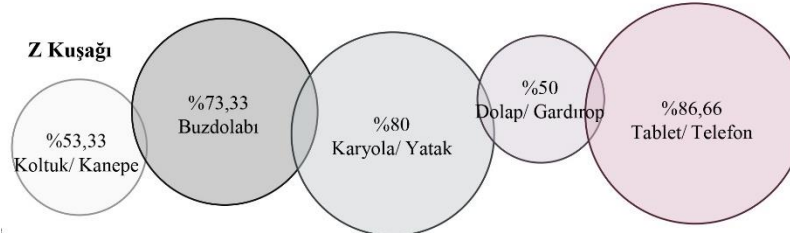
X Kuşığı

Y Kuşığı

Z Kuşığı

Şekil 10.2. Kuşaklar ve Donatılar

Anket Sonuçları Tartışma ve Değerlendirme

“Hangi mekânlar size kendinizi evinizde hissettiriyor? Zamanınızın büyük bölümünü hangi mekânda geçiriyorsunuz?” sorularına verilen yanıtlarda, Y ve Z Kuşakları’ndaki tuvalet/ banyo seçeneğinin, X Kuşağı’na oranla artmış olması, tezin 5. bölümünde sonuçlarına yer verilen IKEA’nın anketiyle benzerlik göstermektedir. IKEA sonuçlarında, kişisel zaman “me-time” ihtiyacı olarak yorumlanan tercih, bu tez kapsamında yürütülen araştırmada da artış göstermiştir. Kişisel zaman ihtiyacıyla birlikte, YouTube kanallarındaki kişisel bakım sayfalarının, bu alandaki reklamların ve zincir mağazaların artışları da, Y ve Z Kuşaklı bireylerin kişisel bakıma daha çok özen göstermesi nedenleri arasında sayılabilir.

Z Kuşağı’ndaki salonda oturma/ sohbet etme azalışı, çoğunun ebeveynleriyle birlikte yaşamasından ve ödev yapmak için zorunlu olarak odalarına çekilmelerinden kaynaklanabilir. Fakat burada belirleyici olan Y ve Z Kuşakları’nın her ikisinde de, yatak odasında bu eylemin gerçekleştiriliyor olmasıdır. X Kuşağı için yatak odası daha mahremken, Y ve Z Kuşakları yatak odasını sosyalleşme amacıyla kullanabilmektedir.

Y Kuşağı’nın %13,33’ünün misafirleri giriş holü/antre’de ağırlama eğilimi yine IKEA’nın sonuçlarında yer alan, “yeni kuşakların arkadaşlarını konutta, fiziksel mekânda ağırlamak yerine, sanal ağ üzerinden iletişim kurmayı tercih etmeleri,” ile örtüşmektedir. Y Kuşağı erkekleri, bu konuda yalnız kalmıştır. Fakat Z Kuşağı, ailesinin misafir ağırlama şeklini baz alarak bu soruya yanıt vermiş olabilir.

Yatak odasında, yeme- içme, çalışma, ekran izleme, oyun oynama, kişisel bakım ve spor yapma alışkanlıklarının Y ve Z Kuşakları’ndaki artışı, yatak odasının bu kuşaklar arasında daha çok işlevli -çok programlı- kullanıldığını göstermektedir. X Kuşağı için, ekran izleme ve oyun oynama -Y Kuşağı erkelerinin bir kısmı için de- salonda gerçekleştirilen, sosyalleşme aracı olan eylemlerdir. Fakat Y ve Z Kuşakları önceki kuşakta sosyalleşme aracı olan eylemleri özelleştirerek, odasında yapmayı tercih etmektedir.

Evde spor yapma, Y ve Z Kuşakları arasında, X Kuşağı’na oranla ciddi bir artış göstermiş, Y ve Z Kuşakları sporu dışarıdan eve taşımıştır. Kişisel bakım da aynı şekilde, Y Kuşağı ve Z Kuşağı için banyodan odaya taşınan bir eylem olmuştur.

“Size ait bir yaşama mekânında sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş eylemi sıralayınız,” sorusunda, kuşaklar arası dikkat çekici bir farka rastlanmamıştır.

“Size ait bir yaşama mekânında sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş donatıyı sıralayınız,” sorusuna çalışma masası, bilgisayar ve tablet- telefon Y ve Z Kuşaklarınca daha sık tercih edilmiştir. Bir diğer husus ise televizyonu en az tercih eden Y Kuşağı’nın %16,66’sının evinde televizyon olmamasıdır. Z Kuşağı’nın geneli ailesiyle yaşamaya devam ettiğinden, televizyon konusunda bir farklılık görülmemesi ihtimali mevcuttur. Fakat sadece bilgisayar ve tablet- telefon kullanımlarındaki artış, izleme eyleminin bireyselleştiğini göstermektedir. Televizyon, etrafında toplanılan bir aygıt olarak değerini yitirmektedir.

Sonuçlar beraber değerlendirildiğinde, ciddi farklılıklar oluşmamasına rağmen, Y ve Z Kuşakları yatak odalarını çok işlevli kullanmaktadır. Eylem- mekân eşlemesi yapılan soruda, “Yatma” ve “Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma” eylemleri, her kuşak için yatak odasının vazgeçilmezleri arasında yer almıştır. Yatak odasının, bu iki işlevi üstlenmek üzere üretilmesi ve anket sonuçlarının da bunu doğrulaması üzerine, bu iki eylem dışarıda tutulursa, X Kuşağı’nın, %10’u “Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma),” %3,33’ü “Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer),” %3,33’ü “Kişisel Bakım,” %3,33’ü “Spor Yapma,” eylemleri için yatak odasını kullanmaktadır. Y Kuşağı’nın ise, %20’si “Oturma/ Sohbet Etme,” %6,66’sı “Misafir Ağırlama,” %20’si “Yeme- İçme,” %43,33’ü “Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma),” %43,33’ü “Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon),” %33,33’ü “Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer),” %23,33’ü “Kişisel Bakım,” %30’u “Spor Yapma,” %23,33’ü “Hobilerle Uğraşma,” %10’u “Çamaşır Asma/ Kurutma,” eylemlerini yatak odasında gerçekleştirmektedir. Y Kuşağı, ankette verili seçenekler arasından, sadece “Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme,” eylemini yatak odasında gerçekleştirmemektedir. Z Kuşağı’nın ise, %23,33’ü “Oturma/ Sohbet Etme,” %20’si “Yeme- İçme,” %93,33 “Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma),” %63,33 “Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon),” %73,33 “Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer),” %36,66 “Kişisel Bakım,” %63,33 “Spor Yapma,” %70 “Hobilerle Uğraşma,” eylemlerini yatak odasında yapmaktadır. Z Kuşağı, “Misafir Ağırlama,” “Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme,” “Çamaşır Asma/ Kurutma,” eylemleri dışındaki her eylemi yatak odasında gerçekleştirmektedir.

Tablo 10.50. Yatak Odası Değer Değişimi

		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
1.	Oturma/ Sohbet Etme	-	% 20	% 23,33
2.	Misafir Ağırlama	-	% 6,66	-
3.	Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme	-	-	-
4.	Yeme- İçme	-	% 20	% 20
5.	Yatma	% 100	% 93,33	% 100
6.	Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma	% 20	% 53,33	% 76,66
7.	Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma)	% 10	% 43,33	% 93,33
8.	Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon)	-	% 43,33	% 63,33
9.	Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer)	% 3,33	% 33,33	% 73,33
10.	Kişisel Bakım	% 3,33	% 23,33	% 36,66
11.	Spor Yapma	% 3,33	% 30	% 63,33
12.	Hobilerle Uğraşma	-	% 23,33	% 70
13.	Çamaşır Asma/ Kurutma	-	% 10	-

Y ve Z Kuşakları spor salonunu, okulu, işi; eve taşımaya başlamıştır. Her iki kuşağın yaşantısında da, dijital teknolojiler önemli bir yer tutmaktadır.

Z Kuşağı'nın cevapları, net sonuçlara ulaşmak için yetersiz olsa da, Y Kuşağı ile birlikte değerlendirildiğinde; ileride odaların uzmanlaşacağı varsayımını destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır. Y Kuşağı dışarıda yaptığı pek çok eylemi, X Kuşağı'na oranla konuta taşımıştır. Bu trendin, Z Kuşağı kendi konutuna geçtiğinde, artarak devam etmesi beklenmektedir.

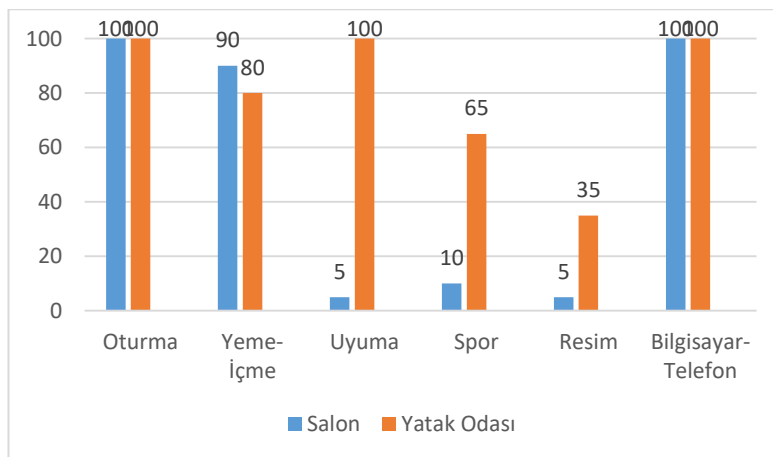
Pandemi Sonrası Değerlendirme

X, Y ve Z Kuşakları ile yürütülen anket çalışması tamamlandıktan sonra, salgın ve karantina süreçleri nedeniyle insanların evde geçirdikleri sürenin artması üzerine, çalışmaya pandemi sonrasına dair mini anket eklenmiştir. Pek çok kişinin, karantina öncesi evlerini bir otel gibi kullanıyor olması nedeniyle, evlerinden beklentileri sorulduğunda çok net cevaplara ulaşılamamaktaydı. Fakat pandemi sürecinde, evlerde daha fazla vakit geçirildiği ve dışarı çıkma kısıtlılığı altında insanların evlerinde gerçekten ne yapmak istediklerini keşfettikleri düşünüldüğü için ek sorularla anketi zenginleştirmek daha uygun görülmüştür. Daha önce belirtilen Z Kuşağı'nın ailesi ile birlikte yaşaması kısıtlılığının, pandemi sürecinde evlerini uzun süreli kullanmalarından dolayı biraz çözümlenebileceği düşünüldüğü için ankete ekleme yapılmak istenmiştir.

Tez süresindeki kısıtlılık nedeniyle, anket daha az kişiyle, daha küçük çaplı gerçekleştirilmiştir. Önceki ankete katılan Z Kuşaklı bireyler arasından, kolay iletişime geçilebilecek 10 kız, 10 erkekle yapılan bir anket gerçekleştirilmiştir. Soruların açık uçlu olması nedeniyle, hem katılımcı sayısı hem de soru sayısı sınırlandırılmıştır. Bu sınır, tezin teslim süresi nedeniyle zorunlu olarak konulmuştur. Daha net sonuçlar için, daha detaylı sorular hazırlanması gerekmektedir. Katılımcılara 5 adet soru yöneltilerek, konut içi aktiviteleri ve konuttan beklentileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Z Kuşağı'na, pandemi sürecinde, konutla ilgili sorulan sorular aşağı sıralanmıştır:

- 1.Karantina sürecinde evinizde hangi işleri, aktiviteleri yaptınız? Bunları nerede gerçekleştirdiniz?
- 2.Bu süreçte evinizde yapmak isteyip de yapamadığınız bir şey oldu mu?
- 3.İstediğinizi yapmak konusunda sizi kısıtlayan ne oldu?
- 4.Eksikliğini hissettiğiniz herhangi bir mekân, eklemek istediğiniz bir alan var mıydı? Olmasa da olur diye düşündüğünüz bir mekân oldu mu?
- 5.Ütopik de olsa evinizde yapmak isteyeceğiniz bir eklenti veya eksiltme oldu mu?

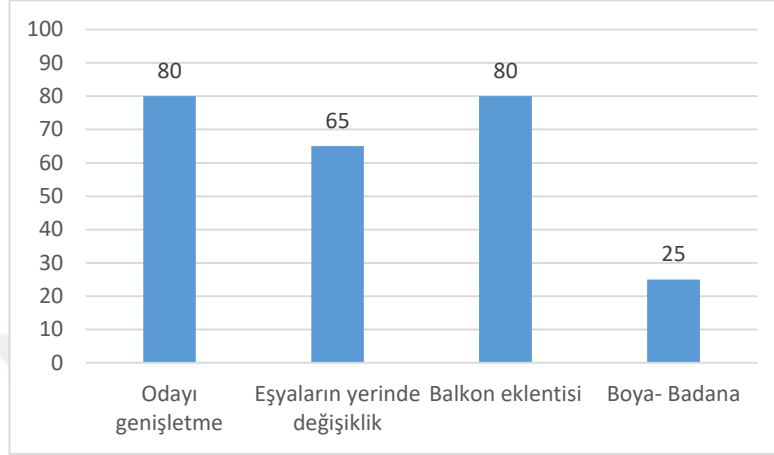
Tablo 10.51. Karantina Sürecinde Evde Yapılan İşler Ve Bunların Yapıldığı Mekânlar

Z Kuşağı, karantina sürecinde en yoğun olarak salonu ve yatak odasını kullanmıştır. Oturma, yeme- içme, bilgisayar- telefonla oynama hem ortak hem özel

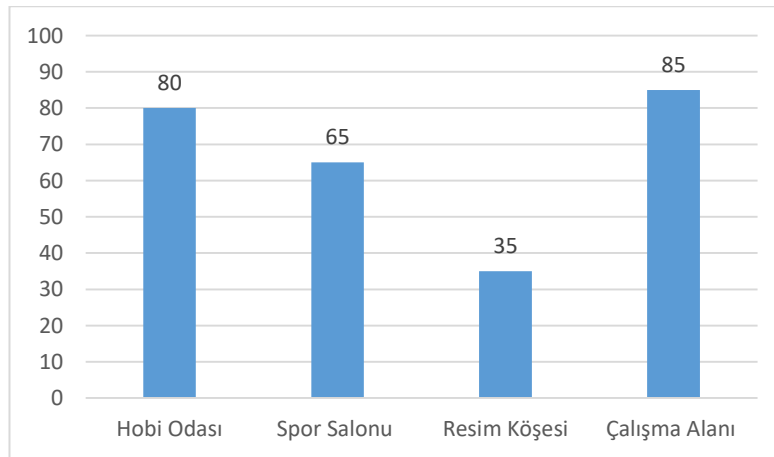
alanlarda yapılan eylemler olurken, uyuma, spor ve resim için özel alan tercih edilmiştir.

Tablo 10.52. Karantina Sürecinde Evde Yapılan Ve Yapılmak İstenen Değişiklikler

Z Kuşağı karantina sürecinde %80 oranıyla en sık odasını genişletmek ve balkonu genişletmek veya eklemek istemiştir. Bunu %65’le eşyaların yerini değiştirmek, %25 ile boya- badana takip etmiştir.

Tablo 10.53. Eve Yapılmak İstenen Eklentiler

Z Kuşağı’nın %85’i evine çalışma alanı, %80’i hobi odası, %65’i spor salonu, %35’i resim köşesi eklemek istemiştir.

Katılımcıların tamamı, kendi özel odasına sahip olduğu için, genellikle evinde sıkışık hissetmediğini belirtmiştir. Fakat %85'i hobileriyle uğraşır, spor veya resim yaparken, odasının küçük olması sebebiyle alanını yetersiz hissettiğini eklemiştir.

Katılımcıların %25'i ailesiyle vakit geçirmek istediğinde annelerinin mutfakta, evin kalan üyelerinin salonda bulunmasından şikâyetçi olmuştur. Zamanlarının çoğunu odalarında geçirdiklerini belirterek, aileleriyle zaman geçirmek istediklerinde hepsini aynı anda görmek istediklerini belirtmişlerdir. Pandemi, mekân esnekliği konusunu yeniden gündeme getirmiştir.

Yürütülen mini anket, Z Kuşağı'nın pandemi sürecinde, kamusal eylemleri odasına taşıdığını göstermektedir.

10.2. Yorumlar ve Öneriler

Pandemi sürecinde, özellikle İtalya ve İspanya'da balkonların, Amerika'da terasların kamusal alan olarak kullanımına şahit olunmuştur. Balkonlarda şarkılar söylemiş, protestolar yapmış, sosyalleşmişlerdir. Bulaşıcı bir virüs, insanları evlerine kapatmış olsa da, insanların sosyalleşme ihtiyacı sürdüğünden kısıtlı alanlara yaratıcı çözümler getirmişlerdir. Bu süreç, mimarlara düşen görevi görünür kılarak; açık, kapalı ve özel, kamusal alanlar arasında eşik mekânlar oluşturularak, bu tezatlıkların buluşma noktalarının tasarlanması gerektiğini hatırlatmıştır.

Pandemi süreci, ev içi üretim, bireyselliğe rağmen paylaşım, paylaşma rağmen bireysellik, mikro ölçekte yeşil alan ihtiyaçlarını vurgulamıştır. Dünya genelindeki resesyon, artan işsizlik paylaşım ekonomisinin gerekliliğini gözler önüne sermiştir. Buna tezat olarak, ev içi üretim ve çalışma ihtiyacının artışına ve bunların yapılacağı mekânların yetersizliğine şahit olunmuştur.

Yapılan alan araştırması göstermiştir ki, Z Kuşağı odasını çoklu eylemler için kullanmakta ve spor, hobi, resim gibi ebeveynlerinin konutun içinde yapmadığı eylemleri, konuta, odalara taşımaktadır. Kendilerinden önceki kuşaklardan farklı olarak, eve daha fazla eylem sığdırmak istemekte, sanal ortamda ulaşabildikleri kamusal alan faaliyetlerini dahi evlerinde deneyimlemek istemektedirler. Sanal

dünyanın getirmiş olduğu kolaylıklar dolayısıyla, kendilerini eski kuşaklar kadar dış dünyaya bağımlı hissetmemektedirler. Yatak odasını, Z Kuşağı'yla birlikte, Y Kuşağı'nın da çok işlevli kullanması, gelecek nesillerde de yatak odasının çoklu eylemler için kullanılma ihtimalini göstermektedir. Yatak odasının artan öneminin, aynı şekilde devam edeceği varsayılırsa, gelecekte uzmanlaşacağı söylenebilir. Yatak odalarının, mini evler gibi donatılıp konut-içi eylemlerin bireysel olarak gerçekleştirilebileceği bir hâle bürünmesi olasıdır. Bir ev kadar donanımlı bu yatak odaları, uzman odalar olarak adlandırılabilir.

Kamusalın eve taşınmasına bağlı olarak, konut dışında kalan yapılar, işlevsizleşmeye başlamışlardır. Özellikle pandemi süreciyle belirginleşen, okul ve ofis binalarının boş kalması durumu; pandemi sonrası sanal ortamlardan öğrenme ve çalışma eylemlerinin artmasının beklenmesiyle daha belirginleşeceğe benzemektedir. Geleceğe yönelik yapı öngörülerinde sıralanan, karma kullanım (mixed- use) kavramının daha sık duyulacağı düşünülmektedir. Konut dâhil, tek bir işlev yüklenen yapıların, yeni dönemde atıl kalması söz konusudur. Bu da çevresel ve ekonomik külfet olmalarına yol açmaktadır. Gelecekte yapıların çok amaçlı kullanıma uygun, esnek, uyarlanabilir olması önem arz etmektedir. Kent ölçeğinde “karma kullanım” olarak tartışılan kavramı, konutta “esneklik” ile bağdaştırmak mümkündür. Yüzyılın mottosu: “değişim”dir. Değişim, karma kullanım ve esnekliği beraberinde getirmektedir. Her an farklılaşan ihtiyaçların çağında, bunlara ayak uydurabilecek bir dinamizmle yapılar üretilmelidir.

Son 10 yılda, özellikle Avrupa ve Amerika'nın resesyona girmiş olması, ekonomilerin daralması sonucunda, ekonomistler paylaşım ekonomisine geçilmesini bir gereklilik olarak sunmuştur. Tezin 7. bölümünde detaylandırılan “co-housing” kavramı bu ihtiyacın mimariye yansımış hâlidir. Türkiye’de çok önemli bir yer tutmasa da yabancı kaynaklarda yalnızlaşma, önemli bir problem olarak yer almaktadır. Hem ekonomik bir zorunluluk hem de psikolojik bir destek olarak paylaşımın artacağı düşünülmektedir. IKEA'nın yürütmüş olduğu anket sonuçlarında da “ileriki yıllarda insanların paylaşımlı, ortak yaşam arayışlarına daha fazla yöneleceği,” beklentisi yer almaktadır. Bütün bu gelecek çıkarımları pandemi sürecinde bir miktar görünür olmuş, dünya çapında işsizlik artışı sonucu devletler, ihtiyaçlılara destek maaşları bağlamıştır.

Bununla birlikte gelecek yıllarda, bireylere “vatandaşlık maaşı” bağlanabileceğinden bahsedilmeye başlanmıştır.

P.M’in “bolo’bolo” adlı ütopyasında, bütün dünya halkları göçebedir, mevcut binalar herkesin kullanıma açıktır ve her binanın çatısı ortak paylaşım alanları olarak kullanılmaktadır (P.M., 2002). Bu denli bir serbestliğin, karamsar senaryoları beraberinde taşıması -günümüzde terk edilmiş evlerin durumu, mülksüzlüğün herkesin mülkü anlamına gelerek kaos doğurması- daha yüksek ihtimal olmasına rağmen, paylaşımına dair varılabilecek noktaları vurgulaması açısından günümüzü yansıtan bir eserdir. Kapitalizmin mevcut şartlarda, beklenti ve ihtiyaçları karşılayamadığı açıkça görülmektedir. Bu süreç, gelecekte insanları her konuda paylaşmaya yönlendireceğe benzemektedir.

RIBA’nın, mimarların geleceği hakkındaki öngörülerini dikkate alındığında, modülerlik kavramı, SAR, PSSHAK sistemleri önem kazanmaktadır. Eğer gelecekte bir tasarımcı değil de bir danışman gibi hizmet verilecekse, üretilen çekirdeklere sonradan eklenen sistemler ve belirlenmiş sınırlar içerisinde özgünlük imkânı tanıyan çözümler üretilmesi gerekebilir.

Toplumların ve bireylerin geçirmekte oldukları değişimler neticesinde, yalnızlık hem bir tercih hem de bir zorunluluğa dönüşmüştür. Yalnızlığa karşı, hükümetlerin önlemler almaya çalışmaları ve hikikomori bölümünde bahsedilen, sosyal izolasyonun psikolojik zorluklara yol açması, temas mekânlarının, yarı- özel, yarı-açık, ara paylaşım alanlarının -eşiklerin- tasarlanması gerektiğini göstermektedir.

Bireyselliğin ön planda tutulduğu, aynı zamanda kademeli sosyalleşme mekânları barındıran konutlara ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde sanallaşma pek çok kolaylık getirmesine rağmen, yalnızlık gibi büyük bir tehlikeyi barındırmaktadır. Kişisel “the me,” ihtiyaç duyulan bir zaman-mekân düzenlemesi olmasına rağmen, “the we” ortak zaman-mekânları da duygusal tatmin açısından gereken alanlardır. Sennett’in, Kamusal İnsanın Çöküşü’nde vurguladığı gibi, insanlar, kamusal alanda tehlike sezinlemeye başladıkları zaman, sosyallikten bireyselliğe dönmüşlerdir (Sennett,2016). Gelecekte, konutun dışına adım atmadan, yaşamının mümkün olacağı imkânlar sunulacaktır. Bütün fırsatlar ve tehditler, bireysellikten kamusalığa

kademeli geçişin, bu kademelerin sağlandığı mekânların -eşiklerin- gerekliliğini göstermektedir.

Güncel örneklerde izlendiği üzere, yeni arayışlarla üretilen konutlarda, mahremiyet ve kamusalılık dengesini gözetken, ara mekânlar sağlayan öneriler sunulduğu görülmektedir. Bütün gelişmeler ve denemeler, göz önünde tutulduğunda, Türk Evi gelecek kuşakların evleri için bir model olarak önerilebilir.

Banyoda geçirilen sürenin artışı, hem kişisel “the me” zaman-mekân ihtiyacının yansıması hem de bireyselliğin yükselişinin göstergesidir. Farklı araştırma sonuçlarında, aile hâlâ en değerli varlık olarak görülmesine rağmen, bireysellik ihtiyacı gün geçtikçe artmaktadır. Artan bireysellik, konutta yatak odalarına yansıyacaktır. Nitekim yatak odalarında yapılan işlevler, Y ve Z Kuşaklarıyla artmıştır. Gelecek odaları, bireylerin her ihtiyacını karşılayan “uzman odalara” dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

Bütün bu sonuçlar, kentlerde ve konutlarda; yarı- özel, yarı- açık eşik mekânlara duyulan ihtiyacı belirginleştirmiştir. Bu bağlamda, geleneksel konutumuzdaki, “Hayat,” “Sofa,” “Oda,” “Avlu,” “Eyvan,” öğeleri dikkatle incelenmeli, temel prensipler oluşturularak, günümüzün ihtiyaçlarıyla birlikte sentezlenmeli, konutlar Türk Evi’nin barındırdığı açık, yarı- açık, kapalı ve özel, yarı- özel, kamusal alan birlikteliğiyle tasarlanmalıdır.

Türk Evi, avlu, sofa, eyvan ve cumbalarıyla, mahremiyeti önceleyen yapısına rağmen dışarıyla kademeli olarak bağlantı kuran alanlarla hayat bulmuştur. İç- dış ilişkisinin bu katmanlı yapısı -yatay konut pratiğinde mümkün olmasa da- dikey yapılaşmada, hem alternatif sosyalleşme alanları sağladığı hem de pandemi gibi süreçlerde rekreasyon alanları olarak kullanıldığı için yeniden düzenlenmelidir. İç ve dış alan kurgusunda esneklik sağlanmalı, Türk Evi’nin özel, yarı- özel, kamusal ve açık, yarı-açık, kapalı ilişkilerindeki kademeli yapısı irdelenip çözüm önerileri getirilmelidir.

Türk Evi’nde avlu, konut içindeki mahalle ölçeğinde bir sosyal etkileşim alanıdır. Özellikle kadınlar için avlu, birlikte kışık erzak üretilen, misafir ağırlanan, yemek yenen, tarımsal üretim yapılan, içerideyken dışarıda olunan bir buluşma alanı,

bir yarı- özel eşik mekânıdır. Doğal ışık ve doğal havalandırmaya, ev sınırları içerisinde tamamen erişilen bir alandır. Pandemi sürecinde “daha az insanla sosyalleşmeye imkân tanıyan mekân”lara ihtiyaç duyulmuştur. Hem Z Kuşağı’nın dijital dünyada yaşam sürmesinden dolayı onlara daha kompakt yeşil alanlar üretme ihtiyacı hem de pandemi sürecinde mini açık alan gereksinimi “avlu”nun yeniden incelenerek günümüz şartlarına uyarlanması gerektiğini göstermiştir. Avlu, günümüzde tartışılan “dikey yeşil alan, dikey köy,” arayışlarına örnek teşkil eden yatay, geleneksel bir elemandır.

Türk Evi’nde oda, gün içinde değişen ihtiyaçlara uygun işlevselliğe ve esnekliğe sahip yarı-yapılandırılmış alanlardır. Her oda, yeme, içme, uyuma, oturma, yıkanma gibi yaşamsal bütün işlevlerin gerçekleştirilebileceği mekânlar olarak düzenlenir. Değişmez elemanlarla birlikte, taşınabilir elemanların kullanılması sebebiyle, Z Kuşağı’nın ihtiyaç duyduğu çoklu fonksiyonelliğe, değişebilirliğe uygun alanlardır. Türk Evin’deki oda, çekirdek aile kullanıma göre şekillendiği için, yeni neslin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. IKEA’nın yürüttüğü anketin sonuçlarında yer alan; “Evdeki mutluluğu sağlayan en önemli faktörün “kişisel alan” olduğu ortaya çıkmıştır. ‘The me’ (ben) ve ‘the we’ (biz) alanlarının, konuttan beklenen temel duygusal ihtiyaçlar olduğu belirlenmiştir,” maddesi (IKEA, 2019), Türk Odası’nın Z Kuşağı’nın ihtiyaçlarına yönelik olarak “ben” (the me) zaman-mekânı sağlayacak şekilde, -“biz” (the we) ihtiyacı açısından yeterli olmakla birlikte- uyarlanması gerektiğini göstermektedir.

Türk Evi’de sofa, “biz” (the we) zaman-mekânını, bireylerin tercihiye göre değerlendirebileceği bir alandır. Çekirdek ailenin dışında kalan bireyler, isteklerine bağlı olarak sofada buluşabilmektedir. Sofa sadece bir hizmet koridoru değil, doğal ışık ve havalandırma sağlayan bir kesişme noktasıdır. Aynı zamanda, eyvan ve köşk gibi kot farklarıyla veya özelleşerek sofadan ayrışıp alanı zenginleştiren elemanların kullanılmasıyla “biz” (the we) alanı da bireyselleştirilmiştir. Kontrollü sosyalleşme sağlaması açısından, Z Kuşağı’na yönelik konut kapsamında, yeniden incelenip hayata geçirilmesi gereken bir mekândır. Bu alanlar yeniden düzenlenirken Z Kuşağı’nın dışarıda, kamusal alanda kulaklıkla bireyselliği; evde, özel alanda internetle kamusalığa geçiş yapabilmesi, mekâna mekândan bağımsız atıflarda bulunabilmesi göz ardı edilmemelidir.

10. bölümde yer verilen güncel sosyal konut örnekleri, Geleneksel Türk Evi'nin belli bölümlerinin modernize edilmiş hâlleri olarak düşünülebilir. “Açık Ev: Kuşaklararası Konut,” hem yaşam döngüsüyle büyüebilmesinin öngörülmesi hem de kuşaklararası kullanımıyla, “Borneo Sporenburg Apartmanları,” permütasyonlar arasında alternatif yarı- özel alanlar yaratmasıyla, “KSNM Adası, Emerald Empire,” balkon kullanımındaki çeşitlenme, ışık geçirgenliği ve oluşturulan iç avlusuyla, “Cité du Grand Parc,” düşük maliyetli bir kentsel dönüşüm örneği olan yapısının sadece kış bahçeleri ve balkonlar eklenerek konutların dışa açılımının sağlanmasıyla, “Kaohsiung Social Housing,” farklı kullanıcılara açık dikey yeşil alanlar oluşturularak yarı- özel, yarı-açık eşik alanlar düzenlenmesiyle, “Carabanchel Housing,” cephesini çevreleyen, açık, yarı-açık terasının bir dış sofa niteliğinde konumlandırılmasıyla, “Capitol Hill Urban Cohousing,” kuşaklararası paylaşım, komşuluk ilişkileri ve çatısındaki bahçeyle konut içi tarım üretimi yapılmasıyla, Türk Evi'nin modern örnekleri gibi hareket etmektedirler. Sayılan bütün unsurlar, Türk Evi'nde bütünleşik olarak bulunmaktadır. Koronavirüs sonrası önerilen AD-APT modüler sistem ise odanın çok işlevli kullanımına izin verirken, aynı zamanda bireyselliğin sağlanabileceği bir örnek olarak görülmektedir. Yerelin değer kaybettiği günümüz dünyasında, Türk Evi, güncel, küresel arayışlarda rastlanan unsurları bünyesinde barındıran bir yapıdır.

Sosyal konutlardaki güncel yaklaşımlarda, mevcut konut üretme biçimlerinin yetersizliğinden doğan yeni yaklaşım biçimleri geliştirilmiştir. Konutta esneklik, uyarlanabilirlik, erişebilirlik, modülerlik, çok amaçlı kullanım, yeşil alan, açık- kapalı alan, özel- kamusal alan, paylaşım, dikey köy gibi arayışlar sonucu getirilen önerilerin modelleridir. Bu arayışlar ve sonucunda geliştirilen öneriler, konutun tezatların birlikteliğiyle düşünülmesi gerektiğini göstermektedir.

Dünya’da ve Türkiye’de yapılan araştırmalar, tez kapsamında yürütülen çalışmalar, Z Kuşağı’nın ihtiyaç ve beklentileri, pandemi gerekliliğiyle gün yüzüne çıkan gerçeklikler göstermiştir ki; konutlarda, “balkon, teras, bahçe gibi yarı- açık mekânlar,” “ara paylaşım alanları,” “doğal havalandırma,” “güneşlenme,” “esnek odalar,” “karma kullanım (mixed- use),” gerekliliktir.

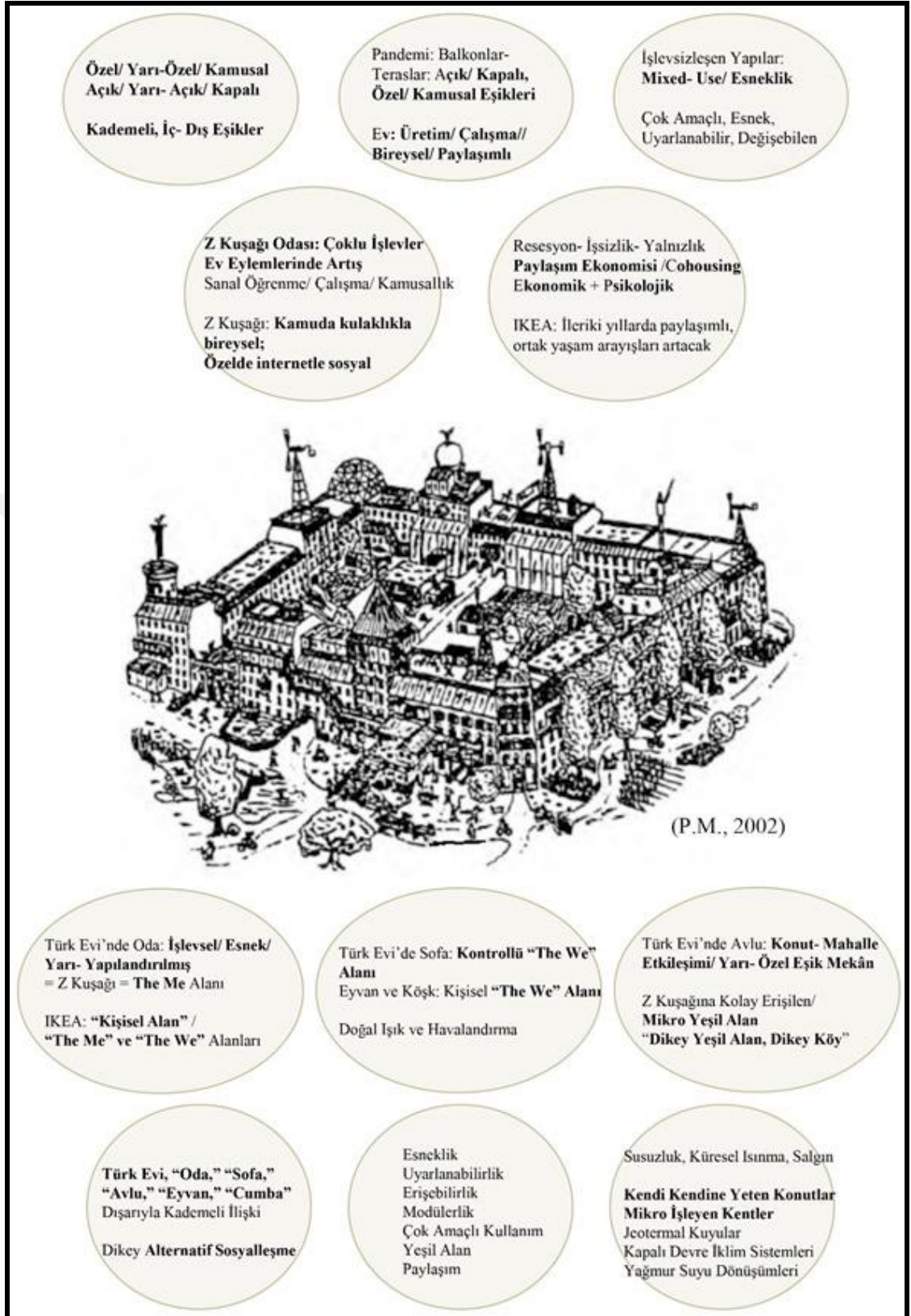
Bu gereklilikler kapsamında, konut özel, yarı-özel, kamusal ve açık, yarı- açık, kapalı alanlar dengesiyle, iç- dış birlikteliğiyle, komşuluk ilişkileriyle yeniden

irdelenmeli, gerekli eşik mekânlar analiz edilerek konutlar bu kapsamda üretilmeli ve mevcut konutlara -gerek görüldüğü takdirde- eklemelidir.

Geleneksel Türk Evi plan şemasındaki, çok amaçlı kullanılan, özel- iç mekân olan oda; sosyalleşme alanı olan, yarı özel, iç- dış birlikteliği sağlayan sofa ve eyvan veya balkon; yarı- özel sosyalleşme alanı olan avlu, Z Kuşağı'nın önemseydiği kişisel zaman-mekân yaratma kapsamında, “ben” (the me) ve “biz” (the we) ayrımı yapılmış hazır şemalar olarak irdelenip hayata geçirilmelidir.

Bütün bu, açık, yarı- açık, kapalı ve özel, yarı- özel, kamusal alanlar arasındaki geçişler, “the me” ve “the we” dengesiyle oluşturulan mekânlar, kademeli geçişlerle oluşturulan ara paylaşım alanları -eşikler-, bir nevi “oyunlaştırmadır.” Z Kuşağı'nın ilgisini çekmek üzere, farklı mecralarda tartışılan ve önerilen oyunlaştırma süreci, mekân düzeyinde kademelendirmeye sağlanıp kendileme ve kişiselleştirme imkânı tanınarak, yeni neslin yaşam çevresinden tatmin düzeyini artırabilir.

Gelecekte yaşanması beklenen; “susuzluk,” “küresel ısınma,” küresel soğuma,” “salgınlar,” gibi tehlikelere karşın, konutların ve kentlerin kendi kendilerine yetebilecek düzeyde hizmetlerle donatılması gerekmektedir. Mega projelerin, pandemi sürecinde işlevsiz kaldığı, kentlerin konut, avm, sanayi gibi zonlara ayrılmasının kullanışsızlığı gözlemlenmiş; ulaşılabilir ve küçük ölçekli, az insanla paylaşılan mahalle ölçeğindeki alanlara duyulan ihtiyaç gözler önüne serilmiştir. Bu tehlikelere karşın, günümüzde, kendi kendine yeten güç ve su kaynağı üreten toplu yerleşim alanlarının planlanması tartışılmaktadır. Jeotermal kuyular popülerlik kazanmakta, Dubai Expo 2020 Hollanda pavyonunda, kendi mikro iklimini oluşturan bitki kulesi gibi “kapalı devre iklim sistemleri,” yağmur suyu dönüşümleri yaygınlaştırılmak istenmektedir. Sivil kullanıma yönelik enerji kaynakları, “Toplum 5.0” ile birlikte herkese ulaştırılmaya, hızlı internet erişimi sağlanmaya çalışılmaktadır. Beklenen bu gelişmelerin ışığında, “kendi kendine yeten, mikro ölçekte işleyen kentler ve konutlar” hayata geçirilmelidir. Konutlar ve kentler, özel- kamusal ve açık- kapalı alanlara ek olarak, yarı- özel ve yarı- açık eşik mekânlarla birlikte tasarlanmalıdır.

Şekil 10.3. Sonuçlar

11. Kaynakça

Acar, Erhan, “Ev”, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Yapı- Endüstri Merkezi, cilt 1, 2008.

Acar, Erhan. “Konut”, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: Yapı- Endüstri Merkezi, İstanbul, cilt 2, 2008.

Akgül, Ayşegül. Mimarlıkta Mobilite Kavramı: Göçebe Çingeneler ve Sirk Yaşamı Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2006.

Altman, Irwin, Barbara Rogoff. World Views in Psychology: Trait, Interactional, Organismic and Transactional Perspectives. In D. Stokols & I. Altman (Eds.), Handbook of Environmental Psychology, Volume 1. New York: Wiley, 1987.

Altman, Irwin, Chemers, Martin M. Culture and Environment. California: Brooks/Cole Publishing Company, 1980.

Altman, Irwin, Dalmás A. Taylor. Social penetration: The development of interpersonal relationships. Holt, Rinehart & Winston, 1973.

Altman Irwin. Toward a Transactional Perspective. In: Altman I., Christensen K. (eds) Environment and Behavior Studies. Human Behavior and Environment (Advances in Theory and Research), vol 11. Springer, Boston, MA, 1990.

Anon. “Konut Sorunu: Toplu Konut Uygulama Sonuçları ve Son Zamanlardaki Gelişmeler” Türkiye Ticaret Sanayii, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Yayını, AR-GE 36, 1988.

Asatekin, G. S. Anadolu’daki Geleneksel Konut Mimarisinin Biçimlenmesinde Aile-Konut Karşılıklı İlişkilerin Rolü. Kent, Planlama Politika, Sanat Tarık Okyay Anısına Yazılar, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1994.

Aslanoğlu, İnci. Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-38, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2010.

Atzori, Luigi, Antonio Iera, Giacomo Morabito. The Internet of Things: A Survey. Computer Networks, 54, 2010.

Bachelard, Gaston. Uzamın Poetikası, Çev. Alp Tümertekin İstanbul: İthaki Yayınları, 2008.

Balamir, Murat. Ülkemiz Koşullarına Uygun Konut Üretim Modeli, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara, 1993.

Bali, Rıfat N. Tarz-ı Hayat'tan Life Style'a: Yeni Seçkinleri, Yeni Mekanlar, Yeni Yaşamlar, 9. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

Ball, Ken, Gina Gotsill. Surviving The Baby Boomer Exodus: Capturing Knowledge For Gen X And Gen Y Employees. Course Technology Ptr, 2011.

Batur, Afife. "1925-1950 Döneminde Türkiye Mimarlığı", 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Baudelaire, Charles. Modern Hayatın Ressamı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Becker, Jeffrey. Roman Architecture. Online Education, Khan Academy, 2016.

Bektaş, Cengiz. Türk Evi. İstanbul: Yem Yayın, 2018.

Benjamin, Walter. Flanör: Yükselen Kapitalizm Çağında Lirik Bir Şair: Charles Baudelaire. İstanbul: Sub Yayınları, 2017.

Bilgin, İhsan. Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Ed. Yıldız Sey. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1996.

Bilgin, İhsan Toplu Konut Maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt. 3, 1997.

Bilgin, İhsan. "Modern Bir Yerleş(tir)me Biçimi Olarak Toplu Konut", Domus M, 11, 2001.

BLCCY, Building Livable Communities for Children, Youth, Families and Older Adults. America's Best Intergenerational Communities, 2012.

Bolland, Eric, Carlos Lopes. Generations And Work. New York: Palgrave Macmillan, 2014.

Bozdoğan, Sibel. Türk Mimari Kültüründe Modernizm: Genel Bir Bakış, Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Ed. Sibel Bozdoğan, Reşat Kasaba. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2010.

Bozdoğan, Sibel. Modern Yaşamak: Erken Cumhuriyet Kültüründe Kübik Ev, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Ed. Yıldız Sey. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1996.

Bozkurt, S. Gülçin, Hakan Altınçekiç. Anadolu'da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi. İstanbul: Journal of the Faculty of Forestry, Istanbul University 2013, 63(1).

Brey, Philip. Evaluating the Social and Cultural Implications of the Internet. Computers and Society. September, 36, 3, 2016.

Brown, Barbara B., Carol M.Werner. Social cohesiveness, territoriality, and holiday decorations: The influence of cul-desacs. Environment and Behavior, 17, 1985.

Burnett, Judith. Generations: The Time Machine In Theory And Practice. Surrey: Ashgate Publishing, 2010.

BY, Boyut Yayınları, Mimarlık Ve Kent Dizisi. Tokyo, 1970-2000. İstanbul: Boyut Matbaacılık A.Ş., 2004.

Cengizkan, N. Müge, Cengizkan, Ali. Haluk Baysal - Melih Birsal Rasyonalizmi. Ankara: TMMOB Yayınevi, 2017.

Chemers, M. Martin, Altman, I. Use and Perception of the Environment: Cultural and Developmental Processes. ***Pennsylvania:*** Nature and the Urban Environment: Proceedings of a Symposium-Fair, 1977.

Colquhoun, Alan. Mimari Eleştiri Yazıları. Çev. A. Cengizkan, İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, 1990.

Çotuksöken, Betül. Ev Nedir?. TMMOB, Konut Sempozyumu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2011.

De Botton, Alain. Mutluluğun Mimarisi. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2020.

Dewey, John, Arthur F. Bentley. Knowing and the Known. Boston, MA: Beacon Press, 1949.

Editors, of New Strategist Press, Llc. American Generations: Who They Are & How They Live. 9th Edition. New York: New Strategist Press, Llc, 2018.

Engels, Friedrich. Konut Sorunu. Ankara: Alter Yayınları, 2013.

Ekiz, Tuğba. Yüksek Lisans Ders Notları, Mimarlık ve Ütopya. İstanbul: İTÜ, 2019.

Eldem, S. Hakkı. Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1968.

Eldem, S. Hakkı. Osmanlı Dönemi Türk Evi III. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, 1987.

Eraydın, Ayda, Altay, D. Kentsel Arsa Üretimini Yönlendiren Yeni Düzenlemeler Ve Yönetişim Biçimleri: Eleştirel Değerlendirme. TMMOB, Konut Sempozyumu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2011.

Erdem, Ender. Maslow' un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Konutların Swot Analizi ile Değerlendirilmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2008.

Ergin, Yusuf Gürkan. Antik Yunan Sosyal Tarihi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2015.

Eruzun, Cengiz. Kültürel Süreklilik İçinde Türk Evi. Mimarlık, 236, 1989.

Filiz, Seza. Konut Tasarımına Yönelik Sürdürülebilirlik Ve Teknoloji Bağlamında Bir Gelecek Tahmin Modeli, İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2010.

Foucault, Michel. Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi. Çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ed. Eylem Soner. Ankara: İmge Kitabevi, 1994.

Foucault, Michel. Of Other Spaces: Utopias And Heterotopias. Translated From The French By Jay Miskowiec). Architecture /Mouvement/ Continuité. Londra: Routledge. October, 1984.

Gauvain, Mary, Irwin Altman, Hussein Fahim. Homes and social change: A cross-cultural analysis. In N. R. Feimer, S. Geller (Eds.), *Environmental psychology: Directions and perspectives*. New York: Praeger, 1983.

Giddens, Anthony. The Consequences of Modernity. Stanford, Calif: Stanford University Press, 1990.

Göçer, Özgür. Devingen Toplum Esnek Mekanlar İster, Arredamento Mimarlık 2, İstanbul. (2003)

Görgülü, T. ve Kaymaz Koca, Senem. Küresel Akışlar, İstanbul ve İstanbul'da Küresel Mimarlık. Megaron 4, 2. 2009.

Graham, Wade. Rüya Şehirler: Dünyayı Şekillendiren Yedi Tasarım Fikri. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2019.

Grubb, Valerie M. Clash Of The Generations: Managing The New Workplacereality. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2016.

Günay, R. Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1999.

Günay, R. İstanbul'un Kaybolan Ahşap Konutları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2014.

Güven, İsmail. Uygarlık Tarihi. Ed. İsmail Güven. İstanbul: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.

Gür, Şengül Öymen. Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü. İstanbul: Yem Yayıncılık, 2000.

Gür, Şengül Öymen. Sosyal Toplu Konut Bir Rüya Mıydı?. TMMOB, Konut Sempozyumu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2011.

Gürbilek, Nurdan. Vitrinde Yaşamak. İstanbul: Metis Yayınları, 2001.

Gürbilek Nurdan. Ev Ödevi. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

Habraken, N. John. Supports: an Alternative to Mass Housing. Newcastle upon Tyne: Urban international press, 1972.

Habraken, N. John. Housing and Settlement Design: The Built Environment and the Limits of Professional Practice. Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1979.

Hasgül, Esin, Ahsen Özsoy. Konut Tasarımında Esnekliğin Farklı Konut Tipolojileri Üzerinden Tartışılması. Tasarım + Kuram, Aralık, 2016.

Harvey, David. Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

Heidegger, Martin. Building, Dwelling and Thinking, Poetry, Language and Thought. New York: Harper Colophon Books, 1971.

Hesapçioğlu, B. Toplu Konutlarda Kullanıcı İhtiyaçlarına Bağlı Planlama ve Tasarımı Etkileyen Faktörler. İstanbul: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

Hodder, I., Cessford, C. Practice and Social Memory at Çatalhöyük. American Antiquity, Vol. 69, No.1, Jan, 17-40. (2004)

Hoete, Anthony. Reader on the Aesthetics of Mobility. London and Newyork: Black Dog Publishing, 2003.

Hua, Hong. Augmented Virtual Environments, Optics and Photonics News, OSN, Ekim 2006.

IKEA Raporu, “Life at Home.” lifeathome.ikea.com. 2019.

Johnson, Meagan, Larry Johnson. Generations, Inc.: From Boomers To Linksters—Managing The Friction Between Generations At Work. New York: Amacom, 2010.

Jurkow, Gillian. Rediscovering and Recovering the Front Yard: A Study of Garden Yard Meaning and Owner Attitudes. A Thesis Submitted to the Faculty of Graduate Studies in Partial Fulfillment of the Requirements for the degree of Master of Landscape Architecture, National Library of Canada, Ottawa, 2000.

Keleş, Ruşen. İnsan Hakkı Olarak Konut. TMMOB, Konut Sempozyumu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, 2011.

Kendall, S. & Jonathan T. Residential Open Building. New York: E&FN Spon, 2000.

King, Peter. Choice and the End of Social Housing. Hobart Papers. London: The Institute of Economic Affairs. (2006)

Kuban, Doğan. Sanat Tarihimizin Sorunları. İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1976.

Kuban, Doğan. İstanbul Bir Kent Tarihi, Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul. Çev. Zeynep Rona. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Numune Matbaacılık, 2000.

Kuban, D. Türk Ahşap Konut Mimarisi 17. - 19. Yüzyıllar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.

Küçükerman, Önder. Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, 1973.

Küçükerman, Önder. Kendi Mekânının Arayısı İçinde Türk Evi. İstanbul: Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayını, 1985.

Küçükerman, Önder, Şemsi Güner. Türk Mirasında Türk Evleri. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995.

Laborit, Henri. İnsan Ve Kent. İstanbul: Payel Yayınevi, 1990.

Le Corbusier. Modulor. Çev. Aziz Ufuk Kılıç. Ed. Bahar Demirhan. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2014.

Lefebvre, Henri. Mekânın Üretimi. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.

Levitt, Theodore. The Globalization of Markets. Harvard Business Review, 61, May/June, 1983.

Lowe, Stuart. The Housing Debate. Bristol: The Policy Press, 2011.

Martella, F. Amann y Alcocer, A. Public House: The City Folds Into the Space of the Home, 2020.

Mccrindle, Mark, Emily Wolfinger. The Abc Of Xyz: Understanding The Global Generations. Sydney: University Of New South Wales Press Ltd, 2011.

McLuhan, Marshall,. Fiore, Quentin. The Medium is the Massage: An Inventory of Effects. Media. 1st Ed. New York: Bantam Books, 1967.

McLuhan, Marshall, Fiore, Quentin. War and Peace in the Global Village. New York: Bantam, 1968.

Meriç, Cemil. Bu Ülke. İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

Mitchell, William J. Imagining e-topia, Architecturally Speaking: practices of art, architecture and everyday. 1st Ed. Ed. Alan Read. London: Routledge Press, 2000.

More, Thomas. Utopia. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

Myth, The Pruitt-Igoe. Film Gösterimi. SALT Galata, 2015.

Orwell, George. 1984. London: Penguin Books Ltd, 2008.

Öz, Ali Kazım. Antik Megaron Modelinin Kırsal Mimarideki İzleri. Ege Mimarlık Dergisi, 92, 2016.

Özsoy, Ahsen. Toplu Konutlarda Tasarım Kalitesi. TMMOB, Konut Sempozyumu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, 2011.

Pallasmaa, Juhani. Tenin Gözleri: Mimarlık ve Duyular. İstanbul: YEM Yayınları, 2011.

Pepper, Stephen C. Concept and Quality: a World Hypothesis., La Salle, IL: Open Court, 1967.

Pepper, Stephen C. World hypotheses: A study in evidence. Berkeley, CA: University of California Press, 1942.

Platon, Devlet. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.

Rabeneck, Andrew, David Sheppard, Peter Town. Housing: Flexibility/Adaptability? Architectural Design, 43, 1973.

Rabeneck, Andrew. The new PSSHAK. Architectural Design, 45, 1975.

Rapoport, Amos. Foundations of Cultural Geography Series: House Form and Culture. London: Prentice- Hall International, INC, 1969.

Rapoport, Amos. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research, Volume 4: Environment and Culture. “Cross-Cultural Aspects of Environmental Design.” New York: Springer Science+Business Media, LLC, 1980.

Reis, Antonio. Original and converted social housing: Spatial configurations and residents’ attitudes. Proceeding, 4th International Space Syntax Symposium London, 2003.

RIBA Manifestosu. “A Manifesto for Architecture.” London: RIBA. 2017.

Rizwan, Muhammad, Qin xian. Study of Brand Awareness and Brand Image of Starbucks. Sup. Peter Dahlin. Västerås: Mälardalen University, 2008.

Roth, Leland M. Mimarlığın Öyküsü: Öğeleri, Tarihi ve Anlamı. İstanbul: Kabalacı Yayınevi, 2006.

Rykwert, Joseph. House and Home, Home: A Place in the World. Ed. A. Mack, New York: New York University Press, 1993.

Saygıcı, H. Seymen. Üst Gelir Grubuna Yönelik Tasarlanan Konut Alanlarının Değerlendirilmesi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2004.

Seemiller, Corey, Meghan Grace. Generation Z Goes To College. San Francisco: Jossey-Bass Inc., 2016.

Seemiller, Corey, Meghan Grace. Generation Z: A Century In The Making. New York: Routledge, 2019.

Sennett, Richard. Kamusal İnsanın Çöküşü. Çev. Serpil Durak - Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Sevin, Veli. Anadolu Arkeolojisi. İstanbul, Der Yayınları, 1997.

Sey, Yıldız. To House The New Citizens; Housing Policies and Mass Housing, Modern Turkish Architecture. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1984.

Sey, Yıldız. Türkiye'nin Toplu Konut Yapımında Son 25 Yıl, Mimarının Son 25 Yıl Semineri, İstanbul: İ.T.Ü.Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 1984.

Sey, Yıldız. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Mimarlık ve Yapı Üretimi, 75. Yılda Değişen Kent ve Mimarlık. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Siyez, Diğdem M.. Kişilerarası ilişkilerin başlangıcı ve gelişimi. Ed. Alim Kaya. Kişilerarası ilişkiler ve Etkili İletişim. Ankara: Pagem Akademi, 2010.

Sposito, Cesare. Identity, Flexibility and Sustainability For The New Social Housing. Techne: Journal of Technology for Architecture & Environment, 4. (2012)

Stem Eğitimi Türkiye Raporu, "Günün Modası mı Yoksa Gereksinim mi?" İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi STEM Merkezi ve Eğitim Fakültesi. 2015.

Stillman, David. Stillman, Jonah. İşte Z Kuşağı. Çev. Duygu Pınar Kayıhan ve Ferhat Erduran. İstanbul: İKÜ Yayınevi, 2018.

Stip, Emmanuel, Alexis Thibault, Alexis Beauchamp-Chatel ve Steve Kisely. “Internet Addiction, Hikikomori Syndrome and the Prodromal Phase of Psychosis. ” *frontiers in Psychiatry* Mar. 2016.

Stavrides, Stavros. Kentsel Heterotopya. Çev. Ali Karatay. Ed. Erkan Ünal. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016.

Stavrides, Stavros. Müşterek Mekan. Çev. Cenk Saraçoğlu. Ed. Yalçın Göymen, Bülent Doğan. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2018.

Sunalp, A. Alp. 19.Yüzyıl Galata ve Pera Apartman-Konutlarında Orta Sofa-Hol Tipolojisinin Gelişimi. 2000’den Kesitler I: Osmanlı’da Mekanlar / Zamanlar / İnsanlar Doktora Araştırmaları Sempozyumu. Ed. Ali Uzay Peker. İstanbul: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, 2002.

Şimşek, Sedat. İletişim Teknolojilerinin Haberleşme Araçlarındaki Gelişimi ve Bu Araçlara Maddi Gelir Sağlayan Reklamlarda Kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*,13, 1-2, 2010.

Tajan, Nicolas, Hamasaki Yukiko, Nancy Pionnié-Dax. “Hikikomori: The Japanese Cabinet Office’s 2016 Survey of Acute Social Withdrawal.” *The Asia-Pacific Journal* Mar. 2017.

Tanyeli, Uğur. Yeni Topluma Yeni Konut, Üç Kuşak Cumhuriyet. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Tekeli, İlhan. Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 2009.

Tekeli, İlhan. Türkiye’de Yaşamda ve Yazında Konutun Öyküsü (1923-1980). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2012.

Turgut, H. S. Kültür- Davranış- Mekân Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem. İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 1990.

Türk, Aycan. Y Kuşağı: Değişimi Değiştiren Geleceği Dönüştüren. Kafekültür Yayıncılık, 2017.

United Nations. "Habitat III." Çev. Türk Hükümetinin desteğiyle. Quito. 2016.

Uzunarslan, Şebnem. Erken Cumhuriyet Dönemi Konutlarında Mekan ve Mobilya. İstanbul: M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, 2002.

Vinsel, Anne, Barbara B. Brown, Irwin Altman, Carolyn Foss. Privacy regulation, territorial displays, and effectiveness of individual functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(6), 1980.

Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap. İstanbul: Alfa Yayım, 2017.

Werner, Carol M., Irwin Altman , Diana Oxley, Lois M. Haggard. "People, place and time: a transactional analysis of neighborhoods," in W. H. Jones and D. Perlman (eds.) *Perspectives in Interpersonal Behavior and Relationships*. Greenwich, CT: JAI Press, 1987.

Yavuz, Yıldırım. Türkiye’de Çok Katlı Sosyal Konuta İlk Örnek İstanbul- Laleli’de Harikzedegan Katevleri. *Çevre*, 4, 1979.

Yıldırım, Kemal. Konut Mutfaklarının Mekân ve Donatı Organizasyonunda Ergonomik Yaklaşım. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 1999.

Yücel, Atilla. İstanbul’da 19.Yüzyılın Kentsel Konut Biçimleri, Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme. Ed. Yıldız Sey. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1996.

Zemke, Ron, Claire Raines, Bob Filipczak. *Generations At Work: Managing The Clash Of Boomers, Gen Xers, And Gen Yers In The Workplace*. 2nd Edition. New York: Amacom, 2013.

<https://3dprintingindustry.com/news/a-french-family-is-the-first-to-move-into-a-3d-printed-house-135881/> (Mart 2019)

<https://www.5ocakgazetesi.com/pandemi-ev-tercihlerini-de-degistirdi-23896>, (Haziran 2020)

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ingilterede-yalnizliktan-sorumlu-bakanlik-kuruldu/1033514> (Kasım 2018)

<https://www.aia.org/articles/198296-understanding-technologys-role-in-an-uncert:21> (Ekim 2018)

<https://www.aia.org/resources/202041-the-2030-commitment> (Ekim 2018)

http://ankarabaruthane.blogspot.com/2016/06/ankara-evkaf-evleri_7.html (Ocak 2020)

<https://www.archdaily.com/1580/caranbachel-housing-foreign-office-architects>, (Haziran 2020)

<https://www.archdaily.com/tag/coliving> (Şubat 2019)

http://www.archigram.net/projects_pages/blow_out.html, (Haziran 2020)

<https://www.architecturaldigest.com/story/how-will-coronavirus-impact-cities>, (Haziran 2020)

<https://www.arkitektuel.com/ebenezer-howard-bahce-sehir/> (Nisan 2019)

<https://www.arkitektuel.com/nakagin-kapsul-kulesi/> (Ocak 2020)

<https://www.arkitera.com/haber/10-haritada-sehir-planlamanin-evrimi/> (Ekim 2019)

<https://www.art-his.com/paranin-uzerindeki-mimardan-tayyare-apartmanlari/#jp-carousel-2329> (Ocak 2020)

<https://beebreeders.com/modern-communal-living-spaces> (Ocak 2019)

<http://www.bergerpartnership.com/work/capitol-hill-co-housing/>, (Haziran 2020)

<http://besiktaskultursanat.com/anilardaki-besiktas/levent-bir-cumhuriyet-mahallesi-oykusu/> (Ocak 2020)

https://www.builderonline.com/design/america-at-home-the-impacts-of-coronavirus-on-home-and-community_o, (Haziran 2020)

<http://www.bursadabugun.com/haber/pandemi-sonrasinda-peyzaj-alaninda-neler-degisecek-ozel-haber-1295895.html> (Haziran 2020)

<https://www.campaigntr.com/sanayide-bambaska-bir-dunya-kolektif-house/> (Ekim 2018)

<https://cohousing.ca/about-cohousing/what-is-cohousing/> (Şubat 2019)

<http://www.collectivehouse.co.jp/en/kankanmori/commonsplace.html> (Ocak 2019)

<https://www.designboom.com/architecture/airbnb-go-hasegawa-house-vision-tokyo-samara-yoshino-cedar-house-08-02-2016/> (Mart 2019)

<https://www.designboom.com/art/gogoame-web-art-experiment-poetry-rain-text-08-17-2018/> (Aralık 2018)

https://www.designboom.com/art/poeceptible-xiaobi-pan-ancient-chinese-poetry-into-vr-experience-08-09-2019/?utm_source=designboom+daily&utm_medium=email&utm_campaign=poeceptible+by+xiaobi (Ocak 2020)

https://www.designboom.com/technology/dolce-and-gabbana-drones-handbags-milan-fashion-week-02-2018/?utm_source=designboom+daily&utm_medium=email&utm_campaign=drones+carry+dolce (Kasım 2018)

<https://www.dezeen.com/2014/10/24/movie-future-tourists-travel-world-virtual-tourism-pernilla-ohrstedt/> (Aralık 2018)

<https://www.dezeen.com/2014/09/15/movie-keiichi-matsuda-future-city-augmented-reality/> (Aralık 2018)

<https://www.dezeen.com/2020/03/25/life-after-coronavirus-impact-homes-design-architecture/>, (Haziran 2020)

<https://www.dezeen.com/2020/04/13/woods-bagots-modular-ad-apt-apartments-working-from-home/>, (Haziran 2020)

<https://www.dwell.com/article/architects-say-coronavirus-covid-19-pandemic-will-change-home-design-ee29c873>, (Haziran 2020)

<https://emlak.haber7.com/emlak/haber/2981651-konutta-korona-kriterleri/?detay=2>, (Haziran 2020)

<https://www.emlak365.com/emlak-haberleri/pandemi-sonrasi-buyuk-kentlerde-konut-tercihleri-degisiyor-h30726.html>, (Haziran 2020)

<https://www.emlakjet.com/haber/haber/y-kusagi-kiralarken-ve-satin-alirken-nelere-dikkat-ediyor> (Mart 2019)

<https://www.endustri40.com/artirilmis-gerceklik-augmented-reality/>

<https://www.ensonhaber.com/osmanlinin-ilk-toplu-konutu-akaretler-sira-evler.html>
(Ocak 2020)

<http://ernst-may-gesellschaft.de/mayhaus/frankfurter-kueche.html> (Ekim 2019)

https://www.fox5vegas.com/coronavirus/pandemic-home-makeover-backyards-pools-bigger-homes-in-demand/article_9c9a2a58-b5e0-11ea-8147-9bc2a302a6d0.html, (Haziran 2020)

<https://gayrimenkulturkiye.com/2018/04/13/and-frekans-kolektif-yasam-konsepti/>
(Şubat 2019)

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/08/29/ev-bir-makine-midir/> (Eylül 2019)

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/04/19/ev-nasil-bir-nesnedir/> (Eylül 2019)

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2019/03/28/ayni-hayatlarin-cici-replikalari-olmayan-ev/> (Eylül 2019)

<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2020/05/14/balkon-konut-mimarisinin-uvey-cocugu/> (Haziran 2020)

<https://www.guncelprojebilgileri.com/istanbul-avrupa-konut-projeleri/yenikoy-konaklari-istanbul> (Mart 2019)

https://www.gyoder.org.tr/uploads/Yay%C4%B1nlar/arastirma_raporlari/ar12.pdf
(Mart 2019)

<https://www.icomos.org.tr.http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org.tr&date=2018-11-29> (Kasım 2018)

https://indigodergisi.com/2018/09/gelecek-20-yil-teknolojik-degisiklikler/amp/?__twitter_impression=true (Kasım 2018)

<https://www.interactiongreen.com/grand-third-living/> (Mart 2019)

<https://www.investopedia.com/terms/a/augmented-reality.asp>

<https://isingelecegi.com/gelecegin-is-ortamlari/> (Ekim 2018)

<https://www.japantimes.co.jp/news/2016/08/30/national/social-issues/collective-homes-solution-japan-dont-want-live-alone/#.XDMds1wzaUl> (Şubat 2019)

<https://kaanarchitecten.com/project/borneo-sporenburg/>

http://kot0.com/alternatif-bir-yaya-gecidi-onerisi/?fbclid=IwAR0VR6MTII OgAwzHgSqu-SY78mRWL5kBtqU_loJwUeuX-TbWHSpZEMLUtSI (Ekim 2018)

<http://kot0.com/frank-gehryden-online-mimarlik-kursu/> (Ocak 2020)

<http://kot0.com/fujimotodan-house-vision-2016-icin-bir-konut-onerisi/> (Mart 2019)

<http://kot0.com/japon-mimarlar-gelecegin-konutlarini-tasarliyor/> (Mart 2019)

<http://kot0.com/kentin-her-yeri-yasam-alani-1sqm-house/> (Şubat 2019)

<http://kot0.com/mezanlar-artik-dronlarla-orulecek/> (Aralık 2019)

<https://www.latimes.com/entertainment-arts/story/2020-04-22/coronavirus-pandemics-architecture-urban-design>, (Haziran 2020)

<https://www.linkedin.com/pulse/sanaluzman-d%C3%BCnya-freelance-i%C5%9F-modeline-kay%C4%B1yor-niyazi-bekiroglu/> (Kasım 2018)

<http://www.lugatim.com/s/e%C5%9Fik>

<https://magazine.realtor/daily-news/2020/04/28/what-owners-like-dislike-about-their-homes-when-sheltering>, (Haziran 2020)

<http://marmara.gov.tr/sehir-konusmalari-kentleri-donusturen-salginlar-23406>, (Haziran 2020)

<https://maslak.kolektifhouse.co/> (Ekim 2018)

<https://www.mecanoo.nl/Projects/project/217/Kaohsiung-Social-Housing?t=3>, (Haziran 2020)

<https://medium.com/@erenozkaradeniz/yar%C4%B1n%C4%B1nd%C3%BCnyas%C4%B1nda-t%C3%BCrk-evi-m%C3%BCmk%C3%BCn-m%C3%BC-1-646a404fb89d>, (Haziran 2020)

<http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=374&RecID=2711>

<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=287&RecID=1629> (Şubat 2019)

<https://mimarobot.com/forum/wiki/unite-d-habitation/> (Ocak 2020)

https://motherboard.vice.com/en_us/article/mgbkdy/the-japanese-workers-who-live-in-internet-cafes (Ocak 2019)

<https://www.mvrdiv.nl/projects/162/borneo-12>

<https://www.mvrdiv.nl/projects/162/borneo-18>

<https://www.nisanyansozluk.com/?k=oda> (Şubat 2019)

<https://onedio.com/haber/dunyanin-ilk-tapinagi-gobeklitepe-hakkinda-bilmemiz-gerekenler-339697> (Aralık 2019)

<https://www.onlineschoolscenter.com/future-of-online-schools/> (Kasım 2018)

<https://www.perakende.org/avmlerde-z-kusagi-donemi-1342806649h.html> (Ekim 2018)

https://pinterest.com/pin/10696117843296287/?nic_v1=1a%2BFRnr2ADo9kEGORjAetrvDJ4j70B5TWi7YypvOkdHCVP%2Fi3momwbGSX4lZl%2F3VQ5 (Ocak 2020)

<https://www.pinterest.at/pin/789115165942858701/> (Haziran 2020)

<https://www.pbctoday.co.uk/news/planning-construction-news/first-family-to-move-into-3d-printed-house/43282/> (Mart 2019)

<https://www.pbctoday.co.uk/news/planning-construction-news/mixed-use-development-goodmayes/67546/> (Aralık 2018)

https://www.psikonet.com/travma-sonrasi-stres-bozuklugu-nedir_nedir-240.html, (Haziran 2020)

<http://www.rocagallery.com/designing-our-way-out-of-loneliness>, (Haziran 2020)

<https://salesfloor.net/2017/08/generations-shopping-habits/> (Kasım 2018)

<http://www.sinangenim.com/tr/articles.asp?ID=7&Y=2002&AID=40&do=detail>,
(Haziran 2020)

<http://www.socialbusinessstr.com/2018/06/28/z-kusaginin-alisveris-dunyasindan-beklentileri/> (Kasım 2018)

<https://www.sosyalbilimler.org/ampirizmin-otesinde-metafizigin-kiyilarinda-pokemon-go/> (Şubat 2020)

<https://www.sosyalbilimler.org/imajlar-dunyasinda-depresyondan-uzak-mekan-arayisi/> (Ekim 2019)

<https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/gelecekte-ortaya-cikacak-21-meslek/> (Aralık 2018)

<https://sozluk.gov.tr/> (Aralık 2018)

<http://www.spoon-tamago.com/2016/08/06/house-vision-2-an-arena-for-rethinking-homes-of-the-future/> (Mart 2019)

<https://www.swissoffices.com/tr> (Ekim 2018)

<https://www.tarihlisanat.com/flaneur/> (Şubat 2020)

<http://www.tas-istanbul.com/portfolio-view/galata-frej-binası/> (Ocak 2020)

<https://www.toki.gov.tr/uygulama/illere-gore-uygulamalar/istanbul> (Ocak 2020)

<http://www.ufuktarhan.com/makale/gelecekte-ofisler-ve-calisma-ortamlari> (Aralık 2018)

<https://v3.arkitera.com/h25937-sosyal-siniflarin-%C5%9Ekillendirdigi-kent-londra.html> (Nisan 2019)

<https://v3.arkitera.com/h49893-delilerimiz-olmayacak-herkes-zeki-ve-akli-basinda-insanlar-olarak-bicimlenecek.html> (Nisan 2019)

<https://www.veolia.co.uk/media/research/imagine-living-city-2050/take-look-inside-house-future/explore-bedroom-future> (Ocak 2019)

https://www.washingtonpost.com/realestate/2011/04/25/AFsuG7EF_story.html?_did=4-1586371200 (Aralık 2018)

<https://www.weforum.org/agenda/2016/09/is-online-learning-the-future-of-education/> (Kasım 2018)

<https://www.wired.com/story/why-the-coronavirus-hit-italy-so-hard/> (Haziran 2020)

<https://xxi.com.tr/i/soyal-konuta-yeni-soluk> (Haziran 2020)

<https://yapidergisi.com/gelecegin-ofisleri-endustri-4-0-oso-mimarlik/> (Ekim 2018)

<https://zeynepozata.wordpress.com/2007/01/30/tuketken-uretici-prosumer/>
(Şubat 2019)

<http://www.zorlucenter.com.tr/> (Ocak 2020)

12. Ekler

Ek-1 : Anket Formu

1. Doğum Tarihi:

2. Cinsiyet :

3. Evinizi kiminle paylaşıyorsunuz?

Yalnız	Evli	Evli-Çocuklu	Ebeveyn	Diğer
--------	------	--------------	---------	-------

4. Yaşadığınız ev sizin için hangi ölçüde vazgeçilmezdir? İşaretleyiniz. (1: Hiç, 2: Az, 3: Orta, 4: Biraz, 5: Çok)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

5. Hangi mekânlar size kendinizi evinizde hissettiriyor? İlk 3'ünü işaretleyiniz.

Hiçbir yer	Salon/ Yaşam Alanı	Mutfak	Yatak odası
Oda	Tuvalet/ Banyo	Diğer (Belirtiniz)	

6. Zamanınızın büyük bölümünü hangi mekânda geçiriyorsunuz? İlk 3'ünü işaretleyiniz.

Hiçbir yer	Salon/ Yaşam Alanı	Mutfak	Yatak odası
Oda	Tuvalet/ Banyo	Diğer (Belirtiniz)	

7. Aşağıdaki eylemleri yaptığınız mekânları işaretleyiniz.

		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.
		Salon/ Yaşam Alanı	Mutfak/ Mutfak	Oda	Yatak Odası	Giriş Holü/	Balkon/ Teras	Banyo	Diğer
1.	Oturma/ Sohbet Etme								
2.	Misafir Ağırlama								
3.	Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme								
4.	Yeme- İçme								
5.	Yatma								
6.	Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma								
7.	Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma)								
8.	Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon)								
9.	Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer)								
10.	Kişisel Bakım								
11.	Spor Yapma								
12.	Hobilerle Uğraşma								
13.	Çamaşır Asma/ Kurutma								
14.	Diğer (Belirtiniz)								

8. Aşağıdaki donatıların hangi mekânlarda kullanıldığı işaretleyiniz.

		A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.	H.
		Salon/ Yaşam Alanı	Mutfak/ Mutfak Nişi	Oda	Yatak Odası	Giriş Holü/ Antre	Balkon/ Teras	Banyo	Diğer
1.	Televizyon								
2.	Koltuk/ Kanepe								
3.	Yemek Masası								
4.	Sehpa								
5.	Buzdolabı								
6.	Derin dondurucu								
7.	Fırın/ Mikrodalga fırın								
8.	Karyola/ Yatak								
9.	Dolap- Gardirop								
10.	Çalışma Masası								
11.	Bilgisayar								
12.	Tablet- Telefon								
13.	Çamaşır makinesi								
14.	Ütü- Ütü masası								
15.	Diğer (Belirtiniz)								

9. Size ait bir yaşama mekânında sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş eylemi sıralayınız.

1.	Oturma/ Sohbet Etme	
2.	Misafir Ağırlama	
3.	Yemek Yapma/ Hazırlama/ Pişirme	
4.	Yeme- İçme	
5.	Yatma	
6.	Kestirme/ Dinlenme/ Uzanma	
7.	Çalışma (Bilgisayarda- Ders- Kitap Okuma)	
8.	Ekran İzleme (TV- Tablet- Bilgisayar- Telefon)	
9.	Oyun Oynama (Bilgisayarda- Diğer)	
10.	Kişisel Bakım	
11.	Spor Yapma	
12.	Hobilerle Uğraşma	
13.	Çamaşır Asma/ Kurutma	
14.	Diğer (Belirtiniz)	

10. Size ait bir yaşama mekânında sizce çok gerekli olduğunu düşündüğünüz beş donatıyı sıralayınız.

1.	Televizyon	
2.	Koltuk/ Kanepe	
3.	Yemek Masası	
4.	Sehpa	
5.	Buzdolabı	
6.	Derin dondurucu	
7.	Fırın/ Mikrodalga fırın	
8.	Karyola/ Yatak	
9.	Dolap- Gardırop	
10.	Çalışma Masası	
11.	Bilgisayar	
12.	Tablet- Telefon	
13.	Çamaşır makinesi	
14.	Ütü- Ütü masası	
15.	Diğer (Belirtiniz)	